ANUL V. — No. 209

5 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
10 LEI EX. ÎN STRAINATATE

Duminică, 7 Decembrie 1924

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Detlev von Liliencron[1]

de ION SÂN-GIORGIU

Germanii îl socotesc pe Liliencron ca pe cel dintâiu poet al renașterei lirice din a doua jumătate a veacului al nouăsprezecelea. In mijlocul epigonismului de pe la 1880 Liliencron pare să aducă în lirica sa câteva elemente de viață adevărată și o sinceritate, pe care epigonii obosiți și pătrunși de convenționalismul unei arte aproape în întregime formală și încărcată de reminiscențe, nu le puteau găsi. Liliencron totuși nu e culmea pe care vor să ne-o impue germanii. Nici el nu e vindecat cu desăvârșire de epigonism și reminiscențe. Poate la nimeni nu se poate observa mai bine lupta dintre epigoni și poetul adevărat ca la Detlev von Liliencron.

Liliencron e un interesant compromis de poezie sinceră și naturală și de deletantism plin de reminiscențe din arii cunoscute. El e totuși un poet și se căznește să fie și un artist. Locul pe care critica i l-a oferit în mișcarea literară din Germania se explică desigur prin faptul că poezia sa are un caracter popular și prin faptul că într'o epocă în care accentele lirice adevărate erau atât de rare și atât de puțin sincere, Liliencron a vorbit pe înțelesul tuturora și despre lucruri care priviau pe toți.

Liliencron nu a pornit de la poezie spre a pătrunde sub aripa ei în viață, ci viața l'a dus încet-încet la poezie. Ca om și ca poet e copilul războaelor de cucerire ale Germaniei învingătoare. Dacă desprețuește mișcarea socialistă și toată frământarea socială din epoca sa, el este în schimb reprezentantul liric al acelui optimism care a domnit în Germania în ultima jumătate de veac. C'a fost ofițer care a luat parte la cele două războaie învingătoare de la 1866 și 1870, crescut în aspra viață de cazarmă, Liliencron va rămânea toată viața sa un entusiast cântăreț al vieței de soldat, al armatei și al războiului. Strănepot de nobili olandezi și nepot al unei țărance din Holstein, Liliencron este în poezia lui îndrăzneț și curtenitor ca un cavaler medieval și primitiv și plin de sănătate ca un țăran. Pentru el natura nu e romantică, convențională și ca pentru mai toți poeții orășeni, ci e soră bună a sufletului său, care nu se simte bine decât în bătălie și în mijlocul

Ion Sân-Giorgiu

câmpului. Liliencron e vânător și iubește natura, ca unul care-i pătrunde tainele și-i stăpânește dobitoacele. El nu începe să scrie decât târziu, după ce pleacă din armată și după ce în urma unei călătorii în America se retrage undeva la țară. Amintirile primei tinereți îl covârșesc și-l silesc să scrie. Biograful său A. Spiero ne povestește cu câtă timiditate a pus Liliencron mâna pe condei și cu câtă evlavie citia el poezia altora. Dragostea de natură, iubirea și amintirile militare sunt cele trei motive poetice ale lirices sale. Mai cu seamă cultul care-l are pentru armată, monarhie și războiu e pentru el principalul isvor de poezie. Intâiul său volum de versuri, care apare la 1885 și poartă sugestivul titlu „Adjutantenritte", pe lângă că e plin de reminiscențe romantice, e încărcat de ditirambi patriotici. Caracteristic pentru acest volum e că el se încheie cu semnalul infanteriei germane redat pe un portativ de note. De altfel și volumele viitoare cuprind, pe lângă obișnuitele poezii patriotice, nenumărate poezii soldățești, în care sunt prinse toate aspectele vieții de soldat. Nimic nu lipsește de aci, și chiar muzica militară, cu marșul ei triumfător pe străzile orașului înseamnă pentru Liliencron un motiv de inspirație. Poezia aceasta e tipică pentru talentul lui Liliencron, care din tot ce poate fi mai banal știe să smulgă ritmuri nouă și caracteristice, reușind ca prin onomatopeie și cuvinte expresive să creieze adevărate acrobații verbale. E de sigur firesc ca un soldat ca Liliencron să fie urmărit o viață întreagă de amintirile sale de războiu, dar e iarăși firesc ca mentalitatea sa cazonă, unită cu banalitatea unor sentimente foarte burgheze, să se oglindească și în poezia sa. Chemările sale la arme, uralele pentru Kaiser și îndemnurile la atac, la care se mai adaogă deseori o terminologie militară puțin obișnuită în literatură, sunt prea adesea ori alături de arta literară, pentru a recunoaște lui Liliencron meritele pe care critica germană aproape în unanimitate i le-a atribuit. Iată câteva versuri ale soldatului entuziast Detlev von Liliencron, pe care le reproduc în originalul german, ca să se vadă câtă lipsă de gust se poate totuși întâlni la un poet de talent:

Mit Trommeln und Pfeifen bin ich oft marchiert
Neben Trommeln und Pfeifen habe ich oft präsentiert
Vor Trommeln und Pfeifen bin ich oft avanciert
In den Feind, hurrah!

Pilda aceasta îndreptățește desigur severitatea noastră.

Dar poetul este atât de mult soldat și ofițer al Maiestății Sale, în cât nici în epopeia sa cu caracter pronunțat liric, „Oggfred", nu renunța la ditirambii pentru bătrânul rege Fritz și la atitudinea sa războinică

Pentru copii războiu-i poezie!
Puteți zvârli voi armele, eu nu.

Acesta e unul din caracterele liricei lui Liliencron. Dar tocmai acest caracter dovedește că poetul e un liric de o sinceritate pe care n'a mai cunoscut-o lirica germană dela Goethe și Heinrich Heine. Acea „poezie de ocazie", de care ne pomenea de atâtea ori Goethe, se datorește tocmai acestui sincer monolog și acestei obsedante spovedanii, care e în cele din urmă toată poezia lui Liliencron, și în care trebuiesc căutate atât calitățile cât și defectele sale. Poezia sa e trăită. Ea oglindește până într'atâta viața sa de toate zilele, în cât multă vreme se luptă cu banalul și lipsa de gust. Viața pătrunde în poezia sa de cele mai deseori brută, rare ori stilizată.

La început încercările sale de a-și înnobila forma sânt simple reminiscențe. De lucrul acesta însuși poetul își dă seama când cântă.

Cum îl prețuesc pe Platon și sonetele lui strălucite
Cum îi mulțumesc lui Geibel, că-l sărbătorește cântecul
său cel mai frumos.

Abia mult mai târziu forma începu să-i aparțină. Până atunci însă original e la el realismul său tânăr și sănătos și un sensualism care dă liricei sale un caracter de mare adevăr de trăit.

Acest realism sensual constitue calitatea de căpetenie a liricei lui Liliencron. Toți contimporanii săi au recunoscut acest lucru. Și Storm, și Avenarius, și alții mai tineri cum e Falke s'au închinat în fața poetului, iar noua pleiadă l'a prețuit ca pe-un tovarăș de luptă. Caracterul realist și sensualismul său sănătos, la care s'a adăogat cu timpul un impresionism psihologic foarte gingaș, s'a menținut până la urmă în poezia lui Liliencron.

In evoluția liricei sale suntem siliți să ținem seamă de un lucru: că dacă reminiscențele încep să dispară și Liliencron își câștigă după îndelungate silințe un stil propriu, realismul său îl face să fie banal, să îndrăgească locul comun și în anumite spovedanii să fie de o desăvârșită lipsă de gust. Precum a fost bun soldat, tot așa a rămas o viață întreagă un bun burghez, care a iubit ca orice sentimental german, natura, femeia și cântecul. Realitatea care e temelia liricei sale, îl împiedică să se ridice deasupra locului comun. Banalul ucide câte odată și cele mai frumoase idei poetice. De aceea e lesne de înțeles de ce nu reușește poetul în lirica mare, în poezia de dimensiuni largi. El nu ajunge să stăpânească un material prea bogat, fiindcă acesta îl covârșește pe dânsul. Astfel poemul „Poggfred", un fel de epopeie lirică, în care cele trei motive dragi poetului, războiul, natura și iubirea sunt reluate și amplificate mult, deși e poate cea mai matură operă a poetului și posedă o formă mai variată, e totuși plin de inegalități, prin care se trădează neputința poetului de a stăpâni materialul său poetic.

De aceea Liliencron reușește mai curând în mici tablouri impresioniste — uneori șlefuite și trecute prin mai multe variante — în schițe psihologice și în evocări din trecut. De altfel actualitatea este totdeauna pentru poet mai puțin prielnică decât trecutul. Impresionismul acesta îngăduie uneori poetului schițe după natură, în care prinde în câteva versuri ceva din farmecul și atmosfera unei păduri că se desprimăvărează, din liniștea unui amurg sau din nostalgia și capriciul unui început de Martie, ca în poezia:

ZI DE MARTIE

Trec umbrele de nori peste câmpii,
In pâclă stau pădurile-albăstrii.

Scurmând văzduhul depărtat, cocoare
Se 'ntorc țipând în cârduri călătoare.

In roluri urcă ciocârlii în slavă
Și cântă primăvara în dumbravă.

Fetițo, flutură-ți panglica 'n vânt,
Noroc sărac visează pe pământ.

Norocul scurt plutea pe nori călare...
Am vrut să-l țin, dar l'am scăpat să sboare...

Astfel în epoca sa de maturitate, îl găsim pe Liliencron, mai puțin sensual și mai puțin realist, dar mai adânc și mai complicat în felul său de a simți. Sensualismul e pe cale de a fi înfrânt de un idealism și de un sentimentalism melancolic, isbucnirile sale lirice sunt mai înăbușite, iar lirismul său de culoare și de ritm devine lirism de nuanțe și de atmosferă. De la individual se ridică încetul la tipic, cu o vădită tendință spre simbol. Din epigon, poetul devine, dacă nu un inovator în formă, în orice caz un creator de nuanțe și un suggestiv evocator de sensații. Liliencron nu a creat cum am văzut un nou stil liric. I-a lipsit mâna de maestru și marea concepție despre poezie pe care o vor avea urmașii săi. S'a mărginit mai mult la strofe obicinuită și a variat forma liricei sale de la simplul cântecul popular, până la elegantele sonete și terține ale lui Dante. A făcut totuși un pas înainte de la muzicalitatea monotonă a cântecului romantic, punând mai mult preț pe ritmul care corespunde unei forme interioare, creînd ritmuri puternice și suggestive și încercându-se uneori și în versul liber. Liliencron se găsește prin toate aceste însușiri la marginea epocei contimporane, în care lirismul e suflet, simbol, ritm și culoare laolaltă și la sfârșitul epigonismului literar. La el începe să se întâlnească acelaș simț pentru culoare și contur, pentru gest și expresie, care va duce la Dehmel, Rilke, și Franz Werfel.

ION SÂN GIORGIU

1) Fragment din studiul *Lirica germană contimporană.*

H. Sanielevici și Panait Istrati

de AL. CLAUDIAN

Răspuns „Vieții Românești".

„Amicii și colaboratorii" revistei de la Iași, vizați de d. H. Sanielevici în studiul său recent despre Panait Istrati, fac front împotriva viguroasei ofensive a acestui studiu și autoriză pe d. M. Ralea, sociologul proaspăt debarcat, să deschidă focul cu arme moderne și perfecționate. D. Ralea recunoaște — așa, în treacăt — că Panait Istrati merita să fie lăudat, — dar de ce să fie pus în contrast cu „amicii și colaboratorii noștri"? Era mai sincer d. Ralea dacă păstra numai ultimul cuvânt, căci pentru „Viața Românească" e de multă vreme o imensă prăpastie între „ai noștri" și... restul omenirii.

Cu o rară putere de pătrundere și de distingere a nuanțelor, deosebește d. Ralea „socialismul propriu zis, militant" al d-lui Sanielevici din tinerețe, de socialismul „sui-generis" de mai târziu, așezând la mijloc (fără să ție de loc seamă de „Curentul nou" din 1906) „interegnul" poporanist, reprezentant printr'un *singur articol* despre Duiliu

H. Sanielevici

Zamfirescu (în care d. Sanielevici își exprima speranța că după scriitorii poporaniști fără talent vor veni poate alții cu talent...)

Nu știm ca în „Curentul nou" de după războî d. Sanielevici să fi făcut *apologia* burgheziei, știm în schimb, și toată colecția revistei e martoră, că în această a doua serie a „Curentului nou" pentru prima oară s'au arătat, cu o deplină obiectivitate științifică și *în spiritul metodei marxiste de cercetare*, cauzele economice ale evoluției politice românești din ultimele decenii. Poate ignora d. doctor în sociologie felul magistral în care d. Sanielevici, *aplicând metoda marxistă*, explică, de exemplu, *takismul* ca produs al nemulțumirii funcționărimii și micii burghezii *urbane* pe vremea economiilor de după 1900, apoi poporanismul liberal ca o alianță a liberalilor protecționiști și dușmani ai capitalului străin, cu mica burghezie *rurală*, cu scopul de a îneca, prin votul universal, pe orășenii takiști și partizani ai capitalului străin (de aceea și filosemiți), în massa amorfă a țăranilor? Poate ignora apropierea pe care a făcut-o între această evoluție și evoluția politică din Franța? Poate trece cu vederea rolul pe care d. Sanielevici cu drept cuvânt îl atribue poporanismului încurajat de liberali (alianța provizorie Stere-Brătianu) în răscoalele din 1907, prin cari, exploatând adâncile nemulțumiri ale țăranilor, poporanismul inaugurează *politica filo-țărănească* a burgheziei liberale: votul universal, îndreptat împotriva takiștilor, exproprierea îndreptată în contra conservatorilor?

Și ce clar ne arată de ce d. Stere, odată rolul lui isprăvit, trebuia să plece din partidul liberal ale cărui interese *trecătoare* le servise, dar de ale cărui interese permanente *capitaliste* și *burgheze* îl despărțea *poporanismul lui anti-industrial* (în multe țări, ca de pildă în Anglia, revoluția burgheză s'a folosit de țărani, ca aliați în luptă, dar nu ca să *țărănizeze* statul, ci, dimpotrivă, ca să desființeze treptat pe țăranii proprietari, transformându-i în proletari industriali. Și deosebirea de interese între clasele *burgheze* și cele *agrare* a apărut, cum arată d. Sanielevici, în plină lumină la focul aprins de războiul european față de care democratul poporanist Stere ca și aristocratul junimist Carp au avut aceeași atitudine: simpatie pentru Germania, explicabilă prin *anti-industrialismul* lor, care era, evident, *și al Germaniei*, fiindcă ea n'ar fi tolerat, învingătoare, o industrie românească și în schimb ar fi favorizat agricultura și clasele agrare, transformându-ne în colonie furnizatoare de grâu și de materii prime și în debușeu pentru industria ei.

Nu insistăm, ca să nu-i facem d-lui sociolog Ralea serviciul de a-l dispensa de citirea uneia din cele mai bogate cărți de sociologie (Poporanismul reacționar) pe care d. Sanielevici a scris-o cu convingere și *cu pasiune*, cu acea pasiune nobilă care nu i se iartă de cei pe cari „echilibrul, lipsa de exagerare" etc. vor reuși să-i pună bine cu toată lumea, că doar *numai așa* se poate obține o catedră universitară.

„Marxismul se poate interpreta ori cum, deci nu e de mirare ca d. Sanielevici, și după dânsul d. Zeletin, au ajuns, cu Marx de mână, la concluzii de liberalism manchesterian" (?!).

Cu alte vorbe, nu numai d. Sanielevici, cu al cărui marxism d. Ralea a isprăvit repede, dar și d. *Șt. Zeletin*,— autorul *„Revoluției burgheze în România"* (publicată în „Arhiva pentru știința și reforma socială"(, studiu cu totul remarcabil prin seriozitatea gândirii și bogăția documentației și care ar merita oricum, din partea d-lui sociolog Ralea oarecare atenție,—e un savant „sui-generis" care găsește în Marx numai ce convine tezei d-sale „manchesteriene" (?!).

Să ne lămurim: susține d. Ralea că toți cei cari, începând cu *Karl Kautsky, Vandervelde, Otto Bauer*, etc., admit *necesitatea istorică*, în bună gândire marxistă, a *fazei capitaliste* și prevăd realizarea socialismului ca o urmare a desvoltării depline, în cadrul societății burgheze, a forțelor de producție, precum și a conștiinței politice și a culturii muncitorești ,— sunt *marxiști „sui-generis"*? D. Sanielevici crede, ca și d. Zeletin, că România nu poate deveni *imediat* socialistă, fiindcă: „trebue ca producția să ajungă la un înalt grad de dezvoltare, trebue ca instrucția și cultura cari însoțesc industrializarea intensă, să fi pătruns în massa lucrătorilor, să fi creat acolo inteligențe remarcabile și capacități în toate domeniile, și respect, intrat în sânge, pentru binele public, și disciplină instinctivă, și multe alte calități, pentru ca producătorii să poată ei înșiși lua în mână conducerea producției" 1). Pasagii de felul acesta, cari nu fac de cât să arate *condițiunile indispensabile realizării socialismului*, se pot găsi în Kautsky din belșug! Doar tocmai de aceea este el în contra bolșevismului, care, fără să țină seamă de evoluția economică a Rusiei, vrea să introducă artificial socialismul într'o țară agrară și „ancien régime", care nu s'a pregătit prin capitalism și prin viață politică democratică, pentru forme superioare de organizare socială.

Da, d. Sanielevici și d. Zeletin sunt *pentru industrializare* (fără să fie *„manchesterieni"* căci amestecul statului în domeniul vieții economice e astăzi un fapt nediscutat și n'am cetit nici un rând al acestor doi scriitori în care să se ridice — să zicem — împotriva... „Ministerului muncii și ocrotirilor sociale", ca instituție evident anti-manchesteriană!) E cumva d. Ralea, ca odinioară d. Stere *în contra industrializării*? E d-lui *poporanist*? Ar fi interesant de știut. Ar fi o dovadă mai mult că un adevărat „moldovan", mare admirator al „Crâșmii lui Moș-Precu", după cum singur o spune, nu-și alterează așa de ușor nota specific națională; că d. Ralea a plecat din Moldova, țara poeziei și a curentelor reacționare, la Paris, cu ferma hotărîre de a se întoarce cândva înapoi la... poezie și la poporanism (în definitiv, ce poți face în țara noastră încă „eminamente agricolă", dacă vrei să trăești în rândul oamenilor?...) Ar fi un simptom interesant de *„impermeabilitate" la... cultura occidentală*, care s'ar dovedi, sau o haină elegantă, tăiată la Paris, ca să acopere sentimente ambiții și socoteli foarte neaoș românești, sau o simplă zeghe... poporanistă în buzunarul căreia s'a strecurat o diplomă „bună pentru orient". Căci bănuim că din cultura politică a d-lui Ralea n'au putut să rezulte concluzii poporaniste pentru țara noastră; iar dacă au rezultat, ne îndoim de această cultură politică. Ca România, țară cu infinite resurse în subsol, cari cer numai bani și inițiativă pricepută ca să devie izvoare de bogăție, țară cu un proletariat agricol în creștere (vezi satele românești din munții Ardealului) care nu va putea trăi din agricultură, căci nu mai e nimic de împărțit, țară care nu va putea exporta multă vreme grâu în aceeași măsură ca înainte, din cauza insuficienței tehnice a culturii mici și din cauza creșterii consumului intern, — să rămâie, totuși, o *„democrație rurală"*, o țară de *„mică proprietate de muncă"*, mi se pare o imposibilitate de fapt. Să să înțeleagă liberalii cu capitaliștii străini și vom vedea cum industria va lua la noi un avânt neînchipuit, rezolvând pentru multă vreme toate problemele „insolubile" de azi.

Panait Istrati

In ce privește „antropologia" d-lui Sanielevici, să mai aibă răbdare d. Ralea. Mai sunt pe lumea asta și oameni mai puțin grăbiți ca d-lui, cari studiază din pură pasiune intelectuală. Opera de *biologie* a d-lui Sanielevici va fi cunoscută în curând și atunci se va vedea ce ridicole au fost glumele de prost gust aruncate de la înălțimea unui scepticism rafinat. Când va începe să vorbească de valoarea *imensă* a acestei opere savantul anatomist prof Rainer (a și vorbit...), va începe să tacă d. Ralea.

Cât despre „credința" și „religiozitatea" d-lui Sanielevici, vorbele „de spirit" ale polemistului ieșan corespund unei realități: da, d. Sanielevici are o credință. Ca orice adevărat intelectual, d-sa crede în cinstea intelectuală și n'ar vorbi pentru nimic în lume de lucruri pe cari le cunoaște numai din auzite, cum e cazul cu „teoriile antropologice" reflectate ca într'o oglindă proastă în lipsa de pregătire aperceptivă a d-lui Ralea.

1) Poporanismul reacționar, p. 313—314.

Cetiți continuarea în pag. II-a

Am scris mai sus „cinste intelectuală". Mă tem însă că d. Ralea, hyper-rafinat cum pare să fie, suportă greu asemenea cuvinte banalizate şi *„învechite"* cari îl tapează pe nervi. Să ne ierte, dar nu ştiu cum se face că aici la Bucureşti suntem mai mulţi din genul acesta „învechit", care trăeşte din formule căzute în desuetudine. Noi n'aflasem încă „ult'ma modă" în literatură şi filosofie; nu ştiam că Goethe şi Kleist „nu se mai poartă", şi că, în schimb, se poartă ...Valéry. N'avem timp să frequentăm saloanele în cari se apreciază mai mult o haină modernă, fie şi de o stofă mai proastă, de cât o haină bună, dar demodată. Pe Bergson ne permitem, deşi-i admirăm fineţea psichologică şi talentul de filozof-artist, să-l aşezăm frumos, în raftul bibliotecii, socotindu-l, înapoiaţi, *„intelectualişti"* ce suntem, produsul „fin de siècle" al misticismului de salon. (Domnule Ralea, eşti *sigur* că Bergson mai e la modă în Franţa? Mi se pare că ne întoarcem la „moda veche" !) Pe Frend îl cetim cu interes, dar ne îngăduim să-l judecăm. Iar pe Marcel Proust îl dăm deoparte, pur şi simplu, ca şi pe Valéry, căci, sălbatici şi înapoiaţi cum suntem, preferăm sobrietatea şi sănătatea sufletească, precum şi eleganta conciziune a marelui „învechit" care e Blasco-Ibanez.

E aici o deosebire de psichologie, produs al unei deosebiri de mediu. La Bucureşti viaţa e febrilă şi agitată, oamenii muncesc mult şi în zilele libere citesc nu „ultima noutate" din vitrină (e curios cum nu ne speriem noi de vitrine!) ci cartea serioasă apărută chiar (ce grozăvie!) acum şase sau şapte ani... Şi iată cum oraşul „frivol" care e Capitala, după concepţia poporanistă, oraşul „liberalismului manchesterian" (?!) în care oameni ca Zeletin, ca să poată trăi, trebue să-şi cheltuiască energia în ore de germană la clasa II-a şi III-a, nu poate ţine pas cu gustul din ce în ce mai rafinat al romanticei urbe de pe malurile Bahluiului, care citeşte cu frenezie pe Proust şi pe Valéry.. Decadentismul, cu toate manifestările lui, a dispărut din atmosfera oraşului nostru. Este aici mult mai puţină autoadmiraţie romantică, mult mai puţină admiraţie mutuală în cenacle şi cafenele, mult mai puţin snobism monden. O atmosferă mai liberă, mai aerisită, şi mai respirabilă de cât în „Heidelberg"-ul aristocratic şi romantic în care intelectualii, ca provincialii veniţi la Bucureşti pentru o zi, se îmbracă în cel mai elegant costum „dernier eri" şi fac, în gravitatea lor de mandarini, cea mai penibilă impresie.

„Istrati nu e prozator român, fiindcă scrie în franţuzeşte".

Omul care a trăit până aproape de 40 ani în România, care mânueşte admirabil limba românească şi redă în opera lui o atmosferă specific românească, nu e român... Povestea cu artistul De Max, care a devenit român — în chip oficial — abia după moarte! Şi de ce insistenţa aceasta, câtă vreme Istrati, al cărui talent d. Ralea îl recunoaşte, nu ne face nici o ruşine, ci dimpotrivă, ne face cinste !

Ei ! Ce n'ar da unii din *marii* noştri scriitori să se stabilească odată pentru totdeauna că Istrati *nu e scriitor român !* Să fie mare la el acolo, — dar de să ne turbure nouă gloria câştigată cu atâta trudă ?

„Ca să-l înalţe pe Istrati, d. Sanielevici nu vede altă cale decât să distrugă pe toţi ceilalţi scriitori români".

N'a distrus pe nimeni. I-a numit *diletanţi* (şi numai pe scriitorii *de astăzi*, ceeace d. Ralea trebuia să precizeze), şi diletant, pe cât ştiu, nu e o insultă, mai ales că s'ar putea explica sociologiceşte de ce scriitorii români nu puteau, date fiind condiţiunile mediului, să se devoteze vocaţiei lor. Iar comparaţia cu Sadoveanu se oferea de la sine, căci, în adevăr, între *atitudinea* morală a lui Istrati şi aceia a lui Sadoveanu, primul povestindu-ne în „Kyra Kyralina" lupta unui suflet curat şi idealist cu un mediu stricat, iar celălalt făcând în multe opere apologia vieţii instinctive şi amorale, cum a dovedit *fără replică d.* Sanielevici, e un contrast frapant.

Se înşală d. Ralea (şi mă mir că n'a băgat de seamă) când spune că d. Sanielevici numără printre criticii *poporanişti* pe... d. *Lovinescu !* Putea face confuzia asta ? *Era uşor de văzut că nu putea s'o facă*, ceea ce pune într'o lumină urâtă conştiinciozitatea de polemist şi onestitatea intelectuală a d-lui Ralea. De altceva era vorba : *„Odată cu apariţia poporanismului*, au început să mişune geniile: D. Mehedinţi a proclamat geniu pe Cerna; d. Dragomirescu pe Sorbu; d. Lovinescu pe Eftimiu şi Ion Barbu" etc. O dată cu apariţia poporanismului, din cauza invaziei „democraţiei rurale" în literatură, care înlocuia cercurile alese de intelectuali de la „Junimea" şi chiar din prima mişcare socialistă, cercuri cari formaseră odinioară pe Eminescu, Zamfirescu, Vlahuţă, etc. Rezultă că d. Lovinescu şi Dragomirescu sunt poporanişti ? Nu; ci numai că nu se mai făcea o selecţiune riguroasă a valorilor, din lipsa unui termen de comparaţie, păcat în cari au căzut, pe lângă poporanistul Stere, şi d-nii Dragomirescu şi Lovinescu. Pentru un om de bună credinţă nu poate fi nici o confuzie.

Insinuaţia absurdă că d. Sanielevici „menajează" pe d. Iorga, după ce l-a atacat vehement pe vremuri, fiindcă nu pomeneşte de gafele pe cari le-a făcut învăţatul istoric ca critic literar, insinuaţie în care nu crede nici d. Ralea, e o simplă „şolticărie", de care se va fi ruşinând însuşi autorul ei. Sanielevici, care atacă pe oricine, cu un curaj şi o sinceritate necunoscută la noi, unde „spiritul compromisului" planează asupra atmosferii politice şi literare; care atacând atâţia oameni susceptibili, îşi creiază nenumărate duşmănii. — Sanielevici... „menajează"... E absurd !

Că d-lui Ralea îi place literatura d-lui Sadoveanu. — „de gustibus"... Sunt convins că d Sanielevici nu e singurul om în ţara aceasta care să fi simţit golul de sentimente omeneşti ce se ascunde sub forma plastică şi, uneori, atrăgătoare a acestui scriitor. Şi d. Ralea reia vechea discuţie asupra moralei în artă, ca să ne instruiască, spunându-ne adevăruri noi şi interesante: că, de exemplu, un scriitor ca Henry Bordeaux sau Georges Ohnet poate fi moral, dar netalentat, şi invers, cineva poate fi ca Maupassant, imoral şi talentat... Numai că aceste lucruri probabil le ştie de mult d. Sanielevici — şi cine nu le ştie ?...

Dacă d. Sadoveanu ar avea talentul artistic al lui Maupassant, atitudinea lui amorală ne-ar supăra mult mai puţin, — dar tot ne-ar supăra, fiindcă avem dreptul să preferăm un autor care, pe lângă talent, are şi sentimentele alese cari fac farmecul vieţii omeneşti şi ne deosibesc de animale. Şi *„Kira Kiralina" e o operă de înaltă moralitate,* pe lângă necontestata ei valoare artistică.

Moralitatea unei opere (mă mir că nu bagă de seamă d. Ralea) nu se judecă după *ce* spune autorul, ci după *cum* spune; după cum se complace sau nu în murdărie; după cum insistă sau nu asupra părţii urâte — şi mai ales după *atitudinea* lui în faţa celor povestite. In *Zola* găsim nenumărate urâţenii, lucruri scabroase chiar, asupra cărora *insistă prea mult* 2), *făcându-şi* o amară şi tristă plăcere din a scormoni în putregaiul social. Şi totuşi, cine ar putea nega că opera lui Zola e însufleţită de un mare idealism moral şi social ?

In „Kira Kiralina" nu găsim nicăeri *aprobate* sau *simpatizate* faptele urâte, asupra cărora autorul *trece cu cea mai mare discreţie*, preocupat numai de lupta titanică pe care eroul povestirii o duce împotriva întregului mediu putred al Orientului. Murdărie este, fiindcă este în mediu şi numai struţii şi... *romanticii nu vor să vadă realitatea*, deşi îi bănuiesc existenţa. *Şi Panait Istrati nu e romantic.* El ne arată, în schimb, în contrast cu murdăria mediului, curăţenia naivă a unui suflet veşnic idealist şi veşnic dezamăgit, care trăieşte însă cu credinţa nestrămutată în prietenia ideală şi în bunătatea omenească, credinţă care nu e de cât, ca de obicei, proiectarea în alţii a caracterului său ales. Dar apologia vieţii de muncă şi de cinste care reese cu atâta simplitate din viaţa mulţumită a lui Stavru şi a bătârnului său prieten, înţeleptul Barba-Iani, alături de care cutreeră ţinuturile Orientului, în strigăte voioase de „salep ! salep!", strigăte de bucurie a vieţii cinstite, după nesfârşite suferinţe morale !... Era *fericit acuma* Stavru, când se gândea cu grijă la ziua de mâine şi fusese *cu totul nefericit* în atmosfera încărcată de lux şi de mirodenii a delicatului „bey" care îl copleşea de daruri şi îl răsfăţa ca pe un prinţ... O asemenea carte morală şi frumoasă, în care amatorii de brânzeturi înţepătoare nu vor găsi nimic „piquant", poate fi comparată cu operele d-lui Sadoveanu ? Să fim oameni serioşi!

„Il mai acuză pe d. Sadoveanu că scrie pentru mica burghezie. D-sa crede că un artist scrie cu gândul conştient că se adresează unui anumit public... Scriitorul scrie fiindcă are ceva de spus" etc., etc.

Cum era *să-l acuze* d. Sanielevici pe d. Sadoveanu că scrie pentru clasa cu care îi găseşte afinităţi evidente: mica burghezie *rurală !* Nu-l acuză, ci *explică* defectele morale şi estetice ale operii lui, prin psichologia clasei pentru care scrie, clasă de ţărani stricaţi de viaţa trândavă. *Sociologul* Ralea decretează că scriitorul nu scrie *conştient* pentru o anumită clasă... Par'c'ar avea o bănuială nemărturisită că există, totuşi, influenţe şi sugestii *subconştiente*, dela un anumit public, înspre un anumit autor... Mă întreb: Racine nu scria *conştient* pentru mediul de la curtea lui Ludovic XIV-lea ? Şi nu e nici o legătură între opera lui şi acest mediu ? Nu ştia Eminescu că scrie pentru intelectualii şi aristocraţii cari îl puteau înţelege, şi nu pentru *„greco-bulgărimea"* burgheză pe care o detesta ? Nu ştia Vlahuţă cine sunt cititorii lui, — junii visători cari se regăseau în „Dan", cu infinitele lor aspiraţii romantice şi cu stângăcia lor de plebei-intelectuali ? Nu ştia Macedonsky că nu cutare negustor sau ţăran chiabur va gusta „rondelele" lui, ci numai fina floare a „aristocraţiei" din Paris şi din Bucureşti şi boema, clientela acestei aristocraţii, nu mai puţin decadentă şi decăzută de cât cei cari o patronau ?... E inutil să insistăm. D. Ibrăileanu, care ştie cum influenţează o clasă pe un scriitor, îi va putea da toate lămuririle.

„N'am auzit pe nimni care să condamne în sine un gen literar".

Genul (?!) pe care l'ar *condamna* d. Sanielevici ar fi romantismul. Nu-l condamnă; ci *îi preferă*, pur şi simplu, clasicismul, cum îl prefera şi Brunetiére. Cum ar putea condamna romantismul unui Vigny sau unui Eminescu? Poţi face consideraţii sociale şi morale asupra caracterului *maladiv* al romantismului, când tu eşti un om sănătos, dar eşti obligat să recunoşti că un om poate fi bolnav sufleteşte şi totuşi genial şi d. Sanielevici a recunoscut-o în totdeauna... Dar pe lângă că preferă clasicismul, potrivit temperamentului său, *îl şi prevede*, ca expresiune a unui nou echilibru social care se stabileşte încetul cu încetul, după catastrofa războiului. Şi dacă *îl prevede*, şi dacă *îl preferă*, s'ar putea *să nu-l propage?*

„Poţi convinge pe cineva să fie brun sau blond?" Această frază, ca şi întreg pasagiul respectiv, dovedesc că d. Ralea sau n'a cetit cu atenţie, sau n'a priceput pe d. Sanielevici (vezi *„Clasicismul de fier"* în „Noi studii critice"). Când eşti convins că noua structură socială a Europei, în care proletariatul şi *munca în general*, capătă o importanţă covârşitoare, va da la iveală un *clasicism nou*, cu caracter popular, *ai dreptul să propagi acest clasicism determinat de evoluţia socială, tocmai fiindcă eşti determinist;* lucrezi astfel, în direcţia evoluţiei pe care o prevezi.

In ce priveşte chestiunea dacă Istrati e sau nu *proletar* şi *muncitor calificat*, putem spune deadreptul, fără să mai alergăm la citaţii din autori, că ea *n'are nici un rost*. Nu e vorba de sindicatul din care Istrati trebue să fie înscris ca să aibă conştiinţă de proletar, ci de *clasa pentru care*, conştient sau nu, scrie Istrati. A fost vagabond, dar prin cultura lui — şi asta e esenţial — el este, evident, aproape de muncitorimea calificată şi organizată şi departe de „Lumpenproletariat". Şi atmosfera în care a trăit el şi în care s'au plămădit operele lui, a fost o atmosferă muncitorească cultivată (desigur, *relativ*), indiferent dacă tovarăşii lui de discuţii erau sau nu înscrişi în sindicate, dacă erau fotografi ambulanţi, cismari sau lucrători de fabrică. *Pentru cine scrie autorul, cine îl influenţează, cine îl citeşte,* interesează când e vorba să stabileşti valoarea reprezentativă a unui scriitor; nu situaţia lui strict personală. Muncitorii români, tocmai fiindcă sunt mai aproape, în special în vechiul regat, de starea morală şi intelectuală a proletarilor necultivaţi şi neorganizaţi, nu-l apreciază pe Istrati, lucru de care am avut prilejul să mă conving. E uşor de înţeles că în faza de cultură (de incultură, mai exact) în care i-au ţinut împrejurările, literatura lui Istrati, chiar tradusă, le e greu accesibilă şi în orice caz, ei l-ar dori pe Istrati *pamfletar*, „porte-parole" al nevoilor lor imediate, aşa de apăsătoare, iar nu scriitor clasic apreciat la Paris.

Păstrez pentru sfârşit afirmaţia categorică, dar cu nimic dovedită, că *Istrati e romantic*. D. Sanielevici a dovedit, printr'o minuţioasă analiză, că „Unchiul Anghel" e o operă clasică, ca concepţie despre viaţă, ca factură, ca stil. Să dovedească, cu aceiaşi răbdare, d. Ralea, că Istrati e romantic. Nu-i va fi de loc uşor. Kira Kiralina, de care vorbeam mai înainte, operă *morală, optimistă, obiectivă, echilibrată* şi de o admirabilă *simplitate de stil*, n'are nimic de „poveste orientală" fantastică şi exaltată, n'are nimic subiectiv şi romantic. N'are nimic a face nici cu realismul rusesc, nevrozat şi mult mai puţin artistic. E o poveste senină, calmă şi odihnitoare, care nu dă aripi imaginaţiei şi lasă sufletul liniştit.

Activitatea d-lui H. Sanielevici în cultura românească n'are nevoie de apologişti. Imensa ei importanţă,—incontestabilă pentru cei cari i-au urmărit scrisul cu obiectivitate,—va fi recunoscută din ce în ce mai mult, pe măsură ce societatea românească, abia intrată în faza capitalistă a istoriei, se va însănătoşi şi se va democratiza. *Pe vremuri*, (ce *departe* pare trecutul *apropiat* în epocile de schimbări repezi !) când *el singur cerea sănătate morală în literatură,* strigătul lui răsuna în pustiu, fiindcă unii se complăceau în lirismul anemic al „decadenţilor", alţii cântau, din interese politice, frumuseţea idilică a vieţii satului românesc, *care în realitate era un infern.* Astăzi, şi mai ales mâine, când capitalul străin, industrializarea, evoluţia burgheziei româneşti de la camătă spre industrie, însănătoşirea morală a ţării, vor fi fapte îndeplinite, se va vedea că, paralel cu o vastă operă ştiinţifică pe care o vom cunoaşte în curând, d. H. Sanielevici a fost în domeniul culturii, ceeace este d. St. Zeletin în domeniul pur economic, *doctrinarul revoluţiei burgheze în România.*

In cât, privite în perspectiva istorică, oarecum „sub specie aeterni", glumele de prost gust ale „sociologului" Ralea dispar ca nişte baloane de săun.

ALEXANDRU CLAUDIAN

2) Ceeace nu e **niciodată** cazul lui Panait Istrati.

Carul cu boi

Agale'n holde 'ngălbenite
S'apropie-un car cu mândri boi,
In praful căei dogorite
Păşind alene amândoi.

Un nor de pulbere uşoară
Rămâne'n aerul uscat,
Şi coastele se desfăşoară
Pe un albastru delicat,

Pe când fântâna'n depărtare
Mai mică'n urmă a rămas,
Cu un voinic venind călare
Lăsând căruţe la popas.

In depărtări nori ca zăpada
Plutesc rotunzi pe-un cer senin,
Ici colo'n pete cu grămada
Sunt tufe verzi de mărăcin.

Şi printre holde'ngălbenite
Se duce-un car cu mândri boi,
In praful căei dogorite
Păşind alene amândoi.

Dan Ciocardia şi Aurel Şerbănescu

Cântec din străinătate

Târziu, tarziu, pe drumuri prăfuite
Prin sate de pământ şi de nuiele
Prin lanuri şi prin vii îmbătrânite
Acolo sânt!

Va fi în voia sorţii
Să fiu plutaş pe fluvii mari, în ceaţă,
Izbit de stânci de valuri, de sirene
Dar suflete, întreaga ta viaţă
Vei fremătă'n carpatice poiene,...
Acolo, unde dis-de-dimineţă
Cu-argint sclipind în stropii mulţi
Copiii de ţărani desculţi
Se hârjonesc sub înfloriri codrene
Şi Feţi Frumoşi şi Cosânzene
Se 'nvolbură' sărutul lor dintâi,

Acolo, suflete, o să rămâi!

Viena 1921 **Emil Riegler**

Ziua morţilor

de Victor Eftimiu

Sărbătoarea morţilor. Zi ploioasă. Bate vântul. In casă penumbră apăsătoare. Vlad a plecat de un sfert de ceas, căci Irena a fost tristă ziua întreagă. Mai mult de cât oricând sătulă de viaţa pe care de trei ani o duceau amândoi.

— Ano, adu-mi o trăsură!

Şi'n vreme ce Ana căuta o birjă, Irena se îmbrăcă în negru, îşi puse un văl cernit peste pălărie, adună toate crisantemele din vase şi cu braţele încărcate de flori, aşteaptă.

Dar în locul servitoarei se iveşte în prag soţul, care abia plecase.

— Eşi, Ireno?

— Nu... da...

— Ba da!...

Ana a adus o trăsura pe care a tocmit-o pentru cimitir.

— A! da! Vream să mă duc la cimitir.

— De ce?

— E ziua morţilor.

— Dar n'avem pe nimeni... acolo... Părinţii tăi sunt îngropaţi la Iaşi... Ai mei trăesc încă.

— Ştii, Vlad, că'n toţi anii mergeam la cimitir de ziua morţilor. Puneam flori pe mormintele părăsite...

— Ne duceam amândoi. S'a întâmplat să fie zile frumoase. Acum plouă şi bate vântul. Abia de se duc cei ce au morţii lor acolo...

Şi apoi nici nu mi-ai spus...

— Mi-a venit aşa deodată, nici nu mă gândeam... „Dar dacă vrei, nu mă mai duc!"

Irena îşi scoase vălul, mantila de ploaie, pune florile la loc în vreme ce Vlad, afară, spune birjarului să plece. Irena s'a aşezat la pian şi cântă **„Marşul funebru"** al lui Beethoven.

Vlad se reintoarce tăcut, se cufundă într'un fotoliu şi ascultă. Irena a 'ncetat să cânte. In casă s'a făcut frig şi umbrele se lasă tot mai grele.

— De ce plângi Ireno?

— Nu ştiu Vlad!...

Irena e absentă. Privirea i-e dusă, glasul ei pare că vorbeşte altora, unor fiinţe din altă lume: întreaga ei făptură pluteşte'n zarea unor vise depărtate.

— Ireno, tu 'mi ascunzi ceva...

— Sunt tristă... sunt foarte tristă... Viaţa m'a obosit.. mi se pare goală... nu mai aştept nimic... nu mai vreau nimic!

Şi iar îşi pleacă fruntea şi plânge. Vlad o priveşte lung. Apoi, ca un fulger o bănuială-i trece prin minte... O gelozie stranie l'a prins în ghiare... Işi aminteşte de poetul mort acum câteva luni. Il cunoscuse în treacăt. Fusese prietenul Irenei. O iubise, poate. Ii dedicase câteva poezii, foarte delicate pline de un sentiment primăvăratec, peste care plutea o uşoară umbră de tristeţă, de regret. Vlad se scoală în picioare pune mâna pe umărul Irenei şi-i vorbeşte iritat:

— „Ireno, tu te duceai la cimitir pentru Ştefan Cornescu, îi duceai flori... Aşa e?

— Aşa e!

— De ce nu mi-ai spus?

— Era inutil.

— Foarte urât ceia ce faci...

— Urât, Vlad? Ce găseşti urât să duci flori pe mormântul unui prieten, pe un biet mormânt uitat de toată lumea?

— Taina, pe care o pui în jurul acestei vizite la cimitir mă face să mă gândesc la multe lucruri... să bănuesc multe:

— Şi anume?

— Anume?

„Ei bine iată! Te duceai pe furiş la el ca să n'aflu eu că l'ai iubit.

— Şi dac'ar fi aşa?

Irena a spus cuvintele acestea sec, cu fruntea sus privindu-şi în ochi bărbatul. Vlad şovăie. Nu ştie ce să facă. Să izbucnească? Ar fi ridicol! Instinctiv îşi dă seama că nu el este acela care trebue să ceară socoteală. Intre ei doi se simte el mai vinovat. Invins, se lasă pe un scaun cu faţa în palme şi ascultă pe Irena care s'a ridicat şi-i vorbeşte cu glasul unei revolte multă vreme înăbuşită:

— „Da, Vlad, vream să mă duc la cimitir... să plâng pe mormântul lui Ştefan Cornescu...

„Sufletul meu avea nevoie de o spovedanie, alături de un bun prieten... Şi n'am pe nimeni, altul... Voiam să spun mortului tot pustiul vieţei mele... vream să-i destăinuiesc toată jalea mea şi nevoia mea de dragoste şi zădărnicia tuturor viselor mele şi tot amarul sufletului meu... Căci pe tine nu te-am iubit niciodată, Vlad... Pe el l'am iubit. A fost o dragoste curată făcută din elanuri, din înfiripări... Aşi fi fost aşa de fericită alături de el, trăind o viaţă simplă, umilă, cu visurile şi speranţele noastre! Dar ai venit tu, cuceritorul părinţilor mei, şi bietul poet a trebuit să se dea la oparte. A plecat sfios şi a plâns din umbră şi nu l'am mai văzut şi nici n'am mai auzit de el... Până când, într'o zi, neştiut de nimeni, a murit singur, într'o cameră de hotel. Şi l'au dus la cimitir... I-au pus o cruce săracă la căpătâi. Eu nu m'am învrednicit niciodată să urc pentru dânsul dealul morţilor. Astăzi însă, m'am simţit mai singură ca nici odată, mai străină... Şi am vrut să mă duc la el, — dintr'un sentiment egoist, poate... Dar ai venit iarăşi tu şi mi-ai oprit şi acest avânt, cum mi-le-ai oprit pe toate totdeauna. Rău ai făcut, căci ai rupt şi cea din urmă legătură dintre noi, silindu-mă să vorbesc, să-ţi desvăluiesc taina mea. **Nu te-am iubit!**

Ai simţit-o poate, uneori... dar nu ai vrut s'o crezi. Acum ţi-o spun... Nu te-am iubit niciodată!...

Vlad ascultă cufundat în gânduri cu faţa în palme. Poate că plânge. E prea târziu. Toate sunt prea târzii. Afară plouă. Seara s'a lăsat grea ca o pasăre cu aripile de plumb. In casă e întuneric. E ziua morţilor!

CITIŢI

SPORTUL

CEA MAI MARE PUBLICAŢIE CARE REDA AMANUNŢIT INTREAGA VIAŢA SPORTIVA DIN ŢARA ŞI STRAINATATE

DE VÂNZARE LA TOŢI CHIOŞCARII ŞI DEPOZITARII DE ZIARE

Întâmplarea lui Andrei Stoleru

de GEORGE PALLADY

Azi dimineaţă pe când îmi rânduiam cărţile, a venit mama Ana să-mi aducă coşuleţul cu fructe pe care—cumpăr în fiecare Duminică.

In curând se împlinesc douăzeci de ani decând locuesc în acelaş cartier cu mama Ana, şi sunt cam tot atâţia, de când îmi procur fructele de la mica ei prăvălioară. Aiurea, poate că aş fi mai bine servit; dar mama Ana are puţini clienţi; s'o părăsesc ar fi să-i fac un rău şi să-i pricinuesc cu voinţă o supărare.

Vechimea relaţiunilor noastre îmi dă impresia unei obligaţiunile tacite ce am contractat faţă de ea, şi clientela mea, cred că a devenit în mintea ei, o proprietate.

Şi-a aşezat coşuleţul pe masa mea, şi cum aveam trebuinţă de bărbatul ei, care e tâmplar, ca să-mi adaoge câteva rafturi la bibliotecă, a plecat în grabă să nu-l trimită.

In primul moment, cu gândul la ceeace făceam, nu am dat atenţiune expresiunei alterate a feţii, şi nici accentului turburat al vocei. Dar acum, mi le reamintesc bine, şi sunt sigur că nu aveau seninătatea şi tonul de uşoară veselie ce-i cunoaştem.

Să aibă oare mama Ana vreo nouă supărare?

Căci a avut supărări în viaţă, şi încă multe, biata femee. Anii cei mai frumoşi ai tinereţii i-au fost adesea întunecaţi de crude încercări. Ochii îi erau limpezi şi trăsăturile feţii păreau resemnate acum, dar pentru o privire cercetătoare, tot mai rămăseseră semne cari povesteau de suferinţi grozave.

Dacă aşi trăi o sută de ani de acum înainte, n'o să uit împrejurările în care am cunoscut-o.

Una din ele mai cu seamă, m'a făcut să-i păstrez un respect nemărginit.

* * *

Era în primele luni de la mutarea mea în cartierul zis al Podenilor, situat în partea de răsărit a Bârladului şi legat de oraşul propriu zis printr'un pod care trece peste pârâul cu acelaş nume. De acolo şi numele de Podeni.

Imi amintesc că mă impresionase o prăvălioară cu fructe, sărăcăcioasă, în care nu intra nimeni; şi atras de izolarea ti eristă, am intrat şi am cumpărat câteva fructe.

Am preferat întotdeauna, din instinct, prăvăliile sărace. Acolo n'ai desigur putinţa unei alegeri variate, şi nu te poţi aştepta la înlesniri pe cari ţi le procură localurile mari. Dar ai în schimb mulţumirea că fapta ta este o dovadă de simpatie pentru o fiinţă umilă şi nevoiaşă.

Comerţurile acestea mici sunt mai totdeauna puntea de salvare a unor destinuri nefericite, şi poate unica nădejde a vreunui orfan. Aci scopul comerţului nu mai este câştigul sau îmbogăţirea, ci asigurarea traiului de toate zilele. Iar cumpărătura pe care o faci, nu mai este un schimb, este o faptă bună.

Mama Ana era încă tânără pe atunci. Dar suferinţa veştejise de timpuriu floarea fragedă a primilor ani ai tinereţii. Bărbatul ei, tâmplar îndemânatec, pierduse încetul cu încetul gustul de a munci şi ajunsese, cum se zice în limbagiul obişnuit un „stâlp de cafenea".

Salarul câştigat într'o săptămână, — redusă şi aceea la trei sau patru zile de lucru,—îl cheltuia în chefuri şi beţii, şi Ana trebuia să-şi agonisească singură cheltuiala casei.

Intr'o seară, pe când intram în prăvălie ca de obicei, auzii venind din camera din don un sgomot de voci cari se certau. Se distingeau mai multe voci de femei, printre cari recunoscui pe aceea a Anei, întretăiată de plâns.

Aruncând o privire înăuntru, zării femeea, ţinând în braţe un prunc pe care îl săruta, în timp ce o doică ţărancă părea că-i reclamă preţul îngrijirilor date copilului. Biata femee, isprăvise fără îndoială toate explicaţiile, şi toate scuzele, şi acum plângea fără să mai răspundă, iar una din vecinele ei încerca în zădar să liniştească pe ţărancă.

Exaltată, aceasta din urmă nu mai contenea cu ameninţările.

Asistam fără voia mea la această scenă, şi ascultam fără a îndrăzni să intervin. Aş fi dorit să fiu în clipele acele cât mai departe, şi totuşi nu mă puteam hotărî să plec, când, deodată apăru în pragul uşii Andrei Stoleru.

Tâmplarul se întorcea de la „cafenea". Bluza fără cingătoare, cămaşa desfăcută la gât, şapca plină de noroi o ţinea în mână, părul îi cădea în neregulă peste ochii fixi şi fără privire, iar faţa era descompusă de paloarea beţiei.

Intră împleticindu-se. Privi în jurul său cu un aer rătăcit, şi chemă pe Ana. Femeea auzind glasul bărbatului, scoase un ţipăt, şi într'o clipă fu în prăvălie. Dar văzând starea nenorocitului, rămase pironită în loc, strânse cu putere copilul la sân, şi plecându-şi capul pe capul copilului, isbucni din nou în plâns.

Ţăranca şi vecina o urmaseră în prăvălie.

— Imi plătiţi ori nu? strigă ţăranca întărâtată.

— Cere-i dumnealui plata, insinuă ironic vecina, arătând cu degetul spre tâmplar, care se prăbuşise pe tejghea.

Ţăranca aruncă o privire într'acolo:

— A, ăsta'i tatăl? urmă ea. „Frumoasă treabă! N'au cu ce plăti pe oamenii cinstiţi cari muncesc, dar au să bea vin şi să se îmbete ca porcii!...

Beţivul ridică capul.

— „Ce vin muere? borboroşi el". „Eu... n'am băut vin... Am—băut.. rachiu. Da' mă 'ntorc acu'... să beau... şi vin!... Femee, — adă banii încoa... Că m'aşteaptă nişte „prieteni" la — „TREI BĂEŢI".

Ana nu răspunse. Omul se tîrî împrejurul tejghelei, deschise sertarul, şi începu să scotocească înăuntru.

— „Iaca unde se duc banii casei!... insinuă din nou vecina". Cum să-ţi plătească biata femee, dacă beţivul îi ia tot" comândul"?

— Da ce's de vină eu dacă'i ia? reluă ţăranca... Eu am muncit ş'am cheltuit cu scârba lor de copil!... Mie să-mi plătească dreptul meu...

Şi, îmbătându-se de fluxul de cuvinte propriu femeilor de la ţară, se porni să înşire cu deamănuntul toate îngrijirile date copilului, cheltueli, grijă, munca...

Pe măsură ce-i veneau amintirile, părea că se convinge şi mai mult de dreptul ei.

Biata Ana, temându-se ca gălăgia să nu sperie copilul, fugi în camera din dos, şi-l culcă în leagănul lui. Ţăranca, orbită de mânie, crezând că Ana vrea să scape de răspundere, se repezi după ea, şi cearta începu din nou, mai grozavă, întretăiată de ţipetele copilului.

Tâmplarul, care tot mai scotocea prin sertar, tresări şi ridică capul. In aceeaş clipă, Ana, apăru în uşă, ţinând în braţe copilul pe care ţăranca vroia să i-l smulgă. Printr'o smucitură în lături feri copilul, alergă spre bărbatul ei, şi aşezându-se în spatele lui, îi strigă:

— Andrei, apără-ţi băiatul!...

Omul beat, sări în sus, ca cineva care tresare speriat din somn.

— Băiatul meu?... Care băiat?... îngână el.

Câteva clipe, privirea tâmpită se opri asupra copilului. Faţa i se crispă, în munca de a-şi aminti ceva. Incetul cu încetul, o rază de înţelegere îi descreţi figura.

— Mihai, îngăimă omul. Da!... Mihai!... Mihăiţă!...

Vru să se sprijine pe picioare, dar ele nu-l mai ajutau.

Ţăranca se apropie:

Banii, ori iau copilul, strigă ea. „Eu l'am hrănit şi l'am crescut!... Fără mine ar fi mort azi pentru voi!... Eu nu plec de aici fără dreptul meu... Ori îmi daţi banii, ori iau înapoi copilul"...

— „Şi ce ai să faci cu dânsul"? murmură Ana, strângând pe Mihai la sân.

— „Ce am să fac? replică cu asprime ţăranca. „Ia un copil găsit, că ospiciul e mai bun părinte ca voi. „El plăteşte pentru copiii hrăniţi de alţii"...

* * *

La cuvântul de „copil găsit", Ana dete un ţipăt de spaimă, încolăcindu-şi braţele peste trupul copilului, căruia îi ascunsese capul în sân, se retrase îngrozită spre perete, şi sta acum ca o leoaică care îşi apără puii.

Vecina şi cu mine, priveam muţi fără să ne dumerim prin ce mijloc am putea să împăcăm lucrurile. Cât despre Andrei el ne privea pe rând făcând sforţări uriaşe ca să înţeleagă.

Când se uita spre Ana şi spre copil, o licărire de duioşie trecea pe faţa-i prostită de om beat, dar îndată ce privirile se întorceau spre noi, ochii îşi reluau expresia stupidă şi nehotărîtă.

Deodată, într'o sforţare supraomenească, strigă:

— Staţi!...

Şi îndreptându-se spre un hârdău plin cu apă, îşi vîrî capul până la gât în apa rece.

Toate privirile se aţintiseră spre el. Chiar ţăranca păru mirată. In cele d'n urmă se ridică. Pe faţă apa curgea şiroaie. Se uită spre Ana, şi faţa i se însenină.

— Mihai, strigă el deodată ducându-se spre copil şi luându-l în braţe. Ah! Dă-mi'l femee!... Dă să-l văd!...

Mama dete copilul cu sfială şi rămase în faţa lui cu braţele întinse. Doica începu din nou să murmure, ameninţând cu judecata.

— Cât e datoria? întrebă Andrei aşezând copilul în braţele mamei.

Ţăranca începu să înşire:

— Apoi cât să fie? Socoteşte şi dumneata... L'am alăptat, l'am spălat, i-am cumpărat scutece, cămăşuţe, bonetică... Am cheltuit bani domnule... Trei şute şi mai bine de lei....

Tâmplarul se căută prin buzunare. Fruntea i se încreţea din ce în ce mai mult. Blesteme surde îi fluturau pe buze.

Deodată, ca iluminat, se pipăi la piept, scoase un ceas mare, şi ridicându-l deasupra capului:

— Iată-ţi banii! strigă el... Un ceas *număru unu!*... Il păstrasem să-mi potolesc setea cu el!... Dar dacă-i aşa, las' să'l bea băiatul!... Ha! Ha! Ha!... Du-te vecino şi să mi'l „măriţi"... Şi dacă n'ajunge, mai am cercei... Hei! Ano, adă cerceii!... Să nu zică nimeni că ai fost „afrontată" pentru băiat!... Nu!... Să ştiu bine că-mi pun amanet bucăţi din carnea mea!... Haide, plătiţi femeea, şi lăsaţi băiatul să doarmă...

Şi luând pruncul din braţele mamei, îl duse cu un pas hotărât şi'l aşeză în leagăn.

Din ziua aceea n'a mai băut Andrei Stoleru.

GEORGE PALLADY

NIMBUL ZORILOR

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

— „Venisem cu Nastasia dela comitet; luasem cu ea, fărâma aia de pensioară, — ea după urma lui Buja, eu după a lui Tache. O număram în poală, amândouă, sub zarzăr. Maica-mea Tarsiţa, râşnea nişte cafea, mai încolo, între nalbe, trăgând cu urechea să vază cu cât am eşit la pensie. Lângă Negrinile, doi ţigani, tăiau lemnele Nastasiei; biata Bilceasca damă de onoare, îi dăduse bon dă la palat.

Cine să-şi dea cu ideia că tăetorii ne ochiau pensioara? Intr'o vreme am strâns-o şi am intrat în casă. Maică-mea, a rămas cu ţiganii în grădină. Le-a întins câte o fasole dă la prânz şi a rămas să vie adouazi să tae înainte. A doua zi, toată mahalaua în picicare, c'a călcat hoţii pă Nastasia. Dăi cercetări în dreapta, dăi în stânga, ba pă la comisie, ba pă la cărturărese, ia hoţii dă unde nu e! Seara ce te faci? Cu cine doarme Nastasia, văduvă şi între hoţi?

— „Dormi tu la tuşi-ta Nastasia maica?

— „Dorm mamă, ce mi-e frică dă hoţi?

Ai dormit — Dumnezeu ştie cum ăi fi dormit, da hoţii nici până în ziua de azi nu s'au dovedit! Dumnezeu să mă ierte, da poate să fi fost şi vr'o părere da ei, despre hoţi; vr'o nălucire cum să zic, că prea a îndurat multe, numai de când sa prăpădit bietu Buja!"

* * *

Curtea mătuşii Nastasia, era toată, o zbornă. Iatacul, ano-catu. Pe la ferestre, barişuri tutunii, se clătinau a cobe în oglinda turbure a geamului. In porţi, lumea înălţată pe tălpi, priveau peste uluci, zavera dintre nalbele bunichii Tarsiţa. Trică Ilie, odăiaş la despărţirea de „Albastru" da ţignale dintrun dud. Dinspre hanul lui Bedreaos, se întorceau îndurerate, ecourile larmii, topindu-se în vâlcelele adormite ale maidanului. Făeţii lui Ghindă Priciptoru, se înbulzeau în agăţătorile viţii, goniţi fără de veste din pături, de vipia întâmplării, înşirându-se desbrăcaţi, pe laţuri, ca nişte guşteri 'în spânzurătorile descântecului. Vardianul Slobozii, ridica nătâng din epoleţi, adâncindu-se nedumerit, în abaua uniformii. Focarii dela uzină, tăiau drumul prin bozile Papiriului, îşi roteau privirile în în ă mă_ea a d'n curte, vârându şi până în coate, braţele călite, în pielea şorţului, aduceau la loc, în zgura neagră a obrazului, albul mirat al ochilor, afundându-se 'apoi nemulţumiţi, spre fluerul cuptoarelor. Printre cerceii de urmuz ai corcoduşilor lui Iancu Ovreiul a fulgerat într'o vreme şi patrafirul părintelui Stelian, întors dela molifta Covăcicaicii care trăgea să moară. In drum, i-a ieşit bunica Tarsiţa cu ştafeta. Potcapiul urziciu al popii s'a aplecat în broboada bunichii, strecurând în urechile pitite în ea, isbăvirea odihnitoare a sufletului călcat de hoţi O mână, a înălţat de-asupra ei, o blagoslovenie, apoi giubeaua dezrobitorului, s'a rostogolit pe meşina încălţămintei în ulicioara bisericii. Şi bunica Tarsiţa, s'a întors, pe după gutuii Negrinilor, la loc, în larma bătăturii.

Când revărsatul, şi-a lepădat cele din urmă boabe de ametistă cari îi îngreuna splendoarea, peste gârlă, şi soarele 'i-a luat locul, în clopotniţa „Sfântului Nicolae din Tabaci", toată „Flămânda" ştia de păţania mătuşii Nastasia Pâlcuri de iscoade, dezgogau ulucile cu învălmăşeala lor uluită, şi urechile „încă'catei", se împuiau de compătimiri prefăcute. Mătuşa Nastasia, nu mai vorbea. Legătura curioşilor cu întâmplarea, o făcea bunica Tarsiţa, în graba orânduelilor dimineţii, şi a pregătirilor citaniei părintelui Stelian, invitat să risipească duhul cel rău din bătătură pripăşit în înfăţişarea furtişagului, suflând în tăciunii din cristelniţă şi împărţind „informaţiuni" la întâmplare, lovită cu leoca, culese din alte isprăvi învălmăşite în amintirea ei obtuză, şi prefirate prin fantezia ei sinistră, din epizoadele pline de tenebrele bazmelor trezite, înseilate la gura sobei, în ploaia de mărgele de aur ale candelei, pe care nu a lăsat-o nici odată să se stingă. Mătuşa Nastasia, stană de piatră în tulpanul ei smântânos, îşi proptea capul năucit de întrebări, în falangele scurse ale palmelor stafidite, rând pe rând aduse sub bărbia ei smeadă şi prelungă, de călugăriţă nemţeancă. In iatacul văduviei ei irosită, teancurile albiturilor din scrin, se înghesuiau într'un muşuroi scălâmbăiat de cercetările migăloase ale lucrului de preţ, în cotrobăiala hoţului. Un ochi de firidă, eşit din orbita gemuleţului firimiţit, privirea îndurerat în gherlandele florilor de zarzăr, arătând parcă într'o isteţiune firavă, poteca răufăcătorului. Mătuşa Nastasia aţipise, înşelând indurarea somnului pierit dela... moartea răposatului, cu ochii în rubinul candelei. Atunci, foraibărul a schincit a sec. Geamul cârpit cu hârtie de ferestre s'a aplecat înăbuşit, într'o parte. In lumina lui gonită acum în tindă, au sticlit „doi" ochi, oprindu-se întrebători în mărgelele aprinse din paharul candelei. Toate privirile, s'au întâlnit într'un ciob de oglindă, ale cărei ape irizate pe burlanele muscăleşti ale sobii, aduse grabnic la gură, sufletul mătuşii Nastasia. Mătuşa Nastasia a dat să ţipe, dar spaima vârându-i măselele, adânc în gingii, i-a oprit căscatul. Hoţul prinzând scălâmbăiala fălcilor prin mahmureala crâmpeiului de oglindă dintre sobă, s'a prelins prin orbita seacă a firidii. La spate, în caldarâmul de palanţă, au bătut gutuile Negrinilor, lovite de fugar în goana lui deşartă.

Sări coană Tarsiţă, sări coană Nastasie!

Şi curtea s'a umplut de... cucoane.

Seara m'am culcat la mătuşa Nastasia ca să o păzesc de hoţi! Tot mută, erea, aşa cum o lăsase ochii din oglinda dintre sobă.

— Ţaţa Frusina ce face?

— M'a trimis să dorm la d-ta, ca să-ţi ţin de urât la noapte când or veni hoţii.

— Bine ţaţă, să dormi.

Şi noaptea se lasă mută şi sticloasă. Bunica Tarsiţa se încuiase mai de-cuvreme în săliţa ei goală şi spoită proaspăt, cu miros de var încins, amestecat cu parfumul tăios, al unor gutui coapte în siinicie, pe brâul vetrii, umplând cu mirodenia lor iute şi acră, încăperea joasă, cu o sărăcie particulară. Iatacul mătuşii Nastasia, scăldat în văpaia candelii, mărea sinistru, rigiditatea siluetei ei de urgisită în aşteptarea hoţului. Tuşeam prefăcut, la intervale scurte, pentru a o încredinţa că veghez. Schincetul belciugului, a cărui sugestie îmi suise inema în tâmple, îl simţeam în repercursiuni grabnice de spaimă meditată, din pielea capului până în cucuiul glesnelor. Un ţignal suspină obosit în ulicioara Slobozei. Bocancii vardianului îi adânci nostalgia în carele cu pepeni adormite în tufişul maidanului. Mătuşa Nastasia se suci suptă, în învelişul ei fierbinte. Plopii lui Ghindă Priciptoru, fâşii prevestitor, în geamuri. Vardianul iar flueră. Iasca stropi gângănii de aur, peste untdelemnul scăzut. Plopii îşi lipi de ferestre, scheletul lor încărcat de umbrele podcabei. Un şuerat stranju de vipere înaripate, desprins parcă dintr'o frământare zadarnică, vesteau apropierea hoţului. Mătuşa Nastasia, amorţise în aşteptarea asta. Răsuflarea ei gâtuită, îmi tăia pe a mea. Bocancii gardianului umplu uliţa de înfiorare. Fluerul tăcu.

In ceasornicul şcoalei oftă o pasăre. Durerea dezorientării ei, întâlni pe a mătuşii Nastasia, care îi răspunse cu un altul. Incălţămintea grea a vardianului, bubui pe la ferestre. Din mantaua lui aerisită, eşi o tuse cu tâlc, care potoli repede îngrijorarea din odăi. Un pitpalac suspină într'un ciur, undeva. Cântarea lui somnoroasă, desmetici uliţa adâncită, apoi se stinse curând în nisipul cald al culcuşului.

Umbletul cântărit al vardianului se potoli în ulicioară. Alte păsări, ţipară în trecere, de-asupra casii, sus, într'un pisc înstelat al cerului. O lespede de întuneric albastru, înlocui, într'o rostogolire de reflexe moi, o alta mai posomorâtă. In locul undelor lor, năvăli poema plopilor sculaţi din somn. O adiere visătoare, adusă în cercevele, mireazma florilor de zarzăr. O rândunică vorbi cu puii ei, în straşină. Un zâmbet abătut, săpă o dungă veştedă, de o amară reculegere, în bărbia suptă a mătuşii Nastasia. In agurijoara din curte, nişte ape viorii, aşeza în fie-care floare, scântei aprinse de lumini. Spre revărsat, ardeau Tabacii; dimineaţa îşi întinse rufele ei de lumină, peste chervanele cu pepeni, „Maidanul Dulanului" se sculă din somn.

Şi într'o învălmăşeală de nedumerire, în care asfinţise extazul spaimei, o panglică de foc, înseilă pe nesimţite, pe zidul dinspre răsărit, volanele timide ale zilei, descătuşind aşteptarea zadarnică a mătuşii Nastasia şi apoteozând faima mea de o noapte, de „străjer"... neadormit, cu nimbul zorilor.

Hoţul nu s'a arătat!

Sărmanul Klopştock

Balada bufonului

— Din „Bizanţ" —

de Mircea Rădulescu

Să nu te'ncrezi în ochii dornici
De dragoste şi sărutări,
Ei sunt perfizi şi nestatornici
Ca unda 'nşelătoarei mări.

Te fură taina lor brumată
De gene lungi ce te'nfioară...
Femeia ce-a iubit odată
Iubeşte şi a doua-oară!...

Când fruntea ta vrea să se culce
Pe braţu i alb şi voluptos,
Cu cât cuvântul e mai dulce
Cu-atâta e mai mincinos.

Ca o Circee fermecată
In vraja ei te înfăşoară.
Femeia ce-a înşelat odată
Inşeală şi a doua oară.

Frumos e trupu-i de bacantă
Ca spuma valului ritmat,
Dar veşnic fiecare-amantă
Ascunde'n suflet un păcat;
Ca vipera 'nveninată,
Al cărei dinte te omoară,
Femeia ce a ucis odată
Ucide şi a doua oară!...

———o*o———

Despărţire

Eu te am iubit, — şi n'am cerut iubirea ta, —
Ea mi-a venit, cum te întâmpină în cale
Ceva la care nu'ndrăsneşti a te-aştepta, —
Ea mi-a venit atunci cu farmecele tale.

M'a prins şi m'a cuprins putere mare
Din toate părţile m'a prins în lanţuri strânse
Şi rob ţi-am fost de-atunci fără scăpare; —
Când fără veste lanţul meu se frânse.

Acum sunt liber iar, — e deslegarea:
Tu nu mai eşti a mea; tu eşti stăpână
Pe soarta ta de-acum, şi eu pe a mea.

Vei face ce vei şti cu soarta ta, —
Eu nu ştiu ce să fac cu soarta-mi, până
Ce nu voi întreba şi disperarea.

Ion Gorun

———o*o———

SONET

Iubirea mea e spuma cea de...
Născută şi hrănită de furtună,
Iubirea mea e raza cea de lună
Ce poleieşte-a codrului cărare.

Iubirea mea e-o fermecată strună
De harpă într'o vecinică vibrare,
E-o caldă, mângâioasă sărutare,
E răzvrătirea inimei, nebună.

Iubirea mea e floarea parfumată,
E grindina ce-aduce pustiire,
E lebăda de valuri legănată.

Tu caută s'o'nţelegi şi nu te mire —
De-i liniştită ori înflăcărată,
Ori când, ori cum să ştii că-i tot iubire.

Ana Codreanu

———o*o———

LITERATURA STRAINA

Corespondenţa şi Memoriile în Literatura franceză

Mărturisiri

de J.-J. ROUSSEAU [1])
1712—1778

INTRODUCERE

Incep o lucrare cum n'a mai existat şi care nu va mai găsi imitator. Voiesc să arăt semenilor mei pe un om în toate adâncurile lui omeneşti şi acela sunt eu. Eu însumi! Imi cunosc sufletul şi cunosc şi pe oamenii! Nu semăn cu niciunul din ei şi am curajul să spui că sunt cu totul altfel constituit decât oricare om.

N'oiu fi mai bun, dar sunt cel puţin deosebit între toţi. Nu ştiu dacă natura a făcut bine sau rău, sdrobind tiparul în care m'a turnat; după citirea acestor mărturisiri, se va putea judeca.

Oricând va vroi, trâmbiţa judecăţii de apoi poate să sune, eu mă voi înfăţişa înaintea judecătorului cel prea înalt cu această carte în mână. Ii voiu spune cu glas tare: „Iată ce am făcut, iată ce am cugetat, iată cum am fost! Am spus răul şi binele cu aceiaşi sinceritate. Nici faptele rele nu le-am ocolit, nici nu am adăogat lucruri bune; Dacă am pus câte o floricică pe ici pe colo, am făcut-o fiindcă uitasem unele lucruri şi ca să umplu golurile.

Ceeace am fost, am socotit că e purul adevăr, dar n'am scris ceeace am crezut că e fals.

M'am înfăţişat aşa cum am fost: ticălos şi mârşav, în unele ocazii; bun, milostiv, măreţ în altele;

Tot sufletul e desvelit în faţa Ta, aşa cum îl cunoşti, fiinţă supremă! Chiamă împrejuru-mi pe toţi semenii mei, să-mi asculte mărturisirea, să se înduioşeze de nemernicia mea să se ruşineze de păcatele mele. Apoi fiecare să-şi desvălue sufletul la picioarele tronului tău, cu aceiaşi sinceritate, să vedem dacă îndrăzneşte vreunul să zică: „Eu am fost mai bun decât omul acesta!"

Doamna de Warens [2])

Anul 1732 — Partea I cartea II-a

Oamenii, cari nu cred în afinităţile sufleteşti, să explice, dacă pot, cum d-na de Warens, de la prima întâlnire, mi-a insuflat nu numai cea mai puternică simpatie, dar şi o conştiinţă limpede. Să presupunem că a fost iubire acest sentiment adânc, ceeace nu e aşa de sigur, după cum se va vedea în povestirea legăturii noastre, dar a fost urmat de simţiri care nu se potrivesc cu el: linişte sufletească, pace, seninătate, siguranţă şi încredere deplină.

Apropiindu-mă pentru întâia dată de o femeie frumoasă, bine crescută, plină de farmec, de un rang social superior mie, deosebită întru toate şi de care îmi era legată soarta prin interesul ce îl avea pentru mine, cum am putut totuşi să mă simt aşa de la largul meu să fiu sigur că îi plac? De ce nu mi-am pierdut cumpătul, de ce nu m'am sfiit? Din fire ruşinos şi sfios, retras de lume, cum am putut din prima zi, să fiu prietenos, să vorbesc blând, pe un ton intim, care ar fi fost mai potrivit şi mai natural după zece ani de cunoştiinţă? Poţi iubi fără patimă, o cred dar fără gelozie şi frământare? Nu vrem să ştim că suntem iubiţi de persoana pe care o iubim? Niciodată nu mi-a trecut prin gând să o întreb, după cum nu m'aş întreba pe mine însumi, dar nici ea nu m'a întrebat. In iubirea mea pentru această încântătoare femeie, era ceva curios şi se va vedea aceasta din multele întâmplări neobişnuite prin care am trecut.

. . . .

Lunga obişnuinţă de a fi trăit împreună, în modul cel mai nevinovat, în loc să-mi fi slăbit iubirea, o întărise, o făcuse mai caldă, mai delicată, dar mai puţin pătimaşe. Fiindcă îi ziceam: „mamă!", fiindcă mă purtam cu ea ca un copil, mă obişnuisem să mă socotesc ca atare. Iată de ce nu mă gândeam fierbinte la posedarea ei, deşi îmi era aşa de dragă. Imi aduc aminte că primele mele simţiri erau mai fierbinţi, mai pătimaşe.

La Anecy eram transportat, dar la Chambery nu mai eram.

Acum o iubeam cât puteam de mult, dar o iubeam mai mult pentru ea decât pentru mine. Lângă ea eram fericit, dar nu turburat de patimă; era pentru mine mai mult decât o soră, mai mult decât o mamă, mai mult decât o prietenă, mai mult decât o amantă; de aceia nu mai putea să-mi fie amantă. O iubiam prea mult şi n'o mai doriam cu patimă: aşa mi-aduc aminte că s'au petrecut lucrurile.

Ziua, de care mă temeam şi pe care n'o doriam, sosi. Mă văzui pentru întâia dată în braţele unei femei pe care o adoram. Am fost fericit? Nu, ci numai am gustat plăcerea. Nu ştiu ce tristeţe de neînvins i-a otrăvit farmecul! Mi se părea că făptuisem ceva denaturat. Pătimaş, o strângeam în braţe şi lacrămi şiroaie mi se scurgeau pe pieptul ei. Ea nu era nici veselă, nici tristă, era mângâietoare şi liniştită. Nu era o fire pasionată, deaceea, nici nu a sorbit plăcerea şi nici nu i-a părut rău de ceeace a făcut.

Repet: toate relele i-au venit din cauza greşelilor ei, nu din cauza pasiunilor. Era de bună familie, avea suflet curat, îi plăceau lucrurile corecte, aplecările îi erau cinstite şi juste, avea gusturi alese; In ea era înăscută eleganţa obiceiurilor, care îi plăcea dar pe care n'a urmat-o fiindcă în loc să-şi asculte glasul inimei, care ar fi condus-o bine, asculta îndemnul raţiunei ce i-a arătat totdeauna calea greşită.

Anul 1736.

Acum începe scurta fericire a vieţii mele; acum vin liniştitele şi scurtele clipe, cari mi-au dat dreptul să zic că am trăit. Clipele pierdute şi atât de preţioase! Intoarceţi-vă încă odată, curgeţi în amintirea mea încet, mai încet decât cum treceaţi în repedele vostru sbor. Cum aş face să prelungesc aceste pevestiri gingaşe, ca să nu plictisesc pe cititori, căci eu nu mă mai satur povestindu-le mereu? Cel puţin dacă ar fi fapte, vorbe, aş putea să le descrim cumva, dar cum să redai ceeace n'a fost nici zis, nici făcut, nici gândit ci a fost numai gustat şi simţit în aşa fel, încât nu obiectul era fericirea mea, ci numai simţirea trezită în suflet!

Mă sculam odată cu soarele şi eram fericit; mă plimbam şi eram fericit; eram fericit fiindcă vedeam pe „mămica"; n'o mai vedeam şi eram fericit; străbăteam pădurile, coastele, văile, citeam, trândăviam; făceam grădinărie, culegeam fructe, ajutam în casă şi pretutindeni mă urmăria fericirea; ea nu era nicăiri, dar o simţiam în adâncul sufletului, nu mă părăsia nici o clipă.

Nu mai văd nimic atrăgător în viitorul înegurat; numai întoarcerea spre trecut mă mai încântă. Aceste privelişti, aşa de vii şi de adevărate, din vremea de care vorbesc, mă fac să trăiesc fericit în mijlocul nenorocirilor.

O să vă dau o singură pildă ca să vă faceţi ideie cât sunt de puternice şi de reale. In cea dintâi zi când ne-am culcat la Charmettes, mămica era în lectică, iar eu o urmam pe jos. Suiam o coastă; ea era grea şi pe la jumătatea drumului voi să meargă pe picioare, ca să mai uşureze pe purtători. Cum mergeam, deodată zări ceva albastru lângă un gard şi îmi zise: „Uite o albăstriţă înflorită!"

Eu niciodată nu văzusem albăstrele, nu m'am plecat ca s'o examinez deaproape şi nici nu prea văd bine nici plantele care sunt mai 'nalte. M'am uitat la ea în treacăt, apoi au trecut 30 de ani, fără să mai fi văzut o albăstriţă, sau să-mi fi atras atenţia.

In 1764, când eram la Cressiev, la prietenul Peyrou, ne urcăm pe o colină, în vârful căreia se afla un frumos pavilion numit: „Belvedere". Pe atunci începusem să mă ocup cu botanica. Deodată, uitându-mă prin tufişuri, scosei un ţipăr de bucurie: **Uite o albăstriţă!"** Şi era în adevăr. Peyrou mă văzu transfigurat dar nu ştia cauza; o va afla, când va citi odată aceste mărturisiri.

Cititorul poate judeca după impresia aceasta, cât mi-au rămas în suflet celelalte, care s'au petrecut în acelaşi epocă!

1) **I. Jaques-Rousseau** marele prozator francez din veacul al 18-lea. Din scrierile sale se inspiră toată literatura vremii.

„Mărturisirile" sunt un model de ceace înseamnează autobiografie psicologică. Deşi cuprind multe neadevăruri, sunt pline de verva şi sinceritatea sufletului său original...

A mai scris „Emil", Contractul social, etc.

2) O doamnă care l-a protejat foarte mult

———o*o———

Abel Bonnard

Lăcusta

In iulie eu, dârză, semeaţă, verde, slabă
Şi-aproape-ascunsă'n iarbă, pe câmpuri merg de- [grabă,
Iar finele-mi picioare cu cari alerg cu zel
Sunt par'că spadasinii ce caută un duel.
Corsetul meu mă strânge, de iarbă mi s'agaţă
Şi eu turbez că nu pot să-mi văd duşmanu'n faţă.
Dela un ţărm al apei şi până'n celălalt
Pluteşte pacea zilei, şi'ncerc să fac un salt
Grozav, scrâşnesc că nimeni cu mine nu se luptă,
Inţep pământu'n oarba-mi mânie ne'ntreruptă
Şi, fără a fi roabă a timpului blajin
Mi'nghit în sec mânia şi scuip numai venin.
Las iarba sfârticată şi'n iarbă colind iară.
Şi dacă necăjită adorm în câte-o seară
Nu-mi lepăd niciodată armura de răsboi,
Ci-mi caut din nou soarta în zori de zi, apoi;
Iar platoşa-mi luceşte curată, veşnic nouă,
Căci nu prinde rugină în picurii de rouă.

Trad. de IOAN CIORĂNESCU

———o*o———

MATILDE SERAO

Dela moarte la viaţă

(Pagini de toamnă)

Vreau să-ţi vorbesc, cititoarea mea, despre iubita şi palida floare, bogată 'n petale subţiri, când roze, când de-un lilas seducător, când de-un galben, ispititor-veşnic însă palide. Şi de ce să-ţi vorbesc despre ele, draga mea cititoare? Tu iubeşti de multă vreme palida floare care născută pentru melancolia mormintelor a pătruns prin saloane ca să-ţi dea o uşoară notă de tristeţe; a avut cinstea să trăiască câteodată, între mânele tale şi la brâul tău şi să cadă încet, încet în agonie fără spasmuri, cum ştiu atât de bine să moară florile. Pentru ce eu, care de ani de zile vorbesc dragei mele cititoare despre floarea mult veştejită, al cărui miros fin şi pătrunzător ne face să lăcrămăm, trebue să mai vorbesc despre ea?

Crisantema a învins; floarea mormintelor a cucerit toată lumea florilor; ea se găseşte în imensele parcuri ca şi în micuţele grădini; ea e cultivată de marii floricultori ca şi de umilii grădinari; şi în şiruri, în buchete, în grămezi, veştejita floare a ascunselor şi de netămăduite tristeţi, domneşte prin saloane şi salonaşe, unde se surâde şi unde se gândeşte, unde se flirtează şi unde se munceşte.

Crisantema a cucerit până şi butoniera celor mai eleganţi! Acum, vrednicii cultivatori obţin crisanteme de culorile cele mai ciudate — totdeauna însă palide, draga mea — de toate mărimile, dela micuţa crisantemă ce pare un biet butonaş, până la mari crisanteme asemeni floarei soarelui, acum se fac expoziţii de crisanteme cum altădată se făceau de lalele! Floarea cimitirelor ce apărea numai toamna, odată cu melancolia lui Noembrie, acum îşi face apariţia încă din Mai şi Iunie; şi sunt pline straturile de ele şi de jur împrejurul grădinei e o adiere de flori gingaşe şi-o undă de parfum ce predispune la plâns! Dar ce să mai glorificăm sărmana crisantemă!

Acum, triumful ei e universal: din Anglia, de unde începu moda, acum crisantema a cucerit lumea. Ea e palidă şi tristă; ea vorbeşte despre întreaga cădere a lucrurilor umane; ea vorbeşte despre sfârşitul oricărei dragoste, oricărei dureri; ea are neînvinsa culoare a lucrurilor stinse, moarte. E floarea spiritului şi a sufletului: nu sunt ochi voioşi sau gânditori cari să nu o iubească; şi nu sunt inimi de femee cari în mod ascuns să nu o adore. E floarea ce place lacrimilor îngropate în adâncul inimei.

(În româneşte de J. ANTY

———o*o———

H. de BALZAC

Naivitate [1])

Pe creasta roşie a cucoşului meu şi pe căptuşeala roză a pantofului iubitei mele; pe toate coarnele prea iubiţilor soţi şi pe virtutea prea nevinovatelor soţii! Cea mai frumoasă operă pe care o fac oamenii nu sunt nici poemele, nici pânzele pictate, nici muzica, nici castelele, nici statuele (oricât de frumos sculptate ar fi ele), nici corăbiile — cu, sau fără lopeţi — ci... copiii.

Ascultaţi şi urmăriţi pe copii în vorbele lor, până la vârsta de 10 ani, căci mai pe urmă ei devin bărbaţi sau femei; observaţi-i, numai, cum se joacă naiv cu orice lucru de nimic, cu diferite obiecte de casă, asvârlind ceeace nu-i interesează, ţipând după ceeace le place, ciupind din dulciuri, ronţăind din prăjituri, — totdeauna cu râsul pe buze — mai ales după ce a început a le ieşi dinţii, — şi veţi fi de părere că ei sunt adorabili în toate privinţele, fiind în acelaş timp şi flori şi fructe: fructul iubirii, şi floarea vieţii.

Atâta timp cât judecata lor naivă rămâne neatinsă de unele împrejurări grele şi neprevăzute ale vieţii, nimic în lume nu este mai sfânt şi mai plăcut ca vorba lor, care merită medalia naivităţii.

Niciodată naivitatea celui mai naiv dintre oamenii maturi, nu va întrece pe aceia a unui copil, căci în naivitatea unui om găseşti un cât de mic grăunte de judecată, pe când naivitatea copilului este candidă, curată, şi în ea găseşti uneori şi ceva din fiinţa delicată a mamei... Ascultaţi acum povestirea care urmează:

Regina Catherina era pe vremea povestirei noastre, principesă moştenitoare a tronului; şi pentru a se face bine văzută în ochii regelui — bunicul ei, care era bolnav — îi dăruia din când în când tablouri italiene ştiind că era un mare admirator al picturii renaşterii, fiind prieten cu Rafael, Primatrice şi Leonardo da Vinci.

Ea căpăta dela familia ei, care avea cele mai frumoase din lucrările acestora, — căci ducele de Medicis era guvernatorul Toscanei, — un tablou de o foarte mare valoare, pictat de un Veneţian, numit Titian, pictorul favorit al împăratului Carol.

Acest tablou reprezenta pe Adam şi Eva în momentul când Dumnezeu îi lăsa liberi în paradisul pământesc; erau pictaţi în mărime naturală şi bine înţeles în costumul modei de pe vremea lor, asupra căruia greu erau să te înşeli, căci erau învestmântaţi în neştiinţa lor curată, şi învăluiţi în graţia divină — lucru, de altfel, greu de pictat din cauza umbrelor şi a culorilor — în care privinţă pictorul nostru reuşise de minune. Tabloul fu pus în camera de culcare a regelui, care suferea mult de boala care mai târziu îi şi pricinui moartea.

Această pictură avu un succes urias la curtea Franţei, unde fiecare căuta să-l vadă, dar nimeni n'a reuşit să se bucure de această fericire înainte de moartea regelui, căci după dorinţa lui, tabloul stătu în camera sa în tot timpul cât mai trăi.

Intr'o zi, Catherina veni la palat cu cei doi copii ai ei: François şi mica Margot, cari începuseră a discuta între ei de toate şi de nimic, aşa cum fac toţi copiii. De unde, nu ştiu, — dar aceşti copii au auzit vorbindu-se de faimosul portret a lui Adam şi a Evei, şi au stat de capul mamei lor să le arate tabloul.

Deoarece micuţii înveseleau uneori pe bătrânul rege, principesa se lăsă convinsă şi îi duse în camera regelui.

— „Aţi vroit să vedeţi pe Adam şi Eva cari sunt cei dintâi părinţi ai noştri, iată-i" — le spuse ea.

Şi îi lăsă astfel în mare admiraţie în faţa tabloului lui Titian, aşezându-se apoi la căpătâiul regelui care privea cu plăcere la copii.

— „Care din amândoi este Adam? — întrebă curios François, atingând cu cotul pe soră-sa Margareta.

— „Prostule" — îi răspunse ea — „pentru ca să poţi şti, ar trebui să fie îmbrăcaţi!".

Acest răspuns care încântă pe sărmanul rege fu însemnat mai târziu de regina Catherina, într'o scrisoare găsită la Florenţa. Nerelevându-l încă nici un scriitor, el va rămâne ca o floare într'un colţ al acestor povestiri — chiar de n'ar fi de loc mucalit — şi chiar de n'ar fi altă învăţătură de tras din el decât aceia că: spre a primi dela copii astfel de cuvinte încântătoare, trebue mai întâi să-i ai.

Din franţuzeşte de DORIN C. IORDACHESCU

1) Din volumul „Contes Drôlatiques" de H. de Balzac.

———o*o———

Amorul şi căsătoria

după D'AVENEL

Ceeace, în limbagiul curent, se numeşte *amor* este de cele mai multe ori o simplă râvnire fizică a sexelor unul pentru altul. Această râvnire, bărbaţii se laudă că o resimt, pe când femeile din potrivă susţin că nu. Legile opiniei publice, fără a modifica legile naturii, au reglementat astfel manifestarea acestei râvniri în neamul omenesc: bărbatul se mândreşte că se simte îmboldit în spre *amor*, că este şi priceput şi foarte înclinat să guste satisfacţiile amorului; femeea însă ţine mult să afirme, că nici nu caută aceste plăceri şi nici nu se pricepe în domeniul amorului.

Unul se sfieşte să spună că şi-a păstrat inocenţa, pe când cealaltă roşeşte când şi-a pierdut-o. Şi, pentru a denumi raporturile de *amor*, pe care bărbaţii le au cu femeile în afară de căsnicie, — ceeace se numeşte un *succes* pentru bărbaţi, se numeşte o *greşală*, o *cădere* pentru femei.

Despre femee se spune că e *pierdută*, că *a căzut*, că are *purtări rele*, iar despre bărbat se spune că este un *seducător*. Bărbatul a *cucerit-o*, iar pe ea a *avut-o*. Dacă ea este posedată de prea mulţi bărbaţi, — devine o creatură *desfrânată;* pe când el dacă îşi multiplică cuceririle, devine un personaj *irezistibil*. Totuşi şi el şi ea nu fac de cât acelaş lucru. De aci se poate deduce, că femeile nu au influenţă, nici asupra părerilor, nici asupra limbajului.

Cu toate că nimic nu e mai simplu şi mai obişnuit de cât căsătoria, nu se găseşte totuşi în lume un lucru mai misterios de cât căsătoria, în ceeace priveşte urmările. Părinţii, şi înşişi cei cari sunt în cauză nu ştiu cum se va rezolva problema, pe care o formulează. Nimeni n'ar putea să-i cunoască de mai înainte rezultatul. Chiar dacă s'ar cunoaşte de vreme îndelungată, chiar dacă ar fi împrieteniţi încă din copilărie, chiar dacă ar fi din acelaş sânge, cum era la unele popoare vechi, adică fraţi şi surori, — logodnicii de azi încă nu ar putea să prevadă cum vor fi soţii de mâine.

Ori de câte ori se formează o astfel de societate în doi, şi unirea se consumă, avem de aface cu o combinaţiune chimică, veşnic nouă şi ale cărei reacţiuni se fac fără legi hotărîte.

Pentru ca aceste două elemente, până aci deosebite, să se înbine „într'o singură carne", trebue bineînţeles ca spiritele să se placă şi caracterele să se acorde. Şi trupurile trebue să se iubească. Legătura fizică face să dureze multe din căsniciile, care dintr'o mie de cauze ar trebui să se desfacă. Din potrivă, lipsa acestei legături fizice desbină multe din perechile, care păreau menite să fuzioneze. Dar, cine ar putea să explice pentru ce anume epidermele se atrag sau se resping?

* * *

Şi de unde vine simpatia sau antipatia sufletelor? Căci sunt naturi care se învoiesc, pentru că sunt asemenea, iar altele pentru că sunt deosebite? Există oare în spiritul omenesc, întocmai ca la pietrele zidurilor, părţi plane şi părţi colţuroase, care nu se împacă, unele de cât cu identice părţi netede, altele de cât cu reliefuri contrare?

Aşa, cei timizi se înţeleg cu cei îndrăzneţi, cei violenţi cu cei liniştiţi. De aci, s'ar putea conclude că în căsătorie, pentru a se place, ar trebui ca soţii să aibă gusturi asemenea şi caractere deosebite. Dar nici aşa nu prea stau lucrurile, de vreme ce sufletele vesele nu se pot împăca cu cele triste.

In genere, nu trebue ca soţii să aibă aceleaşi defecte. Aşa, inimele reci se sondează, şi foarte curând ajung să se vadă cât de reci, sunt; dar un individ cu suflet bun va putea să trăiască mult timp cu un egoist amabil, fără să bage de seamă că acesta este un egoist.

De aceea, adeseori, se observă că doi soţi, care, având multe calităţi, ar părea că sunt meniţi să facă o bună căsnicie, se văd totuşi desbinaţi printr'un lucru de nimic, care este în stare să-i facă să nu-şi aprecieze unul altuia atâtea calităţi. De aceea, nici fidelitatea nu face totdeauna ca o căsnicie să fie bună, după cum nici infidelitatea nu o face să fie rea.

* * *

Unele femei nici nu se dau şi nici nu se vând. Ele se lasă să fie pur şi simplu luate, fie din plictiseală, fie din curiozitate, fie din răzbunare, fie şi din spirit de imitaţie.

Infidelitatea văzută cu microscopul, are mai totdeauna, nu o singură cauză, ci mai multe cauze, care lucrează mână în mână. Şi tot aşa este şi cu fidelitatea. Aşa de exemplu: o sănătate şubredă, o viaţă plină de muncă, nişte simţuri foarte potolite, o urăţenie accentuată, spaima de natalităţi neoportune, groaza de a pierde, printr'un scandal posibil, situaţia sau averea, — toate acestea alungă tentaţiunile, sau fac pe femei să nu cază.

Cel mai sigur, şi poate singurul garant al fidelităţii unei femei, este amorul pe care îl simte pentru soţul său. Din zece soţii, care sunt tentate şi care totuşi rezistă, — pe una singură o apără virtutea, pe când amorul le scapă pe celelalte nouă.

Iată, deci că sentimentul de onoare al soţiei îndrăgostite, şi superioritatea sa asupra bărbatului o fac să nu cadă. Ea îşi respectă amorul şi îi rămâne credincios; pe când mulţi bărbaţi deşi îndrăgostiţi de soţiile lor, nu ezită totuşi să le aducă vulgara insultă a înşelăciunei fizice, — ne gândindu-se măcar la josnicia trădării lor.

* * *

Dacă ai analiza toate amorurile, ai vedea că ele se reazemă, sau cel puţin că nu se menţin de cât prin calcul, prin interes; — ai vedea că amorurile se fac în partidă dublă, cu un *debit* şi cu un *credit*. Căci în amor şi primim satisfacţii trupeşti, devotament, tandreţe, servicii aduse şi avantagii procurate; şi plătim în aceiaşi monedă, de se poate, sau într'o monedă echivalentă.

De aceea îţi trebue oarecare inteligenţă pentru a face să dureze amorul. Oamenii proşti sau cei uşurei nu *plătesc* şi atunci partenerul îi taie îndată creditul.

* * *

Câte femei rămân în mâinele soţilor lor ca nişte cărţi tăiate, dar necitite; într'unele nici amantul nu găseşte de altfel nimic de citit. Le faci curte cu o aprinsă dorinţă de a nu le vedea cedând, pentru că presimţi că vei fi foarte încurcat cu favorurile ei. Căci ele seamănă cu acele oraşe, în care te opreşti bucuros un ceas, pentru a-i vedea strada principală, dar în care ghiceşti, că ţi-ar fi nespus de plictisitor să stai mai mult.

Dar şi decepţiile celuilalt sex, pe socoteala noastră a bărbaţilor, sunt tot atât de numeroase. Dacă femeile ar şti, — nu ar ceda nici odată, — spunea o femee, care cedase de multe ori.

m. m.

———o*o———

Sfârşit de Septembrie

(după Alexandru Petőfi)

Mai înfloresc în vale, flori albe, zâmbitoare,
Mai înverzeşte plopul, lângă fereastra mea,
Dar sus, la munte, iarna a tot stăpânitoare,
A 'nvestmântat pădurea cu albe flori de nea,
Şi'n inima-mi vioaie e încă zi de vară,
In ea mai înfloreşte întreaga Primăvară,
Dar iată iarna 'n păru-mi, s'amestecă mereu
Şi bruma 'şi-o aşează uşor pe capul meu.

Şi florile se scutur, şi viaţa noastră trece,
O, vin'acum iubite, căci braţul meu te vrea,
Tu, care'n rătăcire, laşi capul să se plece,
Veni-vei oare mâine, să plângi la groapa mea?
Şi de-oi muri, O, spune-mi, vei plânge tu mereu?
Vei aşeza linţoliul cu drag pe trupul meu?
De te-o iubi un altul, o să'i asculţi tu plânsul
Lăsa-vei al meu nume, ca să'l iubeşti pe dânsul?

O, dacă voalul negru, nevrând ca să'l mai porţi,
O să'l atârni de cruce ca'ndoliat drapel,
Eu voi veni îndată din lumea celor morţi,
Şi'n miez de noapte 'n groapă voi cobori cu el,
Să-mi şterg atâtea lacrămi vărsate pentru tine,
Tu, care-atunci desigur vei fi uitat de mine;
Şi inimei lega-voi a sale rane reci,
Căci inima-mi şi-acolo, te va iubi pe veci.

GHEORGHE NIKITA

Din Păcat în Pacat

ROMAN

de IOAN SLAVICI

VI

Păcate mari

„Tot are Coconul Costache dreptate! El vede bine şi judecă drept: n'ai să te avânţi voind ceeace 'n imprejurările date nu e cu putinţă. Fericită ţara ce are asemenea oameni!"

Aşa zicea Palea răsfoind prin dosarul scrisorilor adresate de către Baronul de Richthofen Regelui Frederic Wilhelm, hârţoage aruncate una peste alta, pe care era însărcinat să le aşeze 'n şir cronologic.

Erau in aceste scrisori o mulţime de destăinuiri de tot interesante asupra uneltirilor diplomatice, şi el se simţia măgulit, că Baronul i le-a dat să le citească.

„Tu tot tu rămâi! — îl mustră madam Olga.—O iei drept dovadă de particulară încredere când vorba e de lucruri, pe care lui nu îi dă mâna să le spună. Te face să le afli tu pentru-ca să le spui mai departe".

„Se poate, — îi răspunse el, — Sunt in adevăr şi multe, pe care ar fi bine să le ştie şi Guleş, ca să le spună altora".

„Tu mereu cu Guleş al tău! — intâmpină dânsa. — Vei fi având dreptate, dar ia-ţi notiţe şi împărtăşiri să nu îi faci decât după-ce vom fi chibzuit împreună, ce ai şi ce nu ai să-i spui".

Palea era cu inima 'ndoită. Dacă era vorba, nu dânsa avea să hotărască, ce avea şi ce nu avea el să-i spună lui Guleş, ci el n'avea să-i spună ei ceeace Guleş ţinea, ca dânsa să nu afle. Ştiind-o însă femee umblată in lume, cu deosebire deşteaptă şi foarte îndemânatică, Palea încetul cu încetul a ajuns să nu mai îndrăznească a zice „ba" când ea zice *„da!"* — şi câte-va zile 'n urmă ei citeau împreună notiţele luate de dânsul.

Numit in Iunie 1856 comisar, Baronul pleacă la Viena, de unde la 16 Iulie îi trimite Regelui său un raport asupra convorbirilor sale cu cei de acolo. Toţi sunt foarte reservaţi şi se mărginesc a-l încredinţa, că au cea mai deplină bunăvoinţă, şi vor stărui, ca divanurile ad hoc să se rostească în toată libertatea. Indeosebi Austria stăruise, ca Prusia să nu fie admisă a-şi trimite şi ea Comisarul la faţa locului. Acum îi da acestuia să'nţeleagă, că ţine ca trupele ei să mai ocupe cele două ţări — tocmai pentru-ca să asigureze libertatea alegerilor.

„Auzi d-ta dragoste!—strigă madam Olga.—Aceasta poate, ba chiar trebue s'o afle pentru-ca să ştie şi să le spună şi altora, cine e Austria. Fă-i semn cu roşu!"

La 10 August comisarul prusian se afla la Constantinopol, de unde trimite o foarte amănunţită dare de seamă despre convorbirile sale de acolo. Aceea-şi bunăvoinţă, dar şi aceleaşi reserve. Indeosebi Turcia îşi dă însă pe faţă hotărârea de a nu suferi să i se ştirbească puterea, iar representantul Rusiei e pornit a o sprijini. Astfel Baronul dă cu socoteală, că Austria, Turcia şi Rusia merg împreună, iar Franţa, Anglia şi Sardinia stau în faţa lor.

„Da! — grăi Madam Olga — cam cu jumătate de gură. Poţi s'o însemnezi şi aceasta cu roşu. Să ştie, că au unioniştii pe cine să se razăme".

Intr'o scrisoare dela 8 Septembrie Baronul spune, că stând de vorbă cu representantul Austriei, acesta stăruia să fie păstrată chivernisirea boierească de până acum.

„Căci, — zicea el,—ori şi ce guvern consolidat trebue neapărat să tindă spre neatârnare, iar principiul de naţionalitate pune în mişcare elementele româneşti învecinate din Ardeal şi din Bucovina, şi împinge Basarabia spre răscoală, ba contagionează şi alte naţionalităţi, cum sunt Polonezii şi Italienii".

Madam Olga începu să resufle din greu.

„Nu! — zise ridicându-se 'n picioare. La aceasta să nu pui deocamdată nici un semn".

„La 17 Septemvrie, — urmă Palea, — Baronul îi face apoi Regelui împărtăşirea, că Bulwer, reprezentantul Angliei, i-a spus, că guvernul său l'a'nsărcinat să sprigenească cu tot dinadinsul pe Austria".

Madam Olga resuflă şi mai greu.

„Care va să zică, — strigă dânsa, — nu mai rămân decât Franţa şi Sardinia, generoasa Franţă şi nobila Sardinie? — Pune semn cu albastru.— Prea e frumoasă mişcarea pornită pentru unirea ţărilor: ar fi un păcat de tot greu să le spunem Moldovenilor lucruri, care-i întristează, îi descurajează şi le slăbesc avântul".

„Ai răbdare! — întâmpină Palea. — Să vezi ce urmează. E, înainte de toate, răspunsul Regelui Frederic Wilhelm.

„O noauă rasă din rândul boierilor, — zice el, — ar fi la urma urmelor tot o rasă de boieri şi nu le dă nenorocitelor ţări decât perpetuarea nenorocirilor. De aceea eu nu pot să stărui decât pentru alegerea dintr'una din rasele noastre princiare europene, mai potrivit dintr'una germană, ceea ce ar avea consequenţe de mai puţină însemnătate. Dacă nu se face asemenea alegere, toate sunt nenorocire şi stricăciune. Despre suzeranitatea Porţii să nu mi se vorbească: ea e odată stabilită şi poate să fie menţinută cum în timpul evului mediu şi-a menţinut-o împăratul asupra marilor principi din Imperiu. Deci: un Sacson, un principe de Hessa, unul de Baden, fie chiar unul de Lippe ori de Liechtenstein, ai căror copii urmează să fie crescuţi în biserica orientală. Raţionamentul meu e acesta: dacă vre-un boier e ridicat în scaunul ereditar ori în scaunele ereditare, sistemul de corumpere se menţine... şi chiar dacă n'ar lipsi voinţa de bine, privirea clară şi priceperea situaţiunii, nu rămân mijloace pentru adevăratele îmbunătăţiri ale ţării, pentru cucerirea pacinică a unui viitor".

Madam Olga a ascultat cu un fel de încordare religioasă.

„Da! — nu rămâne! — strigă dânsa acum. Aceasta au s'o ştie Moldovenii, — toţi Românii au s'o ştie".

Aici părerile lui se deosebiau foarte mult de ale ei.

Indrumată încă din timpul copilăriei de către răposatul ei părinte să privească toate lucrurile din punctul de vedere al patriei sale, ea ţinea să li se spună Moldovenilor numai ceea ce-i îmbărbătează să ducă lupta înainte.

Palea însă îşi aducea aminte vorba lui Guleş despre omul chibzuit, care nu-şi risipeşte puterile dându-şi silinţa să facă ceea ce'n împrejurările date nu e cu putinţă. Fiind dus cu gândul la Aglaia, acre 'n scrisorile ei se plângea de greutăţile, cu care se lupta mătuşa ei, el doria, ca Guleş să între cât mai curând în voile lui Ghica şi astfel era fireşte pornit să-i spună numai ceea ce-l încredinţa, că unirea ţărilor nu e deocamdată cu putinţă.

„Ai răbdare! — îi zise dar, — căci mai sunt multe, pe care am să ţi le citesc. La 6 Octombrie Baronul de Richthofen îi trimite Regelui tot din Constantinopol o lungă dare de seamă. „Că un regim puternic, monarchic, pe cât se poate de asigurat, deci ereditar, e pentru principate forma de guvernământ, care mai bine se potriveşte cu interesele lor, despre aceasta nu mai încape, dacă ne dăm bine seamă, nici o deosebire de vederi. De adevărul acesta din contră, toate puterile sunt atât de bine pătrunse, încât tocmai pentru-că învederat aşa este, o parte dintre con-contrahenţii Majestăţii Voastre la pacea de la Paris tocmai pentru cuvântul acesta şi din cauza urmărilor ei nu vor asemenea organizare. Căci interesul, folosul, raţionalitatea pentru principate ele însele sunt pentru majoritatea puterilor numai motive de tot secundare, de care nu ţin seamă în actualele negoţieri. Motivul de căpetenie rămâne pentru ele politica proprie, folosul lor propriu: ele vor admite numai ceea ce pentru principate ar putea să se facă fără de nici o jignire pentru această consideraţiune, ba chiar şi aceasta numai cu mare neîncredere".

Obrajii Polonezei se aprinseră.

„Da! — zise, — nu e pentru puteri Moldova decât obiect de compensaţiune. Coconul Costache al tău nu interesele ţării, ci ale sale şi ale prietenilor săi le are'n vedere, dacă se'nsoţeşte cu Ghica şi cu oamenii acestuia".

Palea se simţia adânc jignit de asprimea ei.

„Ascultă şi vei vedea, că eşti nedreaptă", — îi zise luând altă foaie. — „Cât pentru Poartă, — citi el, — ea respinge uniunea de oare-ce ştie, că aceasta ar avea drept urmare principele ereditar. Interesul de căpetenie al ei nu e binele acestor ţări, ci ca ele să-i rămâe vasale, iar ele îi rămân cu atât mai sigur, cu cât mai mult dăinuieşte chivernisirea boierească de până acum".

„Iată rostul lui Vogoridi, al lui Catargiu şi al lui Ghica, exclamă iar Poloneza. Aceasta e slujba, în care intră cei ce se fac unelte ale lor".

Bucovineanul dete cu'ndărătnicie din cap.

„Resonamentul Austriacilor în cestiunea aceasta, — citi el mai departe, — se dă pe faţă în câte-va puncte, dintre care primul e, că Turcia are să-şi păstreze integritatea. Austria a stipulat-o aceasta anume cu Franţa şi cu Anglia".

Madam Olga rămase uluită.

„Cum!? — şi Franţa!?" — grăi dânsa.

„Da! — şi Franţa, — o'ncredinţă Palea. — Nu e însa numai atât. La 15 Ianuarie 1857 Baronul îi spune Regelui, că după înţelegerea luată cu reprezentanţii puterilor Poarta a emis Firmanul adresat Caimacanilor pentru alegerea divanurilor ad-hoc. După ce au Caimacanii aleşi pe sprânceană şi guverne alcătuite din slugile acestora, procedura electorală e chibzuită şi ea aşa, ca divanurile să iasă pe placul Porţii. — Spune-mi, te rog, adăugă el, pe cine şi pe ce s'ar mai putea răzema Moldovenii, ca să ţie pept nu numai cu Poarta, ci şi cu Europa, care o sprijineşte.

Madam Olga nu mai ştia ce să gândească şi ce să zică.

Ii era par'că stau în faţa ei revoluţionarii polonezi, care, îndemnaţi de vecini au pornit lupta şi în curând au rămas singuri în faţa puternicei Rusii. Nu mai putea îndrăzni să-i îndemne şi pe Moldoveni a face şi ei ca Polonezii. In tot cazul trebuia să ia înţelegere cu compatrioţii ei mai nainte de a fi pornit-o într'un fel ori într'altul.

„Guleş, — urmă Palea, — nu e, ce-i drept, boier de baştină, dar e om cumpenit şi nu poate să se însoţească de cât cu oameni, care cunosc împrejurările şi ţin seamă de ele. Eu cred că mare păcat ar fi să nu-i spun lucruri, din care se încredinţează, că bine face.

Poloneza se uită lung la el.

„Bine, omule, — îi zise.—De unde te-ai pomenit să-mi spui, că nu e Guleş boier de baştină!? E boier de viţă veche, dar cam scăpătat şi de aceea a luat în căsătorie pe fiica unui Armean din Galiţia, care s'a îmbogăţit aici în ţară".

„Cred că te înşeli, — îi zise Palea. — Dudula Smaranda".

„A! — Tot Duduia! — întâmpină Madam Olga ridicând mâna, Guleş îşi duce copiii în străinătate, şi ţie nici prin gând nu-ţi trece c'o face aceasta fiindcă îi stau în cale şi vrea să scape de ei. Duduia-ţi spune că îi este Coconei cea mai bună prietenă şi-l grăieşte de rău pe boier pentru ca nu cumva să dai cu socoteală, că lui îi este chiar mai mult de cât prietenă. Nu!—dragă, nu eşti de loc omul, care poate să se amestece în asemenea daraveri — nu eşti în stare să te dumireşti, ce anume să-i spui şi când şi cum şi cui. Pornind'o razna, te pomeneşti că din ceea ce zici iese tocmai ceea ce nu vrei. Dacă e vorba să nu dai în gropi, mulţumeşte-te, că mi-ai spus mie ceea ce ai aflat. Eu cunosc lume multă, tot oameni unu şi unu, dintre care mi-i aleg pe aceia, cărora le spun fiecăruia ceea ce i se cuvine".

N'avea dânsa nevoie să le spună aceste, căci Palea şi fără de ele se simţia strâmtorat şi lipsit de pricepere.

Nu era, înainte de toate, în stare să-şi dea seama, care dintre amândouă, Olga ori Smaranda, îl prosteşte. Poate şi una şi alta. Ce să creadă!? Chiar şi dacă baronul i-a dat scrisorile pentru ca să le spună altora cele cuprinse 'n ele, el nu trebue să facă ceea ce a făcut dându-i Madamei Olga amănunte. Deşi în adevăr nu era, le părea tuturora un fel de iscoadă. Se putea însă, că Baronul i le-a dat fiindcă are încredere în el ori pentru că puţin îi pasă, dacă va spune ori nu ceea ce află. Pe dânsa nu mai putea s'o împedece de a spune altora ceea ce aflase, şi de aceea el se căia şi-şi făcea mustrări pentru păcatul de a i le fi spus.

Văzând cum aşa zisele mari puteri sunt preocupate fiecare de interesele sale proprii când la mijloc era viaţa unui popor asuprit, el era cuprins de un fel de scârbă şi în fundul inimii lui doria, ca Moldovenii şi Muntenii să-şi adune toate puterile şi să stăruie răzemându-se pe dreptul lor. Cu toate aceste, ademenit de gândul, că va putea s'o aducă pe Aglaia la Iaşi, doria şi el, ca Coconul Costache să intre 'n rândul celor ce nu stăruie pentru unirea ţărilor.

„Nu!—strigă 'n cele din urmă.—Nu mă bag, nu mă amestec! Facă fiecare cum îl mână firea lui. Cine sunt eu pentru ca să-mi închipui, că pot să împedec desfăşurarea firească a lucrurilor!?"

Madam Olga i se părea un demon ispititor, de care trebuia să se ferească.

Mai vârtos s'a pătruns de simţământul acesta ziua următoare, când a citit raportul trimis de la Iaşi R[illegible] ziua de 4 Mai 1897.

Citind, obrajii i se umpleau din când în când de sânge şi mereu o vedea în faţa sa pe Cocoana Clotilda, mereu îi răsunau în urechi vorbele rostite de dânsa asupra lui Ghica, mereu îşi reamintea discuţiunea avută cu Coconul Costache.

Vorba era despre cele ce se petrecuseră la Iaşi, despre partidele din Moldova, despre guvernul Moldovei şi despre starea morală a ţării, multe lucruri, pe care Palea nu le credea ori nu era în stare să le înţeleagă, nici măcar să le spună — decât, poate, lui Ciuntuleac, despre care era încredinţat, că nu le spune nici el nimănuia.

Nu se îndoia, că Comisarul prusian spune Regelui său adevărul. Se simţia însă adânc jignit gândindu-se, că raportul acela are să fie păstrat în archiva curţii din Berlin, unde îl vor citi toţi cei ce-şi vor da silinţa să se dumirească asupra celor petrecute în Moldova când cu divanul ad hoc.

„Nu!—îşi zise el.—De la mine nimeni n'are să afle, că comisarul Prusiei le-a spus acestea Regelui său.

In nr. viitor: **Datorii şi datorii.**

Miniaturi de toamnă

de Const. Asiminei

MOŞ PETRE...

Vueşte vântul prin poiene
Şi'n casa lui moş Petre nu-i
Decât un smoc de buruiene
Legat cu tei şi pus in cui...

Afară-i toamnă, nuntru zace
Bătrânul părăsit de-ai sai,
La geamuri vântul nu mai tace
Şi anii plâng la căpătâi...

A strâns moş Petre multe leacur[i]
Şi când le bea din şip, se crede
Răzbătător prin mii de veacuri,
Lumini in noaptea toamnei vede.

Dar tusa ceia îl mănâncă,
Mereu mai slab răsuflă, bietul
Afară-i noapte, plouă încă
Şi jalnic ţâşie brădetul....

Târziu pe vârful casei ţipă
O cucuvaie..... cine ştie...
Şi-i trist în casă şi-i risipă,
Şi lumânare n'o să fie..

UN CAR PE DRUM...

Pe stradă... vântul poartă tot
Cu negură, cu ploaie'n două —
Nu-i nimeni, doar un car cu bo[i]
Işi duce jalea lui... şi plouă. —

La toate casele bogate
Sunt uşele închise-acum;
E vreme rea... doar patru roat[e]
Frământă frunzele din drum..

Mai este cale pân'acasă,
Dar înainte de-asfinţit
Trebui să 'ngroape — a lui mireasă
Acel ce mână şi-i grăbit...

Sărmanul om, numai el ştie
De unde-a scos şi-a cumpărat
Trei scânduri lungi de brad... pustie
Şi neagră-i negura pe sat.

Si tot mai greu se mişcă roata.
Noroiu-i la genunchi acum:
Sicriul nu i-i încă gata
Si noaptea l-a ajuns pe drum..

CONST. ASIMINEI

PEREGRINARI

Prin valea Prahovei

...dar visul îşi desface iarăşi aripile, pe drumul ce începe să urce. Obsesia industriei rămâne în urmă; priveliştea e din ce în ce mai amplă, mai curată, mai înaltă. Străbatem Breaza, lung înşirată cu casele şi livezile ei de pruni şi de nuci. Retrăesc, în parcursul acestui sat, singura mea lună de „odihnă", din vara anului trecut. Acolo, în curtea înflorită, am stat lângă Tine, urmărind gângăniile din iarbă şi sporul acului tău, ce'nsufleţia pânza de borangic... Acolo, pe prispă, cu Lupu tolănit la picioarele mele, am ascultat murmurul vremii, strecurată printre ramuri, ca o pulbere aurie în ora asfinţitului. Acolo, sub nucul bătrân, din marginea lanului de ovăz, am scris o nouă carte, fără să ştii tu — acea care vegheai asupra surmenajului meu: — ramurile nucului atârnau aproape de pământ, alcătuind un cort fremătător, cu aromă tare, balsamică...

Acolo,... dar amintirile, în zorul automobilului se amestecă; am simţământul că o parte din viaţa mea — şi a ta — a rămas în odaia cu buchete de busuioc, în livada cu pruni şi vişini, pe cărările rătăcirilor noastre line. Am nostalgia existenţelor anterioare: făptura aceasta, a mea, e un fel de cavou, în care dorm atâtea suflete, atâtea gânduri, atâtea năzuinţi încercate. Ele se deşteaptă, când sânt iar în locurile unde au trăit. Dacă aş fi la marginea Saharei s'ar trezi desigur sufletul meu de beduin; dacă aş fi într'un fiord scandinav, ar creşte în mine cutezanta corăbierului gata să pornească în larg... In adevăr, viaţa omului e plină de fantomele trecutului: fără ele, prezentul n'ar avea închegare, nici rost — iar viitorul ar fi orb şi gol, ca şi cerul fără nori, deasupra unei lumi părăsite...

Dar priveliştile sunt mereu altele; după goana prin tărâmurile silniciei, avântul automobilului e înfrânat. Comarnic, cu furnalele şi cuptoarele de var cuprinse în buchetele copacilor. Urcuşul începe, încordat şi ferm. Munţii cresc în jurul nostru: vietăţi ce se trezesc, îşi întorc trupul, îşi bombează spinarea, se întind iar şi îşi vădesc încheeturile, muşchii, coamele... Frunţi ce se înalţă, semeţe ca vaste metereze, grumazi de granit şi piepturi îmblănite. Turma giganţilor se înşirue pe drum drept, ondulează când drumul coboară, se îngrămădeşte la cotituri şi curbe—ori se avântă spre genunile cerului, cu capul în piept, sprijinindu-se unul pe altul, gonindu-se unul pe altul...

Natura apare aci dinamică, însufleţită de închipuirea brusc deslănţuită după privelişti mediocre. Ea nu se lasă descrisă — şi nu totdeauna poate fi contemplată. Privirile, deprinse cu migăleala analizei, cu lucruri mărunte, cu perspective de furnicar — rătăcesc surprinse, nesigure. Aş vrea să mă opresc, în această pădure de brazi; să mă pierd apoi în labirintul codrului, ca într'o împărăţie a solitarului care simte că păşeşte alături de duhul Dumnezeului său. Dar sânt purtat, cu inima lărgită, cu cugetul intimidat; — valea Prahovei se deschide deodată, la o cotitură, cu fâşia argintie a apei strecurându-se printre munţii tolăniţi ca într'un popas — sau strânşi, deoparte şi de cealaltă parte a apei, ca două hoarde de uriaşi ce se sfidează cu crestele lor verzi şi îşi rânjesc cu colţii profilaţi pe cer. In fund, în ceaţă albăstrie, munţii se învăluresc, se suprapun, devin diafani, sub norii prelungi ca nişte punţi deasupra văii...

Drumul urcă mereu, larg şerpuitor — şi prăpastia se iveşte, cu umbrele munţilor aruncate peste coaste. In ceaţă strânsă şi egală, freamătă piramidele întunecate ale brazilor sau valurile frizate ale fagilor. Un strigăt ascuţit isbucneşte din adânc, sporit de ecouri: trenul se târăe acolo, jos ca un parazit ce se mulţumeşte să roadă blana munţilor La stânga, Valea Largă, cu podul cel fatal, ce pare o cuşcă de fier svârlită în genuna ameţitoare; dar alăturea, la dreapta, prin râpa ce răneşte pieptul verde proptit în infinit, un torent se prăvăleşte, subţire, răsucit — şi se distramă apoi vertical pe zidul de apărare, lucind ca o beteală, fâsâind ca un evantaiu. Şi drumul înaintează, biruitor, în elan reînoit: răcoarea ne pătrunde, forţă tămăduitoare; respirarea munţilor se uneşte cu suflul cerului.

Priveliştea e atât de pură şi de clară, atât de învăluitoare şi atât de depărtată, atât de înaltă şi atât de adâncă! iar sufletul ia culoarea, tăria şi frăgezimea ei. O tăcere cucernică ne stăpâneşte; când ne privim, eu şi prietenul, ne vedem figura luminată, surâzândă. Mâna mea strânge braţul său, într'o înfrăţire mai mult decât omenească. Valea, mai adâncă acum, e plină de ceaţă scânteetoare: aburi albăstrii, grămezi de lumină pe care aş putea-o apuca şi desface cu degetele...

La altă cotitură, înainte de a cobrî spre Sinaia, sunt orbit, potopit de soarele ce-şi pregăteşte apusul. Razele cad orizontale, drept în faţă: munţii sunt topiţi, iradiând ca nişte ruguri în oceanul universului. Pare că sunt în clipa unei noui creaţiuni, când apa, aerul şi focul se învălmăşesc şi se desfac, căutându-şi formele prin cari se vor vădi armoniile lumii şi eternitatea vieţii. Inaintăm, în slava incandescentă — şi, cu ochii închişi, cred că urc neîncetat de pe o culme pe alta, spre tronul solar — în extazul mut al desrobitului, ce-şi simte sufletul palpitând printre nenumăratele suflete ale nemărginirii. Iar glasurile maşinii noastre răsunau altfel, în ritmul aceleiaş victorii, ca o mărturie a creaţiunei umane care se reintoarce după oricâte rătăciri, la isvoarele nesecate ale creaţiunii naturale.

* * *

Sinaia, aceiaşi z[i]

Seară lină—rece şi solemnă. De pe balconul vilei, cuprind adânca vale, pe ale cărei coaste se înalţă hotelurile şi pensiunile, — blocuri albe cu acoperişuri ascuţite plumburii, ivindu-se din pădurea întunecată, cu şirul lor de ferestre luminate şi cu acele sgomote mărunte, de stup, dominate de sirenele agresive ale automobilelor şi de şuerul prelung al trenului din fund, lângă Prahova.

Munţii abia îşi profilează crestele pe cerul sinilui: luminile artificiale obosesc privirea. Reculegerea cucernică e stânjenită de civilizaţia pretenţioasă ce se caţără azi şi pe munţii cei mai sălbatici. Orăşanul vine „la aer" cu confortul şi cu moda, cu lenea şi cu beteşugurile sale, — „admirând" natura ca peisagiile din expoziţii, necunoscând-o după tablouri, dar plictisindu-se repede în tăcerea codrului care vorbeşte numai poeţilor şi celor săraci cu duhul.

Maşinismul şi mercantilismul au cuprins planeta într'o reţea de fier; o desfigurează, o storc, o „valorifică"; se clădesc antrepozite în faţa oceanului şi uzini in inima pădurii, iar traficul îşi croeşte şi căi aeriene, printre norii vagabonzi ai visătorilor... Natura rămâne însă impunătoare şi sacră, tolerându-şi paraziţii ei lacomi, atât de grăbiţi să trăiască în cât se devorează între ei. Câtă vreme cântăreţii frumuseţii şi credincioşii iubirii vor stărui să înalţe imnurile lor de slavă şi rugile lor fervente spre armoniile casnice, pământul acesta va fi încă un templu cu bolta înstelată, unde spiritele divine vor veni să se înfrăţească cu spiritele încarcerate în trupuri omeneşti...

Şi, în noapte, de pe balcon, deasupra vilelor adormite, veghea mea e înoitoare, solitară ca şi pe un vârf de munte.

EUGEN RELGIS

Divorțul Dorinei

Dragă Virginie,

Imi ceri lămuriri precise și amănunțite într'o chestie pe care nu-ți vine s'o crezi, și pe care n'ai crede-o dacă cel, ce ți-ar fi comunicat-o—sub rezerva discreției — n'ar fi Georges, soțul tău, și cel mai bun prieten al lui Ionel.

„Cum, e oare adevărat că vrei să te desparți de Ionel, îmi scrii, după trei luni de căsnicie! V'ați luat din dragoste și acum... Și e oare cu putință, ca tu, cu firea ta statornică, să te fi îndrăgostit atât de repede de un altul. când sentimentele tale pentru Ionel erau bazate pe prietenie și comunitate de idei ? Și ceva mai departe mă sfătuești: *Ori cine ți-ar fi întins mrejile dragostei adulterine, în care ești gata să cazi, nu vei găsi pe nici unul, care să se potrivească cu tine și care să întrunească însușirile lui Ionel. — Nu divorța.*

Ei bine dragă Virginie, te previu, că scrisoarea mea va fi cam lungă, căci e greu să-ți explic ceeace mă hotărăște să urc scările tribunalului, abea după trei luni, de când suisem treptele ce duc la oficiu stării civile. Căci George ți-a spus adevărul—cel puțin în parte. Sunt decisă să mă despart de Ionel, ale cărui însușiri și merite le recunosc pe deplin, cu atât mai mult, cu cât n'am încetat o clipă, să-l iubesc, și, după cum foarte lesne ți-ai închipuit, nu sunt în stare să-mi desmint statornicia firii, și să să mi-se infiltreze în suflet o dragoste vinovată. Am fost însă nevoită să născocesc această minciună — căci e o minciună, ți-o jur! — pentrucă adevărul n'ar fi constituit pentru bărbatul meu un motiv de divorț. Poate că și în ochii tăi, faptele așa cum sunt și cum ți le voi înfățișa, nu vor justifica pasul meu.

Voi încerca să ți-l explic, deși nu cred să-mi fie cu putință, să te fac să mă înțelegi, căci și tu întocmai ca Ionel, faci parte din acea categorie de oameni, pentru cari „a fi singur" „înseamnă a te plictisi" dacă nu chiar „a fi nenorocit". Pentru voi, a iubi pe cineva înseamnă, a fi veșnic împreună cu acea persoană, de dimineață până'n seară, și de seară până'n zorii zilei... Și încă tu ești măritată de vre-o zece ani, ai casa ta, copiii—familia... și apoi, după cum ți-am spus, ești altfel de fire. Ai crescut printre o mulțime de frați și surori, casa vă era veșnic plină. La școală aveai prietene, la plimbare te duceai cu părinții, vara excursii în familie — în sfârșit, nu știu, dacă, până a te mărita, ai petrecut câteva ceasuri măcar, cu tine însăți. Nu citind sau făcându-ți lecțiile sau cântând la pian, căci atunci nu erai singură; erai cu cartea, cu autorul, și eroii lui, cu compozitorul, cu notele pianului cu profesoară și colegile... Dar singură cu tine însăți, din punct de vedere fizic și phisic—ai fost vreodată? Eu cred că nu. De aceia, când a venit George să te ceară și ai primit, te-ai putut acomoda lesne noului fel de viață în comun. Dimpotrivă, deprinsă, să ai veșnic pe cineva în jurul tău, orele, când soțul tău pleca la tribunal ți-se păreau nesfârșite și îl așteptai cu nerăbdare să se întoarcă. Iar dacă George trebuia să plece în provincie era o nenorocire! Telegrafiai după o surioară sau o verișoară, care să-ți ție companie, altminteri ai fi murit de urât. Unde mai pui că te-ai măritat de tânără — n'aveai nici douăzeci de ani.

— După cum știi, eu am trecut de un sfert de veac, iar de la vârsta de 17 ani, sunt singură. Singură am fost și înainte, nu e vorbă — nu numai singură la părinți, ci în totul. Am fost crescută cu guvernante bătrâne, aveam odaia mea proprie, de mică copilă. Pe tata îl știi — ți-am vorbit ades de el: un mizantrop, care nu urăște oamenii, dar se ferește de contactul cu dânșii, după cum se ferește de câte un nor de praf în drum. Nu-i urăște, nu-i dispretuește, dar găsește că's de prisos pe lume, el n'are nevoie de nimeni. Ii știi și felul de viață: Regulat ca un ceasornic ca o mașină. Nu-i place să vorbească, decât strictul necesar. La masă, mănâncă în grabă, citindu-și jurnalul și se duce de se culcă, în camera lui. Iar în treizeci și cinci de ani de căsnicie, încetul cu încetul a modelat și pe mama după tiparul său. Nici ea nu iese din casă, nu vede lume, vorbește puțin — și astfel din noi trei a trăit fiecare în odaia și în lumea lui, văzându-ne rar. Unde mai pui, că mama e și foarte des plecată în călătorii lungi..

* * *

Astfel au trecut anii copilăriei pentru mine; iar când eram de șaptesprezece ani a izbucnit răsboiul — și am rămas cu desăvârșire singură. Aveam slujba mea — și atât îmi era deajuns. Nu vroiam să mă mărit, — moștenisem ceva din pesimismul și din mizantropia tatii, nici n'aveam ocazie să cunosc pe cineva: Colegii mei de birou, la bancă, erau sau oameni căsătoriți, sau tineri abea ieșiți de pe băncile școalei. Până ce l-am cunoscut pe Ionel. Nu e nevoe să-ți spun, cum am legat prietenie, cum acea prietenie s'a transformat încetul cu încetul în dragoste sinceră. O știi: George e cel mai bun prieten al lui Ionel.

Și ne-am căsătorit. Ionel a fost mutat la bancă, la București. Bine înțeles că l-am urmat. Avem aceeași slujbă; stăm față în față la mesele noastre de scris. Și aici la București, stăm într'o cameră mobilată. Tot e vorba să ne căutăm casă — dar știi ce greu e...

Ei bine, și acum, gândește-te puțin, la viața pe care o duc eu, care timp de douăzeci de ani — primii cinci din viață nu-i pun la socoteală — am fost obișnuită să fiu singură:

Și când mă îmbrăcam și când mâncam și când mă duceam la birou, și când mă întorceam, seara, și când îmi venea gust să mă duc la un teatru, și când făceam o călătorie — eram întotdeauna singură și astfel singurătatea mi-a devenit o necesitate fizică — ca aerul. Acum nu e un minut, un singur minut în care să nu fiu cu Ionel. Dormim în aceiași odaie, ne sculăm împreună, bem cafeaua împreună, mergem împreună la bancă, lucrăm împreună braț la braț, ne ducem la restaurant — și așa mai departe.

Dar e ideal, vei spune tu! Iată adevărată camaraderie între soț și soție, — nu știu, mie uneori îmi face impresia că ne asemănăm cu gemenii din Biam, acei copii fenomenali, lipiți unul de altul... Sunt și Duminicile, e drept și ele aduc oarecare diversiune, prin faptul că nu mergem la bancă. In schimb mergem la plimbare, sau la un matineu la teatru. Revine la acelaș lucru. Intr'o zi era o vreme minunată. „Haide, să mergem nițel la plimbare, Dorino, mi-a spus el, e un soare splendid!"—Dragă, du-te tu singur, i-am răspuns, mă doare capul, n'am chef de plimbare. Crezi că s'a dus? De unde. Dacă nu mergi tu, rămân și eu acasă, fără tine nu mă duc". Ce era să fac? L-am rugat să nu-i pese de mine, că e păcat de vremea frumoasă... „Dacă prefer să stau în casă cu tine, decât să iau aer fără tine, dacă nu'mi faci nici o plăcere să mă plimb fără tine, mi-a răspuns...

„Ce soț amabil și galant! vei zice tu. Ce om lipsit de trebuința singurătății! mi-am zis eu. Am rămas acasă. amândoi. El s'a așezat pe canapea și și-a aprins o țigare. Eu mi-am luat șevaletul și-am încercat să isprăvesc un peisaj, pe care de mult îl începusem: Un amurg de primăvară, în parc. Ei bine. Mi-a fost cu neputință să lucrez. Faptul, că mai era cineva în odaie cu mine, că-l știam în preajma mea, că-i simțeam privirile, gândurile, mă punea în imposibilitate să fac ceva. Eram ca paralizat, — și știi că înainte vreme pictam frumușel... Ionel săracul, nu făcea nimica. Stătea liniștit pe canapea și'și fuma țigarea. Dar nu știu ce așì fi dat în clipa ceia, să fi avut buna inspirație, să se ducă să și-o fumeze aiurea. Am trântit penelul la pământ! Ionel s'a sculat în grabă și l-a ridicat. „Ce-ai dragă, nu ți-e bine? Ce-ți este? m'a întrebat cu vădită îngrijorare. Ah, acest, ce-ai?" ce'ți este? „Această îngrijorare în glas — cât de bine le cunoșteam! Cum m'a exasperat el cu aceste întrebări, izvorâte desigur dintr'un sentiment netăgăduit de dragoste și de prietenie — dar atât de enervante totuși! Vei fi cunoscând desigur și tu acele stări trecătoare de melancolie vagă de tristețe nedefinită, care-ți umple uneori sufetul, asemeni firelor albe de păianjeni ce plutesc în văzduh, în dimineți senine de toamnă. Ei bine, cum să răspunzi altuia la întrebarea „ce ai" când singură nu-ți dai bine seama căror turburări fizice sau sufletești se datorește starea ta? D'apoi solicitudinea permanentă, grija, cu care mă răsfață — de ele ce să mai zic?! „Puiule, n'ai mâncat nimica azi, uite, să-ți comand o friptură?" sau „se lasă răcoare — i-ați un șal pe umeri, ți-l aduc" — sunt desigur dovezi mișcătoare de iubire, dar enervante, Doamne, ce enervante!

Pe lângă toate, am avut și ghinionul de a cădea la pat. O gripă ușoară. Iți voi mărturisi sincer, că singură am provocat-o; nu mai vedeam alt mijloc, de a rămânea singură! Mă gândeam cât timp Ionel va fi la birou, eu voi sta în pat, sin-gu-ră!

* * *

O, cu câtă voluptate îmi repetam acest cuvânt! Dar să vezi. Când i-am spus lui Ionel, că nu mă simt bine — și că nu mă duc la birou, el a trimes îndată femeile după doctor — deși eu am protestat din răsputeri — și a plecat la birou, trist și preocupat. Eu am adormit. După o oră, mă trezesc cu el, la căpătâiul meu: „Mi-am luat concediu la bancă ,pe tot timpul cât vei fi bolnavă — se poate să te las singură?! E înduioșător.... Acum, tu mă știi: când sunt sănătoasă tot nu'mi place să am mereu pe cineva lângă mine, când sunt bolnavă însă, să nu văd pe nimeni! Atunci sunt întocmai ca un animal din codru: mă retrag în vizuina mea, și să nu se apropie cineva! Așa am fost de mică copilă. — N'o sufeream nici pe mama la patul meu. Ei bine, n'a fost chip, ca Ionel să se depărteze de lângă mine. Plângeam, țipam, mă zvârcoleam încoace și încolo — degeaba. L-am rugat, l-am certat — par'c'aș fi vorbit cu peretele. Mă asculta cu o răbdare îngerească, și mă alinta, ca pe un copil: Biata fetiță, cât suferi! M'am făcut sănătoasă — dar acum știu, că'mi e cu neputință să continuu acest fel de viață, care m'ar duce cu siguranță la sinucidere sau la crimă. N'am încotro: trebue să mă despart. Ar mai fi o soluție — care cel puțin ar amâna catastrofa, dacă n'ar izbuti s'o înlăture complect. Să plec de la bancă. Să am orele mele de singurătate, în timp ce Ionel e la birou. Dar nici asta nu se poate. Imi cunoști ideile: N'aș primi pentru nimic în lume ca bărbatul meu să muncească pentru mine, să-mi plătească iubirea prin munca lui — căci cam așa ar fi. Cred că n'așì fi în stare să-mi cumpăr o pereche de mănuși sau să mănânc o prăjitură, știind că eu n'am contribuit cu nimic, (dar cu absolut nimic la această cheltuială. In privința asta sunt de o mândrie fără margini, mândrie care nu admite discuții. Și apoi îmi trebuie o ocupație. Nu pot sta toată ziua cu mâinile în sân... Atunci, nu-mi rămâne altceva decât divortul. Dar îl iubesc pe Ionel, îl iubesc mult de tot. E un suflet, cum se găsesc puține. E de-o bunătate rară, posedă o cultură aleasă, e darnic, e cu minte, serios, n'are nici un viciu și mă adoră. Dar îi lipsește o însușire fără de care căsnicia devine pentru mine un iad: Trebuința de singurătate. Nu știe să fie singur, după cum nu știe să cânte la pian și nu înțelege această nevoie la altul, după cum un om care nu fumează, nu poate pricepe patima fumătorului.

Totuși îți repet că-l iubesc și mă doare, că trebue să-l fac să sufere. Și cât suferă, sărmanul, la gândul, că mi-e drag un altul... care nici nu există! Dar așa ne-a fost învoiala: Nu suntem legați de cât prin dragoste, din momentul ce sentimentele noastre se schimbă, fiecare își redobândește libertatea legală. Nu ne înșelăm. Și iată că astăzi îl înșel totuși, îl mint, zicându-i că nu mi-e drag, că mi-e drag un altul...

Sărmanul Ionel! Vom rămâne tovarăși buni. Numai că el, în curând are să se însoare din nou. Nu poate fi singur acum mai puțin ca ori când... Și îl iubesc, îl iubesc chiar mai mult decât înainte de a mă cununa cu el. Căci la iubirea mea intelectuală bazată pe prietenie, s'a adăugat patima simțurilor. Ii rămân o bună prietenă i-așì rămâne o amantă pasionată. Soție nu-i pot fi. Iubirea mea s'ar schimba în ură, o simt. Și de la ură la crimă nu e decât un singur pas. Mă despart. Și George va fi avocatul meu. Atâta lucru trebue să faci pentru mine, căci de fapt e vina ta, dacă s'a întâmplat așa. Da, e vina ta. Nu pentru că l-am cunoscut pe Ionel, în casă la voi, dar pentru că tu, fiind măritată de atâta timp, trebuia să-mi atragi luarea aminte asupra primejdiei ce te amenință în căsnicie. Eu nu'mi dădeam seama. Prea am trăit în lumea mea. Dar la urmă, nu ești vinovată nici tu—căci nici nu știu dacă'mi vei pricepe scrisoarea. Nu știu dacă nu vei da din umeri, zicând: „Dorina e o nebună, nici nu merită pe un băiat ca Ionel".

Și de oarece toată lumea va judeca la fel cu tine, se vede că aveți dreptate. Intotdeauna majoritatea învinge iar noi, cei puțini, cei stingheri, rămânem cu un singur om, pe care nimeni nu ni'l poate răpi: Singurătatea.

DORINA
p. conf. E. MARGHITA

Copiii și tineretul găsesc o lectură cu adevărat plăcută și instructivă precum și o bogăție de imagini, în excelenta revistă

DIMINEAȚA COPIILOR

De vânzare la depozitari, chioșcuri și librării
UN EXEMPLAR 3 LEI

Cronica științifică

Se apropie sfârșitul lumii?..

Europa se scufundă...

Belgia și Olanda sunt amenințate a fi curând înecate de Oceanul Atlantic.

După calculele făcute de geologii Ministerului Digurilor Olandei, scufundarea Țărilor de Jos n'a fost atât de simțitoare până în prezent. In ultimul timp, solul Olandei se scufundă cu *1 până la 2 milimetri* pe an, ceiace desigur e mult.

Când o țară întreagă se scufundă cu 1 milimetru pe an e un dezastru național.

1 milimetru pe an înseamnă 10 cm. pe secol, deci 1 metru în 1000 de ani.

Din vremea Romanilor până astăzi Olanda s'a scufundat cu vreo *10 metri.*

Golful *Zuidersee* era pe vremea lui Cezar o câmpie fertilă. Astăzi e fund de mare. Mâine va fi fund de ocean.

Scufundarea merge din ce în ce mai repede. Marea Nordului e o mare a vânturilor și talazurile ce vin din largul Oceanului sfarmând zi cu zi puterea digurilor.

Țările de Jos sunt acum mai jos de oglinda oceanului și ruperea unor diguri ar însemna înecarea în 24 de ore a unor terenuri de mii de kilometri patrați, cu satele și orașele lor.

In Olanda se poate vedea zi cu zi lupta Omului contra Oceanului.

— *„Apele mării continuă ofensiva lor,* ne spune ABEL BRIQUET într'un articol publicat în *„Les Annales de Géographie"* (anul XXX-lea).

„La silințele dușmanului comun NEDERLAND (Olanda) răspunde prin mândra deviză a Zelandei:
LUCTOR ET EMERGO.

* * *

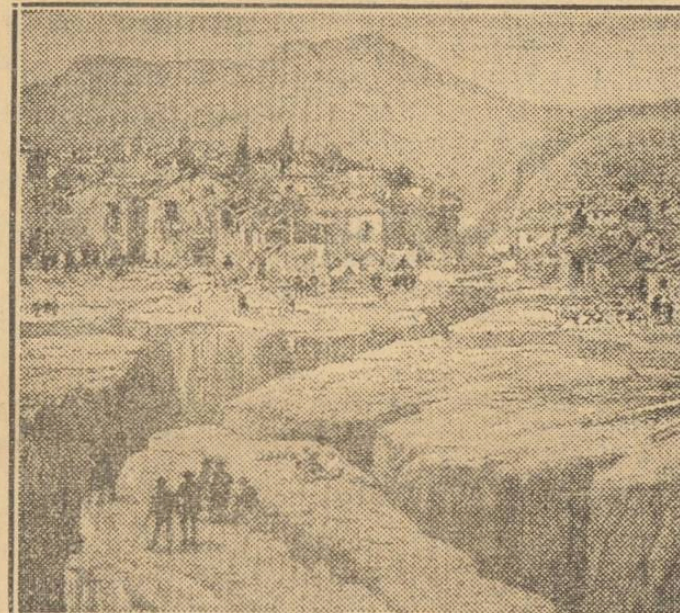
Europa merge pe urmele Atlantidei...

Fundul oceanului Atlantic a fost acum vre-o 10.000 de ani un continent cu o civilizație înfloritoare, numit de geologii de astăzi ATLANTIDA.

Fundul Oceanului Indian era odată un continent și mai mare: LEMURIA.

Atlantida și Lemuria nu sunt cele din urmă continente dispărute în cursul istoriei Pământului.

Și Carpații au fost doar fund de mare, dovadă fosilele marine din măruntaiele lor.

Scufundarea orașelor în prăpăstii

In lupta dintre uscat și mare sunt victorii și înfrângeri de ambele părți.

Nu de mult Marea Neagră se întindea până la Tulcea și Dunărea cărând miliarde tone de mâl veacuri dearândul, și-a lungit brațele ei până la Vâlcov, Sulina și Sf. Gheorghe.

Dunărea va ajunge curând la *Insula Șerpilor,* ba geologii ruși susțin că Dunărea, Nistrul, Niprul, Bugul, Donul și Cubanul vor astupa toată Marea Neagră până la gura Bosforului.

Suprafața Mării Negre va fi desigur împărțită prin bună înțelegere între *România, Rusia sovietică, Turcia și Bulgaria.* Cum vor mai trece câteva milioane de ani până la astuparea definitivă a Mării Negre, se poate spera ca o înțelegere pacinică să aibă loc până atunci între aceste 4 state.

Cum Basarabia se va lungi până la Bosfor, vor începe de pe acum certuri pentru ocuparea nouilor... prefecturi actualmente sub fundul mării.

Lupta apei împotriva uscatului se face însă cu mult mai repede.

Până la anul 2000 se așteaptă transformări uriașe.

Unii anunță chiar apropierea unui nou potop îngrozitor, care va îneca o parte din Europa.

Cert e că Europa se scufundă.

E o scufundare pe toată linia. Prăbușire *morală,* prăbușire *socială* și prăbușire *geologică.*

Pare că aceasta din urmă e cea mai puțin gravă. La urma urmei dacă Europa va deveni fund de ocean nu va fi pagubă mare. Și decât o scufundare între anii 2000—3000. când revoluția sufletului va transforma puțin oamenii după revoluția socială contemporană, e preferabil o scufundare cât mai curând, când omenirea distrusă de mizerie morală și materială în vertiginoasa ei prăbușire, nici n'ar băga în seamă prăbușirea bătrânului continent.

* * *

Când „Titanicul" se scufunda în ocean, călătorii acestei lumi în miniatură petreceau într'un zgomot și lumină orbitoare, mașinele explodară la invazia apei și fericiții călători îngroziți de întuneric fură înghițiți de valuri și de monștri.

Un edificiu amenințat de prăbușire se scufundă în fiecare lună doar cu 1 milimetru, unele ziduri crapă și într'o bună zi clădirea întreagă e prefăcută în praf și țăndări.

Milimetrul cu care Europa se scufundă anual pe coasta ei cea mai de jos (Bretagne, Belgia, Olanda), ne anunță un cataclism groaznic, care va veni poate mai curând de cât îl prezic unii învățați.

Atlanticul e moartea Europei.

Ploile torențiale, viscolele de zăpadă și inundațiile periodice din vremea din urmă sunt primele elemente cu care Atlanticul biciuește Europa, până la venirea vremei d'apoi.

Și mai curând va deveni Europa fund de ocean, de cât îi va trebui Dunării și Donului să astupe o porțiune numai din Marea Neagră.

L. FLORIN

Umorul meu — Cum ar scrie Ion Pillat

Butoiul dela vie

Am regăsit butoiul hodorogit și vechi
La vie 'n crama strâmbă, ce-a 'ngenunchiat coincul,
Pe vremuri băi călduțe făcea în el bunicul
Și-acum au pus urmașii în doagele-i curechi...

Dar toamna râde'n zare și'n fierberea ce 'ngână
Miroase-a coarnă mustul pe la culés de vii
De tămâiosul dulce e plin butoiul... Vii
La dânsul cu sticlă și-i bei nectarul până

Izvoarele-i de aur, curgând mereu îl seacă...
Cum petreceau bunicii pe vremuri pân' la zori
Și'n cântece de cobză, de flaut și viori
Ii conduceau la poartă pe oaspeții ce pleacă

Era iubit butoiul și e iubit și-acum
Dar cei de altădată îl prețuiau mai bine
Vezi, doagele-i trudite abia de și le ține
Și mult nu va mai trece ca să se facă scrum.

MARIN VIERUL

Mai toți din sat îmi zic Marin Vierul
Și mă cunosc și cei de prin 'mprejur
E mult de când m'aduse-aci boerul,
Am gârbovit și părul meu e sur.

Eu iarna ies jivinelor în cale
Și nu mă tem, căci cânii mei le rup,
De poți vedea că zac și-acum în vale
Ciolane lungi și scăfârlii de lup...

CIMITIRUL

Pe dealul sur mi-am țintuit pământu'
In care se-odihnesc și buni și răi.
Tăcerea nu mi-o turbură nici vântul
Când pribegește seară dinspre văi

Ca să-mi aducă fulgi de fân din țarcu...
Un gard de cătină și cruci de lemn
Mă străjuesc : tovarăși buni de veacuri...
O. Doamne, cum nimic nu-mi dă îndemn... !

MUZUH

S'a pus în vânzare
Almanachul ziarelor
Adevărul și Dimineața
pe anul 1925
cu un bogat material literar și calendaristic,
și un numar mare de clișee în legătură cu
toate evenimentele din cursul anului.
Cereți-l la toate librăriile și la chioșcurile de ziare
PREȚUL LEI 30 EXEMPLARUL

CITIȚI
Cuvântul Liber
viguroasă revistă
politică și culturală
scrisă de cei mai
apreciați publiciști
:: independenți ::
Exemplarul 5 Lei

HAINE DE DAMA
cele mai noui modele începând
DELA 1500 LEI
GASIȚI LA MAGAZINUL
MONDANITE
Lipscani 22
RAION SPECIAL DE DIFERITE ȘTOFE, VELOURS
DE LAINE, PLUȘURI, BIBERETURI,
GABARDINE ȘI CĂPTUȘELI
MAI EFTIN CA ORI-UNDE !

PURGO
BAYER

CARŢI ŞI REVISTE

OLIMP GRIGORE IOAN: Mocirla, roman din viaţa aventurierilor politici. Tip. „Triumful", Bucureşti, 1924.

Romanul d-lui Olimp Gr. Ioan este conceput în aceeaş atmosferă cu romanul d-lui N. Davidescu din Conservator & C-ia. Ambele îşi desfăşoară acţiunea în cadrul vieţii politice de după războiu. Dacă însă în romanul d-lui N. Davidescu accentul cădea numai pe idee—toate personagiile sunt frânturi din această idee, care se ciocnesc la olaltă, pentru ca, impuse de împrejurări,— să dea curs complet unei dezagregări iremediabile—în romanul d-lui Olimp Gr. Ioan accentul loveşte deopotrivă ideea şi stările sufleteşti ale personagiilor.

Alexandru Liveanu, deputat şi membru marcant al partidului politic care deţine puterea, este pe drumul deschis al parvenirii. Discursurile lui la Cameră sunt aplaudate, are succese imediate şi sigure, în plus o avere care-i permite să ţină casă deschisă, lux şi o nevastă mai mult de cât cheltuitoare. Trecutul lui întunecat îi dăruise un copil, Georgel, fruct al căsniciei cu fata unui grefier, pe care o părăsi ca să înceapă o viaţă nouă cu Ana Codreanu. Aceasta fusese soţia locotenentului de cavalerie Valeriu Dan, fiu de boer scăpătat, de care se despărţi curând şi dela care-i rămăsese o fetiţă, Elena. Doritoare de viaţa zgomotoasă a treptelor sociale înalte, ea consimţi repede la căsătoria cu Alexandru; îşi păstra însă amantul ei vechiu, pe doctorul Paul Mantu, conferenţiar la Facultate, dar care nu-şi exercita meseria din raţiunea că **singura şi adevărata lui vocaţiune a fost dragostea.**

Pe când fiul lui colindă cabareturile şi localurile de joc, Ana petrece cu doctorul Mantu, iar Alexandru are succese la Cameră şi se îmbogăţeşte din toate afacerile permise şi nepermise pe care le învârteşte sau le patronează în calitate de deputat şi om al partidului. Elena e legată sufleteşte de Alexandru. Tatăl ei vitreg exercită asupra-i sugestia omului care e sortit să învingă. Deşi pare de multe ori un sălbatec, crud şi violent în vorbă, el este în fond un sentimental. Elena, — o fecioară cu sufletul nevinovat şi încrezător în avânturile tatălui său vitreg pe care-l socoteşte om superior. Intr'o înţelegere tacită sufletele lor se unesc şi iau hotărârea să facă amândoi vara în Elveţia. Aci are loc evenimentul care schimbă întru câtva mersul lucrurilor. Legătura dintre tată vitreg şi fiică se cristalizează şi puntea, care le urea sufletele, se rupe. Elena se întoarce în ţară alături de un om străin. Sufletul ei visător încearcă dezamăgirea. După noui serii de afaceri în care timp Alexandru a cunoscut şi crize financiare, şi exact în ziua în care era ameninţat să cadă în prăpastie, o veste dela Consiliul de Miniştrii îl anunţă că e numit.... ministru al ocrotirilor sociale.

Romanul se sfârşeşte aci.

Ideea stă în această goană de a urca— pe toate căile posibile—treptele sociale cele mai înalte. Toate faptele personagiului principal, Alexandru, care este destul de bine reliefat, duc spre această ţintă. Eroul învinge. Slăbiciunea lui pentru Elena favorizează constatarea unor stări psihologice adânci. Dacă autorul ar fi ştiut să găsească un desnodământ mai fericit, romanul ar fi câştigat în realizare. Este numai o pregătire a conflictului. Toată lupta care ar fi trebuit să se dea în sufletul lui Alexandru, prin de să răscolească intensiv sufletul Elenei. E o părăsire a drumului principal pentru unul lăturalnic. Personagiul Anei este numai schiţat; apare de câteva ori şi numai cu minimum de viaţă. La vestea dată de Georgel Anei că tatăl lui este amantul fiicei sale vitrege, aceasta încearcă o discuţie cu Alxandru, care e tăiată prin intervenţia procurorului. Conflictul e ocolit cu meşteşug, dar fără artă. Nu tema pasională caracterizează ideea; cel puţin aşa a voit-o autorul. Dar fiindcă în direcţia aceasta ne îndreaptă acţiunea până spre ultimele momente, ne rămâne întrebarea: Ce se întâmplă cu Elena ? Cari vor fi drepturile ei la viaţa viitoare ? Autorul o părăseşte atunci când ne-am aştepta s'o readucă în scenă.

Faptul că tocmai la sfârşit o pune să mărturisească nebunia lui Georgel, nu e suficient. E ceva forţat, nenatural. Soarta ei cu atât mai mult rămâne imprecisă. Un final bun nu trebue numai de cât să spună, dar să-ţi dea putinţa să întrevezi acţiunea în viitor a fiecărui personaj. Alexandru ştim că va continua, ca ministru, acţiunea lui de îmbogăţire cu orice preţ. Ana îşi va trăi mai departe viaţa ei de lux împreună cu doctorul Mantu. Georgel va plictisi iarăş pe tatăl său cu nechibzuite cereri de bani. Pentru Elena trebuie de găsit numaidecât o fereastră de întrezărire. Pasajul ce urmează are cu totul alt interes.

„In mijlocul acestei deslănţuiri de bucurie, isbucni „Elena, desfigurată, cu părul despletit, mânile tremurând de groază:

„— Mamă, răcni dânsa ca rănită de moarte, Georgel „e nebun... să nu-l crezi... minte, mamă, minte.

„Dar Ana, în culmea fericirii, cu o duioşie cu totul „neaşteptată, o mângâie pe frunte şi strângând-o la pieptul său:

„— Nu te îngriji, fata mea, de ce spune Georgel... azi „e o zi mare pentru noi... să ne bucurăm cu toţii.

„O luă de mână şi ducând-o în faţa lui Alexandru, „rosti cu îngâmfare:

„— Iţi prezint pe Domnul Ministru al ocrotirilor sociale..."

Autorului i-a trebuit un final care să-i închidă ideea. Şi pentru că la noi culminaţia parvenitismului e să fii ministru, autorul s'a oprit tocmai aci. Netăgăduit, o poantă admirabilă şi cu perspective.

Romanul d-lui Olimp Grigore Ioan are însă destule calităţi în faţa cărora putem rămâne. Este în întreaga lui construcţie o însufleţire a ideii, a cărei desfăşurare înaintează până aproape de sfârşit cu o repeziciune sigură. Stările sufleteşti sunt descrise şi analizate cu deosebite puteri de pătrundere. Stilul vioiu şi limba bogată în expresii fac din romanul d-lui Olimp Gr. Ioan o operă literară în care viaţa este oglindită cu sinceritate.

* * *

ION GANE: **Zări de altădată,** versuri, Tipografia „Poporul", Iorgu Constantiniu, Râmnicu-Sărat, 1924.

Majoritatea plachetelor cu versuri, atât de abundente în toamna aceasta, mărturisesc o grabă care justifică, dacă nu lipsa talentului, dar o lipsă de maturitate poetică. Este năvala debutanţilor. Volumul mare încă se lasă aşteptat. Sunt totuşi licăriri care asigură nădejdi frumoase.

Adunând laolaltă versurile publicate, în ultimii doi ani, prin revistele „Ramuri", „Cele trei Crişuri" şi „Adevĕrul literar", volumaşul d-lui Ion Gane închiagă în 32 de pagini, un mănunchiu unitar al cărui fond sufletesc este pe de-a 'ntregul o evocare. **Târgul natal, Trotuşul copilăriei, Bunicii, Tovarăşii de joacă,** sunt motive în jurul cărora poetul ţese pânza diafană a regretului:

O, râsetul copilăriei duse
Rămas-a prins pe scaii din tufişuri —
Copacii, martori vremilor apuse,
Visează tot mai albe luminişuri....
(Tovarăşii de joacă)

Căci uneori, când glasuri de caval
Suspină 'n înserarea viorie,
Mi-e dor, mi-e dor de tine, târg natal,
Şi de senina me copilărie....
(Târgul natal).

Fără adânciri, dar cu armonioasă rezonanţă internă, **Trotuşul copilăriei** aduce nota cuminte a unui tradiţionalism sănătos. Este — alături de **Bunicii** şi **Târgul Natal** — poema care imprimă volumului o ideaţiune graţioasă. Regretul după vremurile trecute ale copilăriei nu produce efecte elegiace, deşi poemele sunt concepute deprimant şi realizate prin seninătate; elementul plastic, tablourile, imaginile merg spre o perfecţiune clasică:

Azi, alte limpezi unde poate curg
Şi se frământă 'n albia străbună,
Spui alte basme'n ceasul de-amurg
Eşti altul, poate, sub aceeaş lună...

La fel în „Pe drumuri de ţară", „Sonetul călătorului", „Tablou în amurg" sau „Luminişuri":

Voi, luminişuri albe ! Şi eu am năzuit
Să sorb lumina voastră din largul infinit,
Dar n'am plecat în zare : ştiam că n'o s'ajung
Căci prea luciţi departe şi prea e drumul lung.

. . . .

Cu cât sunteţi mai duse în zări de farmec pline,
Cu-atât vă simt răsfrânte mai în adânc de mine.—

Cu atmosfera înmiresmată de un patriarhalism odihnitor, volumaşul colaboratorului nostru I. Gane se citeşte cu deosebită plăcere.

* * *

ANUARUL liceului „Mihai Viteazul" din Alba-Iulia, pe anul şcolar 1923—24, publicat de **I. Sandu.** Tip. „Cartea Românească", Alba-Iulia, 1924.

Tradiţia anuarelor cari oglindesc muncă şi pricepere încă mai trăieşte în preocuparea intelectualilor noştri de peste munţi. Era o vreme când independenţa manifestărilor culturale se mărginea numai în publicaţiile şi dările de seamă anuale ale şcoalelor. Printre note şi date statistice profesorul turna în tipare gând din gândul lui, strecurându-l sfios printre celelalte pagini ale broşurii menite să ţină veşnic vie ideea de naţiune. Astăzi gândul aleargă nestânjenit, ideea hrănită an cu an în închipuire, a prins forme reale.

Urmând deaproape tradiţia, d. **I. Sandu**, directorul liceului amintit mai sus, s'a străduit să dea muncii sale o strălucire deosebită. Nu e, pur şi simplu, un anuar conceput în obişnuinţa noastră, a celor de aici, ci o carte întreagă, în care sunt adunate contribuţiuni serioase pentru cunoaşterea trecutului şi aprofundarea lui. (O încercare fericită a făcut la noi d. **N. Cartojan** — conferenţiar la Universitate — acum câţiva ani, când era director de liceu, în al cărui anuar a publicat pagini preţioase dintr'o cercetare vastă asupra operii lui M. Cogălniceanu). Trei nume, profesori modeşti, dar cari-şi împlinesc datoria, dăruiesc recolta muncii lor cunoaşterii noastre: **I. Sandu,** cu studiile „D. Cantemir, 200 de ani dela moartea lui" şi „Introducerea creştinismului la Români"; **Horia Teculescu** cu: „Scriitorii ca luptători pentru unirea neamului" şi „Analiza letopiseţului lui Miron Costin"; **Enea Zeflean** cu: „Descoperiri erheologice la Apulum".

In cercetarea sa asupra istoricului D. Cantemir, d. I. Sandu pune în contribuţie zeci de izvoare şi aduce personalităţii acestuia caracterizări noui: „Două veacuri au trecut şi gloria lui n'a putut fi întunecată de nici o pată. Faima lui nu cunoaşte declinul. Scriitorul solitar a câştigat, după 200 de ani, cea mai strălucită biruinţă, când a intrat triumfător în conştiinţa neamului, în mijlocul căruia soarta nu i-a îngăduit să trăiască. In anii de exil a purtat în suflet imaginea scumpă a ţării sale şi din dragostea ei nemărginită s'a înfiripat opera, care a înfruntat veacurile" (p. 45).

Nu e nouă problema pusă de d. **H. Teculescu** în „Scriitorii ca luptători pentru unirea neamului", dar, ca tratare, e cea mai plină de interes. Idea unirii, d-sa o găseşte încă în faptele războinice ale vechilor noştri voevozi, în scrierile religioase ale sec. XVII, la cronicari şi în poezia poporană, cel mai vechiu monument de limbă românească. Ridicându-se către perioada modernă, ea se accentuează rând pe rând la **Iancu Văcărescu,** la **Ţichindeal,** la **Naum Râmniceanu,** la **Sion, Mureşanu** şi **Bolintineanu,** fără să mai amintim pe reprezentanţii de dată recentă ai ideii, poeţi cu vigoare şi răsunet. Astfel a fost în sufletele Românilor de pretutindeni numai existenţa graniţilor materiale; graniţele în sufletele noastre n'au fost niciodată.

Lauda şi admiraţia noastră întreagă se cuvine alcătuitorului acestui anuar, cel mai bun al anului.

* * *

T. CONSTANTINESCU: **Postume,** versuri. Cu un cuvânt înainte, de I. A. Bassarabescu, membru coresp. al Academiei Române, Institutul de arte grafice „Lupta", N. Stroilă, Bucureşti, 1924.

Volumaşul acesta, tot o plachetă de 32 pagini şi tot al unui debutant, a avut nenorocul să apară postum. Nu-i vom cere deci nici o selecţie deosebită a materialului, nici îngrijirea pe care şi-o face — cu toată dragostea — autorul. I l-au scos câţiva prieteni. Poetul, tânăr, încă în liceu, colabora acum vreo trei ani la revista „Flacăra", pe vremea când d. I. Minulescu făcea „şcoală" inteligentă.

Licărul a fost însă de scurtă durată. Din versurile lui mocnia frământarea care avea să-i fie fatală. Şi la doborît. Talentul însă a rămas aici, tot pe aceste meleaguri frământate.

Sunt în versurile poetului T. Constantinescu preocupări cari îndreptăţesc atenţia noastră întreagă. Poezie de pură senzaţie în „La vârf":

'Aud, cum geme'n hăuri Necuprinsul
Şi simt, şi-aud şi râd cu hohot plin
Şi iarăşi râd cu râsuri de ecou,
De se prosternă munte şi senin
Şi culmi şi văi
In faţa Dumnezeului cel nou,
Ajuns la vârf pe nebătute căi...

de simbol interiorizat în „Cântecul lui Pan" sau „Cântec assirian", poeme ce strălucesc prin intensitatea avântului liric. Nuanţarea ideii de furtunoasă şi totuşi senină bucurie sau de mistică pătrundere a durerii, ce se aşterne ca o pulbere de aur peste suflete, poetul o face cu elemente proaspete şi bogat colorate:

Hai, vino ! Licuricii-o să-şi amâie
In noaptea asta, veghea până'n zori,
La lampa lor noi vom culege flori
Şi vom aprinde-un munte de tămâie.
Şi când din munte va ţâşni lavina
Ispititoare-a veşnicului soare,
Vom înălţa un psalm de închinare
Şi-atunci vom arunca din pumni lumina...
(Cântecul lui Pan).

Veniţi Istar şi tu Semiramis
Noi suntem umbra de demult
A mortului Abis ;
Veniţi şi'n freamăt de tumult
Să strângem în motive-assiriene
Cristalele ce ne răsar sub gene...
(Cântec assirian).

In poezia „Toamnă" (mai puţin dinamică de cât „Toamna" poetului *I. Valerian,* dar tot atât de expresivă) ideea nu reazimă decât pe imagine, în cazul de faţă vizuală şi puternică:

O, am văzut-o astăzi despletită,
Cum n'au văzut-o alţii'n alte rânduri —
Şi n'am roşit văzând cum se despoae
Amanta picăturilor de ploae
Şi-amanta ţârâitului de gândrui —
O, am văzut-o astăzi despletită...

Termini de citit volumaşul acesta cu un regret. Acela că T. Constantinescu a dispărut înainte de-aşi fi plămădit, într'o „poezie" mare şi originală, materialul, subtilul material poetic, aşternut din belşug în „Cântec de Octombre" şi „Cântări pentru mireasa de lut".

* * *

REVUE BLEPE (15 Noembrie) *Inayat-Khan* vorbeşte despre muzica arhaică indiană. Comparând muzica veche cu cea modernă, Khan constată între ele o prăpastie. Dar nu peste tot cea dintâi a dispărut pentru a face loc celei de-a doua. Dacă e ceva care să poată da ideea muzicei vechi, este tocmai muzica orientală, care încă păstrează caracterele ei de la început. Se naşte imediat întrebarea : cum această muzică a putut fi păstrată în toată puritatea ei în faţa acelui veşnic gust de schimbare, propriu naturei umane ?

In răspunsul pe care-l dă, *Inayat-Khan* recunoaşte că totdeauna a fost greu oamenilor să-şi schimbe religia. Dacă totul s'a transformat, secol cu secol, religia a rămas veşnic aceeaş. In religia indiană *Vedanta* avea ca o a cincea a ei înfăţişare *Samda Veda:* muzica. In traducerile occidentale au fost redate toate vedele, a cincea însă nu s'a putut reda, tocmai pentru că era muzică.

Cei vechi făceau diferitele teme muzicale proprii anotimpurilor sau diferitelor momente din zi şi noapte; şi pentru că nimic nu există fără cauză, era şi pentru acesta o logică oarecare. Dintre obiceiurile curioase ale vechilor indieni, Khan citează pe acela care permitea cântarea unei melodii numai la o epocă fixă: **Raga;** într'alt moment ea nu mai făcea aceeaş impresie. Era o obişnuinţă puţin comună. Considerând chestiunea din punct de vedere metafizic, ei puneauu vibrarea la rădăcina întregei creaţiuni. Cosmoşul derivă din singura putere a vibraţiunei. In consecinţă ştiinţa astrologică, ce are o influenţă destul de mare în unele ţări, vine tocmai din această ştiinţă a vibraţiunii. Muzica, ei o cunoşteau ca pe o ştiinţă în raport cu influenţele planetare. Mişcarea şi acţiunea continuă a planetelor asupra pământului, fu baza aşa ziselor **Raga,** pe cari stă scrisă muzica. Versete din vechea tradiţie sanscrită are legături cu oarecari planete.

Spre a putea păstra muzica pe cât cu putinţă mai aproape de natură, cei vechi lăsau cântăreţului toată libertatea de a cânta şi dansa după fantezia lui naturală. Nu era deci nici o uniformitate, arta rămânea ca ceva individual şi niciodată nu putea fi **un învăţământ.** Muzica celor vechi avea, aşa dar, avantajele şi inconvenienţele ei. Printre cele dintâi era faptul că dându-i-se libertatea absolută, muzicantul îşi exprima în voe emoţiile şi pasiunile, fără nici o restricţie din afară. Numai atunci când s'a adunat la un loc mai mulţi cântăreţi, muzica a obţinut disciplină. In încheiere, Inayat-Khan afirmă adevăruri precise: **„Muzica este sunet şi ritm; şi, dacă sunetul şi ritmul erau bine înţelese în natura şi caracterul lor, muzica nu era numai o pierdere de timp, ci un izvor de însănătoşire şi înveselire".**

Acestea în legătură cu ritmica respiraţiei, la care vechii indieni au ajuns pornind dela vibraţiile exteriore. In felul acesta, ştiinţa timpului a cunoscut că omul este o maşină care trebuie să funcţioneze în mod regulat.

* * *

L'EUROPE NOUVELLE (22 Noembrie). In numărul trecut al „Adevĕrului literar", o notiţă a vorbit cititorilor noştri despre personalitatea scriitorului polonez **Ladislau Reymont,** laureatul din anul acesta al premiului Nobel pentru literatură. Culegem din articolul lui **André Pierre** informaţiuni şi caracterizări preţioase asupra scriitorului.

Ladislau Reymont s'a născut în Polonia rusească, în 1868, într'un sat din gubernia lui Piotrkow. A fost, rând pe rând, elev agronom, amploaiat la o mică gară de provincie, actor şi călugăr într'o mănăstire din Czenstochow. Criza mistică n'a mers însă decât până pela 1894, dela care dată Reymont s'a îndrepttat în mod definitiv spre literatură. A început cu nuvele din viaţa celor necăjiţi şi umili şi a rămas la acelaş mediu în volumele lui de frunte: **Comediana** (1896), **Pământul făgăduit** (1898) şi **Ţăranii** (Chlopi) apărut în patru mari volume (1904). Către aceastä din urmă epopee ţărănească, unica din acest fel în literatura modernă, şi-a îndreptat Academia suedeză atenţia ei întreagă.

Reymont zugrăveşte ţăranul cu dragoste şi mândrie, ca pe un element indisolubil al pământului; îl reprezintă trăind cu această natură-mamă, bucurându-se de bucuria ei, întristându-se de suferinţa ei. Impărţirea pe volume poartă atmosfera şi titlul anotimpuriior. Sunt cele patru părţi ale anului care conduc şi întreţin ritmul constant al pământului hrănitor şi al ţăranului însuş, glebae adescriptus. Este o adevărată exaltare sentimentală a rasei.

După marele romancier **Sinkiewicz,** Academia suedeză consacră pe Ladislau Reymont ca pe o nouă glorie a literelor.

* * *

Gândul nostru (Oct.—Nov.) Ni-l trimite dela Iaşi d. **Saudu Teleajen,** care reuşeşte să strângă, în acest număr, două admirabile nuvele: „Anecdote" de **Titus Hotnog** şi „Indoială" de **Al. Alexandrescu.** Subiectul nuvelei din urmă străluceşte prin reprezentarea unor stări sufleteşti conturate artistic. Domnul Hristache Brindiceanu, pensionar, fost profesor de ştiinţe naturale, găseşte în grădina publică un bileţel care vorbia de o întâlnire. Zâmbind, îl vâră în buzunarul hainei şi-şi continuă mai departe plimbarea-i obişnuită. Acasă, madam Brindiceanu îi cercetează buzunarele **„să vadă dacă d. Brindiceanu a uitat ceva care s'ar putea pierde sau strica",** şi, găsind biletul, îl citeşte aiurită de câteva ori fără a-i prinde adevăratul sens. Atunci îşi aduce aminte că dumnealui schimbă prea des cămăşile şi-şi ia totdeauna haina cea nouă... **café-au-lait.** Ideea că o înşeală încolţeşte, creşte tot mai mare; pleacă să-l prindă cu ea, îl găseşte însă singur-singurel, făcându-şi obişnuita-i plimbare. Conglictul e de o candoare adorabilă. D. Brindiceanu, nevinovat, nu mai ştie ce să mai răspundă; madam Brindiceanu lasă ochii în jos, ruşinată.

Intr'o pagină întreagă se dă toată lupta din sufletul bietei madam Brindiceanu. Descrierea superioară a autorului ne îndreaptă gândurile spre o scenă aidoma, scena mută din „Conu Leonida" lui Caragiale ,aceea în care coana Efimiţa cearcă încuetoarea uşei şi siguranţa subpaturilor:

„Madam Brindiceanu trecu la furie! In ciuda ordinii „şi curăţeniei intrate, adânc, în obiceiurile casei, redin- „gota, frumoasa redingotă, fu apucată, răzbunător, de o „mânecă, cu dispreţ, pe unul din paturi, aşa cum rămăsese „neştearsă de praf..."

„Apoi, un alt gând îi veni în minte de când dura afa- „cerea asta? Oh! de mult, în tot cazul... cea mai bună do- „vadă e că Domnul îşi schimbă foarte des cămaşa, când „înainte, trebuia să i-o scoţi cu de-asila... Poate că totul „ţinea de un an, de doi, de zece, — toată viaţa! Omul a- „cesta a fost capabil să înşele toată viaţa?!... Ah! Animal „bătrân... Animal ! Ce scârbos !..."

„Desfăcu repede biletul... Exact! 15/7... Nu se înşe- „lase de loc. Era chiar astăzi. El, da; trebuia să ştie, să „afle... Şi-atunci... şi-atunci..."

„Cu un calm dureros în fiecare gest, cu o linişte re- „semnată, pe figură, madam Brindiceanu alunecă întoc- „mai unei umbre, pâră la şifonieră..."

Dintre versurile pe care le semnează d-nii **Radu Gyr** (Intr'un oraş o desprimăvărare); **Emil Bărbulescu** (Toamnă ploaioasă) ; **Aurelian Păunescu** (scrisori din Râşnov) şi **C. Zancu** ne sunt simpatice ultimele două versuri din „Popasurile" d-lui C. Zancu:

Pasări călătoare-gânduri; — vraja noastră de ne-apucă
E că'n fiecare zace câte-un dor nebun de ducă
Spre o altă zare, nouă, ce-i streină de nevoi,
Dar pe care 'n van aiurea o cătaţi, căci este 'n voi !...

Si de'n serile cu ceasuri grele de melancolie
Ni se scurg tăceri în suflet, cu parfum de poezie,
E că ori şi care simte tremurarea unor glasuri
Care vin de nu ştiu unde... şi-şi găsesc în noi popasuri.....

In restul numărului: *Sandu Teleajen* (d. **Al. Cazaban** şi „Gândul nostru"), *George Ştefănescu* („Introducere în metafizică" de Ion Petrovici), Cronici dramatice şi artistice, Cărţi, Revistele româneşti şi darea de seamă asupra celui de-al treilea festival artistic şi literar al revistei.

* * *

MIORIŢA (Noembrie). Un număr alcătuit cu gust şi pricepere. Conducerea d-lui *Gr. Véja* îi asigură o viaţă senină, desgolită de orice preocupări ultra-moderniste. In articolul său „Revistele de avant-gardă" d. Véja pune accent pe un tradiţionalism care nu cere imitarea cutărui scriitor sau artist ci numai continuarea simţirii noastre naţionale. In felul acesta producţia întreagă a „Mioriţei" e o mărturie. Incă atenţia trebue să rămână încordată, pentru ca ideea să nu piardă din realizare. Altfel se naşte un confuzionism periculos şi toată lupta, cade.

Deocamdată proza este bine reprezentată prin d-nii *George M. Vlădescu, Al. Lascarov-Moldovanu* şi *Ion Popovici.*

Poezia, prin talente tinere : *Zaharia Stancu* în ale cărui „Strofe pentru Lety" are sonorităţi deosebite:

Dar când îmi torni în inimă cuvântul
Nădejdea mea să crească 'naltă'n soare,
Mi's cântecele gureşe isvoare
Ce prind ca'n lungi reţele 'ntreg pământul

sau *George Dumitrescu,* cu o descripţie picturală lui ce interiorizează imagina :

In peştera cu bolta de granit
Şi cu firidele adânc scobite,
Paianjinişuri spânzură 'ncâlcite,
Tăcerea doarme somn nestânjenit.

Dar dacă glas, întâmplător venit
S'ar furişa'n lăuntru, — ca vrăjite
Adâncurile-ar tresări uimite,
Iar stâncile-ar răspunde înmiit.

Completată cu cronici şi însemnări mărunte cât mai numeroase revista gălăţeană joacă, în provincie, rol de îndreptar cinstit. Căci tot ce e cinstit în revistele din capitală găseşte ecou sincer în revista de provincie, ale cărei gânduri sunt mai puţin pervertite şi a cărei literatură mai aproape de adevăr.

Intr'o scrisoare din Bucureşti se pune iarăşi în discuţie... cortina teatrului naţional.

* * *

SĂPTAMANA literară, artistică şi culturală (23 Noembrie) cu o schiţă umoristică de d-na *Calippy Davidescu* („Parastasul") în care sunt de admirat calităţi ce dau scrisului un farmec neaşteptat. Este pătrunderea unui comic de situaţie. Versuri şi proză semnează d-nii: Const. Goran, C. V. Soare, St. V. Ionescu şi Stelian M. Enciulescu.

GEORGE BACULESCU

ÎNSEMNĂRI

O lămurire

Publicând astăzi articolul „H. Sanielevici şi P. Istrati", credem nimerit să amintim înc'o dată că polemicele diferiţilor noştri colaboratori nu sunt şi ale noastre.

Putem spune că, în general, polemica nu este genul pe care-l simpatizăm mai mult. Experienţa ne-a convins că la noi, şi cel puţin în epoca prezentă, oamenii nu sunt atât de obiectivi în cât discuţia să aducă lumină. Preferăm deci opera pozitivă a fie-căruia în parte, criticelor pe cari autorii şi-le aduc reciproc.

Dar având modul acesta de a vedea, trebuie să avem toată înţelegerea şi pentru modul de a vedea al altora. Aşa de pildă, când d. H. Sanielevici îl apreciază în felul ştiut pe d. M. Sadoveanu, se înţelege de la sine că nu ne însuşim acele aprecieri — părerea noastră *despre d. Sadoveanu am exprimat-o de atâtea ori şi se ştie că-l socotim ca pe unul din cei mai de seamă povestitori ai ţării; dar iarăşi, se înţelege de la sine că nu putem institui o cenzură tiranică, împiedicându-l pe d. H. Sanielevici de a-şi spune cuvântul în coloanele noastre, pe motivul că în unele privinţi — şi mai cu seamă în aplicarea concretă a propriilor d-sale teorii — nu suntem în totdeauna de acord cu d-sa. D. Sanielevici e în totdeauna interesant şi instructiv, şi d-sa şi-a câştigat de mult dreptul de a spune ce crede în orice publicaţie literară.*

Revenind la articolul de azi al d-lui Al. Claudian, e de prisos să mai spunem că am avea de făcut obiecţii, unele în privinţa fondului, altele în privinţa formei. Avem în general altă părere de cât d. Claudian despre persoanele cu cari d-sa se războieşte. Dar polemica s'a deschis, d. Claudian îşi face observaţiile d-sale. şi e firesc să le facă cu temperamentul şi înclinările d-sale.

Pentru considerentele pomenite mai sus, ca şi pentru altele pe cari rămâne să le desvoltăm cândva, noi am dori încă, pentru multă vreme, înlăturarea ori căror polemici sau cel puţin amenajarea *lor într'un chip cât mai puţin jignitor pentru cei în luptă.*

E poate un punct de vedere prea mic-burghez, dar noi îl susţinem din profundă convingere.

———

Moartea lui Puccini

La Bruxelles a încetat din viaţă Giacomo Puccini, autorul operilor *Tosca, Manon şi Butterfly*.

Cel mai italian dintre compozitorii italieni, Giacomo Puccini s'a născut în 1858, dintr'o veche familie de muzicanţi. Studiile muzicale şi le-a făcut la conservatorul din Milano. Tot atunci, pe celebra scenă a Scalei, s'a jucat şi prima sa operă intitulată „Le Vili" (1884). Succesul a fost remarcabil, dar n'a trecut mai departe de Milano. A doua operă a sa „Edgar" jucată întâia oară la 1889 n'a putut nici ea să cucerească lumea.

Puccini

Puccini a fost consacrat ca glorie mondială abia la 1900 când Opera Mare din Paris a cântat pentru întâia oară „Bohema" (jucată în Italia la 1896) şi imediat după aceia „Manon Lescaut" (terminată la 1893) şi „Tosca" (jucată întâia oară la Roma în 1900). „Butterfly" cântată pentru întâia oară la Milano în 1904, a fost un mare eveniment muzical, aşteptat cu nerăbdare de melomanii de pretutindeni, căci Puccini era marele maestru al şcolii veriste italiene.

Mânuitor neîntrecut al melodiei sentimentale, Puccini are milioane de admiratori dar şi numeroşi adversari: şcoala nouă wagneriană şi postwagneriană îi contestă meritele şi îl acuză de prea multă „dulcegărie".

Cu toate acestea Puccini şi-a cucerit în viaţă fiind încă, locul său în şirul nemuritorilor omenirii !

Moartea lui lasă un mare gol în rândurile puţinilor compozitori contemporani. Ştirea a produs o impresie profund dureroasă în Italia. Regele, Papa şi Mussolini au telegrafiat exprimându-şi regretele. In senat, unde Puccini era membru, Mussolini a rostit o emoţionantă cuvântare insistând asupra darului prin care compozitorul a răspândit până în cele mai îndepărtate colţuri ale lumii cântecul melodios italian.

Guvernul italian a hotărât funerarii naţionale.

———

O satiră americană

Ca toate ţările şi, Statele Unite au trecut, înainte de război, printr'o criză de naţionalism; aci însă mai persistă şi azi, şi se amestecă cu un dispreţ şi o severă judecare a instituţiilor şi moravurilor europene.

Aceste sentimente ale poporului american se reflectă de minune şi în literatura americană şi mai ales în cea nordică.

O excepţie remarcabilă, face o satiră roman „Contesa tatuată" — *The tattowed Conntess* — a lui Carl van Vechten, apărută de curând.

Talent remarcabil, van Vechten, cunoaşte bine Europa, şi poate de aceia judecă pe europeni, altfel decât compatrioţii lui. Nu pledează împotriva corupţiei celor din lumea nouă, din potrivă „Contesa tatuată" prezintă chiar multe aspecte ale acestei vieţi uşoare a marilor oraşe europene, satira lui însă are un mod original de a arăta şi a judeca lucrurile.

Plecată din Middlewest, eroina ajunge în Europa, unde se mărită cu un conte italian, după moartea căruia, începe o viaţă de frivolităţi şi petreceri. Ajunge chiar să se tatueze pentru a fi pe gustul unui amant de joasă categorie. După mulţi ani de „viaţă", în Europa, şi după ce a golit până în fund paharul tuturor voluptăţilor, ajunsă pe pragul a 50 de ani, obosită şi desgustată se întoarce în satul ei la Maple Valley.

Se întoarce în satul patriarhal şi auster, îmbrăcată în ultima modă a Parisului, dar ferm decisă să înceapă o nouă viaţă cuminte şi liniştită. Dar la primul contact cu noua lume care priveşte ciudat, toaletele ei luxoase, buzele vopsite şi ochii fardaţi, întrevede imposibilitatea încercărei ei.

In plictiseala imensă dela Maple Valley, o figură începe s'o intereseze: Gareth Johnes, un tânăr „intelectual" de 17 ani, doritor de eleganţa europeană, de viaţă şi de aventuri romantice. Un singur Gareth Johnes e în Maple Valley, aventura e inevitabilă, şi autorul o începe intr'adevăr într'o vervă satirică.

Ce poate fi mai delicat decât această aventură între un tânăr de 17 ani şi o îndrăgostită de 50. Ironia, satira, dar şi talentul şi fineţa autorului ştiu însă să înfrângă greutatea. In primul rând nu-i vorba decât de o idilă, în care „contesa tatuată", îşi recaută paradisul părăsit, iar Johnes posibilitatea de a-şi înfăptui visul lui de cunoaştere a vieţei. El n'o iubeşte, nici n'o va putea iubi; se va sacrifica însă lângă ea în acele mari laboratorii ale pasiunei — în Paris, Roma, etc. — decât să trăiască la Maple Valley fără suferinţe dar fără nădejde.

Fuga Contesei cu Gareth Johnes, deslănţue scandalul la Maple Valley; pe drumul fugarilor se bănueşte decepţiile ce le va îndura contesa cu dragostea neîmpărtăşită a lui Johnes.

Incă odată însă romancierul american dă dovadă de fineţe şi de măsură oprindu-se tocmai pe pragul acestei noui dragoste.

Romanul rămâne numai un prolog, al dramei ce se întrevede.

Prologul însă plin de spirit de observaţie, e satira întreagă a unor moravuri a două lumi, prin el autorul reuşeşte să se impună, să atragă atenţiunea dincoace şi să-şi cucerească multe simpatii.

———

Un roman cu 800 de personagii

„Literatura Mondo" revistă care apare în limba esperanto, scrie despre o autoare japoneză, al cărei roman este tradus acum în englezeşte de către *Artur Waley* un eminent funcţionar al lui „Britsh Museum".

Acţiunea romanului pune în mişcare 800 de persoane.

Traducătorul, va tipări un supliment pentru cititori, spre a-i conduce prin labirintul acestei opere unice în felul ei.

Numai traducerea va dura cel puţin şease ani, întru cât romanul cuprinde mai bine de 600.000 de cuvinte şi va forma 6 volume groase.

Autoarea acestei lucrări intitulate *Mulasaki* a trăit la curtea japoneză acum 900 de ani şi acolo ea şi-a citit opera scrisă pe pergament, luând-o înainte romanelor moderne în serii.

In această operă uriaşă nu se descrie numai istoria unei generaţii, ci şi istoria copiilor şi a altor generaţii următoare.

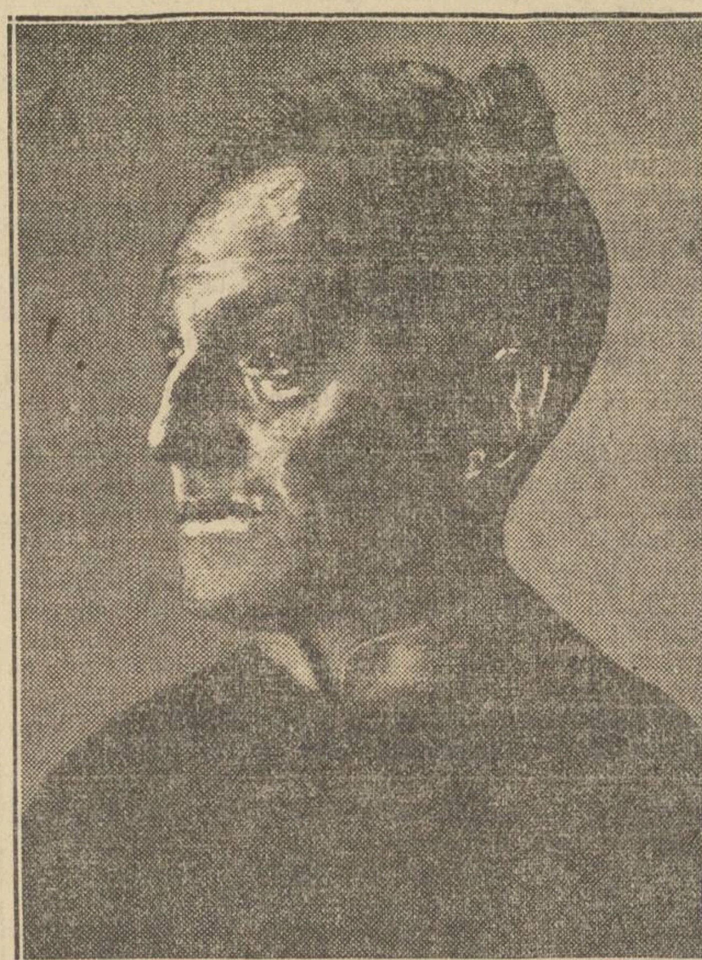
Eroul romanului este fiul excomunicat al împăratului, care vrea să se căsătorească cu amanta sa şi din cauza amorului său nenorocit, se încurcă în diferite aventuri.

Afară de el, mai sunt şi mulţi alţi eroi şi eroine, adică încă şeapte sute nouă zeci şi nouă.

———

Premiul Nobel

In fiecare an, când Academia suedeză decerne premiile pentru ştiinţă şi literatură, numele marelui înfiinţător revine în coloanele ziarelor şi revistelor. Nobel a fost pe vremuri un fel de Krupp, adică era posesorul unor uzini imense unde se fabricau uneltele de distrugere a civilizaţiei. La el nu se fabricau tunuri, ci dinamită. Produsele acestor uzine au făcut atâtea ravagii, dar i-au adus atâtea milioane, în cât probabil ca o pocăinţă, Nobel a instituit prin testament mai multe premii dintre care unul pentru cei ce luptă să menţină pacea în omenire.

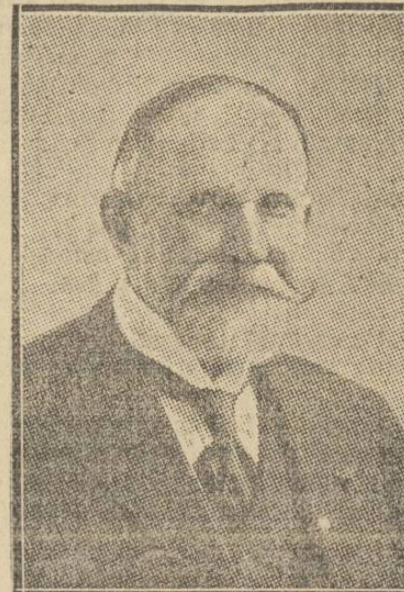

Hauptmann

O comisiune alcătuită din tot ce are mai distins intelectualitatea scandinavă, decerne în fiecare an premii pentru cele mai bune lucrări ştiinţifice, literare, sociologice, pacifiste, apărute în lumea întreagă.

Românii n'au avut nici odată fericirea să se bucure de onoarea acestui premiu, care pe lângă o sumă impresionantă, mai aduce cu ea şi o consacrare mondială, deşi de multe ori s'a vorbit de câţiva savanţi ai noştri în mai multe domenii, şi chiar de Titu Maiorescu, indicat pentru premiul păcei, după terminarea războiului balcanic în 1913 prin pacea de la Bucureşti.

De la 1901 şi până astăzi premiul Nobel a fost atribuit francezilor în persoana lui Sully Prudhomme (1901), Mistral (1904), Maeterlinck (1911), Romain Rolland (1915), Anatole France (1921). Cinci germani au fost onoraţi cu acest premiu şi anume: Mommsen (1902), Eucken (1908), Paul Heyse (1910), Hauptmann (1912), Carl Spitteler (1919).

Carl Spitteler

Cinci scandinavi: Bjoernson (1903), Selma Lagerlöf (1904), Herdenslasum (1916), Gjelterup (1917), Knut Hamsun (1920).

Trei englezi: Kipling (1907), Rabindranath Tagore (1913), Yeats (1923).

Yeats

Doi spanioli: Etsegaray (1904), Benavente (1922). Anul acesta premiul de literatură a fost atribuit romancierului polonez W. St. Reymont.

———

Mărunte:

— A apărut No. 16 din Biblioteca „Dimineaţa": *V. BLASCO IBANEZ: Imprumutul răposatei.*

— *D. Victor Eftimiu* publică în No. din 12 Noembrie al ziarului „Les Messager d'Athènes" o povestire intitulată „Il y avait jadis un médicin...".

— S'au terminat lucrările pentru organizarea Universităţii din Salonic. Ea numără cinci facultăţi, filozofie, teologie, medicină, drept şi ştiinţe economice, ştiinţe naturale.

— A apărut volumul *Icoane vii* (nuvele, teatru, schiţe din răsboiu) de d. *C. V. Soare,* cu o prefaţă de d. Ioan Slavici.

— In „Săptămâna" dela Ploeşti un început de studiu critic asupra „Apostolului" de *Alexandru Petöfi.*

— Numărul pe Decembrie al marei reviste franceze „La nouvelle revue française" va fi consacrat în întregime romancierului de curând dispărut: *Ioseph Conrad,* cu articole de omagiu semnate de André Gide, Paul Valéry, André Maurais şi Lenormand.

— Al treilea număr al ziarului de teatru dela Iaşi: *„Comoedia"* aduce colaborarea d-lor: *Sandu Teleajen:* Noua lege a teatrelor şi Iaşul Cultural-Artistic; *Em. Al. Manoliu:* Convenţionalismul în teatru; apoi cronici teatrale, notiţe şi însemnări culturale.

— Sub preşedenţia lui Marinetti, a avut loc la Milano întâiul congres al futuriştilor italieni.

— Luni 10 Noembrie, în prezenţa miniştrilor Al. Lapedatu şi I. Nistor, a avut loc inaugurarea Conservatorului de Muzică şi artă Dramatică din Cernăuţi. Au vorbit d-nii Lapedatu şi Al. Zirra, directorul conservatorului. Un amănunt: în anul acesta s'au înscris în diferitele secţiuni peste 300 de elevi.

— Comemorarea poetului *Ştefan Petică* s'a făcut în ziua de Duminică 30 Noembrie sub patronajul Ateneului Cultural din Tecuci.

— In primăvara anului viitor se va deschide la Florenţa, în Italia, cel de-al doilea târg internaţional al *Cărţii.* Alături de toate ţările din Europa şi America, am fost şi noi invitaţi să trimitem la Florenţa ceeace avem mai reprezentativ din punct de vedere grafic şi editorial.

— Teatrul Naţional va reprezenta în curând *Bărbierul din Sevila* de Beaumarchais.

— Ultimul număr din revista „Cosinzeana" dela Cluj, publică nuvela d-lui *I. Agârbiceanu:* „O nebunie trecătoare".

— *Henri Barbusse* va publica în curând un nou volum: Les Enchaînements.

— Premiul *Troirac* (de 4000 de franci) atribuit de Academia Franceză celei mai bune comedii în versuri sau în proză, din cele ce s'au jucat la Teatrul francez în timpul anului, a fost decernat lui Louis Geandreau şi Guillot de Saix pentru comedia lor în versuri: *Jean de La Fontaine ou Le Distrait volontaire.*

— Concursul pe 1924 pentru premiul de *literatură spiritualistă,* de 3000 franci şi indivizibil este patronat de un comitet compus din scriitorii: Henry Bordeaux, Charles le Goffic, Armand Praviel, M-me la duchesse de Rohan, Edouard Schouré, M-me Alphonse Daudet, etc...

— Incepând de Duminica trecută *Soc. Scriitorilor români* şi-a început şezătorile literare în Ardeal, cu concursul d-lor Cincinat Pavelescu, I. Al. Brătescu-Voineşti, Victor Eftimiu, Nichifor Crainic, şi alţii.

— A apărut la Cluj volumul de poezii lirice „Două iubiri" de Radu Mărgean.

— S'a inaugurat la Paris o mare bibliotecă publică pentru copii, într'un local din Rue Bouterie. Peste 2000 de volume au fost puse la dispoziţia amatorilor.

— După Anul nou opera română din Cluj va porni în turneu în toată ţara, cu o trupă unitară, cu solişti de primul rang şi o orchestră excelentă.

— Teatrul naţional din Craiova va reprezenta în curând piesa lui *Andreiew:* Dragoste de student.

— A apărut No. 9-10 din revista „Ţara de jos" cu următorul sumar: *N. Iorga:* Cugetări inedite; *N. N. Vasiliu:* Cum se crează o opinie publică; *Al. Lascarov-Moldovanu:* Un prieten (schiţă); *Gh. Nikita:* Adio grădină (versuri), Cronică bogată.

— A apărut volumul *Anatole France en pantoufles* de Jean-Jacques Brousson, fost secretar al scriitorului. Sunt însemnări din viaţa intimă a poetului şi romancierului Anatole France.

— Cercul literar al revistei „Flamura" a ţinut Duminica trecută o şezătoare literară. S'a discutat între altele problema organizării cât mai temeinică a revistei. Au luat parte d-nii: Radu Gyr, T. Ulmu, N. I. Herescu, Gr. Vija, Horia Rădulescu, etc.

— A apărut o nouă lucrare asupra lui *Wilson.* E scrisă de *David Lawrence,* se intitulează: The True Story of Woodrow Wilson, şi priveşte mai mult omul de cât opera-i politică.

— La Cristiania (Norvegia) s'a inaugurat, cu mare pompă, institutul pentru studiul comparativ al civilizaţiunilor. Unul dintre primii savanţi invitaţi la această solemnitate a fost A. Meillet, profesor la Coolège de France şi maestru incontestat al linguisticei moderne.

— Biblioteca Naţională din Paris a organizat o expoziţie: *Ronsard şi timpul său.* Se găsesc expuse ediţiile şi manuscrisele lui Ronsard, a poeţilor „pleiadei" şi a scriitorilor din sec. XVI.

— A apărut la „F. Rieder et C-ie" romanul „Oncle Anghel" de *Panait Istrati.*

— O stea română de cinema este d-ra Genica Atanasiu care va apare în filmul „Contele Kostia", realizat la Paris de Jacques Robert.

— In curând se va fixa premiera noului film românesc „Milionar pentru o zi", după comedia de salon a d-lui Ion Georgescu.

— Poeţii I. Pillat şi Perpessicius lucrează la o antologie a poeţilor români de astăzi, care va apare în primăvară la „Cartea Românească".

— A apărut la „Ancora" volumul de nuvele „Marieta" de d. Alfred Moşoiu.

— In „Cuvântul liber" (No. 45): o cronică asupra romanului „Conservator & C-ia" de d. N. Davidescu, semnată Manuel Menicovici.

— Al doilea volum de versuri al d-lui *Mihail Steriade,* a apărut de curând şi se intitulează „Vremelnicii", fără preţ, volumul fiind hors commerce.

— Cu ocazia sărbătoririi centenarului naşterii marelui compozitor ceh *Frédéric Smetana,* editura Bossard i-a consacrat un volumaş ilustrat cu 11 planşe, din cari unele reproduc punerea în scenă a teatrului său.

— In editura lui Boivin a apărut cartea lui Faguet: Histoire de la Poésie française de la Renaissance du Romantisme.

— La ancheta săptămânalului „Les nouvelles littéraires" răspund pentru Spania, Elveţia şi Turcia, d-nii E. Gomez Carillo, C. F. Ramuz şi Abdul Hak Haamid.

— La „Calman-Lévy", a apărut romanul lui *Dmitri Méréjkowski:* la Naissance des Dieux-Toutankamon en Crète, tradus din ruseşte de Michel Dumesnil de Gramont.

— A apărut la Ploeşti volumul „Intre Nord şi Dunărea noastră", interesante note de călătorie, de *Magda D. Nicolaescu.*

— A murit la Carlsruhe în Germania pictorul Hans Thoma, în vârstă de 85 de ani. Notorietatea a cunoscut-o târziu, tocmai spre cincizeci de ani, după ce expusese câteva tablouri la Munich.

— Dumineca trecută a avut loc în str. Corăbiei 6 vernisagiul expoziţiei internaţionale de artă modernă organizată de revista *Contimporanul,* al cărui ultim număr e închinat acestei expoziţii. Un cuvânt de deschidere a rostit d. *Eugen Filotti.* Participă la această expoziţie pictorii belgieni, germani, poloni, cehi, sârbi, maghiari şi români.

— Va apărea în curând volumul „La Hanul Văii", versuri de d. *Gr. Vija.*

— S'a inaugurat la Ateneu expoziţia pictorului *Paul Scorţescu.*

— In cursul lunei Ianuarie va avea loc la Teatrul Naţional jubileul de 50 d eani de teatru al maestrului *Nottara,* cu piesa Ludovic al XI-lea.

— Viitoarea premieră a operei Române va fi *Hanşel* şi *Gretel* de Humperdink sub conducerea muzicală a d-lui Umberto Passione.

— A apărut al doilea volum din „Correspondence générale" a lui Jean Jacques Rousseau. In 400 de pagini sunt două sute de scrisori, din care vre-o patruzeci inedite şi cu un index cuprinzând numele proprii citate în cele două volume. Scrisorile corespund părţei a doua, din cartea VII şi părţei întâi din cartea VIII ale „Confesiunilor". Cele adresate d-nei d'Epinay sunt pentru prima oară reproduse după autografele originale.

— La Moscova se reprezintă piesa „Cadrilul Ingerilor" o adaptare a romanului lui Anatole France „La Rèvolte des Anges".

ANUL V. — No. 210.

5 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
10 LEI EX. IN STRAINATATE

Duminică, 14 Decembrie 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888-1897
CONST. MILLE 1897-1920

FONDAT în 1893

COCOŞATUL

de VICTOR EFTIMIU

Nu ştiu dacă legislaţia internaţională prevede penalităţi pentru cei ce, nefiind cocoşaţi din fire, îşi adaugă, între umeri, simulacrul acestei proeminenţe purtătoare de noroc... altora.

In mai multe Capitale din Europa centrală se judecă în momentul de faţă procesul multiplu al unui compatriot al nostru, d. Jenică Fischer-Kamerspiele, învinuit că a purtat cocoaşă falsă.

Pe d. Jenică Fischer-Kamerspiele, l-am cunoscut acum o lună la Berlin, la consulatul uneia din numeroasele republici răsărite de pe urma imperiilor recent defuncte; văzându-mă cu paşaport românesc, el se prezintă şi-mi exprimă indignarea, foarte justificată de altfel, împotriva nenumăratelor formalităţi pe care le impun reprezentanţii tinerelor state, celor ce sunt nevoiţi să le străbată teritoriile.

Intr'adevăr, la consulat a trebuit să aşteptăm câteva zile pentru viza paşaportului, să lăsăm câte două fotografii fiecare şi să complectăm patru formulare, pe două pagini mari, cu douăzeci şi cinci de întrebări scrise în limba unui popor nobil, dar lipsit de vocale.

Indiscrete şi inutile, aceste întrebări, pe lângă vârstă, profesiune, loc de naştere, oraş de reşedinţă, durata călătoriei, scopul ei, semnalmente, valută şi alte amănunte obişnuite, îţi supuneau memoria şi fantezia la un exerciţiu demn de-o cauză mai înaltă:

1) Dacă doamna care te însoţeşte este o concubină sau nevastă legitimă şi, în cazul acesta, a câtea soţie, iar dumneata, al câtilea bărbat al doamnei eşti.

2) Dacă dumneata sau părinţii dumitale sau neamuri ale dumitale, până la a treia generaţie, aţi ridicat vreodată armele împotriva acestui stat şi, în caz afirmativ, dacă regreţi lucrul acesta.

3) Dacă ai aptitudini agricole sau muzicale.

4) Dacă ai avut vre-un unchiu filatelist sau vre-o mătuşă bigotă, cu viziuni religioase. In cazul din urmă, dacă Maica Domnului pe care o vedea mătuşa dumitale, avea oare o înfăţişare catolică sau ortodoxă?"

Urmau încă vreo cincisprezece întrebări de felul acesta, foarte ingenioase, ce e drept, dar cari n'aveau nici un raport direct şi imediat cu traversarea tinerei republici, în drumul spre ţară.

In loc să aprecieze, ca mine, zelul acelor autorităţi cari ţin să dovedească Ligii Naţiunilor că, deşi tânăr, un stat nou format poate să se administreze singur, compatriotul nostru, d. Jenică Fischer-Kamerspiele fierbea de mânie, numea „şicane" aceste înţelepte precauţiuni şi făgăduia o răzbunare înaripată.

Intr'adevăr, ajungând la graniţa acelei ţări, companionul nostru de drum — căci am plecat cu acelaş tren, în aceeaş zi — se prezintă, la revizia bagajelor, sub o aparenţă inedită şi surprinzătoare: era cocoşat.

O cocoaşă abundentă, care-l copleşea şi dădea ochilor săi acea privire depărtată, bună şi suferindă, pe care o au toţi cocoşaţii.

Fiind, de felul meu, discret (sunt foarte puţine întrebările care nu rănesc) m'am făcut că nu remarc subita infirmitate a compatriotului nostru.

Se pare, însă, că funcţionarii vamali n'au acelaş sentiment de delicateţă, căci, după ce-şi făcură semn cu ochiul, indicând cu pleoapa, mogâldeaţa care trona pe umerii curbaţi ai d-lui Jenică Fischer-Kamerspiele, îl poftiră, foarte politicos, într'o gheretă învecinată.

Cu geamantanele desfăcute, ceilalţi călători, ca şi mine, aşteptam neliniştiţi revizia; furăm delicios emoţionaţi de acest incident, care ne scutea, oarecum, de-o cercetare mai amănunţită a bagajelor: cerberii erau ocupaţi acum cu suspectul client, ce-i smulgea, o clipă, din banalitatea cotidiană.

Căci şi pentru vameşi, e penibilă prozaica ceremonie la ore târzii, în fiecare noapte, a reviziei bagajelor.

Şi cât e de jalnică privelişt̆ea aceasta de panopticum, în lumina puţină a becurilor! Câtiva indivizi în uniformă, răscolind palizi şi supărăcioşi, rufele altori indivizi îmbrăcaţi sumar, treziţi din somnul cel mai dulce şi cari, livizi şi surâzători, caută să-şi compună o figură amabilă, deasupra unei duzini de ciorapi, disimulată...

Pe vremea războiului, cel puţin, oamenii dela frontiere erau animaţi de ardoarea patriotică: fiecare călător putea fi un spion. Ii cercetau până şi cerul gurii.

Furia sacră cu care era împlinit acest sacerdoţiu avea măreţii de epopee.

E adevărat, însă, că, pe când, în barăcile de scânduri, noi eram desbrăcaţi până la piele, pipăiţi la omuşor şi cercetaţi dacă aveam o beregată autentică şi dacă nu ascundem într'însa un sulişor cu planuri militare, spionii veritabili trimiteau, prin anumite combinaţii de litere şi de fraze, în cele mai naţionaliste ziare, veştile dorite, cari a doua zi chiar, ajungeau în ţările neutre, înţesate cu comperii vastelor organizaţii de contra-spionaj.

...Aşa dar, compatriotul nostru, d. Jenică Fischer-Kamerspiele fu introdus în gheretă, unde funcţionarii vamali, binevoitori şi satanici, privindu-se între dânşii, semnificativ, îi vorbiră cam aşa:

— Avem încredere în d-ta şi nu-ţi mai facem revizia..

— Atunci de ce m'aţi adus aici?

— Fiindcă eşti cocoşat... Plictisitor lucru!...

— Intr'adevăr, e foarte trist...

— Pentru alţii, însă, pare că asta poartă noroc. Şi cum noi suntem superstiţioşi, o să-ţi cerem voie să-ţi pipăim cocoaşa...

— Mă rog! Cu plăcere!..

Patru mâini drepte se aşezară, în acelaş timp, pe spatele bulbucat.

— Ciudat... E o cocoaşă cam moale...

— Da, răspunse d. Kamerspiele... Se găsesc şi de-astea... Natural!

—Eu am făcut chirurgia, vorbi unul din vameşi. „Imi dai voie s'o examinez?

— Mă rog, cu plăcere!..

D. Jenică Fischer-Kamerspiele îşi desbrăcă vestonul şi jiletca, îşi scoase cămaşa din pantaloni, pe când o mână aspră se introducea şi-i pipăia şira spinării, urcând spre junghetura gâtului.

Dar înainte de-a ajunge la acest punct vital, mâna se opri, se crispă şi ieşi afară, scoţând o perinuţă bine îndesată, în vreme ce d. Kamerspiele se îndrepta, brusc, şi devenea înalt ca bradul.

— Ce e asta? întrebă un funcţionar vamal, agitând perinuţa.

Calm, compatriotul nostru răspunse:

— O perinuţă. O ţiu la spate ca să dorm mai bine, rezemat...

— Parcă spunei că eşti cocoşat?

— D-ta spuneai. Eu n-am spus!...

— Ai să ne dai voe să vedem ce conţine?

— Nimic, decât fulgi, pe onoarea mea... Vă rog să nu mi-o desfaceţi, fiindcă e greu de cusut la loc... E o amintire dela mama şi n'aş vrea să se strice!

— Nici n'ai să bagi de seamă!

Intr'adevăr, perinuţa fu descusută cu mari precauţiuni, cercetată şi cusută la loc, de funcţionarii zeloşi cari nu găsiră întrânsa decât fulgi de gâscă, aşa cum de altfel anunţase şi proprietarul.

Senzaţionala contrabandă visată nu exista decât în imaginaţia lor.

Operaţiunea durase cam vre-o patruzeci de minute. Trenul urma să plece.

Cam decepţionaţi, vameşii revizuiră, destul de superficial, cele câteva geamantane lăsate pe bancheta de control şi lumea plecă, foarte mulţumită, în frunte cu d Jenică Fischer-Kamerspiele ale cărui cufere conţineau tot felul de articole interzise la export.

Operaţia cu cocoaşa fu repetată şi la celelalte frontiere, unde funcţionarii vamali arătară aceiaşi desiluzionată dexteritate.

E drept că poliţiile locale dresară procese verbale de port ilicit al cocoaşei, dar nu cred că actele lor oficiale să aibă vr'o urmare, de oarece legislaţia internaţională, dacă nu mă înşel, nu prevede penalităţi pentru asemenea delicte.

Cămătăreasa

Din prag te 'ntâmpină mirosul de tămâe,
Icoane pretutindeni, ca pe-o catapeteasmă:
Lătra de lângă sobă un Bubi roş de râe;
O ramură de salce se veştejea 'n aghiazma.

In mijlocul odăii, ca din podea ivită,
Făcându-şi ochii roată pe mobile, bătrâna
Işi odihnea pe tine privirea'i ascuţită,
Pe când, cu dibăcie, şi-o mai umbria cu mâna.

Te măsura din guler, treptat, până la ghete
Apoi, îngrijorată, se ghemuia pe-o ladă,
Intr'un ungher. Cu silă, priviai pe un perete,
Sau în tavanul vânăt, ce-ameninţa să cadă.

Bătrâna 'şi făcea cruce cu limba 'n cerul gurii
Stângaci rupeai tăcerea, scoţându-ţi amanetul
Zâmbia cu milă baba; iar setea căutăturii
Şi-o potolea 'n făcutul ţigării: tabietul.

„Ceasornicul acesta l'am cumpărat în vară
E nou şi umblă bine, cu nouăzeci de lei!"
Bătrâna 'şi făcu cruce, oftă cu jale-amară,
Privia la sfântul Gheorghe şi te 'ntreba: „Cât vrei?"

Şi, ca şi cum oftatul acela deschisese
O râpă: aşteptarea, grăbitele nevoi
Ce te adusese 'n casa unei cămătărese,
Se prăvăliau năuce, ca turmele de oi.

Cucernicia, vârsta cămătăresei, jocul
Privirilor, vestmântul din petece cârpit,
Nu'ngăduiau să fie de partea ta Norocul,
Primeai or cât, şi iute! ca de-un leşin zorit.

Te petrecea bătrâna, trecându-şi limba fină
Pe buzele'i uscate, făcându-şi cruci mereu,
Apoi, în faţa lăzii de amaneturi plină,
Işi înfigea privirea, adânc, spre Dumnezeu!

V. DEMETRIUS

La răscruce

după A. Petöfi

Stau icea la răscruce, —
Pe unde-o să apuc? —
La dreapta ori la stânga
Aceste căi mă duc

La dreapta ori la stânga
Mi-e tot atâta mie, —
Aci sau colo viaţa
Mai bună n'o să-mi fie.

Nu ştiu, unde o fi oare
Sfârşitul ce m' aşteaptă, —
Căci aş luà 'ntracolo
Acuma, calea dreaptă.

trad. Ion Gorun

BĂNUIALA

de ADRIAN PASCU

I.

Bucuros mai era de-o vreme încoace cuconul Todiriţă Pană şef perceptor şi proprietar a câtorva rânduri de case, cumpărate cu bani pe şin, strânşi cu sudoarea frunţei sale. Şi la drept vorbind avea şi de ce să fie atât de mulţumit. Doar nu-i puţin lucru ca după ani de aşteptare şi zbucium, de rugăminţi către cel A-Tot-Puternic, căci în privinţa asta c'onul Todiriţă era mai evlavios decât o babă pocăită, că te trezeşti într'o bună dimineaţă, că-ţi naşte nevasta un băiat. Şi încă ce băiat! Un dolofan, să nu te uiţi la el cu ochi răi. De asta părea aşa de mândru şi de fericit. Se vedea însfârşit om şi el cu rostul lui pe lume. Căci ce-ţi foloseşte averea, dacă ştii că nu laşi şi tu pe cineva care să-ţi poarte numele măcar. Mult îl mai muncise gândul acesta. Poate că de asta se şi însurase. Cât îi mai bătuse capul în tinereţe întâiu rudele, pe urmă cucoanele care aveau fete de măritat şi-ar fi primit bucuroase un ginere ca Pană, dar el nu, şi iarăşi nu. Fugea omul de însurătoare ca dracul de tămâie. Parale avea, sănătos tun, ce-i trebuia să-şi i-a singur belea pe cap? Mai ales cum îs fetele din ziua de azi. Şi de tânăr, nu era cam tânăr c'onul Todiriţă, căci trecuse de mult de 30 de ani, adică de vârsta când te însoară babele şi totuşi nu se da bătut. Ii plăcea libertatea. Când îi pomenea cineva, cam pe departe de însurătoare, nu mai ce se înroşea la faţă şi încrunta din sprâncene, iar buza groasă de jos începea să-i tremure, semn că se supărase şi atunci îl lăsau în pace. Până ce într'o zi, ce i se năzări lui, dădu sfoară că are de gând să se însoare. Prietenii auzindu-l începură să râdă, crezând că vrea să-şi bată joc de ei, dar lucrul fu serios.

C'onul Todoriţă se însură, nerugat de nimeni, când toţi îşi luaseră orice nădejde, cu o fată săracă. După ce îi murise mama, luase la el în casă pe o bătrână, să aibă grija gospodăriei. Bătrâna îl iubea îngrijindu-l ca pe un copil. Intr'o zi îi spuse că are o nepoată orfană, fată de altfel tare cuminte şi că aşa şi pe dincolo, s'o aducă la el în casă. C'onul Todiriţă mai întâi se oţeră, gândindu-se la ce-o să zică lumea văzând o femee tânără în casa lui.

Dar bătrâna nu se dădu bătută cu unu cu două şi zi-i azi, zi-i mâne până ce odată plictisit îi spuse:

— Da' ad-o mătuşă şi lasă-mă în pace. Numai să fie fată cuminte că apoi...

Şi fata veni. O bucată bună de vreme c'onul Todiriţă nici n'o văzu la faţă, plecând des de dimineaţă, venind seara târziu ca omul cu trebi, dar începu să observe oarecare schimbări în casă. Parcă mai curat, mai multă ordine. Zâmbi mulţumit căci îi plăcea ordinea, dar de văzut tot n'o văzu. Femee ca toate femeile, se gândea el. Mănâncă şi ea o bucată de pâne. Intr'o Duminică întorcându-se dela biserică, ne având ce face îşi luă ziarul şi se duse să-l citească în grădină. Printre merii ninşi de floare i se păru că vede o formă femeiască, adică fata, care-şi făcuse un scrânciob dintr'o frânghie şi se legăna mulţumită, crezându-se nevăzută de nimeni.

C'onul Todiriţă se apropie încetişor pe la spate, mai mult vrând s'o mustre că de ce-i strică copacii, că poate să-i rupă vre-o cracă, decât din curiozitate. Dar văzând-o cât e de mulţumită, se răsgândi. Se uită el multă vreme la copilul acela cu părul blond, îmbujorat la faţă, ce ronţăia nişte fructe uscate, când fata nu ştiu cum face, întoarce capul şi-l zăreşte. Dă un ţipet şi până să deschidă gura c'onul Todiriţă şi să spuie ceva, ia-o de unde nu-i. Fata o şi şterse, fugind de rupea pământul, înspăimântată parcă ar fi văzut pe necuratul. C'onul Todiriţă pufni de râs, iar la masă, căci Duminica de obiceiu mânca acasă, pe când bătrâna îl servea „lăudându-i mâncările şi îndemnându-l să ia mereu cu toate că n'aştepta să fie rugat, plăcându-i să mănânce bine, între două înghiţituri îşi aminti de fată.

— Da' ştii că frumuşică nepoată mai ai mătuşă.

— Şi cuminte, adăugă baba. Dar fără noroc sărăcuţa. Aici oftă că lui c'onul Todiriţă i se opri mestecătura în gât.

— Da' de ce?

— Păi, e orfană de mică. A fost crescută de un frate a lui tată-su... Vai de capul ei!

Şi spune-i verzi şi uscate şi se înduioşează baba şi se înduioşează c'onul Todiriţă, că mai, mai să-i curgă lacrămele.

— Păcat!

Dar de văzut n'a mai văzut-o...

Odată nu ştiu cum se face şi dă pept în piept cu ea. Glumeţ, c'onul Todiriţă o apucă încetişor de bărbie.

— Da' de ce fugi de mine?

Fata se înroşi, neputând nici să deschidă gura, însă deveniră buni prieteni. Stăteau de vorbă, îi aducea bonboane şi aşa pe nesimţite începu să-i caute tovărăşia. Ii plăcea s'o audă vorbind mereu vrute şi nevrute, făcând gălăgie, umplându-i casa de viaţă. Serile venia mai de vreme ca înainte, ba ce se gândi că într'o zi îi spuse babei, că el numai mănâncă la birt.

* * *

Odată, cum stăteau în ceardac ca de obiceiu, în ceardacul adumbrit de ederă învăluiţi în tăcerea nopţei, fără voie c'onul Todiriţă prinse capul fetei în mâini şi uitându-se adânc în ochii ei, o întrebă aşa pe neaşteptate.

— Ai vrea să fii soţia mea?

Fata făcu ochii mari ca şi cum n'ar fi înţeles, pe urmă îşi lăsă capul încetişor pe umărul lui, ca un copil obosit. Aşa se însură c'onul Todiriţă Pană. Şi anii trecură. Dar bucuria lui c'onul Todiriţă, nu fu deplină până în ziua când Puica dădu naştere unui băiat. Din ziua aceia nu s'ar fi dat pe şeapte regi. Parcă mai crescuse c'o palmă, călca mai apăsat, iar când îşi vedea odorul i se umpleau ochii de lăcrămi. Ce-o iubise el pe Puica până atunci, acum o iubea înzecit. Ochi de om să-i fi cerut i-ar fi adus. Ce prieten a rămas necinstit, ce biserică la care să nu trimeată măcar o lumânare?

— Am, măi băieţi, un flăcău, să-mi trăiască!

Dacă n'o repeta asta de zece ori pe zi, apoi n'o repeta niciodată, că băieţii începuseră să se cam plictisească. Unii dintre ei aveau şi câte patru, ba Stroescu cinci şi nu se lăuda atâta.

Intr'o după amiază tot auzindu-l cum se lăudă, unul întrebă aşa mai mult să-l necăjească.

— Incaltea eşti sigur că-i al tău?

— Adică cum vine asta? Şi făcu ochii mari, neînţelegând.

— Aşa?

— Adică, cum aşa?

— Fiindcă un tată nu poate să fie niciodată sigur dacă copilul e al lui.

— Ia nu mai vorbi şi tu prostii, interveni Stroescu. Nu fă glume pe socoteala copiilor că mă superi.

Dându-şi seama de prostia spusă voi s'o repare.

— Iartă-mă Todiriţă, am glumit.

— Să nu mai glumeşti mă, cu lucruri serioase

— Da' copil mai eşti şi tu!

Şi ţinete râs. Dar seara după ce stinse lumina, căci acum dormea în altă cameră, cum sta aşa întins cu faţa în sus, muncindu-se să aţipească îşi aminti pe neaşteptate de întrebarea pusă de Garea.

— Adică cum vine asta? A glumit. Da' de ce să glumească tocmai cu mine? Prostii!

Şi întorcându-se pe-o parte se munci să-şi mute gândul aiurea.

— Răi mai sunt oamenii!

A doua zi dimineaţă pe când îşi sorbea cafeaua cu lapte, uitându-se cum dolofanul să muncia să prindă între gingiile roze sfârcul ţâţei, înciudat că nu reuşeşte, zâmbi întrebând aşa fără să se gândească.

— Cui o fi sămănând?

Puica ridică capul, mirată.

— Ce-ai spus?

C'onul Todiriţă observă că a făcut o prostie.

— Cui o fi sămănând, de-i aşa de mâncăcios?

— Mai întrebi? Uită-te la tine.

— Aşa-i... Bată-l norocul să-l bată!

Simţi nevoia să-l sărute, să-şi lipească buzele sale groase de obrăjorii catifelaţi.

Copilul da din mâini enervat, căci îl înţepau mustăţile stufoase în vreme ce c'onul Todiriţă să prăpădia de râs.

— Da' mai lasă-l, omule, că ai să-l înăbuşi.

— Băiatul tatei drag! Băiatul tatei drag!

II.

In timpul serviciului, ridicând odată ochii i se păru că vede privirea batjocoritoare a lui Gorea. Ochii aceia de şoarec care clipeau şiret în dosul ochelarilor. Tresări aruncând condeiul posomorându-se la faţă.

— Adică de ce m'a întrebat tocmai pe mine?

Cercă să mai lucreze, dar gândul îi era aiurea. Se lăsă pe spate în fotoliu, simţind un fel de greutate la ceafă.

— Ce ai c'oane Todiriţă?

— Nu ştiu ce dracul, dar azi nu mi-s boii acasă.

Băieţii rămăseseră uimiţi, căci în ziua ceia nu pomeni nimic de băiat.

— Da' ce-ţi mai face flăcăul?

— Bine... Ce să facă?

Şi tăcu, dar gândurile năvăleau mereu.

— Ce au ei să mă întrebe de băiat?

„Dar m'au mai întrebat şi altădată... Is un prost!...

Totuşi la eşire poate că din întâmplare, poate că înadins rămase la urmă cu Gorea, care mai avea de lucru. Se învârti multă vreme neştiind ce să facă. Să-l întrebe, să nu-l întrebe? In cele din urmă se hotărî.

— Măi, da' de ce mai întrebat tu eri tocmai pe mine?

Gorea uitase de mult, aşa că îl privi uimit.

— Ce te-am întrebat?

— Dacă sunt sigur.

— A! Da... Ştiu... am glumit...

— Aşa, ai glumit? —

— Văzusem la teatru o piesă şi mi-am adus aminte. Spunea „că un tată nu poate să fie niciodată sigur, că e copilul său". Straşnică piesă!

— Se poate... Tu mai rămâi?...

— Mai am ceva de lucru.

C'onul Todiriţă îşi luă pălăria şi eşi urmărit de privirea lui Gorea. Oricum se simţea mai uşurat, par'că i se ridicase o greutate de pe suflet.

— Dar dacă m'o fi minţit? Dacă îşi bate joc de mine?

Inciudat isbea cu bastonul în trotuar. Dar când ajunse acasă, când întâlni privirea senină a Puicăi şi auzi gunguritul vesel al băiatului, supărarea se risipi ca prin farmec, se simţi ruşinat, umilit până în adâncul sufletului, că neştiind ce să mai facă, îi prinse mâinile femeiei sărutându-le pătimaş mult, mult. Şi nu se mai gândi. Insă de câte

Cetiţi continuarea în pag. II-a

Bacanală

Veniţi cu braţele albe şi trupuri parfumate,
Cu ochi adânci în care mor ape de opal,
Bacante însetate de fast şi voluptate...
In noaptea asta sunt Sardanapal!

Cântaţi viori sonore şi flaute stridente!
Jazzbandul să răsune asurzitor, brutal,
Sunt obosit de tot ce e banal,
Vreau ritmuri înflorite cu noi şi mari accente,
Vreau poezia lui Sardanapal!

Aduceţi flori şi fructe parfumate.
Aduceţi toate vinurile rare,
Turnaţi licori olimpice'n pahare,
Şi în libaţiuni barbare
Vreau să slăvim divina voluptate!

Mircea Răulescu

ori ridica capul, intâlnind privirea lui Gorea, care i se părea lui tot mai batjocoritoare, un junghiu îi trecea prin inimă, simţind o durere în coşul pieptului.

— Ce se uită mereu la mine?

Dar omul nici nu visa să se uite căutându-şi de lucru. Incepu să-şi spioneze colegii de birou, ciulind urechile să prindă orice şoaptă a lor. Ar fi vrut să le afle gândurile.

— Poate că ei ştiu ceva? Dar ce ştiu?

Il supărau râsătele înfundate sau vorbele pe care nu le putea auzi.

— Ce dracul au de râd atâta? De ce nu râdeau aşa de mult şi mai inainte?

— Ia lăsaţi-mă în pace... E un dobitoc, toată lumea stie, numai el nu.

— Bătrâneţe, dragă.

— Aşa-i când se însoară omul...

C'onul Todiriţă ingălbeni simţindu-şi fruntea îmbrobonată de sudoare.

— Totuşi trebuie să bănuiască?

— Pun gâtul. Pentru ea ar pune mâna 'n foc. E virtutea personificată.

— Şi cum se laudă!...

Nu putu să asculte mai departe.

Tremurând din tot corpul, cercă să se ridice, să iasă afară la aer, înăbuşindu-se, dar picioarele îi erau moi ca de cârpă. Căzu în fotoliu în prada gândurilor.

— De mine vorbesc. De mine râd ei... Să mă 'nşele Puica? Nu, asta nu se poate... Mint!... Mint!...

— Bietul Mircescu!

Tresări, prinzând vorba din zbor.

— Mircescu. Prin urmare nu-i vorba de el... Da, şi Mircescu s'a însurat cu-o fată tânără şi a auzit că calcă pe alături. Dar dacă fac aluzie la el?

Ajunse acasă obosit şi se închise în odaie. Simţea o dorinţă nebună să fie singur, să se gândească. Dar la ce?... Cum să se gândească, să poată judeca, când capul îi vâjia par'că ar fi luat chinină.

— Să mă înşele Puica, dar cu cine?

Nu vede pe nimeni, când esă e veşnic cu mine. Atunci? Dar ştiu eu ce face când e singură?... S'apoi e mai uşor să păzeşti un cârd de iepuri, decât pe-o femee. De ce să mă înşele? Ce i-am făcut eu? N'o iubesc, nu-i fac toate gusturile? Is mai bătrân decât ea, foarte adevărat, totuşi sunt în putere. La cincizeci de ani un bărbat e în floarea vrâstei. Insă mai ştii? Lumea e aşa de rea!... Cum n'a născut ea atâţia ani şi tocmai acum?... Nu, nu se poate. Puica e cuminte, mă iubeşte. Sunt un prost, un idiot...

Dar una spunea şi alta îi erau gândurile.

In timpul mesei, prinse capul Puicăi în mâini, uitându-se adânc în ochii ei, ca şi cum ar fi vrut să-i poată ceti până în fundul sufletului.

— Mă mai iubeşti tu Puica?

Era atâta dragoste, atâta desnădejde în glasul lui, că Puica emoţionată, neinţelegând nimic, îşi lasă capul pe umărul său, ca un copil alintat.

— Să mă iubeşti... Să mă iubeşti...

Şi-i sărută mâinile, părul, obrajii plângând.

— Ce ai Todiriţă?

— Nimic... Nimic...

Intr'o după amiază, spunând că nu-i cam bine, plecă pe la patru de la birou. Pe aproape de casă simţi că-i bate inima să se spargă. Se opri de câteva ori, neştiind ce să facă, ruşinat, umilit în demnitatea lui de bărbat, dar ispita e mai puternică decât voinţa. Intră încetişor pe portiţa din fundul grădinei, strecurându-se printre tufele de liliac înflorit. In boschet auzi vorbă. Tresări, ştergându-şi nădușeala de pe frunte. Tot trupul fu prins ca în văpăi. Tâmplele îi svâcneau. Dădu frunzele de ederă într'o parte, tremurând, hotărît să facă orice nebunie.

Puica vorbea cu băeţelul care o îngâna, jucându-se cu şuviţele din părul desfăcut. Trebui să se sprijine să nu cadă. Fără voie ochii i se umplură de lacrămi şi plânse aşa cu capul rezemat de chioşc singur, lacrămi de pocăinţă.

III.

— Mânca-l-ar mama, că frumos mai e!... Ptiu! să nu fie de deochi!...

Da' cui o fi sămănând?

C'onul Todiriţă cum sta răsturnat în fotoliu, în după amează ceia de vară, auzind din nou întrebarea unei mătuşi îndrăzneţe, venite decâtăva vreme la ei, tresări din nou.

— Cui să-i semene, ţaţă, mie?

— Ia fugi de aici Todiriţă, ca să fi fost tu aşa de frumos, te-ar fi bătut norocul...

— Cum adică nu seamănă?

— Auzi vorbă!... Uite guriţă, uite ochii, născiorı...

— Poate că Puicăi?...

— Nu... Ea are altfel de chip... Cine ştie cui s'o fi aruncat...

— Da... Da...

Şi gânditor începu să se plimbe prin casă, frământat de bănueli.

— Cui o fi sămănând?

Rămas singur pândi o clipă când nu era nimeni lângă copil şi apropiindu-se de cărucior, îl luă în braţe, uitându-se în ochi...

Ii privi, capul, gura, părul, bărbia, căutând să facă comparaţii cu el... Gângurind băieţelul dădea din mânuţele grăsulii, muncindu-se să-l apuce de musteţi.

— Ochii albaştri?... N'am nici eu, nici Puica. In familia mea? Dar cine a avut ochii albaştrii? Cine?

Imediat începu să-l zguduie...

— Cui semeni? A cui eşti tu? A cui eşti tu?...

Speriat copilul răcnia, zbătându-se în braţele care-l strângeau să-l frângă. Puica năvăli înspăimântată:

— Ce-i?

— Na, ia-l... Du-te cu el cu tot. Nu-i copilul meu... Nu-i copilul meu...

Şi-o porni ca năuc prin grădină. Din ziua aceea nici nu mai voi să-l vadă. Se închidea în casă, plimbându-se cu mâinile la spate ceasuri întregi. Degeaba plângea Puica neinţelegând, muncindu-se să afle ce însemnau vorbele acelea. Degeaba căuta s'o mângâie mătuşa-sa.

— Dă-i pace... Cine ştie ce supărare o fi având.

* * *

C'onul Todiriţă îmbătrânit cu zece ani par'că, ne mai vorbind cu nimeni, rumegându-şi veşnic acelaş gând, hărţuit de îndoială, îşi ceru un concediu. Nu mai putea să facă serviciu, să dea ochii cu colegii a căror priviri îl sfredeleau. Sta singur cu gândurile lui. Câte odată îl apuca o furie să se ducă s'o apuce de gât şi s'o silească să-i spue, să-i mărturisească cu cine l-a înşelat. O ura atât de mult că ar fi fost în stare s'o sugrume. Şi totuşi dacă s'ar fi înşelat, dacă s'a lăsat târât de bănueli şi ea e nevinovată? Dar gândul cel bun nu ţinea decât o clipă, fiind prins din nou de îndoiala oarbă, care-şi revărsase veninul în suflet. Nu se mai stăpânea, ci dimpotrivă da frâu liber furiei, căutând să se convingă singur că a fost înşelat, că băiatul nu e al lui.

— Nu-i al meu!... Nu-i al meu!...

Răcnea, izbind cu pumnii în masă...

Şi zilele treceau... Copilul răcise,... Ştia că e bolnav, totuşi nu se duse să-l vadă. A plâns mătuşe-sa, l-a rugat, degeaba... Cu pumnii încleştaţi se plimba mereu fără să spuie un cuvânt.

— Nu vreau să-l văd.

— De ce?

— Aşa.

— Dar te chiamă.

— O să se facă bine şi fără mine...

Şi nu s'a dus să-l vadă. Tresărind ori de câte ori se izbea vreo uşă, sau răzbătea până la el plânsetul copilului, avu puterea să se stăpânească.

— De ce să-l văd? Dacă nu-i copilul meu?...

Intr'o zi intră sfioasă, palidă, cu ochii încremeniţi Puica. O privi lung, ridicând din umeri.

— Ce ai Todiriţă?

— Nimic...

— Dacă ai ceva spune-mi...

Se apropie încet de ea, prinzându-i capul în mâini.

— Eşti tu cinstită?

— Todiriţă...

— Cu cine m'ai înşelat? Femee neruşinată... De ce m'ai înşelat? A cui e copilul? Mărturiseşti şi te ert...

Ingrozită Puica voi să vorbească, dar cuvintele-i se opriră, buşind-o lăcrămile.

— Todiriţă...

— Cu cine m'ai înşelat?

Tot sângele i se urcase la creieri.

— Afară! afară! Poate să moară căci nu e copilul meu... Nu e copilul meu...

Şi îmbrâncind-o pe uşă, o închise cu cheia...

Rămas singur se prăbuşi pe-o canapea izbind cu pumnii ca să-şi potolească mânia...

După vre-o săptămână pe când obosit aţipise aşa îmbrăcat, năvăli Puica...

— Vino Todiriţă... moare... moare!...

Sări în mijlocul odăiei şi clătinându-se ca un copac lovit în plin, întinse mâinele prăbuşindu-se cu capul de duşumea.

IV.

De două săptămâni se odihnea Puiul în cimitirul prăvălit pe coasta unui deal. Din ziua când cele din urmă lopeţi de pământ proaspăt aburind, căzură deasupra sicriului cu funduliţe roz.

Puica nu mai era par'că în toate minţile. Deabia reuşiră câţiva prieteni să o târască cu sila şi s'o suie într'o trăsură. Nu mai putea plânge, sunete nearticulate ieşeau din gâtlejul răguşit. Lui c'onul Todiriţă durerea îi împietrise lacrămile. Vânăt la faţă, cu ochii tulburi, uitându-se la toate fără să înţeleagă nimic. A mers automat, târându-şi picioarele obosite, cu bărbia răzemată în piept, cu capul gol, ars de soare în urma dricului. O lacrimă nu s'a ivit în colţul genilor, doar când preotul a aruncat cel dintâiu pumn de ţărână, a întins mâinele voind să spuie ceva, să plângă, să răcnească, dar n'a putut.

S'a clătinat, că dacă nu-l prindea cineva de subţiori, s'ar fi prăvălit peste groapă.

Din ziua aceia cu Puica nu s'a mai văzut, se ferea de dânsa, închizându-se în odaie, muncindu-se să se gândească, fără să poată gândi. La început femeia sta ceasuri întregi cu câte un lucru de-a copilului în mână, fără să spuie un cuvânt. Se uita la vre-o cămeşuţă sau altceva, maşinal o ducea la buze şi plângea. Pe urmă începu s'o pornească de dimineaţă, întorcându-se seara când se aprindea luminile. Sta la cimitir, pe-o băncuţă de lemn, ca şi cum ar fi vrut să sfredelească cu privirea până în fund, dincolo de copacul de lemn.

Şi zilele treceau...

Cercase c'onul Todiriţă să-şi reia serviciul, munca de altădată, muncind, să uite, dar degeaba. Rămânea cu câte o hârtie în mână, literele îi fugeau de sub ochi şi sta aşa cu ochii pierduţi în gol, urmărind cine ştie ce gând. Băieţii dădeau compătimitor din cap, privindu-l cum pe zi ce trecea, se topia cum se topeşte ciara. In urma sfaturilor lor, ceru din nou concediu.

Intr'o dimineaţă luă un hârleţ şi-o porni spre cimitir. Puica era acolo ca de obiceiu. Nici nu se priviră măcar, par'că ar fi fost doi străini. Incepu să aranjeze mormântul. Sădi doi brazi la cap, cumpără răsaduri, singur făcu un gard de lemn, cioplit de mâna lui, şi boit cu gri. Simţea nevoia să fie acolo, să stea cât mai mult, dar nu vorbiră.

Seara obosit, se trântea în pat căutând să adoarmă. Inchidea ochii, pleoapele îl usturau fără să se lipească. Indoiala îi rodea sufletul cum rod carii în lemn.

— Dacă a fost copilul meu şi el m'a chemat, a vrut să mă vadă şi eu nu m'am dus?... Poate că nu muria... Nu muria... Ar fi trăit, ar fi fost acuma aici lângă mine, i-aşi fi spus poveşti, aşi... Dar de unde ştiu că e al meu? Dacă n'a fost al meu? Cine îmi poate spune adevărul?... Dar ea, ea de ce tace, de ce nu vrea să-mi spuie nimic, să-mi vorbească?... Fiindcă e vinovată, are remuşcări... Femeile!... Ori mă crede un ticălos care şi-a omorât copilul...

Odată se visă în grădină. Puiul se făcuse mare, mergea în picioare singur. Par'că venia spre el cu mânuşiţile întinse.

— Tată, de ce nu mă iubeşti, de ce nu te uiţi la mine? Haide ia-mă în braţe, strânge-mă tare, tare, căci sunt al tău, al tău...

Se sculă cu cămaşa leoarcă de sudoare...

Işi făcuse şi dânsul o bancă de lemn şi acuma sta cu capul în mâini urmărind câte-o vacă a domnului, sau altă gâză. Stăteau aşa unul în faţa altuia, până târziu, când obosiţi se ridicau pornind-o încetişor spre casă. De multe ori, vru să deschidă gura, dar liniştea, tăcerea ce domnia în juru-i, privirea stinsă a Puicăi, îi opreau cuvintele pe buze. Totuşi nu mai putu. Trebuia să-i vorbească. Avea nevoie de un cuvânt, unul singur...

— Puico, de ce nu vorbeşti?

Cuvintele răsunară atât de ciudat par'că.

— De ce nu vorbeşti?

Se uită la el, dar buzele nu se mişcară.

— Ce ai?... De ce taci?... Vreau să ştiu... Pentru ce taci?...

Privirile lor se întâlniră.

— Spune că e al meu. Mi-ajunge un cuvânt, unul singur...

Nici o mişcare, nici o tresărire. Aceiaşi ochi stinşi şi faţă de bronz. Ori ce ar fi întrebat-o, dânsa tăcea, tăcea mereu.

Toamna îşi arunca melancolia.

Frunzele căzură, spulberate de vânt. Cei dintâi fulgi, se topiră sărutând pământul. Puica tăcea mereu... Plecau împreună la cimitir şi se întorceau tot aşa.

— Vorbeşte-mi Puico!...

Tăcea... Tăcea...

* * *

Intr'o zi, nu se mai putu scula din pat. N'avea nimic, doar ochii-i se duseseră în fundul capului şi pielea feţii se înegrise, întinzându-se pe oase...

— Ce ai?...

Tăcea...

Plângea vecinele şi bătrâna prin colţuri, iar c'onul Todiriţă măsura odaia, cu acelaş mers cadenţat ce răsuna în toată casa.

— Spune-mi mie, măicuţă, ce ai, ce te doare? Cu ce ţi-am greşit noi?...

Nu te iubim?...

Nimic... Cu ochii ţintă în tavan, ţeapănă, tăcea.

Desnădăjduit urla crivăţul, zguduind ferestrele. Puica tresări... In odaie ardea doar candela...

— Puica, te-am iubit, te iubesc încă. Spune-mi ce ai? De ce nu vreai să-mi vorbeşti?... Un cuvânt, unul singur, atâta aştept dela tine. Te rog!... Uite îţi cad în genunchi... Vorbeşte-mi!... Trebuie să ştiu... De ce taci?... Nu mă mai pot stăpâni. Simt că-mi pierd minţile... Indură-te de mine şi-mi vorbeşte. De ce nu ai milă de suferinţele mele! Căci sufăr, sufăr îngrozitor de mult, cum nu cred să mai fi suferit cineva... Puica mea dragă!... Te rog!... Spune-mi ai fost tu femeia mea cinstită? A fost copilul meu?...

Ridică o mână, dar ea căzu ţeapănă. Incet închise ochii, răsuflă uşurată, buzele se strânseră...

— Vorbeşte!... Spune!... Spune!...

Dar Puica tăcea, tăcea pentru totdeauna.

— Vorbeşte!... Puico! Puico!...

Ingrozit începu s'o zguduie...

Răgând ca un animal rănit, căzu peste dânsa, smulgându-şi părul...

— Eu i-am omorât... Eu i-am omorât...

Candela se stinse, fără să fi suflat nimeni în ea...

Afară crivăţul urla desnădăjduit... C'onul Todiriţă Pană râdea, neştiind de ce râde...

ADRIAN PASEM

Desnădejdi

Simonei Basarab

IN OCNĂ

In ocna 'ntunecoasă, tovarăşe, muncim,
Şi trişti, noi nu ne plângem de-o viaţă fără soare,
Căci gândurile noastre sunt flori de ţintirim
Şi liniştea ni-i piatră pe-un suflet care moare.

Lovim blocul de sare cu-acelaş târnăcop,
Prin lumea fără oameni umblăm pe-aceleaşi locuri.
O unică dorinţă avem, şi-i fără scop,
Căci ţelurile toate ni le sfărmăm în blocuri.

Pe vremi făcurăm crime; păcatul azi e vechi.
Ni l-am plătit prin jalea de-a nu ni-l mai pricepe
Când muzica de lacrimi ne sună la urechi
Şi creşte 'n noi căinţa ca iarba 'naltă'n stepe.

Se spune că ne iartă în alte lumi Christos,
Dar până-atunci, ca oameni, noi nu purtăm vre-un nume.
Tovarăşe, ci totuşi un gând ni-i mai frumos:
Că nu ne'ntrece'n cinste acum, o 'ntreagă lume.

IN TEMNIŢA

Tovarăşe, ce taină mai vrei azi să deslegi
Când eşti ferit de ploae în umed adăpost?
Vezi, temniţa în care noi stăm de ani întregi
E-atât de 'ntunecoasă cum sufletul ne-a fost.

Vezi, negrele zăbrele sunt pe fereastra zilei
Cruci înfiorătoare ca cele depe gropi.
Tristeţi roase de vreme ca muchile şindrilei
Le-am ciuruit amarnic cu-ai plânsetului stropi.

Tovarăşe, odată, — copii, — trăiam senini.
Ne-am sguduit cu lumea de-atâtea întâmplări,
Şi-am ascultat pe gânduri, de neastâmpăr plini,
Poveşti cu-un cal năprasnic ce svârle foc pe nări.

Copiilor acuma le spun părinţii poate
Poveşti cu noi, ce furăm îngrozitori bandiţi,
Şi ochii lor desigur în lacrimi n'au să'nnoate
De-or şti că stăm în temniţi, plângând nenorociţi...

IOAN CIORĂNESCU

Poema Ochilor

Bleus ou noirs, tous aimés, tous beaux,
Des yeux sans nombre ont vu l'aurore...
Sully Prudhomme

Ochii albaştri, ochi căprii,
Cin'vă dete strălucirea,
Genele tremurătoare,
Lacrimile şi iubirea?
Cine v'a desprins din noaptea
Fără gânduri nici dureri,
Hărăzind să fiţi icoana
Vorbitoarelor tăceri?

Negri ochi adânci de fată,
Mari ca taina în amurg,
Când din caldele isvoare
Lacrimile limpezi curg,
Nu sunt lacrimi trecătoare
Ci sunt boabe mari de rouă
Care cad pe obraji de floare
Aducând vieaţă nouă.

Când vă luminează dorul
Sau iubirea vă frământă,
Fulger e privirea voastră
Iar adâncul vostru cântă.
De-adunaţi, în globul tainic,
Zâmbete, melancolii,
Tot frumoşi în veci rămâneţi
Ochi albaştri, ochi căprii!

Ion Gane

FIOR

Oglinzi albastre.... ziduri reci.... ecouri
De paşi înnăbuşiţi pe coridoare....
In suflet o nădejde nouă moare
Invăluită'n linişti de cavouri....

Tot mai trăesc?... Aud un ţipăt sec:
Afară pâlcuri negre se întrec.

Oraşule de veacuri îndoliat....

....Sub traista lui de vise'ncovoiat
Porneşte gândul dragostei colindă
Că iar eşti singur suflete....

Şi seara
Imi cată peste umăr în oglindă....

N. Milcu

De-acum se duce vara...

Se lasă mai de vreme seara
Şi stele cad mai des acum,
Cu rodii pline de parfum
De-acum se duce vara...

Incep şi chiotele 'n vii
Şi piersici grase crapa coapte,
Pe lângă focuri mici în noapte
Pornesc veghierile târzii.

La pragul meu ascuns în iarbă
Un greieruş mi-i prieten vechi...
O, greier bun ce prin urechi
Mi-ai desfătat tristeţea oarbă,

Cu vara ce se duce-acum
Strângând belşugul din livezi,
Aş vrea ceva să-ţi spun şi vezi,
Imi scapă gândul ca un fum.

Ca vara sufletul din mine
Mi-i plin de rodul copt şi greu.
Dar ziduri reci mă 'nchid mereu
Şi nimenea la porţi nu vine.

Şi ani de ani belşugul creşte
Şi-aştept de mult culegătorul,
'Şi trece timpul călătorul,
Şi rodu 'n tainiţi putrezeşte.

De-aceea azi când iarăş vara
Işi poartă 'n zare corpul plin,
In mine plânge vechiul chin,
Şi cade mai de vreme, seara...

T. ULMU

BIBLIOTECA „DIMINEAŢA"

A APĂRUT:

No. 1. — *M. Sadoveanu*: **Războiul Balcanic**
No. 2. — *I. Agârbiceanu*. **Diavolul**
No. 3. — *P. I. Jouve*. **Spitalul** (traducere de Victor Ion Popa)
No. 4. — *Gérard de Nerval*. **Mâna vrăjită** (traducere de Eug. Boureanul)
No. 5. — *Oscar Wilde*. **Crima Lordului Arthur Savile** (traducere de Victor Ion Popa)
No. 6. — *A. de Herz*. **Şeful Gării**
No. 7. — *Gleb Uspenski*. **Lăcustele** (traducere de M. Sevastos)
No. 8. — *Gala Galaction*. **Toamne de odinioară**
No. 9. — *Edgar Poe*. **Fantezii humoristice**
No. 10. — *Rémy de Gourmont*. **Secretul lui Don Juan**
No. 11. — *Gh. Brăescu*. **Nuvele**
No. 12. — *Gala Galation*. **Viaţa lui Eminescu**
No. 13. — *H. de Balzac*. **Adio** (traducere de Alice Gabrielescu)
No. 14. — *Albert Samain*. **Xanthis sau vitrina sentimentală.** (traducere de M. Carp)
No. 15. — *H. Sanielevici*. **La Montmorency**
No. 16. — *Blasco Ibanez*. **Imprumutul răposatei**

SUB TIPAR:

No. 17. — *Anatole France*: **Domnişoara Roxana** (traducere de N. Davidescu)

CRONICA FILOZOFICA

Dilentantism monumental

de LUCIAN BLAGA

Intr'un timp de extremă specializare ca al nostru, când fiziologul nu mai simte îndrăsneala să se amestece în anatomie, când anatomul nu poate şi nu vrea să se rostească asupra unei chestiuni dificile de istologie, când psihologul nu mai are dreptul să atace o problemă de logică, intr'un timp când polihistorul în stil mare ca Aristotel sau Leibnitz, e cu neputinţă din pricina enormei sporiri a cunoştinţelor, o reacţiune împotriva acestei specializări fatale, e mai mult decât firească. Această specializare a ultimelor decenii nu înseamnă că timpul nostru nu mai e în stare să producă spirite enciclopedice. Un Wundt avea desigur mai multe cunoştinţe clădărite în capul său decât un Leibnitz; ceeace lipseşte vremii e spiritul de sinteză: luminarea dintr'un singur punct central, dătător de perspective. Invierea vastului material de cunoştinţe printr'o organică aducere în legătură a diferitelor „specialităţi" se impunea cu atât mai mult, cu cât acestea se închideau într'o splendidă izolare. Ca să ne dăm bine seama de importanţa cărţii lui H. St. Chamberlain despre „Temeliile veacului al XIX-lea" trebuie să reconstruim condiţiile istorice între cari a apărut. Chamberlain, deşi aducea cunoştinţe într'un belşug de speriat, aproape fantastic, se prezinta publicului ca un „om neînvăţat", ca un „diletant". Trebuie să recunoaştem însă că diletantismul acesta era un **diletantism monumental.** Cu un rar instinct pentru tot ce e important, cu o înţelegătoare intuiţie organică şi sintetică, a ştiut să aleagă, să dureze punţi peste prăpăstii ce păreau de netrecut, să despartă şi să împreune, să dea formule, să decidă în chestiuni de amănunt dintr'un înalt sbor de pasăre cunoscătoare de ţări şi mări, de vegetaţii şi furtuni, de taine şi poveşti. Opera aceasta nu o putea face decât un diletant, dar un diletant cu un uimitor instinct de orientare în toate dimensiunile culturii umane. E în adevăr multă divinaţiune, multă intuiţie în felul cum deschide orizonturi, cum taie pâcla cu toiagul, cum asvârle lumină intensă de sălbatic reflector prin veacuri. Spunând acestea, nu trebuie numai decât să te închini părerilor sale. El însuşi protestează împotriva iscălirei slugarnice a teoriilor sale istorice din partea „chamberlainiştilor". Nimenea nu poate tăgădui duhul de libertate ce-l dă adăparea la gândurile lui.

* * *

Chamberlain priveşte creaţiunile geniului uman, cam aşa cum privea Goethe plantele: ca unităţi organice, vii, mobile. Cum plantele sunt, după Goethe, variaţiuni pe un motiv mai adânc (planta originară) astfel sunt după Chamberlain şi creaţiunile spiritului omenesc: variaţiuni pe diferite motive, cari formează oarecum chiagul lor, — expresii conştiente ale unor realităţi organice profunde cu rădăcinele în iraţionalul vieţii. Aceste realităţi organice şi creatoare sunt când „personalitatea", când „rasa". Personalitatea e rasă concentrată. Rasa e personalitate împrăştiată, coborâtă pe un plan mai inconştient şi anonim. Orice mare creaţiune culturală are ca isvor: personalitatea şi rasa. Când va discuta deci Iliada, va fi pentru obârşia acestei epopei dintr'o **singură** personalitate creatoare, indiferent dacă numele ei e Homer sau altul. Rasa are de obiceiu o pornire fundamentală, din care se lămuresc manifestările ei. Elinul era rasa prin exelenţă „întruchipătoare", „gestaltende Rasse". In afară de acest neobişnuit dar, Elinul era aproape complect lipsit de celelalte. Elinul era creator de artă şi de o anumită filozofie, dar lipsit de simţul organizator, de virtute patriotică ş. a. Fenomenele istoriei romane îşi găsesc explicaţia — sau mai bine zis — sinteza organică — în marele instinct organizator al acestei rase de „caracter" şi de o înaltă „practicitate ideală". Indul e metafizicianul prin exelenţă, omul gândirei abstracte, creatorul algebrei, dar afară de asta nimic. Fiecărei rase îi găseşte chiagul care fără să fie o definiţie — e totuşi o determinare, plastică, lipsită de orice rigiditate. Rasele cu înclinările lor fundamentale — sunt un fel de „fenomene originare" cari ţişnesc nu se ştie cum din sânul veşnic fecund al naturii. Toată istoria unei rase se rotunzeşte în jurul unui ireductibil punct central Instinctul de libertate autonomă al Germanului — îl descoperi primitiv în gospodăriile răzleţe ale blondului lui Tacit, dar tot aşa în tezele cari speriau cezarismul Romei ale lui Luther şi'n criticele dărâmătoare de autorităţi ale lui Kant. Astfel de arcuri ce se întind ca nişte curcubee prin veacuri — întâlneşti la fiecare pas în opera lui Chamberlain.

* * *

In problema raselor, „poate una din cele mai însemnate probleme vitale care se pune omului" (H. St. Chamberlain, Grundlagen des neunzehnten Jahrhunderts, ed XI, pag. 319) ştiinţa a umblat drumuri complicate de labirint. Faptele observate — însuşiri anatomice şi morfologice, asemănări de graiu, ş. a. abstract formulate nu duc decât la confuzii. Ştiinţa cu metodele ei diluate, cu jocul ei de noţiuni strict rotunjite n'a produs aci, decât dezorientare. Prea mult vor oamenii de ştiinţă să vadă rasa într'o identitate de semne exterioare, palpabile şi măsurabile. Când vrei cu orice preţ să măsuri imponderabilii — ajungi de fiecare dată la alt rezultat iluzoriu. In problema raselor nu trebuie nici un moment să uiţi că ai de a face cu **viaţă**, care nu se lasă matematic încorsetată. Din faptul viu poţi stoarce cu abstracţiunea — orice concluzii, — diametral opuse chiar. Prinurmare de faptul viu trebue să te apropii cu ochii mai deschişi, cu intuiţia mai mobilă, — şi atunci dacă nu poţi precisa ce e rasa, nu ajungi totuşi s'o tăgădueşti, ci ajungi s'o simţi inexprimabilă şi imponderabilă în tot complexul de însuşiri lăuntrice şi exterioare ale unui individ. E interesant în privinţa aceasta răspunsul ce-l dă Chamberlain lui Renan, care în „Discours et conférences", emitea această teză: „Faptul rassei, de însemnătate capitală la origine, îşi pierde tot mai mult din importanţă." Afirmaţia aceasta şi o întemeiază Renan pe faptul că cele mai vrednice naţiuni ale Europei s'au născut din sânge amestecat. Doamne, ce incapacitate de a învăţa din intuiţie! — esclamă Chamberlain. „El, Renan, spune: deoarece Englezul de azi nu e nici celtul din timpurile lui Cezar, nici anglosaxonul lui Hengist, nici danezul lui Knut, nici normanul cuceritorului, ci rezultatul întrepătrunderii celor patru, — nu se poate prin urmare vorbi despre o rasă engleză. Aşadar fiindcă rasa engleză ar fi devenit istoric (ca toate rasele despre care avem o ştire sigură), deoarece e ceva cu totul nou, specific: deaceea ea nu există! In adevăr nimic nu întrece logica savantului.

„Was ihr nicht rechnet
Glaubt ihr, sei nicht wahr." (Pag. 346.)

Ceeace nici nu visează înţelepciunea scolastică e totuşi adevărat. Nimenea nu poate tăgădui o anumită fizionomie a englezului, sufletească şi trupească. Această fizionomie nu se poate reduce la elementele din care s'a compus în cursul istoriei; această fizionomie reprezintă faţă de elemente o creaţiune nouă, o mutaţiune. La originea oricărei din rasele existente găseşti amestecuri de popoare diferite, dar alchimia naturii e ciudată; ea ştie să plăsmuiască ceva cu totul nou din elementele ei. Şi dacă intelectul rigid şi măsurător nu e în stare să preciseze în ce consistă o rasă, — simţul, intuiţia şi conştiinţa o ghiceşte. „Wer nur den Augenschein kennen lernen will, was edle Rasse ist und was nicht, der lasse sich aus Salonichi oder Sarajevo den aermsten der Sephardin (urmaşii veritabili ai străvechilor evrei creatorii psalmilor) holen (grosse Reichtuemer sind unter diesen Leuten sehr selten, denn sie sind makellos ehrenhaft) und stelle ihn neben einem beliebgen Baron Rotschild oder Hirsch hin: dann wird er den Unterschied gewahr nehmen zwischen den durch Rasse verliehenen Adel und dem von einem Monarchen oktroyierten" (pag. 326). Dacă însă orice rasă are la origine un amestec, nu înseamnă că această rasă se poate amesteca ad libitum. După o mutaţiune odată săvârşită se impune oarecare puritate şi izolare. Anglia e prin situaţia ei de insulă ca tăiată de restul lumii. Cea din urmă invazie a suferit-o înainte cu 800 ani, de-atunci nu s'au mai aşezat acolo decât câteva mii de olandezi şi de hugenoţi. Astfel s'a prăsit cea mai tare rasă a Europei de astăzi.

Pentru Chamberlain istoria e viaţă organică. In împărăţia pestriţă a vieţii şi deci şi a istoriei nu poţi să întroduci o ordine decât urmând o metodă tot atât de vie şi de mişcătoare. Chamberlain a împrumutat dela Goethe, nu numai cultul personalităţii, dar şi felul de a vedea viaţa cu creşterile şi descreşterile ei organice: metoda „fenomenului originar". Fenomenul originar al vieţii istorice e „rasa". (Personalitatea creatoare, geniul, eroul, nu sunt decât rasa manifestată în indivizi izolaţi într'o formă mai înaltă „ueberschwaenglich". Personalitatea e rasă la puterea a doua, dacă ni se îngăduie o expresie algebraică). Timpurile de decadenţă coincid cu amestecarea sură, cu nivelarea vaselor comunicante ale raselor. „Chaosul popoarelor" (la începutul evului mediu) produce cel mult personalităţi contradictorii, fără de axă şi fără de echilibru ca Sf. Augustin. Chaosul popoarelor mai poate să producă o cultură alexandrinică, în care se amestecau eclectic, toate concepţiile posibile despre lume şi despre viaţă. Dar nu e în stare de o profundă creaţie vastă şi unitară. Pentru Chamberlain cultura timpurilor nouă e opera rasei germanice (trebuie să spunem că termenul acesta are la Ch. un înţeles foarte larg), care intră în istorie cam pela 1200. Nu putem să discutăm aici teza aceasta. Ne interesează doar felul de a construi a lui Chamberlain; el recompune istoria organic, dinăuntru în afară; nu-l atrage câtuşi de puţin succesiunea evenimentelor, ci veşnic sâmburele lor ascuns; el desghioacă evenimentele de cauzalitatea exterioară şi găseşte pentru toate acelaş identic nesecat isvor subteran. Felul acesta de a reconstrui trecutul îl duce, cum e firesc, la altă împărţire a istoriei, decât cea obişnuită în: ev. vechiu, mediu şi nou. A tăia istoria arbitrar la anul 500 şi la 1500 (botezând această schioapă de timp „ev. mediu") înseamnă a **măcelări** istoria. Incheeturile ei organice sunt cu totul altele; ele coincid totdeauna cu intrarea pe arenă a unei noui rase creatoare.

Dacă căutăm cu orice preţ şi o manifestare „polară" (cum cere Goethe) a fenomenului „rasă" o găsim poate în ceeace Chamberlain numeşte „cultură" şi „civilizaţie". Cultură e ansamblul creaţiunilor spirituale (religie, filosofie, artă) şi „civilizaţie" cel al creaţiunilor materiale ale unei rase (întocmiri economice, industriale, forme sociale. Ştiinţa e un teren neutru socotit când „cultură", când „civilizaţie", după cum e vorba despre o creaţiune (o ipoteză genială) sau de o descoperire, rezultat mai mult al muncii sistematice, decât al genialităţii.

Din filozofia istoriei dată de Chamberlain, n'am prins decât un neînsemnat mănunchiu de generalităţi, cari îşi primesc pitorescul abia în desfăşurarea lor, din detailiile materialului doveditor. Sunt desigur exagerări, multe chiar, în filozofia istorică a acestui urmaş al lui Nietzsche, exagerări pe cari însă oricine le poate reduce la proporţiile ce se cuvin. Dar filozofia sa are un nerv şi un puls şi o libertate, ce te fac — pentru mult timp să uiţi sarcina grea, prăfoasă, a documentului cu perspectiva îngustă şi a detaliului steril.

——∞=0✻0=∞——

Sfârşit de toamnă

A scăpat din cuşcă toamna!
Prindeţi-o e o nebună,
Rupe florile şi crengi
Şi aleargă după lună.

A scăpat din cuşcă toamna;
Ce mai staţi, — vedeţi — deşiră,
Lungul val de gânduri negre,
Peste cei pustii în parcuri;
Iar pe cei ce se iubiră
Ii alungă mai departe,
Le aruncă flori strivite,
Vise moarte.....

A scăpat din cuşcă toamna!
Acum staţi — a prins-o iarna...
De ce-a prins-o aşa târziu?
Inzadar mai staţi prin parcuri
Au rămas, doar frunze moarte,
Flori strivite şi pustiu...
Şi de sus porni să cadă
Albii fluturi de zăpadă...

Ion Al. Oveja

Nopţi albastre

de V. Stoicovici

Ah, nopţi! Ah, nopţi albastre! Albastre nopţi de vară!
Ca rochile ce'n baluri, în urma lor presară
O undă veninoasă şi caldă de parfum,
La fel voi nopţi de vară împrăştiaţi în drum,
In sufletele triste, hoinare şi stinghere,
Nedumerirea crudă a nu ştiu ce mistere.

Ah! nopţi de vară-albastre, ce 'ndrumă spre păcat!
Când cerul îşi revarsă albastrul instelat
Şi Linişte-i adâncă în sufletele noastre,
Când noaptea e albastră şi sufletele-albastre,
Când pe furiş, de lume, perechi-perechi s'ascund.
Când mânile se cată şi ochii se pătrund,
Când pică stropi de lună pe pomii din alee,
Când din văzduh rimează iubire *cu* femee,
Când te încearcă aprig fiorul să iubeşti
Aşa cum scriu poeţii în versuri şi'n poveşti,
Când simţi de pretutindeni cutremurul ispitei
Şi-ai vrea să'l sorbi cu sete pe buzele iubitei...
Ce trist e să cutreeri zadarnic pe pământ
Purtat de vraja voastră, ca frunzele de vânt...
Ce trist e să cutreeri în van o noapte'ntreagă
Să'ţi fie dragă noaptea, şi ţie nimeni dragă!

Ah, unde-i evantaiul
Pictat de-o mân'artistă
Cu păstoriţa tristă,
Cu rochia ca paiul,
Cu ochii ca oceanul
Şi-obrajii ca mărgeanul
Stând jos lângă fântână
Sub salcia bătrână,
Prin care vântul mână,
Şi răsfoind agale,
Cu degetele-i pale,
Pe rând, pe rând, petale
Din micul mărgărint
De aur şi argint!

Şi unde e estampa
Din vremea căruntită,
In care, despletită,
Plecată peste rampa
Balconului cu flori,
Cu ochii visători,
Domniţa fermecată
Suspină întristată
In noaptea 'ntunecată,
In timp ce vântu-uşor
Alunecând din sbor,
Cochet, cuceritor,
S'opreşte şi sărută
O buclă desfăcută!

Şi unde-i, unde-i, unde-i
In ce lumi, încotro,
Tabloul lui Watteau...
O barcă'n voia undei
Purtând alene-o fată
Pe apa ondulată,
Şi 'n timp ce barca, rar,
Prin flori de nenufar
Alunecă şi saltă,
Mânuţa ei învoaltă
S'afundă 'n apa rece...
Şi'n timp ce barca trece
Stau apele visând
Şi se întrec pe rând,
Şi să căznesc să prindă
Pe-a lacului oglindă,
O brazdă, care-o sapă
Mânuţa ei prin apă!!

Ah, nopţi! ah, nopţi albastre!
Ah, nopţi, când dinspre ceruri, din taina beznei lor,
Din infinitul bolţei, imens, ameţitor,
Se scutură ca ploaia, din tainice ţinuturi,
Săruturi şi petale, petale şi săruturi!

Iar tu hoinar pe lume şi singur pe pământ,
Purtat de vraja voastră, ca frunzele de vânt.
Cu inima setoasă, dar desnădăjduită,
Cutreeri ca zănatec aleea aurită,
Şi te agăţi cu mâna de crăcile de tei,
De teiii cari inundă ascunsele alei,
Şi care par, deasupra nădejdiilor surpate,
Ca braţe de femee ciudat împerechiate...

Albastre nopţi de vară, cuibare de amor,
Când firea 'ntreagă svârle prin fiecare por
Fluidul care scurmă iubirea pătimaşe...
Ah, nopţi de vară-albastre, perfide, ucigaşe!
De viclenia voastră mi-e groază şi mă tem,
Mă tem şi mă cutremur şi veşnic vă blestem...
Voi sunteţi o minciună, şi-aţi fost întotdeauna
Minciună-i vraja voastră, minciună este luna,
Minciună-i ameţeala din sufletele noastre,
Căci sunteţi veşnic negre, voi, nopţi de vară-albastre!

Criptul din textele mâhăcene

La seria a doua de documente criptografiate, care a dat loc descoperirii că **renaşterea noastră literară** este anterioară cu mult celei admise de istorici, vine azi să se adauge încă unul... Al cincilea la număr, el încheie şi seria celor mai vechi şi importante manuscrise ce posedăm. Poartă numele de „ttexte măhăcene" pentru că copia parvenită nouă este în parte de mâna unui popă, Grigore, din Măhăci (Transilvania). A fost analizat de Hâjdeu în „Cuvinte din bătrâni" şi formează un model de studiu în această privinţă.

Aceste texte se împart în două părţi: una poporană, copiată de popa Grigorie, alta **bogomilă**, scrisă de altă mână şi intercalată dela pag 21—126. După Hâjdeu, această parte ar fi o copie mult mai veche decât cele ale popei Grigore cari sunt dela 1600. Proba originei bogomilice a părţei intercalate sunt însăşi bucăţile copiate. Traducerile lor, de sigur, nu se puteau fixa în timp şi nici spune cine anume le făcuse. Bogomilismul, după cum se ştie, este, în Europa, contemporan cu **Asanii din Târnova**, provine idn Armenia, din sec. IX, ceeace ar explica şi masele de Armeni din oraşele ţării noastre, ţară în care până şi **Petru Rareş** era bogomil. Secta aceasta a avut o înrâurire extraordinară în Europa, iar **papa** bogomil îşi avea sediul în Bulgaria. **Asaneştilor.** Asanii s'au servit de ei, iar în Târnova exista mânăstirea lor: **Sf. Dumitru.**

La pag. 126 există inevitabilul **cript.** Două rânduri simple şi necitite de nimeni, pentru că Hâjdeu, după cum am aflat din scrierile lui, nu bănuise cheia întrebuinţată de mine. Altfel era un perfect cunoscător al criptografiei. Bine înţeles, am aflat de acest cript doar din bibliografia d-lui Bianu, căci textul, ca şi celelalte, se află **în păstrare la Moscova.** Dar criptul, după cum se va vedea, fiind destul de citeţ scris, a putut fără mare greutate fi transcris. Il transcriu şi eu cu litere latine, în locul celor chirilice, cum se prezintă în original.

mihje nonă dată dki frerită. „Kirenă Simina" Şe zile.

. . . .

In primul loc cuvintele puse de mine între ghilimele sunt în **clar** şi le poate oricine desluşi: **Kirenă Simină**, adică **Doamna Simina** (Simila, Floarea, Antea ori Florentina).Cuvintele cele două dela urmă dau **Eş**, adică **Iaşi** şi **şeapte mii, opt, două zeci şi patru.** In total **Eş 7032**, adică **1524.** Primul cuvânt este întors, al doilea dă anul prin somaţie.

Cuvintele cele două, ce preced pe Doamna Simina, dau cu **r** schimbat în **o: Kiforită de**, pentru **etiforită de**, adică **tradusă de.** Iar primele două cuvinte cu **o** (care este un **omega** în text) luat drept **u, Minună dată hj**, adică **minunea dată îi.**

In total avem deci: Minunea dată îi etiforită de Kirena Simina... Eş 1524. Se raportă, de sigur, la textul minunei Sfântului Sisoie sub al cărui titlu se află criptul.

Ori, cine este această **Doamnă Simina**, ori **Floarea?** Fata lui Mihai nu poate fi, la acea dată, Altă doamnă nu se cunoaşte, afară, dacă credem tradiţia cu Doamna, care a zidit mânăstirea Florentina, ori Floreşti, ori Simila din Tutova şi care este pusă în secol. XV. Datarea criptului din Iaşi ar da oarecare crezare acestei hipoteze. Totuşi, pentru ca criptul să fie redactat astfel, trebuie ca el să fi fost redactat ulterior traducerii, de vreun gramatic iniţiat în tainele cari învăluiesc şi azi trecutul acestui popor. Şi atunci, Doamna Simina este anterioară. Ea ar fi deci din sec. XIV cel puţin. După cele scoase din criptele precedente şi după legendele de origină bogomilă, ea se aşează însă cu preciziune în secolul XII—XIII, în timpul celorlalte traduceri. Dar atunci, cine este această Doamnă Simina, care a lăsat acest nume atât de des întâlnit la femeile moldoveneşti în decursul secolilor? Iată o enigmă, care va trebui descurcată. In orice caz, criptul, asemenea celor citite de noi din acea epocă, leagă şi aceste traduceri de secolii Asanilor.

In favorul concluziei acesteia, trebuie să citez şi un document, care coroborează cu ele. Il dau numai ca o coincidenţă demnă de luat în seamă.

Nifon Bălăşescu, în gramatica română tipărită la 1848, în Sibiu, arată că **Mitropolitul Şaguna** poseda o carte în biblioteca sa, intitulată **Cazovo Emmanskoe Cveatoie Blagovestvovanie** şi tipărită la Praga, în care se afirmă că împrejurul1-2850A'emznbgrwyka cmf cmfmm afirmă că împrejurul anului **1100 Valahii aveau deja tradusă biblia în limba lor**, cu toată opunerea Patriarhiei. Informaţia aceasta chiar fără altă bază, are o mare valoare, prin aceea că azi este verificată de toate criptele citite de mine în vechile texte româneşti, ce posedăm.

Mai există încă un document tot atât de curios. **Biblia slavonă de la Reims**, numită „Texte du sacre", care, după afirmările Academiei din Petrograd, este, după toate indiciile, tradusă din limba românească. Traducerea după însemnarea dela urmă, scrisă în limba cehă şi în glagolitice, arată anul **1053.** Şi **Hâjdeu** are o analiză în Cuvinte din Bătrâni, prin care conchide la fel. Această biblie, scrisă jumătate chirilice, jumătate în glagolitice, a fost făcută în timpul **Sf. Hieronim** (sec. XI) şi donată de împăratul **Carol IV** mânăstirei **Emmaus din Praga** (sec. XIII). Deci la 1053 Valahii ar fi avut biblia în limba lor, ceeace nu este atât de bizar, având în vedere cele scrise mai sus cu privire la bogomilism.

EM. GRIGORAŞ

LITERATURA STRAINA

ANDRÈ DE LORDE

In tăcere...

— Mă iubești cu adevărat ?

— Firește că da.

— Ce vrei să mă facă s'o cred ?

— Faptul că ți-o spun eu.

— Dacă nu mi-o spuneai, poate te aș fi crezut !...

Iată două luni de când se chinuiau astfel. Ii vedeai retrăgându-se de lume și căutând mici colțuri ascunse, unde puteau vorbi nestingheriți despre dragoste.

— El o intâlnise pe Luce de Linval pe plaje, o urmărise, făcu să-i fie prezentat la un bal al cazinoului și, de-atunci, nu se mai putea dezbăra de fascinația ochilor ei de catifea.

Luce era una din acele demi-mondene elegante, căreia contactul cu bărbați de un rang oarecare și un mic noroc — moștenirea unui amant — ii dăduse un lustru de „bon ton". Ea nu știa mare lucru despre adoratorul său, de cât că era grozav de bogat. Insă, ghicea in el o afecțiune candidă și o nevoe de sentimentalitate, pe care ea își luase grija să o satisfacă cu o cochetărie calculată.

In seara aceea luau ceaiul pe terasa hotelului, deschisă larg pe mare, și cum el murmura: „Dumneata nu știi, nimeni nu te-ar putea iubi cât te iubesc eu. E o nebunie ! E ceva dureros !" ea răspunse cu un suspin de milă: „Scumpul meu, nu există femee care să fi fost iubită mai mult decât mine".

— S'a omorât vre-unul pentru dumneata ?

— O, mai mulți...

Și cum el rămase gânditor, ea adăogă:

— Vei crede poate că născocesc vre-o poveste ca să te amăgesc. Totuși, n'am obiceiul să mă laud....

Incredințată de protestările interlocutorului său, începu :

„Eram cu un medic, un bărbat șic, ai cărui părinți aveau un castel superb aproape de Nantes. O, ii pot spune numele, se chema Georges de Kerdeec.

Luă un pateu, il ronțăi o clipă și continuă :

— Inchipuește-ți dragă, că voia să mă ia în căsătorie. Dar familia lui se impotrivea. Așteptând consimțimântul ei duserăm o viață admirabilă de îndrăgostiți. El mă adora, făcea toate nebuniile pentru mine. Eu eram fericită. Insă asta nu putea dăinui multă vreme. N'am avut niciodată noroc. Prietenul meu căzu bolnav, fiind acasă, în timpul vacanței. Imi scria în toate zilele și de fiecare dată imi vorbea de întoarcerea lui apropiată....

Dar, intrerupându-se:

— Nu te plictisește, tot ceea ce-ți povestesc ?

— Nu, nu, continuă.

* * *

— Intr'o seară,—mi-aduc bine aminte—eram acasă la mine, pe punctul de-a pleca cu niște prieteni la Folies-Bergeres. Imi puneam mantoul. Mi se anunță fratele amantului meu. Il primii și-mi spuse că Georges e din ce în ce mai rău, că dorește să mă vadă și că trebue să plec numai de cât.

Nu șovăii un minut. Rugămintea unui om pe patul de moarte, este sfântă, nu-i așa? Peste o jumătate de oră pleca un tren pentru Nantes. Fără să mai am vreme să-mi schimb toaleta, urmai pe fratele amicului meu.

Pe drum, îmi dădu amănunte.

Georges îmi ascunsese natura boalei lui. Muria văzând cu ochii din cauza unui cancer la stomac. Știi dumneata ce e asta? E moartea cea mai grozavă. El voia să-mi crute până la capăt această destăinuire. Dar acum, era sfârșitul, nu mai putuse rezista nevoiei de a mă revedea o ultimă oară. înainte de-a închide ochii.

La coborârea din tren, găsirăm un brec care ne aștepta la gară. Trebuia să mergem încă un ceas cu trăsura, pe o noapte întunecată. Când ajunserăm la castel erau orele unsprezece.

Numai decât fusei condusă spre bolnav. Pe măsură ce ne apropiam de camera lui, se auzeau țipete și gemete din ce în ce mai deslușite. Nu mă lăsară să intru înăuntru înainte de a-i face o injecție cu morfină. Dacă nu era pus într'o stare aproape de nesimțire cu acest calmant, urla și rupea, spărgea tot din jurul lui, ca un nebun furios. Astfel i se reînoiau injecțiile din două în două ceasuri, cu doze din ce în ce mai puternice.

Bolnavii aceștia nu pot fi vindecați. Sunt adormiți ca să moară fără să sufere.

Când pătrunsei în cameră. el era într'adevăr mai liniștit, și prezența mea il făcu oarecum să-și uite durerea. Nu-l mai recunoscui. Era aproape descompus. Prin aer plutea un miros de cadavru. Era un miros searbăd care-ți producea greață.

Avusei cu toate acestea puterea să mă apropii de pat și—cu tot desgustul meu —să-l sărut pe frunte.

El făcu un semn să fim lăsați singuri. Insă infirmiera nu voia de loc să i se obosească bolnavul printr'o vizită prea lungă, care ar fi grăbit întoarcerea crizei. Simțiam, pe de altă parte că dorința prietenului meu era să rămân. Nu puteam să-i refuz această ultimă bucurie. Rugai deci pe infirmieră să se ducă să se culce, asigurând-o că voi veghia eu în locul ei și că-i voi face eu injecțiile, din două în două ceasuri, de oare-ce eu însă-mi întrebuințasem când va morfină. Infirmiera se retrase. O singură dată, prietenul meu, cu o voce abia perceptibilă, îmi vorbi de viața noastră trecută, de imensa lui tandrețe. Un surâs slab îi lumină fața ca de mort. Mă întrebă dacă eram fericită și mă încunoștiință că nu mă uitase de loc în testamentul său.

Cum vedeam că se sfârșia vorbind, îl rugai cu blândețe să se odihnească. Eu însă-mi luai o carte și mă așezai la căpătâiul lui.

Eram obosită de drum, de emoțiile repetate pe care le încercasem și luptam zadarnic împotriva somnului. Adormii adânc.

* * *

Când m'am deșteptat mă găsiam in intuneric. Lampa se stinsese. O tăcere mare mă împrejmuia. N'auziam nici măcar suflarea bolnavului.

Când ochii mi se obicinuiră cu întunericul, descoperii o fâșie de lumină prin perdeaua dela fereastră. Mă îndreptai într'acolo pe dibuite și deschisei ferestrele. Afară se lumina de ziuă.

Făcusem greșala de neertat de-a lăsa să treacă ora injecției. El trebuie să mă fi strigat și eu n'auzisem. La țipetele lui, infirmiera alergase, fără 'ndoială, să-i dea morfina. Dar cum mă întorceam spre pat, constatai că era gol.

Cuprinsă de frică, chemai infirmiera; ea mă încredință că n'auzise nimic în timpul nopței și începurăm cercetările. Văzurăm niște pete de sânge. Urmele acestea ne conduseră până în camera de toaletă, unde găsirăm cadavrul prietenului meu, înțepenit. Ochii lui, deschiși mari, cu pupilele dilatate, păstrau încă expresiunea unei suferințe groaznice.

Era o priveliște înspăimântătoare. Bietul băiat, nu voise să mă deștepte la ora injecției. Murise în tăcere. Știi dumneata, ce'nseamnă, a muri astfel, pentru un nenorocit ros de cancer?... *In tăcere*, ca să nu-mi turbure somnul!"

Și adăogă cu o privire de triumf:

— Aceasta, aceasta e dragoste, scumpul meu.

* * *

El o fixă o clipă. Figura Lucei nu trăda nici-o emoție la amintirea acestei agonii eroice. Ceeace strălucia în ochii ei nu era milă, ci orgoliu. Și el simți că pasiunea care răscolia în el ca un alt cancer gata să-i roadă inima, n'ar fi pentru ea decât o cucerire mai mult și că într'o zi, poate, un alt amant va culege de pe buzele indiferente ale acestei fete povestea lăudăroasă a propriilor lui dureri.

Așa că, fără să caute să-și ascundă scârba, îi răspunse brutal:

— Da, aceea era dragoste, însă dumneata n'o meritai.

Și cum ea rămase înmărmurită:

— Nu, n'o meritai. Dumneata nu ești decât o păpușă fără suflet. Povestea dumitale n'a produs efectul sperat, însă m'a salvat pe mine. Adio, doamnă.

Și, salutând-o rece, se depărtă.

Traducere de C. CRISTOBALD

KARL EWALD

DOJANA

Ședeam în fața hotelului d'Angleterre din Copenhaga și mă 'ntrebam mirat de ce oare micul ștrengar, care primea regulat două oere de la mine pentru cozonac, nu s'o fi ivit încă. Pe ziua de ieri, fiind foarte bine dispuși, cu toții, îi dădurăm chiar, o coroană întreagă, nouă-nouță... Par'că-i văd și acum mutra uluită, strălucitoare de bucurie, par'că și acum tot mai zăresc piciorușele-i negricioase, goale, alergând fuga pe piață, după această neașteptată întâmplare.

Deodată iată-l iarăși la masa mea.

Imi ridic ochii de pe gazetă. Avea ochii înroșiți și umflați de plâns... Un bărbat sărăcăcios îmbrăcat îl ținea de mână.

„Asta-i domnul?" întrebă bărbatul, arătând spre mine.. „Și acu șterge-o acasă!"

Copilul se depărtă grăbit. Chelnerul se opri la masă, poruncind omului, să plece, cât mai repede. Omul însă îl privi drept în față: doi ochi aspri scânteiau din chipu-i istovit, arătând că nici gând n'are să se supună ordinului.

„Nu viu să cer de pomană, zise. Am de spus două vorbe domnului de-aci".

Omul se așeză pe scaunul din fața mea, și fără nici un înconjur, îmi spuse păsul lui.

„Vroiam doar să vă întreb, domnule, cum de vă vine în minte să-i dați bani băiatului meu".

„Ei da, îi dau și eu două oere să'și cumpere cozonac. Ii fac vre-un rău cu asta?

„Ieri i-ați dat o coroană, domnule. Vreți să știți poate ce s'a întâmplat pe urmă? In curte era alt băiat, care i-a luat băiatului meu banii. A fost denunțat, știți, și azi dimineață l'au și prins. Nu e păcat de el, a fost un găligan lung și deșirat, care oricum ar fi ajuns la răcoare. Nici eu nu's decât un om sărac, dar vreau să rămân de treabă, cât oi putea, și copiii mei trebue să fie cinstiți și ei.

„Da... recunosc, că am făcut o faptă nechibzuită"...

El mă întrerupse cu un gest; venise să-și descarce năduful și nu-i păsa de obiecțiunile nici de scuzele mele.

„Poate că doriți să'l creșteți pe băiatul meu, boerule?"

„Nu, asta nu pot s'o fac. Am și eu copii... sunt și eu un om sărac.

El mă privi drept în față, se uită la paharul meu, la lumea din jur, și apoi la fațada hotelului, pe care o cercetă cu multă luare aminte de sus până'n jos.

„De, sunt atâtea feluri de sărăcie pe lumea asta, spuse el. Și acum am să vă rog frumos, domnule, să dați copiilor dv. cozonac. Căci în afară de băiatul ista al meu, pe care'l știți, mai am încă șeapte acasă; și iată că dela o bucată de timp mă pomenesc cu ăsta, căʼmi vine cu mâinile pline de cozonac și se mai laudă în gura mare, iar ceilalți se învrăjbesc pe urmă și capătă ciudă pe el. Copiii mei trebue să învețe de mici, că banul e un lucru pe care ți'l câștigi cu trudă, muncind din greu din zori și până se 'noptează. Să nu'și închipue, că banul îl găsești în stradă. Să nu care cumva să creadă, că'l poți cheltui pentru un fleac de cozonac. Nu știu, dacă m'ați înțeles, domnule?"

„Firește" i-am răspuns.

Apoi omul se sculă și plecă, fără să-și ia rămas bun; trecu în mers obosit și greoiu, abia târându-și picioarele, în piața mare a orașului.

Traducere de E. MARGHITA

Noapte de Iarnă

(după Lenau)

I

De ger, a'ncremenit întregul aer,
Suflarea te înăbușă fierbinte,
Și scârție zăpada ca un vaer,
Dar înainte, pururi înainte.

Cât de adânc tac toate câte sânt,
Când luna'ncepe razele să'și poarte
Pe brazii înălbiți, plecați spre moarte,
Ce brațele'și îndreaptă spre pământ.

Hai gerule, pătrunde'ncet colea
In fundul bietii inimi zbuciumate,
Ca să coboare lin.ștea și'n ea
Ca prin aceste locuri înghețate.

II

In mijlocul tăcerilor închis
Un lup trezește noaptea friguroasă,
Ca un copil, pe mama sa din vis,
Și'și cere'ntr'una hrana-i sângeroasă.

Peste zăpezi, ce prind să strălucească,
Trec vânturile 'n goana lor nebună,
Fugind, parc'ar voi să se'ncălzească
Hai inimă, trezește-te'n furtună !

O, lasă-ți morții tăi ce'nvie-acum,
Și hoardele de chinuri istovite
Furtunilor, ce vor porni la drum,
Furtunilor în veci neobosite.

GHEORGHE NIKITA

ANATOLE FRANCE

Cugetări

Când se spune că viața e bună sau când se spune că e rea se spune un lucru care n'are nici un sens. Trebue spus că e bună și rea în acelaș timp căci prin ea, și numai prin ea, noi căpătăm ideea binelui și a răului. Adevărul este că viața e delicioasă, oribilă, plăcută, fioroasă, dulce, amară și că este totul. E ca și arlequinul lui Florian: unul o vede roșie, altul albastră și amândoi o văd așa cum este, pentrucă e roșie și albastră și de toate culorile. Iată un fapt care să ne determine de a ne uni cu toții și de a împăca pe filozofi cari se sfâșie între dânșii. Dar noi suntem așa fel făcuți că vroim să forțăm pe ceilalți să simtă și să gândească la fel cu noi și nu permitem vecinului să fie vesel când noi suntem triști.

* * *

Nu știu dacă, după cum ne învață teologia, viața este un concurs; in orice caz nu e un concurs la care ne supunem de bunăvoie. Condițiile nu sunt regulate cu destulă claritate. In sfârșit, nu este egal pentru toți. Căci ce e concursul vieții pentru copiii cari mor imediat ce se nasc, pentru idioți și nebuni? Iată obiecțiuni la care s'a răspuns. Se răspunde mereu și probabil că răspunsul nu trebuie să fie prea bun de vreme ce trebue refăcut de atâtea ori. Viața n'are înfățișarea unei săli de examen. Ea seamănă mai mult cu un atelier vast de olărie în care se fabrică tot soiul de vase pentru destinații necunoscute și din care multe, stricate la mulaj, sunt aruncate ca cioburi netrebuincioase fără să fi servit vreodată. Celelalte nu sunt întrebuințate decât la treburi desgustătoare și absurde. Aceste oale, suntem noi.

* * *

Răul este necesar. Dacă el n'ar exista, binele n'ar exista nici atât. Căci ce ar fi curajul departe de pericol și mila fără durere?

Ce ar deveni devotamentul și sacrificiul în mijlocul fericirii universale? Se poate concepe virtutea fără viciu, iubirea fără ură, frumusețea fără urățenie? Mulțumită răului și suferinței, pământul poate fi locuit și viața merită să fie trăită. De asemenea nu trebue să ne plângem prea de diavol. E un mare artist și un mare savant; el a fabricat cel puțin jumătate din lume. Și această jumătate este atât de bine încuibată în cealaltă încât este imposibil de a tăia prima fără a pricinui o pagubă identică celei de a doua. La fiecare viciu pe care îl distrugem corespunde o virtute care piere cu el. Am avut plăcerea să văd într'o zi la un bâlciu dintr'un sat, viața marelui Saint-Antoine, reprezentată de marionete. Este un spectacol care depășește în filozofie tragediile shakespeare-iene și dramele d-lui d'Ennery. Oh! observați aci grația lui Dumnezeu împreunată cu aceea a diavolului!

Teatrul reprezintă o pustietate înfricoșătoare dar care se populează numaidecât de îngeri și demoni. Acțiunea, desfășurându-se, imprimă în inimi o impresie teribilă de fatalitate care rezultă din intervenția simetrică a demonilor și îngerilor, ca și din gesturile personagiilor care sunt conduse de sfori trase de o mână nevăzută. Cu toate acestea când, după ce și-a făcut rugăciunea, marele Saint-Antoine, încă îngenunchiat își ridică fruntea jupuită ca genunchii cămilelor din cauza îndelungatei prosternări pe piatră și ridicând ochii arși de lăcrămi vede înaintea sa pe regina din Saba care, cu brațele deschise îi surâde în rochia sa de aur, toată lumea tremură de frică să nu se lase învins și și urmărește cu teamă spectacolulul turburării și nenorocirii sale.

Ne recunoaștem cu toții în el și, când a triumfat, ne asociem cu toții triumfului său. Este triumful întregii umanități în lupta ei veșnică. Saint-Antoine nu este un mare sfânt decât pentrucă a rezistat reginei din Saba. Ori, trebuie s'o recunoaștem, trimițându-i această frumoasă doamnă, care-și ascunde piciorul bifurcat sub o rochie lungă brodată cu perle, diavolul îndeplini o lucrare necesară sfințeniei pustnicului.

Astfel spectacolul marionetelor mi-a confirmat părerea că răul este indispensabil binelui și diavolul necesar frumuseții morale a lumii.

(trad. de E. LAZARD)

MATILDE SERAO

Iasomii de noapte

Sfârșit de August.

Noaptea târziu, in acest tăcut sfârșit de August, e un parfum puternic, pătrunzător și îmbătător de iasomie, în orice umilă livadă, în jurul fiecărei ferestre. En'lata plantă, Iasomia de Spania, își aruncă la înălțimi rămurelele ei verzi și subțiri, care se cațără și se încolăcesc pe arborii din vecinătate, se întind pe zidurile catifelate de mușchi, împodobesc poetic ferestrele vreunei vile înconjurată de verdeață și de tăcere. Iasomii de Spania! Aceste trei cuvinte ajung să evoce puternicia, convingătoarea fascinare a micuțelor steluțe albe, mirositoare, care împrăștie și mai mult parfumul lor atunci când vălul întunecos al serei se lasă încetișor peste întreaga făptură, învăluindu-se într'o negură diafană și melancolică. Atunci își deschid steluțele, dulcile, candidele, micuțele lor corole...

Când lumina zilei — atât de largă, că inundă și se revarsă atât de mult — dispare, când primele unde se împrăștie, când curțile deșarte, grădinile pline de pace, terasele încărcate cu acoperișuri de verdeață, încep să se cufunde în profunda poezie a nopții, iasomiile își încep dulcea lor operă mângâietoare... Nu e—deși scurtă, ce-i dreptul — o mare, delicioasă și puternică operă de mângâiere, acea pe care o îndeplinesc aceste floricele în lungile tăceri nocturne, atunci când parfumul lor se înalță suav către stelele cu care e punctat tot cerul ?

Câte suflete îndrăgostite ori singuratice sau triste, ca și înbătate în valul dulcelui parfum, se îndreaptă spre el, se afundă în el cu voluptate?

Da; e o adevărată mângâiere, o întărire, o ușurare pentru orice suflet slab, tăcut, puțin trist, când simte acest parfum al iasomiei albe!

Operă scurtă de altfel, acea a micilor steluțe, ca și viața lor atât de fugitivă.

Se deschid, împrăștie parfumul și mor în scurtul răstimp al unei nopți. Viața și menirea lor și-o îndeplinesc de la un apus la o auroră. Soarele le găsește împrăștiate pe pământ, deja moarte.

Adeseori, se găsește o mână delicată ce le culege; de multe ori mormântul lor e un dulap vechiu, între rufăria de gospodărie; și mai ales însă, în Septembrie ultimele corole sunt smulse de pe ramurile verzi, de-o neașteptată ploaie de toamnă și cad la pământ, în apă și putrezesc poate în noroi.

Obișnuita și trista soartă a multor lucruri inocente.

(In românește de J. ANTY)

Teatrul alsacian din Colmar

Iși sărbătorește azi 25 de ani de existență teatrul Național din Colmar, născut ca o reacțiune împotriva germanismului, și ca una dintre cele mai strălucite manifestări ale particularismului alsacian.

Un grup de erudiți și de artiști au publicat, cu acest prilej, un istoric al acestui teatru alsacian din Colmar, 1899—1924.

Arta dramatică a fost totdeauna onorată la Colmar. In prima jumătate a secolului al 18-lea, Jesuiții, în teatrul lor școlar, dedeau reprezentații întâi în latinește, apoi în franțuzește. Jesuiții aveau intențiunea să-și arate numai devotamentul lor pentru Rege, care-i chemase în Alsacia. Dar în încercările lor văzură și un minunat mijloc de a familiariza pe elevi cu limba franceză și de a le corecta accentul.

Au introdus și balete, considerând dansul ca „unul din cele mai galante și oneste exerciții..., o poezie mută, exprimând prin savante mișcări ale corpului, sentimentele pe care poezia le exprimă în versuri".

După expulzarea Jesuiților, s'a fondat un teatru municipal la Colmar, unde se juca piese franțuzești, pentru a distra pe înalții funcționari ai Consiliului și pe ofițerii garnizoanei. Pentru populație însă s'a organizat un teatru german, vizitat de trupele din imperiu. Pentru a face spectacolele mai atractive, Pfeffel își ia însărcinarea să traducă piese franțuzești în dialectul alsacian.

Din ce în ce mai izolată de cultura germană, Alsacia arată o vie predilecție pentru această primă manifestare a unei vieți intelectuale proprii. Incercările se înmulțesc și Arnold, autorul lui **Pfingsmontag**, ridică dialectul la valoarea unei limbi literare. Tradiția e apoi urmată de Maugsold, un cofetar din Colmar, care în orele libere făcea poezii populare, zice-se nu lipsite de merit.

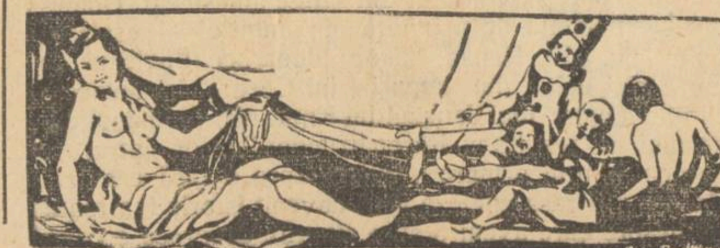
In sfârșit, după anexarea la imperiul german, în 1871, Alsacienii simțiră necesitatea de a-și afirma și mai mult particularismul, cultivând dialectul lor. La Mulhouse și la Strasburg s'au format asociații consacrate organizării de reprezentații de teatru alsacian.

Colmar a imitat exemplul și la 28 Iunie 1899 un grup de locuitori au pus bazele acelui „teatru alsacian" care urmărea favorizarea literaturii dramatice locale.

S'a jucat întâi piese de Georges Hauc (Cahn), șef de birou într'o casă de comerț din Colmar, dar un veritabil talent de autor dramatic. Pe lângă producția locală, au apărut apoi producția locală, au apărut apoi traducerile din literatura franceză, și, încetul cu încetul, teatrul din Colmar s'a introdus și și-a îndeplinit opera culturală.

Activitatea întreruptă din cauza războiului, a fost reluată după armistițiu sub direcțiunea d-lui Simon, profesor de liceu, cu o mai vie și mai eficace prosperitate.

Acest teatru corespunde unei necesități, îndeobște recunoscută azi, când se caută cu atâtta tărie să se mențină și să se reînvie tradițiile provinciale.

Din Păcat în Păcat

ROMAN

de **IOAN SLAVICI**

VII

Datorii și datorii

Sâmbăta următoare, în timpul mesei, atât Coconul Costache, cât și Cocoana Clotilda erau puși pe gânduri și scurți la vorbă. Se vedea din toate purtările lor, că e o supărare 'n familie, și erau zadarnice toate silințele Duduii de a mai înviora masa.

Palea se simția din ce în ce mai strâmtorat. Pornit ca orișicare om a le pune toate în legătură cu sine însuși, el era ispitit să creadă, că pe urma purtării lui s'a ivit supărarea. Știindu-se vinovat, el se întreba, dacă nu cum-va bănuiesc ori chiar au aflat ceva despre intimitățile lui cu Madam Olga, și-i era rușine, își punea de gând să rupă încetul cu încetul legăturile cu Ciuntuleac și cu soția lui, mai ales cu ea.

Era lucru nepotrivit să aibă asemenea legături cel ce șade la masa unor oameni ca Guleș.

Adevărul era însă, că lucrul, de care se temuse Cocoana Clotilda, era pe cale de a se întâmpla. In urma stăruințelor lui Ioniță și ale cumnaților lui, Coconul Costache era gata să intre 'n guvernul lui Ghica, și nu mai rămânea decât să se'țeleagă asupra câtorva amănunte pentru ca s'o facă aceasta fie chiar și învrăjbindu-se cu mulți dintre prietenii săi unioniști, între care și câteva rude ale soției sale.

N'o știa Palea aceasta, dar, dac'ar fi aflat-o, i-ar fi dat Coconului Costache dreptate. După cele ce știa din dosarul Baronului, unioniștii puteau să fie oameni ai unui viitor mai mult ori mai puțin apropiat; Guleș însă, care făcea politică, nu putea decât să intre în vederile marilor puteri, de bunăvoința cărora atârnă toate. Cocoana Clotilda înse, femee în cel mai adevărat înțeles al cuvântului, privia lucrurile din punctul de vedere al solidarității familiare, și unul din cele mai grele păcate era pentru dânsa să te desparți de cei ce fac parte din familia ta.

Și de astădată dar ea aduse vorba, ca din întâmplare, la datoriile omului față cu cei mai dea-aproape ai săi. Coconul Costache, care știa prea bine, unde bate gândul ei, se uită zâmbind la ea.

„Da! — zise — sunt mari datoriile către cei mai de aproape. Sunt însă datorii și datorii, și vorba e, cine-ți este mai apropiat. Una e datoria prescrisă de lege și alta datoria de inimă, pe care din propriul tău îndemn ai luat-o asupra ta. Apropiați îmi sunt părinții, frații, rudele, dar sufletește mai apropiați îmi sunt cei ce au aceleași vederi și aceleași simțăminte ca mine, sunt stăpâniți de aceleași îndemnuri".

Duduia Smaranda era încântată, iar Palea, încredințat că despre datoria lui de a spune ceeace știe e vorba, schimba fețe, fețe.

Cocoana Clotilda își ridică fruntea.

„Cu alte cuvinte — zise ea — dacă eu aș avea, din întâmplare, un prieten, tu te-ai împăca cu gândul, că am să țiu seamă mai mult de el decât de tine, soțul meu legitim?"

„Poate că da, poate că nu, — îi răspunse Coconul Costache. — In tot cazul te-ai împăca tu însa-ți și ai face tot ceeace dorește el fără ca să mai ții seamă de mine".

„Fără îndoială! — strigă Duduia cu obrajii aprinși. — Vedem în fiecare zi atâtea femei și tot atâți bărbați care își nesocotesc datoriile familiare".

Palea, schimbându-și gândul, își aduse aminte de cele ce-i spusese Madam Olga.

„Se 'ntâmplă Duduie, — grăi dânsul, — dară orișicât de des s'ar întâmpla, aceasta nu e dovadă, că și trebuie să se'ntâmple. Datoriile toate sunt convenționale, dar cele stabilite prin legi au fost stabilite tocmai pentru ca să se știe că abaterea dela ele e păcat mai mult ori mai puțin greu".

Cocoana Clotilda îi aruncă o căutătură plină de recunoștință și iar ar fi voit să-l îmbrățișeze, iar Coconul Costache clipi din ochi supărat de întorsătura pe care o luase schimbul de păreri.

„Nu știi, se vede, de ce e vorba, — îi zise el lui Palea, ca să schimbe vorba.—E la mijloc supărarea unioniștilor din familia noastră pentru că e vorba să intru în guvernul lui Ghica.

Palea se desmetici. Orișicât de mult ar fi ținut să n'o mâhnească pe Cocoana Clotilda, nu-l ierta firea să-și ascundă gândurile.

„Eu, — zise dar, — vă mărturisesc că mă așteptam la așa ceva. După cum stau lucrurile, nici nu puteați să faceți altfel".

Cocoana Clotilda se uită mirată la dânsul, nu numai mirată înse, ci și greu jignită.

Mult ar fi dat Palea s'o poată dumiri citindu-i, ceeace i-a citit Polonezei, îi era însă parcă aceasta îi stă la spate și-i șoptește la ureche: „Să nu te pună păcatele".

„Vei fi având dreptate,— grăi Cocoana Clotilda,— eu nu cred însă, că nici un bine nu se face lucrând împreună cu oameni ca cei adunați împregiurul lui Ghica, și Costache își pierde numele cel bun stând alăturea cu adunătura aceea".

Coconul Costache râse cu un fel de acrime, iar Duduia Smaranda își pierdù bunul cumpăt.

„Minciuni! Toate sunt minciuni! — strigă dânsa. — Născociri ale celor străinați, pe care îi crezi fiindcă ei strigă în gura mare și tu stai închisă în casă".

Palea-și pierdù și el bunul cumpăt.

„Nu tocmai! — răspunse el. Cocoana Clotilda știe lucruri, pe care le mai știu și alții".

„Datorie și datorie! — își zise în gândul lui. — Chiar și dacă n'ar fi adevărat că Baronul mi-a dat dosarul pentru ca să le spun altora ceeace am citit în el, datoria mea față cu Cocoana Clotilda e mai presus de datoria de discrețiune oficială".

„Boierule — urmă întorcându-se spre Guleș — pentru ca să vezi că Cocoana Clotilda are dreptate, să-mi dai voie să-ți aduc și să citim împreună o scrisoare, pe care Baronul de Richthofen a adresat-o zilele acestea Regelui Frederic Wilhelm.

Coconul Costache era încântat și încă mai încântată era Cocoana Clotilda, care în atâte rânduri își dăduse silința să încredințeze pe soțul ei, că se înșeală dacă pune la îndoială bunele îndemnuri ale lui Palea.

Seara, deci, luându-și cafeaua în salonaș ei — deastă dată fără Duduia — citiau împreună scrisoarea comisarului.

„De când cu sosirea mea aici — scria Baronul — am primit vizita Caimacamului, a miniștrilor săi, a înaltului cler, a boierilor și a deosebite și numeroase deputațiuni și am întors aceste vizite. Cu aceste ocaziuni s'a dat pretutindeni pe față crasul contrast dintre guvernul țării și toate straturile poporațiunii".

Cocoana Cloeilda, care ședea la stânga lui Palea, se uită 'n ochii soțului său ca voind să zică: „Ce zici boierule?"

„Cel mai firesc lucru,— grăi dânsul.— Mulțimea sunt pretutindeni oameni, care nu cunosc nici trecutul, nici prezentul și nu judecă cu mintea, ci cu inima și astfel se lasă să fie duși — nu știu nici ei unde. Țara e plină de fel de fel de visători neastâmpărați, care aleargă mereu de ici până colo, ca să amăgească lumea, și teamă-mi-e că o să ne pună, în cele din urmă, în vrajbă cu toată lumea".

„Se poate, Costache, — răspunse ea, — dar noi în mijlocul acestei lumi trăim și tot în mijlocul ei au să-și petreacă viața și copiii noștri, și nu e lucru cuminte să ne punem în hartă cu ea".

„Își face fiecare datoria potrivit cu convingerile sale— întâmpină el, — și lumea se va desmetici și ea după ce se va fi luminat. Citește, scumpe amice, mai departe".

„Vorbind despre cele ce i-a spus Vogoridi, — urmă Palea, — Baronul s'a încredințat că guvernul se va folosi de întreaga sa putere, ca să înăbușe mișcarea unionistă. El urmează apoi: Cu mult mai departe a mers în mărturisirile sale președintele ministerului Costache Catargiu, ministrul de interne, care a zis deadreptul că prezența în Moldova a Comisarilor a și avut drept urmare turburarea ordinei și a liniștei publice, încât țara a devenit revoluționară și Comisarii au încurajat-o stăruind, ca poporul să-și dee pe față dorințele".

„Catargiu e un bătrân zănatic, care nu știe să-și cumpănească vorbele" — grăi Coconul Costache.

„Unul dintre înalții dregători, — urmă Palea citind, — șeful afacerilor de învățământ, care din întâmplare se afla de față, i-a tăiat vorba cu observațiunea, că ministrul denaturează faptele, că nu s'a produs nici o desordine, că chiar dacă s'ar fi întâmplat așa ceva, vinovat ar fi fost ministrul el însuși".

„Amândoi diregătorii au început apoi să se certe, încât am fost nevoit să-i concediez, mărturisindu-le că, pentru mine e ulcru foarte neplăcut că asemenea scene se petrec în prezența mea și nu vreau să țiu seamă nici de insinuarea ministrului, că comisarii, colegii mei, sunt niște instigatori ai poporului".

„Auzi miniștri! Auzi guvern! — strigă Cocoana Clotilda. — Viitorii tăi colegi, Costache".

Guleș era foarte neplăcut atins.

„Oameni lipsiți de pricepere și de bun simț! — zise el

„Mai e încă ceva! — stărui Palea, — frumos de tot"! „Ministrul acesta — citi el mai departe — după toate probabilitatea, în urma nesocotinții lui și a felului bădărănesc, în care executa sistemul caimacamului, a și fost destituit și înlocuit cu un boier mai cumpănit, Vasile Ghica, un om faimos în urma imoralității sale".

„Hahaha! — Vasilie Ghica al tău, Costache! — izbucni Cocoana Clotilda. — Il știe toată lumea. Nu degeaba stau consulii aici: vă știu pe toți, pe fiecare cum e!"

Coconul Costache încreți sprâncenele.

„Acest amestec al vieții private în afacerile de stat mi-se pare lucru nepotrivit — zise el. — Sunt încredințat că Prusianul nu l-ar face, dacă Ghica ar împărtăși vederile Regelui Prusiei".

„Tot l'ar judeca după cum îl știe și tot ca dânsul îl judecă și alții — răspunse Palea. — De aceea tari sunt în viața publică numai cei ce n'au asemenea cusururi. Aceasta nu e, de altminteri, decât o mică introducere. Ascultați, vă rog".

„Postelnicul, adecă ministrul afacerilor externe, Paul Balș, pe care-l cunosc de când cu activitatea, pe care am avut-o mai nainte aici, m'a rugat să-i spun, dacă cred ori nu, că unirea sub un principe străin e cu putință. Nu puteam să-i răspund decât că, în privința aceasta, totul atârnă de divanuri, mai nainte de întrunirea cărora nimic nu se poate ști în privința aceasta. Dar, — mă întrebă clar — ce crezi D-ta dacă divanurile se vor rosti pentru ea? Nu puteam să-i dau decât un răspuns evasiv. El a întâmpinat că, câți-va dintre comisari i-au spus cu toată hotărîrea, că unirea sub un principe străin e o chimeră..."

„Chimeră!" — îl întrerupse Coconul Costache.

„Deoarece alții, — urmă Palea, — au dat răspunsuri evasive, el dă cu socoteală, că unirea nu are șanse și de aceea consideră nu numai ca justificată, ci chiar și ca impusă ținuta guvernului față cu zadarnica silință de a face unirea".

„Acesta e adevărul! — strigă Coconul Costache: — n'avem noi să ne punem în luptă cu întreaga Europă".

„Nici că e vorba, ca Moldovenii să intre în luptă, ci ca ei să-și dea fără dă sfială pe față adevăratele simțăminte. Ascultați, vă rog".

„Cât de altminteri pentru ființa morală a ministerului instituit de caimacam, am să citez numai un mic exemplu. Când i-am făcut vizită Doamnei Balș, soția mai sus pomenitului postelnic, de asemenea o veche cunoștință, ea m'a întâmpinat cu vorbele: mi-e cu adevărat rușine, că sunt aici nevoită a vă primi ca soție a unui ministru dintr'un guvern alcătuit din tâlhari, hoți, falșificatori și notorici trădători de patrie, de care soțul meu de mult s'ar fi lepădat, dacă n'ar crede că, rămâind în guvern, va putea să pună întrucâtva stavilă netrebniciei acestor oameni".

Coconul Costache sări în picioare.

„Asta le'ntrece pe toate! — strigă el.— Femeea aceea e turbată! Se poate să rostești asemenea vorbe în fața unui străin?!"

Cocoana Clotilda era încântată.

„Aveți, Cocoane Costache, răbdare, că mai e aici ceva" — stărui Palea, apoi citi :

„Când eu am zâmbit și i-am spus că iau vorbele ei drept o glumă, ea a 'nceput să-și întemeieze afirmațiunile arătându-mi cu preciziune, unde anume unul ori altul dintre miniștri a jăfuit, a prădat ori a furat, iar câțiva dintre ofițerii moldoveni mai superiori în uniformă, între care și adiotanți ai principelui, le-au confirmat toate și au sporit cronica scandaloasă, pe care o expunea Doamna aceasta despre colegii soțului său".

Coconul Costache își freca fruntea cu palma și-și scormolia ăprul din cap ca omul, care nu mai știe ce să zică și încotro să apuce.

Cocoana Clotilda se uită nemângâiată la el.

„Și tu, Costache, — șopti ea, — e vorba să intri postelnic în locul lui Balș, ca să fiu și eu nevoită a vorbi ca femeia aceea!"

„Mai am puțin — grăi Palea. — Fiind vorba de partidele din țară. Baronul de Richtofen îi scrie Regelui Frederic Wilhelm următoarele :

„Din atitudinea mai sus arătate a guvernului, rezultă că el și-a dat silința de a înjgheba în țară un partid, care se luptă pentru dăinuirea părăginitelor stări de lucruri de acum. In vederea acestui scop, deși caimacamul nu are căderea de a o face, au fost schimbați toți dregătorii, care nu sunt necondiționat gata să lucreze contra uniunii și a consequențelor ei. Deoarece capabili de așa ceva numai oamenii cei mai lipsiți de demnitate pot să fie, guvernul caimacamului e în toate treptele hierarchiei lui alcătuit din gunoaiele societății corupte de aici și gunoaiele aceste alcătuiesc deci și partea esențială a partidului antiunionist".

„Gunoaiele societății corupte, Costache!" — strigă Cocoana Clotilda.

„Destul!" — grăi acesta, apoi se ridică și începù să se plimbe prin casă cu capul ridicat și cu ochii plini de văpaie.

„E îngrozitor și întreaga ființă mi-e răsvrătită și pătrunsă de rușine! — grăi dânsul peste puțin.— Oamenii aceștia ne-au făcut de batjocura lumii. Mă cutremur când mă gândesc, că scrisorile Baronului sunt păstrate în arhivele curții regale din Berlin, unde ele sunt consultate de diplomați și de istoriografi, ba teamă-mi-e că, mai curând ori mai târziu, vor fi-și publicate, ca toată lumea să ne plângă de milă.*)

Așa mi-am zis și eu — îi încredință Palea.—Guleș se opri în fața lui Palea, îi luă mâna, i-o strânse și o scutură de mai multe ori.

„Iți mulțumesc!—grăi viu mișcat.—Ai săvârșit o faptă bună și-ai dovedit că ești om cu inima curată și prieten bun al nostru".

Cocoana Clotilda nu mai era în stare să se stăpânească.

„Dă-mi voie să te sărut! — zise ea ridicându-se, apoi îl sărută cu toată căldura pe frunte.

Ochii lui Palea se umplură de lacrămi.

„Am făcut numai ceeace nu eram în stare să nu fac, ceeace ar fi făcut în aceleași împrejurări orișicare Român cu durere de neam, — îi încredință el. — Sunt cuprins de desnădăjduire când se ivește în sufletul meu temerea, că nu vom fi în stare să ne îmbărbăttăm și să ieșim din mocirla, în care ne-au târît străinii și 'nstrăinații".

„Vom ieși! — strigă Guleș. — N'avem decât să voim cu tot dinadinsul, ca să ieșim".

„Numai dacă nu ni-ar lipsi tăria cuvenită!" — întâmpină Palea.

In nr. viitor: **Lume schimbată**

*) Au fost publicate'n coloanele revistei *„Die Granzboten"* anul *1871* Nr. 18. 28. 31 și 48 și anul *1872* Nr. 8 și 17. — Autorul.

Cântec de lebădă

Ne-am împăcat din nou
Și privirile noastre-au obosit
De darul târziului ecou
De noua și calda svârcolire luminoasă.

Stăm culcați în iarba proaspătă și grasă
La marginea pădurii
Și privim tăcuți printre ultimii copaci
Incremeniți
Apusul soarelui.

De fapt totul privește-acum spre soare.

Căci printre trunchiurile umede și negre
Astrul care moare
Caută (cum poate)
Iluminând cu sânge și aur
Dealuri verzi
Pădurile și cerul albastru:

Un cântec fantastic de lebădă.

Oh! Rochia ta albă de muselin
E prea ușoară
Pentru trupul modelat și plin
Pentru sufletele noastre împovărate.

Cântecul de lebădă
(Printre ultimii copaci negri)
A încetat
Și-acum astrul roșu, rotund
Cade ca un cadavru.

E târziu
Pădurile au devenit aproape albastre
S'a făcut răcoare.

De-acum se va stinge și ce a întârziat în privirile noastre.

Neliniștea coboară frământând în amândoi
Sufletele noastre tremură ca apele seara.
Crește din lăuntru un surâs de moarte:
Cine — cel dintâiu — se va ridica dintre noi ?

CAMIL PETRESCU

Toamna, din căsuța dela vie

Fructele

Toamna darnică, ți-a trimis un coș cu fructe din rodul ei...

. . . .

Azi noapte, piticii cheflii din vie au ținut sfat între ei
Fiindcă le spusese toamna să culeagă tot ce e mai bun pentru tine,
Unul mai tânăr, ar fi vrut să-ți caute smochine.
Și ceilalți au râs de el [illegible] în iarbă
Și l-au aruncat în barbă licurici (fiindcă și piticii cei tineri au barbă)

Unul s'a urcat apoi — ca o veveriță sprintenă pe aluci
Și de-acolo, în nucul mare și verde ca să culeagă nuci,
Alții și-au agățat hainele în ghimpii de pe ruguri
Și și-au sgâriat mâinile, ca să culeagă mure coapte și coarde cu strugur
Iar piticul cel tânăr fugea prin iarbă cât putea de iute
Abia ducând în brațe două pere pergamute.

Piersicii au întins ramurile grele de roduri rumene și catifelate.
Și-un pitic surd și șchiop, le-a cules întins la tulpină pe spate
Un altul a adus scuta roșie plină cu prune brumării
Și le-a răsturnat, ca un pumn de mărgele vinete, în coșul împletit din răchite vii

Și tocmai la urmă, ostenit de-abia mai putea poteca să suie
Bunicul piticilor, cu luleaua în gură, a adus în cârcă o gutuie.

In mijlocul nopții coșul era plin și învelit în lumină de lună ca într'o maramă,
Piticii de bucurie, se'mbătaseră cu must nou furat dela cramă.
Și ascultau pe unul povestind, cum într'o noapte a văzut în mijlocul viei
Pe băiatul vierului nostru vrând să fure un fir de busuioc din sânul Mariei
Și tocmai când ascultau — râzând cu poftă — pe cel îndrăsneț în povești
Au tăcut... fiindcă însăș toamna... venea aducând un braț de mere domnești

. . . .

Acum coșul cu fructe culese de pitici azi noapte
Odihnește înaintea ta și te îmbie cu aromă de struguri și parfum de piersici coapte
Ai vrea dintr'odată să guști toate fructele cu trupeșe țâpturi
Și ochii tăi privesc lacomi și voluptoși ca două guri
Spre coșul în care fructele s'au îmbrățișat acum
Intr'o orgie vegetală de carne, sevă și parfum.

Soarele, ca o fată bătrână cu degete îndemânatice, brodează minun pe masa din cerdac.
In mâinile tale, ca'n niște cângi fragede, boabele de struguri se desfac
Și lunecă pe masa netedă, durdulii și grele
Imprăștiate ca un pumn lucitor de mărgele
Pe cari buzele tale le prind și copilărește le crapă
Ca pe niște baloane mici din cari musteșe miere, lumină și apă...

Apoi — ca o daltă de fildeș, ți-ai înfipt dinții într'o pară aurie,
Sânge alb de must a țâșnit în broboane mici din rana vie
Și degetele tale l-au strivit carnea și-au lăsat urme pe pielița lucitoare
Ca o mângâere de flăcău chefuit pe-un sân învolt de fată mare,
După aceea ți-ai mânjit buzele cu cerneala dintr'o mură
Și păreai o școlăriță de clasa'ntâi care și a muiat tocul ud în gură
Când rămâne gânditoare în fața caetului cumpărat de curând
Fiindcă nu știe să sublinieze cu-o linie ori două, feluritele părți de cuvânt

Ca un copil care nu mănâncă nimic fiindcă vrea dintr'odată tot
Ai schingiuit fructele toate cu mușcături capricioase de despot
Și'n cele din urmă, necăjită că nu știai cu care să începi
Ai început să-ți ștergi buzele, și poate să pricepi
De ce te-am privit savurând bob cu bob, un strugure cu roduri mo[illegible]
Și de ce câteodată eu tot mai spun că e o mare [illegible] 'ntre noi...

Seara, din cerdac

O trăsură a trecut repede cu sgomot de roți și fierărie grea,
Și-a stârnit în urma ei — ca o dâră de fum — seara ațipită în praful de pe șosea
Spre cerdacul nostru, unde încă e soare, seara începe să suie
In văile satului ca o ceață turbure se strânge
Apoi se încâlcește prin vii, și aracii se'nfig în trupul ei — ca niște cuțite
Și din fiecare rană, picură o stea luminoasă de sânge...

Privește-o, cum a intrat în sat, și-au eșit moșnegii s'o'ntâmpine în porți,
— Moșnegii satului blajini cari se gândesc în fiecare zi la cei morți —
Și seara ca o țigăncușă alintată stă puțin pe genunchi la fiecare
Suflă, ca să se joace, în pale subțiri, fumul din lulelele lor înegrite
Apoi, intră 'ntr'o curte cu copii mulți, și răstoarnă pe-un ștergar, o mămăligă cât luna de mare
Și'n urmă, pleacă înainte pe ulița satului, scuturând clopotele dela vite.

Uite!... Acum, seara a eșit în fuga mare, afară din sat
Petrecută cu alai de copii desculți, și câini răgușiți de lătrat,
Și s'a oprit puțin să se odihnească lângă troița îngenunchiată cucernic în drum.
Prin vii, în urma ei, focurile pândarilor sfielnice și mici
Se-aprind să pâlpâie pentru o noapte întreagă de-acum
Scuturate din poala ei peste sat, ca un roi luminos de licurici...

Peste puțin, seara va ajunge până sus la noi
Vestită de greerii anonimi și de foșnetul foilor de păpușoi.
Zorelele din cerdac își vor închide pâlniile — spre soarele apus — ca o timidă dojană
Mâinile mele îți vor mângâia mâinile mai lung și mai apăsat,
Iar sufletele noastre îngenunchiate alături, vor asculta în seară, ca într'o strană
Amurgul ca un clopotar bătrân, tocând de vecernie în turla bisericii din sat.

Tudor Mușatescu

In expoziție

Stau... și privirea plimb de multe ceasuri:
am fost la vânătoare cu doi inși
și-am căutat lăstarul de pripasuri:
sugeau o capră slabă doi iezi linși...

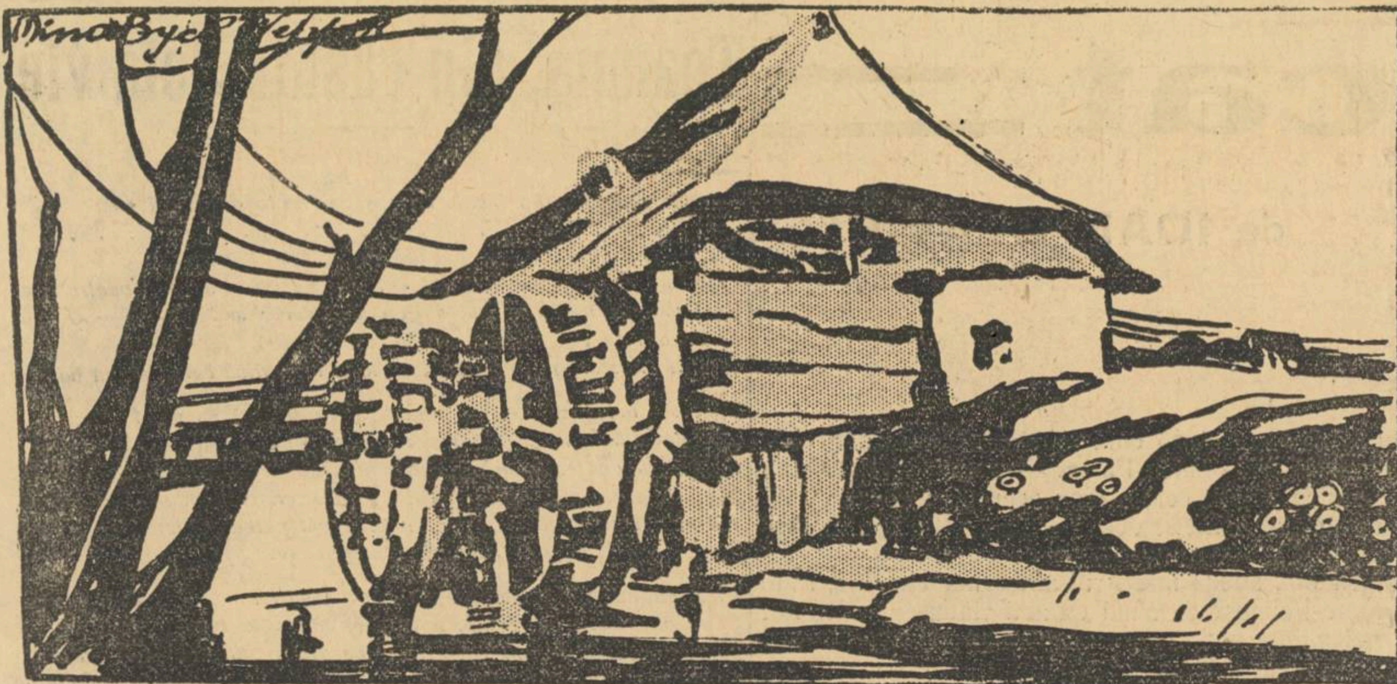
Am mers pe drum cu cumpeni fără lanț,
cu praful înnorat după trăsură
și cu drumeț pe margine de șanț,
mușcând din pâine, dând din barbă sură.

Am lenevit cu vara pe o claie,
am strâns în pleoape bruma de pe pruni
și m'am sorit în pletele bălaie
și am înnoptat cu ochii'n ochii bruni...

. . . .

Abia mă smulg din brațe de goruni
și la plecare vreau să mai salut
odată capul blond, dar ochii bruni
mi-arată un bilet la colț: „vândut"..

PETRE STRIHAN

COPIL DE PRIPAS

— SCHIŢĂ —

de AIDA VRIONI

A plecat de acasă cu noaptea în cap.

Neînchipuit de mic pentru cei şase anişori ai lui, abia se zăreşte de sub vălvătaia de păr încâlcit de culoarea cânepii topite.

Corpul slăbănog se plimbă nesupărat prin încăperile bine aerisite ale unei haine făcută terfeniţă.

Picioarele, slăbite de trai rău şi lenevite de somn, abia se mişcă prin praful şoselii, târând cu greutate încălţămintea veche, în care ar mai încăpea încă câteva perechi de picioruşe ca ale lui. Piciorul drept îl ridică mai repede, cel stâng însă, zăboveşte mai mult înfundat tare în colbul gros de o palmă.

In mintea lui de copil, nu-şi poate explica bine, de ce de la o vreme are un picior mai greu şi altul mai uşor. La drept vorbind, de când s'a pomenit pe lume, niciodată nu şi-a simţit piciorutele la fel. Dar nici ca acum!

Sprâncenile i se încruntă şi fruntea i-se încreţeşte trudită sub povara gândurilor prea grele pentru căpşorul lui. Ridică picioarele unul câte unul din desimea prafului şi se uită la ele lung cu ochişorii lui de un albastru spălăcit, prin tristeţea cărora niciodată nu s'a rătăcit vre-o rază de bucurie.

Din piciorul stâng, o gheată veche bărbătească, îşi cască vârful lăsând să se vadă nişte degete mici, care întipăresc cinci urme micuţe în pulberea drumului. Un toc mare, scâlciat, pe care se mai ţin încă câteva capete tocite de cuie, trage înapoi gheata făcând ca degetele să iasă mai mult în afară, cu fiecare pas făcut înainte. Carâmbii scurţi, îndoiţi la colţuri şi scorojiţi de vreme, poartă praful unei nesfârşite lungimi de zile, peste mucegaiul verde şi tare ca scoarţa. Piciorul mic, murdar, învăluit cu o coajă aspră de praf, din care abia se zăresc sgârieturi proaspete cu sângele prelins şi închegat, se opinteşte din răsputeri ca să ridice la fiecare pas inutila greutate.

Nu pricepe nimic şi ochişorii lui nedumeriţi se îndreaptă spre celălalt picior. Slăbiciunea trupului necăjit se vede şi mai bine aici. Un biet os, înţepenit într'un înveliş de piele scorojită, care niciodată n'a cunoscut căldura unei mângâeri, iese dintr'o jumătate de papuc, ce-i lasă liber ţârloiul subţire ca fusul.

In mintea lui mică, nu pot încăpea două lucruri deodată, aşa că e prea mult pentru îngusta lui judecată: un papuc şi o gheată.

Amărât de a nu fi găsit o explicaţie, înalţă nerăbdător din umeri şi pleacă mai înainte. Ridică cu voinicie picioruşul şi îl înfige dârz în praful şoselei.

—O să vadă el, care pe care?! gândeşte el ameninţător.

Vitejia lui nu durează decât o clipă.

O durere vie în coaste îl face să se frângă de mijloc. Acolo are o pată mare, vânătă ca ficatul. E locul, unde îl isbeşte mătuşa Catinca cu piciorul, în toate diminetele când îl trezeşte din somn. S'a tot mirat el şi se miră încă şi acum, de ce n'o fi alegând şi alte locuri să-l isbească. Dar mai sunt atâtea pe şubredul lui corp! A încercat chiar să se aşeze altfel ca să înşele piciorul greu al bătrânei, dar n'a fost cu putinţă. Ciotul aceia noduros parcă are ochi, nu altceva! Isbeşte mereu tot în vânătaia aceea dureroasă!

De multe ori râvneşte soarta şoarecilor. Pe ei nu-i poate ajunge piciorul mătuşii Catinchii.

Ii sunt dragi fiinţele astea cenuşii, cu ochii mici ca două gămălii de ace şi cu trupuşoarele moi şi subţiri. E mai ales unul, care iese din colţ de sub sdrenţele lui, unul cu coada lungă şi cu ochişorii vioi, care îi este foarte drag: când l'a auzit prima oară rozând la capul lui, s'a speriat grozav. Pe urmă s'a obişnuit cu el. Il aşteaptă chiar cu drag, ca să-i vadă ochii cari îl privesc fără ură şi răutate şi să-l simtă piţulândμ-se pe sub culcuşul lui.

Odată i-a ros mătuşii Catinchii o broboadă bună de tot, pe care uitase s'o puie în ladă.

De atunci s'a încins o mare prietenie între ei doi. Seara îi vorbeşte în şoapte până adoarme cu susurul câte unui cuvânt pe buze. Ii este ciudă numai că nu-i răspunde. Totuşi e mulţumit că nu mai e singur: are un prieten! Lui i se plânge de toate neajunsurile şi de toate loviturile. Noaptea în somn, când îşi atinge coastele îndurerate de lutul tare, prost acoperit de lăicerul rupt, ce-i servă de aşternut, scoate un mic gemăt de durere înăbuşită, pe care numai şoricelul îl aude şi îl înţelege.

Un lucru nu ştie el cum ar face. Anume, cum să spue şoricelului să roadă piciorul mătuşii, aşa cum i-a ros broboada.

Gândul acesta îi frământă mintea, dar tot fără nici un folos, ca şi acela al nepotrivirii picioarelor. Din nou îşi aduce aminte de ce o fi mai greu piciorul stâng. Poate ar fi mai bine să umble cu picioarele goale; dar iarna prea îi degeră tare, iar vara prea îi arde arşiţa tălpile mititele. Afară de asta, azi e Duminecă şi toţi copiii satului i-ar striga: *„desculţule!"*.

Din nou îşi încruntează sprâncenile:

— Oare de ce nu l'o fi iubind nimeni în sat? că doar şi el e copil ca şi ceilalţi!

Ameţit de atâtea gânduri, cărora nu le găseşte deslegare, îşi lasă căpşorul în jos şi priveşte trist în dunga cenuşie a drumului.

O singură fetiţă îl are drag, dar şi aceea are toane uneori şi pe urmă, are şi un ţap care împunge.

Un grohăit înfundat şi leneş îl face să întoarcă capul spre şanţul şoselei. O purcea mare şi grasă, trântită pe o parte, îşi saltă din când în când pântecele sub boturile mici şi ascuţite a şease purcei. Copilul rămâne pe loc privind înveselit spre grupul din şanţ. La un moment dat râde cu hohote. Un prostuţ de purcel umblă cu botişorul prin toate părţile, fără să poată găsi şi el o bobiţă mică, trandafirie, cum au găsit ceilalţi. Câte unul leapădă din gură bobiţa, care rămâne umedă şi turtită, şi se uită şiret spre cel nedreptăţit. Indată ce acesta se apropie, micul hotoman apucă din nou sfârcul şi trage de zor, grohăind satisfăcut.

Copilul rămâne pe marginea şoselei, străin la tot ce se petrece în jurul lui, şi la tot nenorocul ce-i urzeşte în taină o soartă nemilostivă.

— Bună mai trebue să fie mâncarea aceia! gândeşte el trecându-şi vârful limbii pe buzele arse şi uscate. Oare el n'o fi mâncat niciodată aşa?

Da ce? el e purcel?

Din nou râde cu glas tare.

Purceii sătui se făcuseră ghem şi se culcaseră în preajma purcelei, care se vârâse în mocirla groasă din şanţ. Mulţumită peste măsură, îşi vopsise jumătatea corpului, lăsând pe cea curată să se scalde în razele soarelui. Mişcările ei greoaie împrăştiau stropi mari de noroi, cari găseau un reazem bun pe obrajii şi hainele copilului. Inveselit din cale afară, copilul nu simţea de fel împroşcăturile neplăcute, care i se păreau ca nişte picături limpezi de apă înviorătoare. Intr'o băltoacă mai mare, apa, înseninată de reflexul cerului, tremura în creţuri de lumină, care răsăreau şi se afundau în noroiul din fund, pe măsură ce stropiturile erau mai dese sau mai rare. Bunul plac al celei mai murdare vietăţi, aprindea stele de lumini, acolo unde razele soarelui se străduiau zadarnic să poleiască murdăria.

Un glas aspru, răsărit din depărtări, îl făcu să tresară. Gândul la mătuşa Catinca i se înfipse ţâfos în minte. Soarele se ridicase sus pe bolta cerească. In atmosfera sărbătorească de Duminecă, funigeii pluteau uşor ca nişte văluri albe, diafane, menite să ascundă celor de sus, urâciunile pe care le adăposteşte putredul măr de ţărână.

Copilul îşi adună cu mâna sdrenţele ce-i împiedică mersul şi o porneşte grăbit la drum prin şanţ. De pe şosea nu se zăreşte de cât un caer de cânepă, care zoreşte spre vale.

La marginea porumbului, o fetiţă împleteşte o cunună de flori de cicoare, cântând cu o voce scăzută. Copilul se opreşte pe loc şi ochii i-se aprind de bucurii. Pitit în şanţ nici nu suflă de teamă să nu fie văzut. Urmăreşte mişcările pe care le face capul fetiţei, lăsându-se când pe un umăr, când pe celălalt, în vreme ce îndepărtează sau apropie mâna în care ţine cununa, ca s'o vadă mai bine. De obicei fetiţa e bună cu el, dar s'ar putea ca tocmai azi să aibă toane şi i-ar strica toată bucuria pricinuită de vederea purceilor. Pe urmă se teme şi de ţapul, care se opinteşte de zor, proptindu-se cu coarnele în pământ, ca să se scape de funia ce-l leagă de un ţăruş înfipt ceva mai departe de fetiţă.

— Mai bine să nu mă vadă! gândi el sfiit.

Fetiţa însă ridică capul şi îl zări.

— Vino încoa! ce stai ca o momâe în şanţ? îi zise ea cu un aer de protecţie, părând foarte ocupată cu împletirea cununii.

După glas, copilul înţelese că este în toane bune. Urcă pe brânci malul şanţului înalt în partea aceea, ţinându-se de cioturi şi de mlădiţe şi se propti voios în faţa fetiţei.

— Unde ai fost? îl întrebă ea cu acelaş aer de superioritate, tot fără să se uite la el.

— N'am fost nicăieri, acum mă duc. M'a trimes mătuşa Catinca la lelea Maranda, să-i cer nişte burueni, c'o doare la lingurea.

— Care Maranda? Doftoroaia din capul satului?

— Da.

Fetiţa tăcu o clipă, apoi puse cununa în poală şi se uită ţintă în ochii copilului:

— Ai mâncat ceva?

— Nu, că abia m'am sculat şi m'a mânat după burueni.

— Cum, abia te-ai sculat? Tu nu vezi că e la nămiezi?

Copilul îşi ridică cu greu privirile de sub claia de păr, spre soare, care îl orbi cu un potop de raze.

— Vai de mine! zise el încremenit, o să mă omoare mătuşa Catinca! Am zăbovit lângă nişte purcei, mâncau aşa de frumos!

La plăcuta amintire, ochii prinseră a i-se însenina. Fetiţa îl privea cu milă.

— Stai şi tu colea lângă mine şi mănâncă.

Copilul nu făcea nici un pas. Nu se aşteptase la atâta noroc şi se temea să nu fie numai o glumă.

Ii mai dăduse şi alte dăţi fetiţa să mănânce, dar de cele mai multe ori îşi bătea numai joc de el

— Hai, ce-ai înţepenit acolo?

Copilul făcu sfiit un pas şi se uită cu coada ochiului spre fetiţă. Văzându-i figura îmbietoare prinse curaj şi se apropie de ea.

— Iii! da murdar mai eşti! zise ea uitându-se lung la el şi o umbră de desgust îi urâţi figura.

Ca un câine lovit, copilul se sgribuli şi se trase în lături. Fetiţa însă era în toane bune. Se vede că albastrul florilor de cicoare, pe care îşi odihnise ochii, îi alungase din suflet orice răutate.

— Nu fugi, am să-ţi dau să mănânci

Se sculă în grabă şi după ce puse cununa cu grijă pe muşuroiul de lângă ea, se îndreptă spre un şervet curat pitit în porumb, din care scoase o bucată de mămăligă şi una de brânză. Tăe cu o sforicică o felie de mămăligă şi brânza o rupse în două, cu degetele ei uşor albăstrite de cicoare. Inveli cu grijă la loc partea rămasă pentru ea, apoi dete cele două felii băiatului, care îi urmărise, cu ochi lacomi, toate mişcările.

Când se văzu cu brânza şi mămăliga în poală, îşi dete seama că nu e glumă. Incepu să mănânce încet, aruncând priviri furişe fetiţei, care se apucase din nou de cunună.

Văzând că merindele o să se sfârşească prea repede, puse mămăliga pe pământul sfărâmicios al unui muşuroi, şi, pe când într'o mână ţinea strâns bucata de brânză, cu cealalta aduna fărâmiturile ce-i căzuseră în poală şi le băgă cu lăcomie în gură, ca să nu piardă nici o dumicătură. Din când în când se uita cu teamă spre ţap, să vadă dacă e legat bine.

— Ce mare noroc pe capul meu! gândi el satisfăcut. Ce bine ar fi dacă n'ar fi şi încornoratul ăsta aici!

Incredinţat însfârşit că mâncarea este a lui, începu să îmbuce de zor, înghiţind cu greu, la fiecare bucăţică gata să se înece. Capul se apleca spre piept, apoi se întindea uşor spre ceafă, cu vinele gâtului umflate de înghiţiturile prea mari pentru gâtlejul lui uscat.

— Ei, acum dute, zise fetiţa văzând că a isprăvit. Altfel, te omoară mătuşa Catinca!

Un junghiu tăios îi trecu prin inimă. Se sculă ca ars de jos şi adunnâdu-şi din nou sdrenţele pe el, cu gestul lui obişnuit, o porni cu râvnă la drum.

— Grăbeşte-te că altfel ne întâlnim iar diseară, îi strigă fetiţa din urmă, urmărindu-l cu priviri calde de milă.

* * *

In parea caldă a înserării, cumpenele fântânelor scârţâe a pustiu şi a nesfârşite păreri de rău.

Glasurile dogite ale talăngilor îmbie la odihnă. Lumea, încremenită în rumeneala asfinţitului, priveşte cu teamă un apus, care pentru mulţi poate nu va mai aduce un răsărit. Melancolia înserării strânge sufletele.

Fetiţa, cu cununa albastră, veştejită, în părul ca spicul grâului copt, zoreşte spre casă trăgând cu greutate după ea ţapul neastâmpărat, care se smuceşte mereu de funie. La umbra nucului din marginea drumului se opreşte brusc în faţa copilului adormit, cu una din mânuţele murdare, pusă căpătâi. Din cealaltă, odihnă dealungul trupului, se risipesc dintr'o hârtie galbenă buruenile de leac. Fetiţa se apleacă uşor, îl priveşte cu duioşie şi îi strânge buruenile, pe care i le pune cu grijă în hârtie. Apoi pleacă, puţin adusă de mijloc, cu o mână trasă înapoi, de funia de care se sbate ţapul.

— Ce-o să-i facă sgripţoroaica de mătuşa Catinca! gândeşte ea cu milă.

Copilul nu mai ştie nimic.

Un snop de raze întârziate se adună cu drag pe creştetul micuţului şi se joacă sglobii sărutnâdu-i unul câte unul firele răsvrătite şi încâlcite de culoarea cânepii topite. Peste ochii, sortiţi să vadă numai urâciunile vieţii, milostivele pleoape se lăsaseră blânde ca o binecuvântare cerească.

In visul lui frumos, mătuşa Catinca nu mai exista. Guriţa ţuguiată în cel mai drăgălaş şi nevinovat gest, părea că suge, un sfârc trandafiriu, în vreme ce doi ochi topiţi de văpaia dragostei de mamă îl priveau cu blândeţe şi duioşie.

Visa... şi visul omorâse viaţa!

M-rea Văratec August 1924.

AIDA VRIONI

Umorul meu

Doina directorului unei reviste literare

„Redacţia noastră primeşte zilnic nenumărate manuscrise dela începători. Nu e omeneşte posibil să citeşti într'o zi, tot ceiace primeşti în ziua ceia. Toată lumea traduce azi, nu e om, căruia să nu-i placă un autor, şi să nu ne traducă ceva din el, torturând limba română. Revista se face mai întâi cu proza şi poezia colaboratorilor constanţi".

A. de Herz
Adev. liter. din 30/XI

Dela Nistru pân' la Tisa,
— Don' Director plânsu-ni-s'a —.
La redacţie primise
Zeci de mii de manuscrise.
Din Hotin şi pân' la mare
Versuri scrie mic şi mare
Cu pretenţii literare.
De la mare la Hotin
Numai poezele vin
Să sporească al său chin.
Din Ungheni până'n Săcele
Se scriu schiţe şi nuvele;
De la Turnu'n Dorohoi
Toţi se cred poeţi de soi
Anonimi şi anonime
Intre ei se 'ntrec cu rime
Dracu ştie ce-i apucă
Din franceză să traducă!
Don' director ce să facă?
Să citească şi să tacă —
Sărac, în ţară săracă!
Doar atât: cu poezii
E bogată România,
Vai de director, sărmanul
Cât citeşte el tot anul!
Nevoit să tot citească
Azi, uscat e ca o iască
Poşta însă de cu zori,
Mâini, i-aduce iar scrisori.
Când sosesc de dimineaţă
Sufletul par'că-i îngheaţă
Iar cu poşta la amiază
Ochii i-se împăinjenează
Şi când mai vine pe 'nserate.
Şi sunt plicuri nefrancate,
Din sărite atunci îl scoate!
O corvadă-i la Sisif e
Să te uiţi prin hieroglife!

Autore, zău aşa,
Orişi cine-ai fi mata,
Of, nu mai colabora!
Lasă literaţilor
Grija publicaţiilor!
„Din păcate" *ziua 'ntreagă —*
Scrii — dar nu ca Slavici, *dragă!*
Faci traduceri cu toptanu, —
Lasă să le facă Nanu!
Cât despre filozofie —
Las' pe Blaga L. *să scrie!*
Nici să nu mai faci demersuri
Să-ţi primească-o dramă 'n versuri,
Chiar de-i dialogul viu —
Asta-i a lui Eftimiu!
D-tale 'ţi dau un sfat:
Fă-te medic, avocat,
Inginer sau popă chiar
Fă-te croitor, cismar
Fost sau viitor ministru...
Să te ocupi, cum vrei mata!
Insă — nu colabora
„De la Tisa pân' la Nistru"...

p. conf. E. MARGHITA

Copiii şi tineretul găsesc o lectură cu adevărat plăcută şi instructivă precum şi o bogăţie de imagini, în excelenta revistă

DIMINEAŢA COPIILOR

De vânzare la depozitari, chioşcuri şi librării
UN EXEMPLAR 3 LEI

HAINE DE DAMA
cele mai noui modele începând
DELA 1500 LEI
GASIŢI LA MAGAZINUL
MONDANITE
Lipscani 22
RAION SPECIAL DE DIFERITE ŞTOFE, VELOURS DE LAINE, PLUŞURI, BIBERETURI, GABARDINE ŞI CĂPTUŞELI
MAI EFTIN CA ORI-UNDE!

PURGO
BAYER

CARŢI ŞI REVISTE

PETRE V. HANEŞ: *Istoria literaturii româneşti*, Editura „Ancora", Bucureşti, 1924.

Autorul este cunoscut publicului, dintr'o serie de manuale didactice şi din alte câteva studii de literatură română, publicate cu vreo câţiva ani în urmă. Lucrarea care mărturiseşte mai pe larg simţul de orientare al autorului stă, fără îndoială, în editarea scriitorului *Alecu Russo*, a cărui operă complectă este încadrată într'o serie de adnotări şi discuţiuni cari pun în lumină personalitatea şi opera celui dintâi descoperitor al comorilor noastre de limbă poporană.

Propunându-şi să scrie o istorie a literaturii româneşti d. P. V. Haneş uzează de formula cea mai simplă: redarea pe epoce şi autori, a tot ceeace constitue esenţa operei şi a tot ceeace caracterizează, în deosebi, personalitatea scriitorului. In felul acesta planul lucrării duce la o înţelegere sigură.

Primele capitole (I-VII) despre începuturile noastre literare deschid perspectivele unei activităţi care se accentuiază în tot secolul XVII şi XVIII, pentruca în preajma celui de-al XIX-lea secol să apară răspântea hotărâtoare. Drumul la Roma a celor trei cavaleri ai culturei noastre naţionale avea să trezească o conştiinţă nouă; salutul de convenienţă către Bizant, s'a schimbat deodată într'un salut de frăţie pentru aimatorii mişcărilor liberatoare din toate domeniile vieţii sciale şi culturale ale Apusului. Faptului acesta se datoreşe înjghebarea pe baze temeinice a literaturii noastre. Orgnizată mai întâi prin traduceri sau imitaţii, viaţa noastră terară a trebuit să se oprească, un timp oarecare, în jurului *Gr. Alexandrescu*, însuşi traducător şi mare imitator dar care-şi vădeşte originalitatea tocmai în ceeace ar fi tbuit să se lase mai mult înfluenţat. *Fabulele* lui nu sunt reimate numai la naraţiuni sau metaforă ; au o valoare sibolică şi un neaşteptat efect artistic. *„Toate sunt poveste atât de curgător, atât de firesc, atât de nuanţat după rsonaj şi după împrejurări în cât treci fără să simţi dinumea animalelor în lumea oamenilor, din pădure, în că, pe stradă, în adunări şi cunoşti lumea cea adevărată şi adevărata-i înfăţişare"*.

Dela această operă de fixare a unei experienţe literare autorul lucrării de faţă ecizează rostul curentului traditionalist, al acelei pleiade in jurul *„Daciei literare"* al cărei teoretician era *M. Kogaiceanu* şi nu ma puţin *Alecu Russo*, cari scoteau virtuţi trecutului la lumina prezentului şi cereau operei literare o ndirea sufletului românesc închiegat, cu veacuri înainte, producţia noastră poporană.

Restul volumului bliniază drumul de la Eminescu până în primul deceniul sec. XX, în care timp şi-a consacrat activitatea un Obescu sau Creangă, un Delavrancea sau Caragiale. Esl in caracterizarea epocii, în care şi-a desvoltat Eminesc poezia, un adevăr pe care ţinem să-l amintim.

„S'a explic marelui influenţă asupra contimporanilor şi urmaşilor numai rin forma lui, atât era de atrăgătoare prin noutea şi rmecul ei. Adevărul e însă că la noutatea forme se adaugă şi îndrăzneala concepţiunii. După beatitudi a genială în care se complăcea generaţia dela 1870— pe una succeselor noastre politice, ca desnodământ unor pte de o jumătate de veac, după lumina, fericire şi glon cântată de Bolintineanu şi de Alecsandri, spirit publis'a întors brusc spre nemulţumire şi răsvrătire, sp scepticism şi pessimism. Eminescu a apărut. A avut sensibilitate puternică şi a vibrat de aspiraţiunile noi, a av talentul superior să le exprime şi să le potenteze artistic a ajuns idolul unei noui generaţii".

Intre poeţii rozatorii români din ultimele decenii ale veacului trecut primul din veacul nostru, d. Petre V. Haneş aşează pctor Crăsescu, Al. Mateevici şi D. C. Moruzzi, scriitori sarabeni, a căror contribuţie literară poartă aceeaş caeristică a timpului, pe care o are literatura din princi. Volumul se termină cu o cercetare asupra celor mai tri reprezentanţi ai oratoriei sec. XIX (Bărnuţ, M. Kogeanu, Titu Maiorescu, Delavrancea, Tache Ionescu, et

Specialist, dol Petre V. Haneş nu a făcut operă pentru specialişti. rarea d-sale se adresează publicului mare ; e scrisă, p rmare, fără pedanterie, cu o sinteză luminoasă a tutur aptelor mai însemnate din istoria noastră literară. hind să ne întoarcem din când în când ochii în trec artea d-lui P. V. Haneş ne este un tovarăş care inspi credere. Cu atât mai mult suntem dar datori să-i citi rarea.

* * *

MIHAIL STERE: *Vremelnicii* (Zăpezi de aur, Ars poetica, Ostroave n Editura „Invăţătorul român", Focşani, 1924.

Poetul este la a ea volum. Dela *Pajiştile sufletului* până la *Vremelnicii* itia poeziei sale a avut de înregistrat siguranţa versu expresiei şi adâncirea concepţiei. Ambele calităţi sunt ce în ce mai vădite : Versul e sonor şi cizelat cu maijă, concepţia închiegată cu energie. N'o găsim intreg *Zăpezi de aur*, în care totuşi ne încântă frumuseţea iilor din „Toamnă";

Luminişuri de ti şi tristeţe în lumină...
Păsări care trec re, zări care se strâng în zbor..
Toamnă fără-de re, dureroasă şi senină
uturor..

şi nici în „Glosse" în poetul încearcă să fixeze anumite căi de conduită ei :

De meşteşug nu-ă; ce-i meşteşug nu-i artă
Cuvântul strâns dă şi'mpărechiat cu silă
nu e cristal, nici şi pe artist nu-l iartă.
De aceea-atâtea i sunt cioburi de argilă.

au :

Poete, cultul e'ntâia lege-a ta !

O găsim însă în „ve mici" şi nu în „Păianjenul" n care răsare o stro nunată, plină de imagini frumoase şi sugestive :

Dela el po nine-i o cărare
din subţire el ţesută
încât lume că-i o rază
din împă i căzută ;
astfel că re seară
pe cărare el până la mine
luna lune ară —
o fecioară
în veşmin lumine...

lar în „Nocturnă", poe e imprimă volumului nota viguroasă. Sufletul desc din formele reci ale lutului năzueşte către mirajul teietor al divinităţii. Ideea reazimă tocmai în acea mântare :

Să-mi luminez odaia cu tot ce-am vrut să piară?
Cu tot ce-mi stânjeneşte dorinţa liberărei?
Să mă înclin în faţa celui sortit să moară?
Când zarea nu mi-i roabă să fiu supusul zărei?

Astfel poetul îşi alungă frământarea ; lutul robeşte durerei, este moartea eternă. In faţa acestei eternităţi, viaţa, deşi vremelnică, e totuşi treaza :

In jurul fruntei albe sînt zările eterne.
Mi-e sufletu-armonia stăpânitoare 'n lume,
Simt aripile morţei sbătându-se 'n caverne
dar trupu-mi n'are teamă, durerile sunt spume..
Şi peste truda celor ce nu-şi găsesc cărarea
mă 'nalţ — val de lumină vâslind eternitate —
îmbrăţişez cu patemi — ca pe-o femee — zarea
şi-mi simt Divinitatea din nou Divinitate !

* * *

MAGDA D. NICOLAESCU : *Intre Nord şi Dunărea noastră*. „Tipografia Românească", Ploeşti, 1924.

Insemnările de călătorie, atât de puţine în vremea de faţă, alcătuesc o literatură interesantă şi instructivă. Ni se dă ceva din furnicarul altor oameni, cu alte obiceiuri şi cu alte preocupări decât sunt ale noastre.

Autoarea îşi adună aci notele dintr'o călătorie în ţările nordice. Tot ceeace poate deştepta interesul nostru este evocat cu deosebite puteri de descriere, într'o limbă frumoasă şi vioaie. Dela Lwow până la Stockholm, dela Göteborg şi până la Bratislava, toate oraşele vizitate îşi găsesc punctele de caracterizare fie — în primul rând — după impunătoarele lor comori de artă, fie după condiţiunea istorică a însemnătăţii lor.

Pentru noi lucrarea d-rei Magda Nicolaescu, îmbogăţită cu reproduceri numeroase după capodoperele architecturei străine, constitue un îndreptar preţios. Civilizaţiile statelor noi, Polonia sau Cehoslovacia, le cunoaştem, deocamdată, numai din cele ce relatează ziarele. In capitalele apusului circulă de ani de zile albumuri cu indicarea şi descrierea tuturor celor vrednice de văzut în ţările de formaţiune nouă. Felul acesta de scrieri n'a prins la noi şi nu ştiu dacă s'a încercat cineva în direcţia aceasta. Poate mai târziu, odată cu pătrunderea noastră în conştiinţa europeană, interesul să se deştepte. Până atunci ne rămân notele d-rei Nicolaescu şi a celor câtiva cari vor străbate drumurile străinătăţii. Fără să-şi ridice descrierea până la contemplaţia din volumele de călătorie ale d-lui *N. Condiescu*, în care lirismul desgolit de orice altă preocupare mărturiseşte o desăvârşită frumuseţe sufletească, volumul „Intre nord şi Dunărea noastră", cu o notă mai mult documentară, este o contribuţie tot atât de serioasă la înţelegerea lumilor pe care nu le cunoaştem.

* * *

ROMA (IV, 9-10). In lipsa d-lui profesor Ramiro Ortiz „Roma" apare sub îngrijirea redacţională a d-lui *Alexandru Marcu*, care închină articolul prim lui *Edoardo Scarfoglio*, ilustrul fondator al celor două cotidiane *Il Matino* şi *Corriere di Napoli*.

S'au împlinit şapte ani dela moartea lui Scarfoglio, care a fost cea mai luminoasă figură de gazetar şi scriitor militant dela sfârşitul secolului al XIX-lea. Intelectualitatea italiană s'a adunat cu acest prilej spre a lua parte la desvelirea bustului său din Napoli. Cine a fost Scarfoglio şi ce însemnătate are activitatea lui pentru lupta de emancipare a Italiei de Sud, ne spune d. Al. Marcu în rândurile ce urmează :

„Gazetar — (cuvântul ar trebui reintegrat în toate drepturile sale pentru Scarfoglio) — polemist, scriitor şi critic literar, demn tovarăş de luptă şi de ideal cu Giosuè Carducci ; generos şi inspirat revelator al artei lui Gabriele D'Annunzio (în care a descoperit, printre cei dintâi, pe marele poet al patriei şi vremurile sale), Scarfoglio s'a dovedit astfel mare prozator, căci putem vorbi astăzi de el ca de un scriitor cu drepturi câştigate în analele literaturii italiene moderne".

„Şi astfel — spunea la Napoli Giovanni Porzio, vechi prieten al său — înnalta semnificaţie a destinelor Italiei în civilizaţia mondială şi-a găsit puternicul său artist, glasul semeţ care, cu splendoarea artei şi fascinaţia culturei, lega de istorie nobleţea celei mai înalte meniri a poporului italian".

„Priceput interpret al poeziei altora, el însuş poet şi novelist în tinereţe, suflet de o sensibilitate plină de resurse şi subtilităţi, profund intuitor al sufletului colectiv, mare înţelegător al clasicismului, Scarfoglio s'a regăsit pe sine în coloanele unei gazete de provincie. Lumea şi anomaliile sociale cu care s'a războit, l'au silit să devină polemist; prompt, sigur, eficace, nemilos dar drept, căci aproape nimeni altul nu mai avea dreptate pe atunci în ţara sa. Polemică pusă în slujba unui singur gând, de toată ziua: trezirea, creiarea conştiinţei naţionale în Italia, clădirea anevoioasă a piedestalului pentru Naţionalismul, D'Annunzianismul şi Fascismul de mai apoi: imboldul reînălţării italice la ceeace fusese odinioară Roma în restul lumii, în Mediterana mai ales !"

„Vigoare, entuziasm exuberant, ironie muşcătoare, simţ artistic şi, mai presus de orice, dragoste pentru patria, pentru colţul de patrie în care se născuse, iată prin ce este meridional şi prin ce trăeşte încă în conştiinţa recunoscătorilor săi urmaşi, Edoardo Scarfoglio."

* * *

NAZUINŢA (Noembrie). *„Spre deosebire de literatura castiliană, dramatică în cel mai larg înţeles al cuvântului, literatura portugheză, aproape cu desăvârşire lipsită de dinamism şi spirit critic, e toată numai lirism"*. Cu această sobră caracterizare d. *Al. P. Telega*, harnicul muncitor în ogorul literaturilor neolatine, îşi începe studiul său despre „Un reprezentant al lirismului portughez. Este vorba de poetul *Anthero de Quental*. Trecem, deocamdată, peste curiozitatea de a cunoaşte esenţa acestui poet liric, pentru a face loc unor juste observaţiuni asupra literaturii noastre de astăzi, poate prea aspre, dar, de fapt, destul de adevărate :

„Avem nevoe decât mai multe traduceri spre a fecunda pe scriitoraşii şi poeţeii noştri, extaziaţi, încremeniţi în faţa nuveletelor şi muzicuţelor lor, fără să bage de seamă cât de neisprăviţi sunt. Orice s'ar spune, azi, nici la noi nu-şi mai pot avea rostul *idioţii de geniu*, cari, fără să cunoască abeceul gândului şi scrisului, cred că vor da opere nepieritoare numai zdrăngănind din cobză şi fluerând din naiul naţional. Lucrarea de mare sinteză profetizată şi aşteptată dela românism, nu va ieşi din viziuni parţiale, la care va rămâne osândit povestitorul neadăpat din izvoarele bogate ale întreg duhului omenesc".

Poetul *Anthero de Quental* face parte din familia îndureraţilor veacului al XIX, în care intră un Leopardi sau Schopenhauer, un Thomson, Senancour, Kierkegaard sau Eminescu. Este autorul groaznicelor şi lapidarelor sonete întru lauda morţii, a morţii *„funerară Beatrice cu mâna îngheţată, dar singura Beatrice consolatoare"*. Primele lui sonete, dintre 1860—62, cuprind în mugur pe toate cele de mai târziu, după cum florile conţin sămânţa roadelor. „Vădesc un suflet sensibil, preocupat de metafizică în faţa rudimentară, a îndoelii teologice, şi fac să plutească valuri de tristeţe, aidoma fâşiilor de nori ce umbresc intermitent soarele, lăsând să se ghicească furtuna de a doua zi. Fără să aparţie vreunei şcoli, sau să se supuie vreunui curent literar, poezia lui fiind o poezie personală cu desăvârşire, Anthero de Quental nu se lasă absorbit de optimismul care, după romantici, se răspândeşte în toată Europa, inclusiv Portugalia. Deşi o clipă, printr'o tresărire spontană a temperamentului, se pare dus spre acest optimism, dispreţuind faima şi gloria şi văzând în eternul femeesc sinteza vieţii, nu întârzie să scrie :

Cerând formei, în zadar, ideea curată
Mă'mpiedic, în ceţuri, de materia aspră
Şi 'ntâlnesc nedesăvârşire în tot ce trăeşte.

„Sbuciumul primului period pentru a şti dacă Dumnezeu este sau nu adevărul, ajunge în sine şi în felul cum este exprimat spre a ne arăta că poetul nu sburase din cercul reprezentării elementare a fiinţelor, către sfera abstracţiilor raţionale"...

D-l *Mircea Florian* continuă studiul „Kant şi geneza criticismului", d. *I. B. Georgescu* descrie, cu reproduceri după cele mai însemnate şi mai originale odoare, mânăstirea Cozia. Poetul *G. Bacovia* publică poezia „Prietenul meu, smochinul" din care nu se vede de loc că adevărata literatură românească purcede de aci, după cum în poezia „Obsesie" a d-lui *Eugen Constant* căutăm, în zadar, *poezia*. Numai două strofe de probă :

Sgârcită sub cleştele grelei torturi mi se sbate
Fărâma de inimă suptă de-un aprig pojar ;
Primejdia-mi tae suflarea c'un plesnet amar,
Şi mintea-mi leşină sub pumnul vrăjmaş ce s'abate.

Şi-atunci ca tăunii cei negri cu boturi păroase,
Ce sug din spinările vitelor sângele viu, —
Macabrele gânduri, pornind în convoiu cenuşiu,
Sug moalele craniului meu şi se 'nfig până'n oase.

E îngrozitor !!! Şi totuşi la „Năzuinţa" veghiază, pentru poezie, d-na *Elena Farago*, o sentimentală. Cum se împacă duioşia d-sale cu obsesiile poetului „torturat" de diavoli? Noroc pe bieţii cititori că intervine poezia cuminte şi luminoasă a d-lui *N. Milcu* din „Post-scriptum", ale cărei versuri în armonie minoră alungă toate vedeniile necurate :

Şi jiltul tău cu braţele deschise
In umbră-aromitoare, sub gutui,
Vrăjit de lună 'n preajma serii
Doarme
Visând, desigur, la stăpâna lui...

Şi tot mai lin, mai cald, coboară noaptea
Potop, din slăvi albastre revărsând
Pe scrisul meu un val de-argint, — de-mi pare
C'am plâns, scriind, pe fiecare rând...

Pentru nuvela „Buclucuri" a colaboratorului nostru d. *Ion Dongorozi* am putea aminti toate cele spuse până acum despre scrisul d-sale. Afară de câteva iluminări de tehnică, evoluţia scrisului d-lui Dongorozi, mult cântata d-sale evoluţie, e inexistentă. Autorul a debutat deodată întreg. Schiţele d-sale, o repet, trădează envergura romanului.

De observat că în afară de notele d-lui Al. P. Telega asupra revistelor străine, cronica românească a revistelor lipseşte.

* * *

DATINA (Noembrie) cu un articol de fond al d-lui *C. Rădulescu-Motru* întitulat : „Ţăranul şi Revoluţia" în care citim: „Ţăranii n'au înţelegere pentru revoluţia-marfă, adică pentru revoluţia reclamă pentru unii şi sperietoare pentru alţii; ţăranii au înţelegere numai pentru revoluţia izbăvitoare din rădăcină. Cum să spui mulţimei ţăranilor, că şefii vor revoluţia numai ca sperietoare pentru guvern? Cum să le citeşti gazeta în care se scrie că totul e putred şi corupt, şi să suggereze totuşi ţăranilor că putreziciunea şi corupţiunile vor dispare cu schimbarea guvernului? Atmosfera sufletului ţărănesc nu permite asemeni subtilităţi. Cuvântul la ţăran este strâns legat de gest. Revoluţia este revoluţia pentru el. Cine propagă revoluţia o rupe cu trecutul, cu aşezămintele statului, şi cu orişice autoritate recunoscută. Acei cari vorbesc ţăranilor de revoluţie, ca să nu-şi piardă vorba degeaba; trebuesc dar să meargă până la capăt: să se arate mai violenţi de cât sunt ei poate în realitate. Aşa cântecul pe tema revoluţiei începe să se sue în ton. Şi s'a suit destul în anii din urmă"...

Despre Anatole France scrie d. *Const. D. Ionescu*, cu stilul d-sale înflorit, pe care l'am relevat de atâtea ori în coloanele noastre. Proza o ţine d. *Al. Lascarov-Moldovanu*, poezia d-nii *I. Vania* şi *A. Cotruş*, care în „Robia lor" împărechiază evocarea cu un imagism viguros :

Sătul de ale şesurilor bucurii mărunte,
Când urc pe munţii lor, mă simt un munte...
In codrii lor grozavi când intru eu tresar în bucurii de rând...

Şi sub potopul sângelui şi-a fiecărui gând,
Sub bolta lor mă simt, crescând...

* * *

ŢARA DE JOS (15 Noembrie) cu proză şi versuri de d-nii *N. N. Vasiliu* (Cum se creiază o opinie publică), *Al. Lascarov-Moldovanu* (Un prieten-schiţă), *Vintilă Rusu Şirianu* (Dimineaţă), *I. Gr. Oprişan* (Experienţe trăite) şi *G. Nikita* (Adio grădină). Sunt în versurile poetului din urmă frumuseţi cari îmbogăţesc expresia şi tempereazâ avântul :

Inaltă, uscată, clătită de vânt,
Cu ciucuri de aur în formă de salbă,
Drept cruce de veghe l'al toamnei mormânt,
Smerită s'apleacă o floare de nalbă.

Şi astfel tristeţile 'n suflet cobor,
Topindu-se 'n preajma icoanelor mute,
Mici frunze ce flutură 'n grabă şi mor
Plângând pe altarul iubirii trecute...

* * *

CELE TREI CRIŞURI (Nov.-Dec.) Un număr bogat. D-l *O. Tafrali*, scrie despre „Mânăstirea Putna şi tezaurul ei", introducerea volumului „Le trésor byzantin et roumain du monastère de Poutna", care se tipăreşte actualmente la Paris. D-l *Bogdan Ionescu*, profesor universitar, îşi publică un fragment din conferinţa „Despre democraţie". Proza e semnată de d-nii *N. Dunăreanu* şi *Adrian Pascu*, poezia de d-nii *George A. Petre*, Ion Gane, Volbură Poiană, *C. Zancu*, Ioan Ciorănescu, *Radu Gyr*, Dem. Gâlman, etc., etc... Prea multă poezie !

Numărul e complectat cu cronici multe şi interesante.

* * *

MACHINA (Noembrie) ne vine dela Râmnicu-Sărat, de a cărei apariţie se îngrijeşte prietenul *Octavian Moşescu*. Ceeace prinde să intereseze literatura, sunt versurile d-lui *Victor Dimitriu* din „Copilăria mea":

Copilăria mea... o urbe
Cu trei sau patru case mari,
Cu uliţele toate curbe
Şi vuet veşnic de fierari...

Poetul anunţă un volum de versuri care va apare la o cunoscută editură bucureşteană. Nu ştiu cu ce-l va umple. „Copilăria mea" are, desigur, calităţi :

O, visuri cu nectar de rodii
Şi ani de vrajă, ideali...
Veneau flaşnete mari, cu zodii,
Cu şoareci albi şi papagali.
Arareori, o telegramă,
Cu majuscule de tipar,
Vestea o tristă panoramă
Sau un panopticum bizar.
Şi 'n umbra recilor amurguri,
O orgă cu ocult rezort
Cânta un cântec de foburguri,
Prelung şi straniu, ca de mort.

Poetul însă nu e în genul lui. Iată pentruce credem că la alcătuirea volumului va trebui să ţină seamă de acele vreo patruzeci de sonete, răspândite prea darnic revistelor.

* * *

SLOVE (Octombrie). D. *George Mihail Zamfirescu* încearcă negarea criticei (a criticei de astăzi, bine înţeles) — cu exemple destul de transparente — admiţând o autocritică, de cele mai multe ori binecuvântată : *„Criticul îl vei găsi în tine, nu alerga la alţii... Imi place să cred că iscusiţii noştri concetăţeni au cel puţin atât pic de bun simţ, că niciodată nu voiu întâlni pe unul care să se oprească în faţa mea, ţantoş, să se înfigă în călcâe şi să-mi spue: iată, eu sunt criticul care să te cenzureze"*...

Problema pusă aci de d. G. M. Zamfirescu a fost una dintre cele mai discutate. Şi s'a convenit a crede că nici odată artistul nu-şi poate discuta obiectiv creaţiunuea sa. Deci, atot puternicia acestei arte vechi, de când lumea: *critica*. Argumentele insuficiente ale d-lui G. M. Zamfirescu nu sun singure în stare să nege absolut rezultatul efectiv al criticei.

Proza numărului acesta o susţin d-nii Const. R. Crişan şi Ion Mehedinţeanu. Versurile (numai 7 la număr) de d-nii Gr. Veja, Eugen Constant, Const. Goran, Ion Ciorănescu, G. Tutoveanu, A. T. Măceş şi Al. Iacobescu.

Paginile de însemnări mărunte sunt interesante şi scrise obiectiv.

GEORGE BAICULESCU

BIBLIOGRAFIE

AL. I. STAMATIAD. *Din trâmbiţi de aur*. poezii. ed. III (Biblioteca pentru toţi).

ION GANE. *Zări de altă dată*, poezii. (Tip. Poporul. R.-Sărat).

I. PELTZ. *Fantoşe vopsite*. (Ancora).

S'a pus în vânzare
Almanachul ziarelor
Adeverul şi Dimineaţa
pe anul 1925
cu un bogat material literar şi calendaristic.
şi un numar mare de clişee în legătură cu
toate evenimentele din cursul anului.
Cereţi-l la toate librăriile şi la chioşcurile de ziare
PREŢUL LEI 30 EXEMPLARUL

CITIŢI
Cuvântul Liber
viguroasă revistă
politică şi culturală
scrisă de cei mai
apreciaţi publicişti
:: independenţi ::
Exemplarul 5 Lei

INSEMNĂRI

Ecoul visitei publiciştilor Cehoslovaci

Luna trecută am avut oaspeţi dragi. Ne-au vizitat reprezentanţii celor mai de seamă ziare din Cehoslovacia.

Programul vizitei gazetarilor streini îl cunoaştem: se începe cu discursuri şi se sfârşeşte cu alocuţiuni interminabile, cari adesea nu interesează pe nimeni. Visita colegilor din Cehoslovacia a avut totuşi un rezultat bun. S'au tipărit o mulţime de articole favorabile asupra noastră în ziarele din Praga.

Dintre articolele publiciştilor cehoslovaci, s'au remarcat prin sinceritatea lor notiţele de călătorie ce le-a tipărit în marele ziar democrat „Slovensky Dennik" d-na *Iindra Huskova-Flajshansova*. Această scriitoare este cunoscută ca propagandistă a culturei româneşti, pe care o cunoaşte foarte bine şi asupra căreia a mai scris nenumărate articole şi studii. Foiletoanele d-nei Huskova-Flajshansova sunt admirabile şi ca fond şi ca formă. Ele se ocupă de mişcarea intelectuală şi culturală din România. Articolele favorabile României au apărut succesiv în „Slovensky Dennik" din Noembrie c. şi sunt de remarcat îndeosebi călduroasele recensii asupra excursiunei „Cântărei României" la Bratislava şi cronicile asupra Iaşilor, Bucureştilor şi Braşovului. In loc de convenţionalele complimente furnisate de către animatorii propagandei oficiale, d-na Iindra Huskova-Flajshansova (care este Conferenţiară a Universităţei din Bratislava) a ţinut să publice câteva foiletoane documentate, şi scrise cu acea obiectivitate care caracterizează cultura cehă.

Ar fi bine ca frumoasele notiţe de „călătorie" a doamnei Iindra Haskova-Flajshansova să fie traduse în româneşte, ca să fie cunoscute şi de Români părerile ce le are despre noi o distinsă savantă cehă.

Sursa inspiratiilor D-nei de Ségur

Cercetarea surselor de inspiraţie ale scriitorilor n'au cruţat nici literatura pentru copii a Contesei de Ségur. D. René Gobillot şi-a luat sarcina acestor cercetări şi a comunicat printr'o conferinţă rezultatele obţinute.

Sophie Rostopchine se căsătorise cu contele Eugène de Ségur în 1819, şi s'au instalat în castelul des Nouettes, de pe valea Risle. In acest castel şi-a petrecut o mare parte din viaţă şi şi-a compus operile sale d-na de Ségur.

Scrisese douăzeci de volume în 15 ani.

Cea mai mare parte din eroii ei, spune Gobillot, au trăit în acel colţ din Normandia şi au trecut în literatură, descrişi cu multă exactitate. D-na Bombeck din „Deux Nigauds", era vicontesa Henri de Ségur „în care o educaţie prea meschină pusese alături de o nesfârşită bunătate, un solid fond de extravaganţă".

D-na des Ormes, cocheta bătrână din „François le Bossu", a trăit şi ea în realitate. Un fiu al ei, spusese într'o zi d-nei de Ségur: „Eu am un an mai mult ca mama... adăugând, da, mama spune că are 29 de ani; ori eu am treizeci.

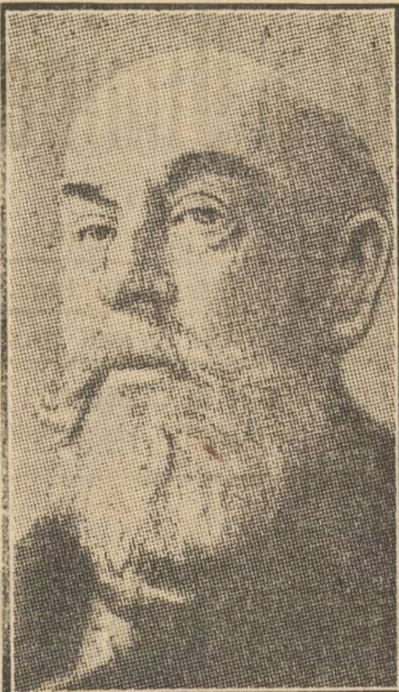
Unul din personagiile cele mai nostime ale d-nei de Ségur, d. Tocambel din „Quel amour d'enfant!" a fost prins după un ilustru savant, Pouqueville, fost consul al Franţei la Ianina.

Scrisese asupra călătoriilor lui în Grecia, cu pretenţiuni de archiologie, dar specialiştii i-au contestat erudiţia şi chiar ambiţiile lui filozofice. Pouqueville ca şi Tocambel, avea trei peruci mai mult ori mai puţin stufoase pe care le schimba la date fixe ale lunei.

Natural nu toate personagiile operelor d-nei de Ségur, au fost identificate, probabil însă că, talentul ei realist găsise în fiecare o sursă de inspiraţie. Locurile însă în care se desfăşoară acţiunea diferitelor ei opere, se recunosc în natura înconjurătoare locului unde şi-a trăit viaţa ilustra scriitoare.

Noui membri al Academiei franceze

Academia franceză a ales, deunăzi, pe d-nii Georges Lecomte, Emile Picard şi Albert Besnard membrii ai Academiei în locurile decedaţilor Frederic Masson, Charles de Freycinet şi Pierre Loti.

Albert Besnard

La locul lui Frederic Masson au fost şase candidaţi: Georges Lecomte, Robert de La Sizeranne, André Beaunier, de Lauzac, de Laborie, Marcel Boulanger şi Malvesin. După şase scrutine, în care primii doi candidaţi obţinuseră cele mai multe sufraje, Georges Lecomte a obţinut majoritatea.

Pentru locul lui de Freycinet au fost numai trei candidaţi: Emile Picard, ales chiar dela al doilea scrutin, Pierre Mille şi Hugues Le Roux.

Pentru fotoliul lui Pierre Loti s'a dat de asemeni o luptă de cinci scrutine între Albert Besnard, Francis Jammes, Paléologue, Poizat şi Amiral Degouy.

Primii doi au început cu un număr egal de voturi la primul scrutin, la următoarele două Francis James a trecut în frunte, pentru a pierde locul la al patrulea, în favoarea lui Besnard care în fine, la al cincilea scrutin, atinge majoritatea cerută.

Iată şi câteva note biografice asupra noilor aleşi:

Georges Lecomte este de mai mulţi ani preşedinte al societăţii „Oamenilor de Litere" şi director al şcoalei Estienne.

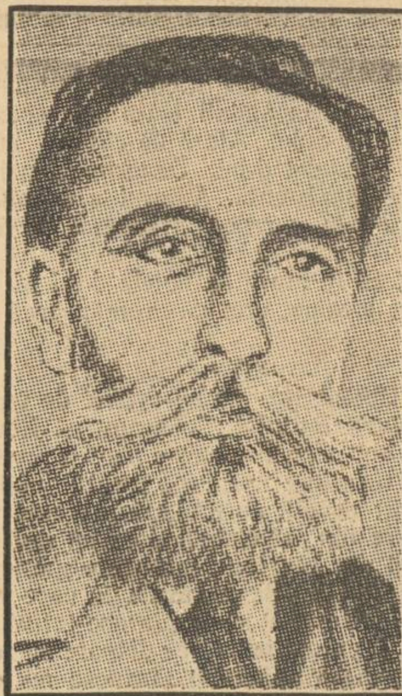
Născut în 1867, Lecomte a publicat mai multe cărţi

Emile Picard

care dovedesc, pe lângă un spirit ales, şi o amplă diversitate de predilecţii în alegerea subiectelor. A publicat, în 1891, primul roman **la Meule**, căruia i-a urmat **la Suzeraine, la Maison à fleurs, les Cortons verts, le Veau d'or, les Hannetons de Paris**, şi acum de curând **la Lumière retrouvée**. A mai scris un volum asupra lui **Clemenceau** şi două piese de teatru jucate odinioară la Teatrul Liber.

In critica de artă a publicat două volume **Pissarro** şi **l'Art impressioniste**, acesta din urmă fiind primul asupra picturei impresioniste şi adăugând la opera literară prestigiul care a făcut din Georges Lecomte, una din figurile cele mai reprezentative ale literelor franceze de azi.

Georges Lecomte

Emile Picard, secretar perpetuu al Academiei de ştiinţe, era desemnat a ocupa fotoliul onorat odinioară de Henri Poincaré, fiind unul din cei mai mari matematiciani ai timpului.

Primele lucrări ale lui Picard au apărut tocmai, în epoca de înflorire a „Şcoalei dela Berlin" într'o vreme când ştiinţa matematicei părea monopolizată de savanţii germani.

A formulat întâi, ca profesor la facultatea de ştiinţe din Paris, teoria funcţiilor analitice. Două teoreme ale sale, privitoare la particularităţile funcţiilor analitice uniforme, au fost punctul de plecare al unor cercetări, pline de interes pentru ştiinţa matematicei.

Din lucrările lui Em. Picard, al căror stil a făcut pe un savant străin să spună că citirea lor este tot atât de agreabilă ca a unui roman, cităm: **la Science moderne et son etat actuel; Une introduction à l'histoire des Sciences; Pascal, matematicien et physicien; De la science; La théorie de la relativité et ses applications à l'astronomie.**

Albert Besnard, membru al Academiei de Arte frumoase, fost director al Acadmeiei Franţei la Roma, este azi directorul şcoalei naţionale de Arte frumoase.

Născut în 1849, la Paris, în 1874 este titular al marelui premiu al Romei pentru pictură, expune de atunci regulat la Salon şi în 1900 e numit membru în juriul Expoziţiei universale.

Opera considerabilă a lui Besnard, plină toată de idealism, şi străbătută de gândul educativ şi filozofic, reflectă imaginaţia lirică a analistului unită cu solide calităţi picturale ale artistului.

Noul academician a anunţat şi un volum **Sous le ciel de Rome**, care va apare în curând cu amintirile celor opt ani, cât a reprezentat arta franceză la Roma.

Carlo Goldoni

La Teatrul Regina Maria, compania Bulandra reprezintă cu mult succes comedia lui Goldoni „Slugă la doi stăpâni". S'a mai jucat la noi, din repertoriul dramatic al acestui mare comic, şi altă comedie „Hangioaica", dar nici odată Goldoni n'a fost înfăţişat aşa, în cât publicul să se intereseze de autorul, care cu drept cuvânt e considerat ca un Molière al italienilor.

Comediile lui Goldoni nu sunt nici clasice, după modelul lui Plaut şi Terenţiu; nu se aseamănă nici cu piesele populare din vremea Renaşterei; nu suferă influenţa teatrului francez, al celui spaniol italianizat şi nu se înrudeşte nici măcar cu produsele vestitei *Commedia dell'arte*. Totuşi se simte mereu că autorul a fost impresionat de aceasta din urmă şi nu o va uita nici atuncia, când la Paris, va scrie piese organizate cu scenarii şi subiecte bine definite.

S'a născut la Veneţia în 1707 şi singur mărturiseşte în memoriile sale „cum nu se poate nega, că e născut sub influenţa unei stele comice de oarece însăşi viaţa lui a fost o comedie".

Primele lui jucării au fost marionetele, trase pe sfoară de părintele său, un medic amator mai mult de spectacole decât de bolnavi, şi care pribegea din oraş în oraş. Goldoni a învăţat prin şcolile diferitelor oraşe, păstrându-şi ca lectură preferată numai teatrul. La şapte ani scria o comedioară şi la treisprezece joacă chiar un rolişor într'o reprezentaţie de amatori. La cincisprezece ani visează să dea literaturii italiene un repertor şi când e trimis la Rimini să studieze filozofia el face cunoştinţa cu directorul unui teatru ambulant cu trupa căruia ajunge la Chioggia unde îşi regăseşte familia. Părinţii îngroziţi de viaţa ce-l ispiteşte, îl pun să-şi continue studiile într'o şcoală de preoţi de unde ese diacon şi scrie o satiră împotriva societăţei. E gonit din viaţa monacală şi-l regăsim rând pe rând ajutorul procurorului dela Chioggia, notar la Udine, secretarul ministrului Veneţiei la Milano, consulul republicei Genoveze la Veneţia. In cele din urmă se stabileşte avocat la Veneţia. Pledează, dar gândul îi este urmărit de fantoma teatrului. Scrie o tragedie „Belizariu" la 1732 căreia îi urmează o avalanşă de alte tragedii, tragi-comedii, comedii, divertismente, melodrame, etc., până când înşeală o fată cu care voia să se căsătorească şi e nevoit să fugă.

Viaţa lui, de-aci încolo, devine un lung şir de aventuri mai mult sau mai puţin penibile. Toţi directorii de trupă îi cer piese şi dela 1748 la 1762 trăeşte o viaţă fericită de autor aplaudat. Când cercetezi titlurile a două sute de piese, care alcătuesc opera dramatică a lui Goldoni, te izbeşte înfăţişarea lor disparată.

Toate genurile de teatru se întâlnesc în această operă prodigioasă, dela tragedie la farsă, dela comedia burghe-

---

MARUNTE:

— A apărut în editura Librăriei „Universala" (Biblioteca pentru toţi No. 900—900 bis) a treia ediţie din volumul de versuri: „Din trâmbiţa de aur", de d. **Al. T. Stamatiad.**

— Ultimul volum de versuri al poetului **Alexandru Gherghel** a apărut la Constanţa şi se intitulează **Insula Uitării.**

— In editura „Cartea Românească" vor apare în curând volumele: „Consulul", roman de d. **C. Ardeleanu** şi „Vadul Hoţilor", roman de d. **Vasile Savel.**

— Vor apare în colecţia „Cartea Vremii" volumele: „Legătura roşie", nuvele de d. **Emanoil Bucuţa**, „Satul meu", versuri de d. **Ion Pillat** (cu xilogravuri de pictorul Teodorescu-Sion) şi „Viitorul inteligenţii" de **Charles Maurras**, în traducerea d-lui Tudor Vianu.

— S'a deschis, în sala Mozart (Palatul Independenţei) expoziţia de acuarele a pictorului **N. Grant.**

— Zilele acestea se vor decerne premiile parisiene **Goncourt** şi **Vie Heureuse.**

— Editura „Plon" reeditează lucrarea **Histoire de France** a lui Jacques Bainville. Ea va fi ilustrată cu documente numeroase şi va fi oferită pe un preţ de popularizare.

— Va apare în editura „B. Grasset": Oraison funèber pour les morts de Verdun" de **Henri de Montherlant.**

— La Teatrul Regina Maria se va reprezenta în curând „Doctorul în dilemă" piesa lui **Bernard Schaw**, şi „Contele de Brechard" de **Forzano.** à

— Vor apare, de d. **Ludovic Dauş**, volumele: „Apa botezului" nuvele (Ed. Alcalay-Universala) şi „Asfinţit de oameni", roman (Ed. Socec).

— La imprimeria Fund. „Principele Carol" a apărut lucrarea d-lui **Nicolae Petrescu:** „Invăţământul în Anglia şi Statele-Unite".

— Tot la Fundaţia „Principele Carol" a apărut studiul d-lui **Tudor Vianu:** Das Wertungsproblem in Schiller's Poetik".

— Va apare a doua ediţie din „Revolte şi Răstigniri" de d. **A. Dominic.**

— Ultimul număr din **Illustrazione Italiana** se ocupă de a XIV-a expoziţie internaţională de Artă din Veneţia şi reproduce numeroase tablouri din secţia românească

— Scriitoarea italiană **Grazia Delaedda** a publicat de curând romanul: „La Danza della collana". Acţiunea prinde scene din viaţa ţăranilor din Sardinia.

— A apărut în „Biblioteca pedagogică a Casei şcoalelor" studiul lui **Ed. Claparède:** „Psihologia copilului şi Pedagogia experimentală" în traducerea d-lui **Virgil N. Duiculescu.**

— Tot în colecţia publicaţiunilor Casei Şcoalelor a apărut a doua ediţie din cartea d-lui **N. Iorga:** „Cărţi reprezentative în viaţa omenirii".

— Numărul pe Noembrie al excelentei reviste genoveze **(Revue de Genève)** anunţă fuziunea cu **„Bibliothèque universelle"** din Lausanne. Conducător al celor două organe, cari vor apărea, de azi înainte sub titlul **Bibliothèque universelle et Revue de Genève**, va fi tot scriitorul Robert de Traz.

— S'a înfiinţat la Paris societatea „**Les Amis du Livre russe**", din iniţiativa unui grup de scriitori ruşi şi francezi.

— A apărut la Paris **Memoriile** călugărului Rasputin, redactete de fiul acestuia, cu numeroase scrisori către împărăteasă şi fotografii inedite.

— Compania dramatică Bulandra-Manolescu-Storin, intenţionează o reluare a comediei „Mărgeluş", de **A. de Herz.**

— A încetat din viaţă fostul artist al Teatrului Naţional **Ion Cutzarida**. Până în anul trecut, defunctul a fost secretar al Sindicatului artiştilor dramatici.

— Poetul francez **Francis Jammes** şi-a publicat de curând o ediţie de lux a „Almaïdei Estramont" cu compoziţii în culori de I. B. Wettiner.

— Premiul **Nobel** pentru pace, pe anul 1924, nu va fi decernat nimănui.

— **Georges Lecomte**, cunoscutul istoric, romancier şi critic francez, actual preşedinte al „Societăţii oamenilor de litere" din Franţa, a fost ales membru al Academiei Franceze.

— A încetat de a mai apare ziarul „Dreptatea" din Chişinău.

— Teatrul Naţional va reprezenta, în actuala stagiune, „Femeia cu două suflete" de d. **Ion Sân Giorgiu** şi „Iubire" de d. **Paul I. Prodan.**

— Guvernul polon a înfiinţat un premiu de 5000 zloţi care va fi acordat în fiecare an celei mai bune lucrări în domeniul literaturii. Premiul va fi acordat pentru prima oară în luna Februarie 1925.

— Academia Română a primit donaţia societăţii „**Timişoara**", instituind trei premii ce se vor decerna din doi în doi ani după cum urmează: lei 100.000 pentru cea mai bună istorie a Românilor; lei 50.000 şi 30.000 pentru cele mai bune manuale pedagogice referitoare uzului şcoalelor normale şi primare.

— Premiul „Lasserre" pentru poezie a fost acordat anul acesta poetului **Louis le Chaonnel.**

— A apărut la Casa Şcoalelor a treia ediţie din studiul d-lui **Gr. Tăuşan** asupra „Filofiei lui Plotin".

— A luat fiinţă la Botoşani „Universitate populară". S'au anunţat următoarele subiecte: **N. Iorga** (Istoria sufletului omenesc), **I. Simionescu** (Evoluţia pământului) **D. Iacobovici** (Despre cancer), **V. Pogrea** (Misiunea civilizatoare a Romei); au mai promis concursul d-nii Calmuski, Octav Onicescu, Ion Sân Giorgiu şi alţii.

— Dumineca trecută a avut loc inaugurarea teatrului din Turnu-Severin cu piesele „Năpasta" şi Legea iertărei" jucate de artiştii Teatrului naţional din Bucureşti.

— Premiul **Sully-Prudhomme**, de 3000 fr. a fost decernat anul acesta lui **Jean Dar** pentru volumul de poeme „Fièvres".

— Despre activitatea bisericească în România, în anul 1923--24 scrie **L. Deneux** în periodicul **Studion** (Bulletin des églises de rite byzantin).

— „Revue d'histoire littéraire de la France" publică un articol al lui **Henri Franchet:** „Sainte-Beuve et Ronsard" (după notele inedite ale lui Sainte-Beuve).

— „La petite Illustration" publică: Jurnal intim" de **Pierre Loti**, sub îngrijirea fiului său Emil Viand.

— A apărut la Paris romanul „simfonic": **La Pastourelle** de Paul-Emile Cadilhac.

— La ancheta lui „Les nouvelles littéraires": „L'influence de la littérature française à l'Eger" răspund pentru Statele Unite şi Italia: **Frances Gibbes** şi **Margheritta Sarfatti.**

— La Lion se dau mari sărbători în onoarea lui **Ronsard**, organizate de revista „Notre Art".

— Un ziar american a oferit cinci de mii de dolari lui Georges Clemenceau pentru zece articole în care fostul premier francez ar judeca situaţia politică din Franţa. Clemenceau a răspuns: „Scriu una istoria vieţii mele şi nu vreau să fiu distrat dela ea. Tocmai termin volumul întâi pe care l'am început în 1919. Cred că redactarea volumului al doilea îmi va cere cinci ani şi voi mai avea nevoe de alţi cinci pentru al treilea. Când voi termina această lucrare atât de mare voi fi la dispoziţia d-v. Fiţi atât de buni şi mai treceţi peste zece ani!

Premiul Nobel

W. St. Reymont

romancierul polonez căruia i s'a atribuit anul acesta premiul Nobel pentru literatură

ANUL V. — No. 211

5 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
10 LEI EX. IN STRAINATATE

Duminică, 21 Decembrie 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI : { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Carlo Goldoni

Viaţa dramaturgului Veneţian. — Commedia dell'Arte

de A. de HERZ

Citind „Memoriile" lui Goldeni, care rămân cea mai sinceră biografie a autorului „Slugei la doi stăpâni" şi totdeodată cel mai amuzant din romanele comice, îţi dai seama, odată mai mult, cât serveşte autorului dramatic o viaţă aventuroasă şi incidentele mai mult sau mai puţin peniblie de care se izbeşte în existenţa sa.

Urmăriţi cu tot dinadinsul povestea vieţii fiecăruia din marii dramaturgi ai literaturii universale, urmăriţi, zi cu zi, bucuriile şi amărăciunile unui Calderon, Shakespeare, Molierè, Beaumarchais, Goldoni, Ibsen, Holberg, ajungeţi chiar până la Caragiale al nostru, şi veţi vedea că marii cercetători de suflete, aceia care s'au devotat teatrului, punând *viaţa* pe scenă, au fost ei însişi jucăria soartei asvârlită din cele mai înalte culmi în cele mai adânci prăpăstii, căţărându-se, apoi, de toţi mărăcinii care le sângerează mâinile, ca să revină la suprafaţă izbindu-se de tot ce are viaţa mai urât, mai ciudat, mai ispititor, mai desgustător, mai fals, în cutele vestmântului ei. Trecând dintr'o stare la alta, pururi atent la ce se întâmplă, analizându-se întâi pe sine, observând evenimentele, autorul dramatic capătă o pregătire necesară operii ce se realizează mai târziu, punând în fie care replică, în fie care cuvânt rezultatul unei experienţe de cele mai multe ori dureroase şi descriind viaţa aşa cum o vede reprezentată pe scena lumei, unde el însuşi a jucat un rol covârşitor. Trăit în tot felul de societăţi, făcându-şi tot soiul de tovărăşii, pătrunzând în palate, cercetând colibele şi izbindu-se de oameni cu tot felul de apucături, el reţine trăsăturile caracteristice ale fie căruia şi nu uită împrejurările prin care a trecut.

Ca să scrii teatru trebue să cunoşti viaţa, şi ca să cunoşti viaţa trebue s'o trăeşti. Ori cât de banală ar părea această axiomă, ea are, — ca toate lucrurile banale — un substrat de mare adevăr. Viaţa aceea care palpită în fiecare scenă a piesei, conflictele care răsar din ciocnirea diferitelor caractere, cuvintele potrivite situaţiei, trebue să fi fost văzute sau auzite undeva.

Cu atât mai apropiat de public va fi scriitorul, care redă viaţa aşa cum este, fără s'o falşifice ; cu atât mai mare şi mai omenesc va fi dramaturgul, care a trăit intens orice împrejurare a vieţei. Toţi marii autori dramatici au fost aventurieri. Să mai amintesc viaţa lui Shakespeare şi a lui Molière ? Să mai pomenesc de vagabondajul lui Beaumarchais şi de al lui Holberg autorul „Ţăranului Baron" ? Cred că e inutil. E destul să insist asupra faptului că numai contactul cel mai strâns şi mai apropiat cu viaţa, poate da omului cu însuşiri de teatru, fie autor, fie actor, cele mai fericite posibilităţi de realizări artistice.

* * *

Odată mai mult verifici acestea, cunoscând viaţa lui Goldoni autor a peste două sute de piese ; tragedii, farse, comedii bufe, balete şi divertismente.

Nu s'a născut ca Molière sau ca Beanmarchais din părinţi săraci, nici nu şi-a legănat copilăria în lipsuri şi în goana părinţilor după asigurarea existenţei. El însuşi în biografia ce şi-o scrie, afirmă că „născut sub influenţa unei stele comice, viaţa întreagă i-a fost o comedie" ! Dar a murit în mizerie, bătrân de 86 de ani, râzând de tot ce i se întâmplase şi atât de vesel, încât nici n'avu vreme sà-şi dea seama că murea în plină revoluţie şi că în locul mătăsosului fâşâit al cortinei ce se lasă, se auzea în Paris uruitul groaznic al ghilotinei lui Danton.

S'a născut în 1707 la Veneţia, într'un palat gotic, pe poarta căruia stă scris şi azi : *plandentibus Musis*. Carducci, într'o serie de sonete, i-a adus omagiul generaţiilor de mai târziu şi pomenind de naşterea fiului doctorului Gol doni, scria :

Parve la vita accorrere con una
Marionetta in mano."

Tată-său medic erudit era pasionat de teatru şi Goldoni s'a jucat dela început cu un teatru de marionete, ale cărui păpuşi bătrânul le trăgea de sfoară. Nici nu se gândea, pe-atunci, bietul om, că cel tras pe sfoară va fi dânsul, căci micul Carlo de cum a văzut teatrul adevărat şi-a şi pus în gând să-l pună pe tată-său să-i servească de marionetă. Zadarnice au fost silinţele bătrânului Goldoni când veni ziua să-l dea pe fiu-său la învăţătură. Băiatul văzuse teatrul adevărat şi din ziua aceea i-au rămas ochii la actriţe şi gândul la amuzamentul ce-l procură reprezentarea unei comedii.

Trimis la Rimini să înveţe filozofia, Goldoni ajunge pe scena unui teatru ambulant şi mai jucând câte un rol, mai ciupind puţină curte subretelor, pleacă cu toţii şi ajunge în oraşul Chioggia, unde — coincidenţă — dă de familia sa.

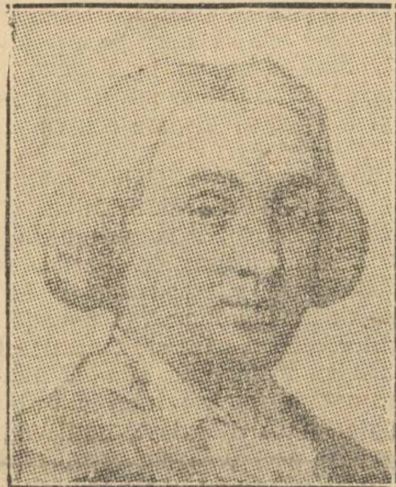
Crezuse să-i facă bucurie, neaşteptata revedere, dar doctorul Goldoni întâmpină pe... filozof cu o bună urechială, hotărându-se să-l facă preot. Micului abate i se făcu dor într'o zi de teatru şi de „fiertura de grâu turcesc" (polenta=mămăligă) pe care o mâncase pe vaporul actorilor şi fuge din mănastire. De-atunci nu şi-a mai văzut neamurile şi călătorind din oraş în oraş, prădat de hoţii întâlniţi prin codru, azi notar, mâine ajutorul procurorului din Veneţia, apoi reprezentantul republicei Genoveze la Veneţia, logodit cu o fată pe care o părăseşte în ajunul nunţii, profesor, negustor, sufler, actor. Goldoni se căsătoreşte la 1736 cu o fată îndrăgostită de talentul lui care îşi pune în gând să-l potolească. Biografii închee aci prima perioadă a vieţii lui Goldoni.

* * *

Dar nu numai aceste peregrinări sunt interesante până acuma. Deja fuga din Rimini şi până la 1736 se întâmpla la Goldoni ceva care avea să influenţeze întregul teatrul italian pe care îl reformase cu câteva piese. Acela care dela cincisprezece ani scrisese piese pe vechiul calapod al lui Machiavel şi Aretin, continuitorii sistemului lui Plant şi Terenţiu, se gândise că ceea-ce se reprezenta nu mai corespundea spiritului vremii. O tragedie jucată la Milano şi alta la Verona, îl pusese în rîndul marilor autori şi toţi directorii de trupă îi cereau noutăţi. Ce se întâmplase ?

In lipsa unor piese de succes, care să placă publicului mai puţin cult, actorii născociseră un soi de spectacole „sui generis" care consta din jocul fiecăruia cum îl taie capul, improvizând pe scenă tot soiul de farse la Florenţa sau *Coviole* la Milano. Actorii îşi băteau joc de ei şi de public, inventând mereu alte năzbâtii, care de care mai hazoase. Acesta era începutul vestitei *Commedia dell'arte*, în râsul căreia Goldoni şi-a trăit prima tinereţe.

Ea exista pe la jumătatea veacului al XV-lea cu actori mascaţi şi tipuri improvizate. Acţiunea pieselor varia, dar intriga era totdeauna aceeaşi. Actorii întrebuinţau toate mijloacele ca să facă lumea să râdă şi nu puţini dintre ei deveniră atât de celebri în cât trupa lor ajunsese până la Paris, sub domnia lui Ludovic al XIV-lea. Molière a împrumutat mult dela ei şi au fost vremuri când reprezentaţiile italienilor periclitau pe acelea ale autorului „Avarului".

Carlo Goldoni

Cusurul cel mare al acestui soi de tearu — ajuns la o invidială glorie, când cei mai căutaţi actori în lume erau numai italienii — era ca după lăsarea ultimei cortine, nimic nu mai rămânea din piesa ce se jucase.

Goldoni observase lucru şi-şi puse în gând să scrie piese organizate defintiv dela început, dând actorului un text pe care să-l înveţe pe din afară. Impreuna amuzamentul acestei „commedia dell'arte" cu regulile păstrate în parte dela Aristot. Smulgând măştile, puse pe actor să se grimeze şi gonind improvizaţiile de un gust îndoelnic, începu să imite pe Molière, ale cărui piese actorii le aduceau dela Paris. Adânci puţin analiza caracterelor şi rupse cu tradiţia aceloraşi personagii. Improvizaţilor el opune observaţia psihologică şi când actorii italeni se duseră la Paris să joace *Locandiera* (Hangioaica) cel dintâi care felicită pe Goldoni e Voltaire !

Dar gloria are reversul ei. Alţi scriitori ca Gozzi şi Chiari pătrund în public şi Goldoni rămâne un... învechit !

Amărât de ce i se întâmpla, autorul lui *Burbero benefico* îşi pune în gând să plece la Paris unde să stea câteva luni. Pleacă, dar rămâne acolo trei zeci de ani.

La Paris Goldoni începe prin a fi profesor de limba italiană la curte şi în toate piesele ce le va scrie îşi bate joc de compatrioţii săi cu : *Troppa boria, e troppo vizio ; pochi bezzi e poco giudizo* *).

Dar francezii îl sărbătoresc numindu-l *Molièrul italienilor*. E fericit de această laudă şi continuă să scrie până începe revoluţia şi rămâne cu desăvârşire uitat. Moare la 1793.

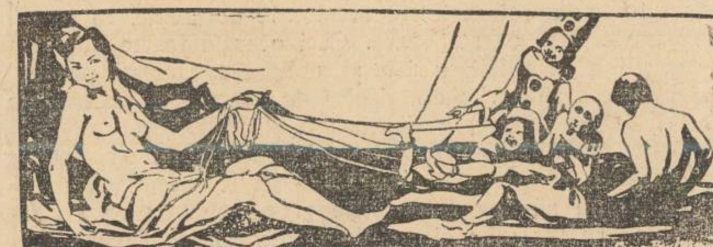
* * *

Nu ştiu dacă la 1763 Goldoni era într'adevăr învechit. Astăzi, fără o montare deosebită, aşa cum le obişnueşte Reinhardt, Goldoni nu mai rezistă. Il reciteşti cu plăcere, dar spectacolul pare naiv şi nespus de anost. Comparaţia cu Molière e nedreaptă pentru acesta din urmă. Goldoni n'are adâncimea psihologică a comicului francez şi nici abila înscenare a autorului „Mizantropului". Personagiile lui Goldoni sunt lipsite de viaţă. Amintirea marionetelor doctorului veneţian i-a rămas mereu vie. A reformat teatrul, dar nu s'a dezbărat complect de influenţa vestitei *Commedia dell'arte*. E un mare înaintaş, de opera căruia s'au folosit mulţi până azi, dar piesele lui fără o interpretare extraordinară şi fără accesorii scenice surprinzătoare, nu mai ţin afişul. Mare scriitor pentru vremea lui, Goldoni nu se mai potriveşte cu vremea noastră şi în aceasta constă inferioritatea lui faţă de Molière şi de Beamarchais. A zugrăvit viaţa, dar n'a adâncit-o. Ne-a lăsat fotografii, dar clişeele lor chiar mărite nu mai atrag. L'au întrecut urmaşii..

A. de HERZ

*) Viata părea că-i întâmpină cu o marionetă în mâna

*) Prea tâfnoşi şi vicioşi ; cu puţine parale şi puţină judecată.

DEZERTORII

de MIHAIL LUNGEANU

Erau aproape unul de altul, la un colţ al tranşeii din faţa reţelelor de sârmă. Stau rezemaţi de şanţ, cu puşca întinsă pe muchea lui, cu sacul de gloanţe la îndemână.

Veniseră de curând pe front, din fundul Moldovii, unde se refăcuse armata, sfârticată 'n lupte grele, măcinată de boli cumplite. Ţineau legătura între unităţile lor : regimentul 22 Dâmboviţa şi 2 vânători. Leaturi deosebite : Savu mai bătrâior, al Marichii recrut. Unul hârşit cu războiul şi 'ncercat destul în el ; cellalt abia putând să mânuiască arma, nedeprins cu foamea zilei 'ntregi, cu adăstatul în noroiu şi mai ales cu bubuitul tunului, cu mirosul prafului de puşcă.

Cum au sosit în tranşee, după o ploaie deasă, ce-i udase ca pe şoareci, s'a fost pornit un bombardament straşnic, ţinând două zile şi o noapte. Intreaga ostăşime din liniile din faţă a stat la posturi, trăgând şi ea de zor. A doua noapte, după un răstimp, s'au potolit focurile. Soldaţii, aşteptându-se din clipă 'n clipă la vre-un atac, tremurându-le carnea pe ei de fiorii ce dă moartea, când trece pe lângă tine şi te atinge cu aripa ei rece, nu prea se gândiau la somn, ci priveghiau mai toţi tăinind între ei.

Cei doi s'au apropiat dondănind între ei :

— Greu, măre, şi cu războiu' ăsta! porni spovedania sufletului, Savu.

Azi eşti, mâne te duci. Un glonţ, rătăcit, o schije de obuz, căzută 'n tranşee şi te-ai curăţat. Când e vorba de luptă, ce stai să te mai gândeşti ? ! Dac'apuci să ieşi d'asupra la baionetă, nu te mai întorci. Te toacă cu tunul, şi cu mitraliera cum toacă grindina foile de porumb.

Dintr'un regiment întreg nu rămâne câte o dată de cât doi-trei.

— Cum înţeleg eu, o să porniască d'acu războiu la toartă! urmă al Marichii. Altfel nu ne-aducea aşa, valvârtej, aci. Or că cearcă Nemţii să treacă 'nnainte, or c'ai noştrii şi-au pus în cap cutot dinnadinsu' să-i impingă 'ndărăt, cum ne tot spunea la instrucţie.

— Hm! oftă adânc cel mai bătrân. O fi una, o fi alta, vorba e că tot războiu se chiamă, şi moartea tot ne o paşte şi pe noi curând.

— Poate că chiar în zori! isprăvi cel mai tânăr.

— Mai ştii? Nici nu ni-o veni rându' la schimb !

— Ei, şi de ne-o schimba acu, or mai spre ziuă, şi ne-o aduce zor-nevoe mare, în toiu' focului, nu e tot [illegible] din cap al Marichii.

— Aşa e, nepoate! încheie Savu.

Amândoi au tăcut la vorbele acestea. Au prins să se afunde încet şi tot mai adânc în ei. Noaptea se lăsa neagră, că luna-şi plecase faţa pe după culmi împădurite, spre zarea ţării cutropite, par'c'ar fi chemat, într'o duioasă rugă, miile de braţe româneşti, să vie după ea, să dezrobiască vetrele. In jur se aşternea liniştea. Nu se mai auzia nici un zgomot, nici o mişcare; doar în spate, la câtiva metri, în alte tranşee, câte un sforăit. Acolo 'ncepuseră să picotiască, să doarmă ostaşii; aci n'aveau voe, s'apoi nici chip nu era! Cum să dormi tu în faţa morţii ? Aşa, treaz, te lupţi, dai alarma şi mai tragi nădejdea să scapi.

* * *

Intr'o vreme al Marichii oftă odată, şi, fără să vrea, ca răspuns, oftă şi Savu adânc :

— La ce te gândeşti? îl ispiti Savu.

— Da' tu ?

— Und' să mă gândesc decât acasă ?

— Şi eu la fel....

Tac o clipă, apoi :

— De unde eşti, nepoate? întrebă cel mai bătrân.

— Din Dâmboviţa, dinspre Vulcana, de la Runcu răspunse tânărul.

— Şi eu din Argeş, dinspre Găeşti, de la Rociu.

— Vecini !

— Vecini acolo, vecini şi aci! zice Savu.

— Poate vecini şi 'n groapă! vorbi 'ntunecat al Marichii.

— Mai ştii ?

Şi tac mult, mult. D'odată al Marichii oftează iarăşi.

— De ce oftaşi, nepoate? şopti cellalt.

— Mi-e dor de mama! slovni cu sfială, par'că ruşinat, Dâmboviţeanul.

Argeşanul izbucni şi el din fundul rărunchilor :

— Şi mie de copii, de nevastă !

Şi rămân îngânduraţi, trişti. Dup' o toană bună Savu rupe tăcerea.

— Şi numa' mamă ai ?

— Numa', că tata şi doi fraţi au murit la 'nceputu' războiului.

— Şi mie mi s'a răpus un fecior în grăniceri ş'un ginere 'n 28.

Se posomorăsc la faţă amândoi, se 'ntunecă la suflete.

In jur tăcere, o tăcere adâncă, tot mai adâncă, prevestitoare de moarte. Cei doi oftează iarăşi, îşi iscodesc şi dau pe faţă tainele sufletelor, cu 'ntrebări şi răspunsuri scurte :

— Mă gândesc la mama, ce o fi făcând sărmana de ea, fără pic de milă de nicăeri! se tângui dorobanţul din 4 t.

— Şi eu la biata nevastă, fără pic de ajutor! îi ţinu hangul vânătorul.

Se apropie şi mai mult unul de altul, se alipesc, simţind cum se leagă 'ntre ei o frăţie dulce, trainică, frăţia necazurilor împărţite şi a suferinţelor la o laltă.

După un alt oftat, ieşit din amândouă piepturile d'odată :

— Lăsasem acasă vacă şi oi. Mă gândiam ce o mai fi rămas din ele, bietei mame !

— Şi eu aveam boi ca arşii. Ce-or fi făcând, săracuţii de ei ?...

— Or fi zbierând a jale şi a pustiu, dacă nu i-or fi luat Nemţii ! îi răspunse apăsat, îndârjit par'că, al Marichii.

— Că bine zici! Ii dete dreptate Savu, vorbind şi el mai tare, cu sângele răzvrătit. Şi câmpul mi s'o fi 'nţelenit, o fi năpădit *budianu'* ogoru'. Işi încleştează dinţii, scrâşnesc. Al Marichii cearcă să-i îmbuneze.

— Pământu' l-au muncit ăi d'au rămas acasă.

— Aferim! Ei altă grije n'au?... L-or munci, cum l-au muncit şi ast' vară, cât am fost concentrat, cum l-au muncit şi când cu războiu din Bulgaria. Au rânduit de formă câtiva scutiţi şi reformaţi la sapa de porumb, şi nu numai că nu s'au arătat pe la holda mea, da' mi-au mai şi bruştuluit nevasta.

— Aşa a fost şi pe la noi!... Tata şi fraţii erau duşi şi ei. Rămăsesem eu singur cu mama. Ajutor n'am văzut de nicăiri, da' sudălmi câte vrei !

— Şi-or râde şi acu' de nevastă! se amără Savu.

— Şi biata mamă! Or bruştului-o şi pe ea! Şi n'or ţine 'n seamă că bărbatu' ei şi copiii au murit şi or să moară apărând ţara! se căini şi al Marichii.

* * *

Au rămas ca pământul amândoi, reci, tăcuţi. Dup'un răstimp al Marichii urmă vorba :

— Acu' or munci, că n'au încotro! Ii silesc Nemţii.

— Poate c'aşa se mai întoarce din necaz Savu.

— Aşa, unchiule! Cu Nemţii nu-i de glumă. Cu ei nu merge pe 'nvârteli. Când dau poruncă trebuie să se facă. N'ai văz't ce scrie la gazetă? Spune că n'a rămas palmă de loc nemuncită. Ii silesc p'ai noştrii cu biciu', mai rău ca isprăvniceii boereşti.

— I-or fi punând şi pe nevoiaşi !

— Nu, pe ei îi ajută !

— Cu cine ?

— Cum, cu cine? Cu atâţia voinici ca brazii rămaşi la retragere şi cari au mai dezertat d'atunci.

— Apoi bine, pe ăştia nu i-au închis în lagăre ?

— De unde ? Au închis pe care-au închis la 'nceput şi apoi i-au împrăştiat la munci, şi 'n ţara lor şi la noi.

Tac acum mult, mult de tot, ca şi cum s'ar fi temut să-şi strice liniştea, or s'ar fi sfiit să-şi mai împărtăşiască unul altuia gândurile.

Intr'un târziu al Marichii oftează odată tare :

— Ce-i, nepoate ?

— Ce să fie, unchiule ?

— La ce te mai gândeşti ?

— La ce, de cât acasă, la mama ?

— Şi eu tot aşa. Mă furase de tot aţa gândului, la nevastă, la copii, la bouleni, la câmp.

— Eu socotiam în mine că d'aşi fi acasă, aşi da maichi ajutor, aşi săpa porumbu', aşi căpui câte ceva de pe acu pentru iarnă, că d'o veni şi o apuca-o singură şi făr' de nimic agonisit o fi vai ş'amar.

— Şi eu chibzuiam, că d'ar sta să mă duc mai curând acasă, s'ar îndrepta toate. Aşi face ogoare de toamnă, aşi strânge nutreţ de vite, aşi aduce lemne de foc.

* * *

Şi tac iarăşi. Noaptea, întunericul şi tăcerea stăpâniau cuprinsul. Trecuse de mult de cântatul cocoşilor de ziuă. Pe lângă ei mai adormiseră unii; ei erau de planton. Stau ce stau până d'odată al Marichii se apropie de Savu :

Cetiţi continuarea în pag. II-a

Miercuri 24 Decembrie

se pune în vânzare numărul nostru de

CRACIUN

Asigurându-ne colaborarea celor mai distinşi dintre scriitorii noştri, numărul acesta va cuprinde urmarea la romanul

Din Păcat în Păcat
de IOAN SLAVICI

nuvela
Intr'un sat odată...
de LUDOVIC DAUŞ

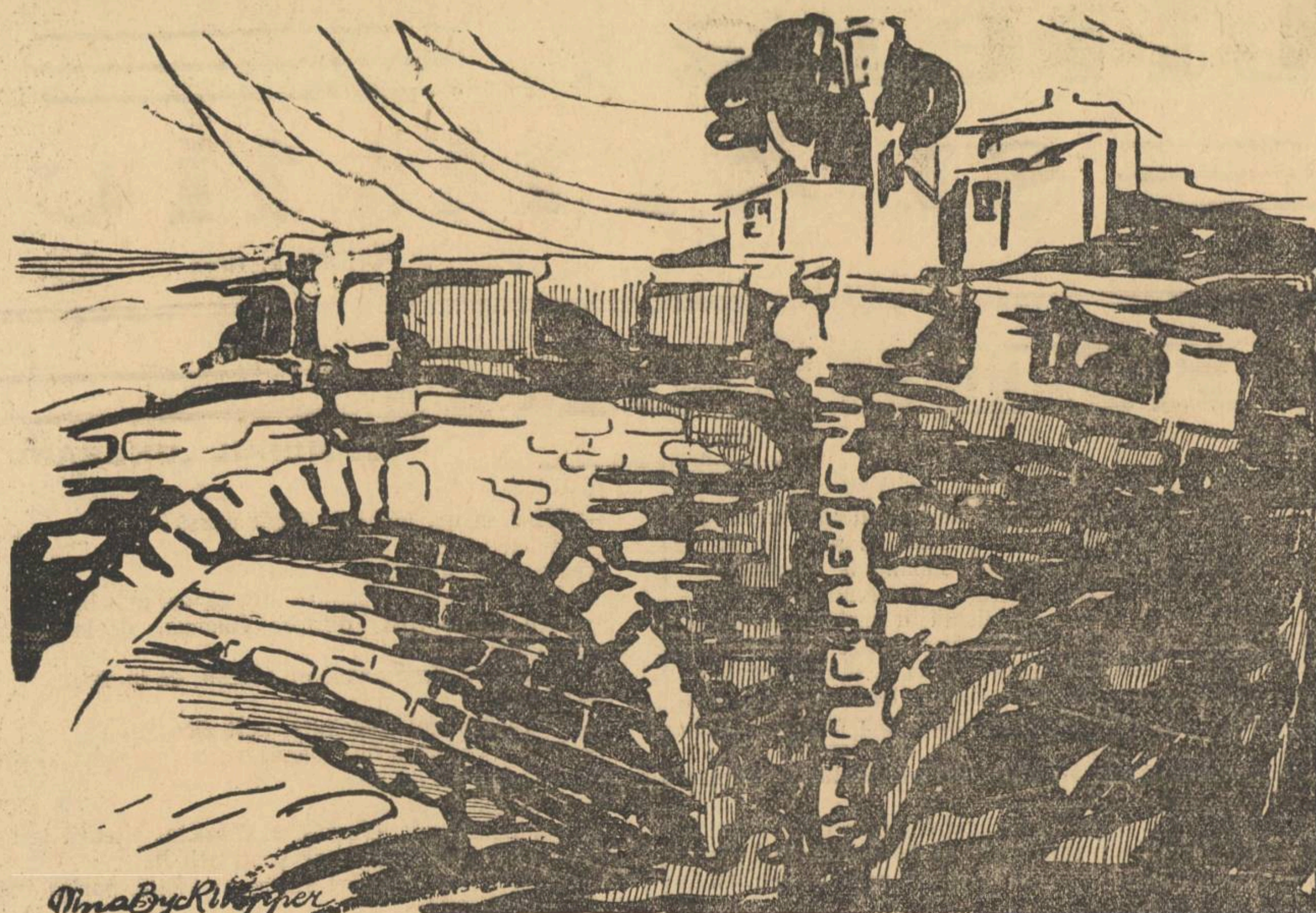
Seară pierdută
Comedie într'un act
de A. de HERZ

un fragment din piesa
Byzanţ
de MIRCEA RADULESCU

o sugestivă schiţă de SIMONA BAŞARAB intitulată
Măcălău
(din „ROBII PAMÂNTULUI")

şi schiţe şi versuri semnate de
ION GORUN, D. NANU, I. PETROVICI, RADU D. ROSETTI, ION SÂN-GIORGIU, MIRCEA GHEORGHIU.

Bogat ilustrat cu portrete şi vignete ADEVERUL LITERAR şi ARTISTIC, de Crăciun, va mai cuprinde pe prima pagină o ilustrare în culori a poeziei CRĂCIUN de Victor Eftimiu.

— Măi, unchiule, ce zici, să cercăm să trecem dincolo? Savu se 'nfioară ca ars d'un fier roşu la inimă :

— Cum, se poate? Ce să umbli ?

— E aşa de 'ntuneric, unchiule! Reţeaua uite-o colea. Ne târîm pe brânci până 'n tufişu' ăla, trecem pe subt sârmă...

— Ş'apoi ?

— Ş'apoi ajungem dincolo, ne predăm şi ne las' acasă! N'ai văz't ce spune 'n gazeta, ce-am găs't aci?... „Treceţi dincoace, nu mai luptaţi fără rost, nu mai muriţi zadarnic. Acasă v'aşteaptă ai voştri, v'aşteaptă boii şi plugu', v'aşteaptă cu sete pământu' ca să-l araţi !"

Ce zici, unchiule ?

— De, eu ştiu ? O fi cum zice la gazetă,. da' domn maior, şi domn căpitan şi dom locotinent şi domn sublocotinent şi domn sergent major şi domn căprar ni-au tot spus atâtea zile d'arându' :

— Copii! Acu e vremea s'arătăm duşmanilor cine suntem! Neam de reamu' nostru a luptat, s'a jertfit pentru apărarea ţării, da' rob nu s'a lăsat. Acu' or nici o dată, să li dăm o probă de ce poate Românu, când ajunge cuţitu' la os. S'ajungem la vetrele noastre, să le dezrobim ! Par'c'ar fi mai frumos şi mai cinstit aşa! Ce zici nepoate?

Al Marichii tăcu o clipă 'ncurcat, apoi o luă din loc slab, dar prinzând mereu la limbă :

— Bine, da' războiu' e război. Bubue tunu', şueră gloanţe, se 'nfige baioneta. D'aci pân'acasă, până dincolo de Argeşul şi de Ialomiţa noastră, e mult. 'Om ajunge noi teferi pân'acolo ?

Savu rămâne pe gânduri, simte o slăbiciune 'n trup, se clatină. Se sprijină de marginea tranşeii, să nu cază. Nu ştie ce să răspunză.

— Ei ce zici, unchiule ? 'Or ajunge alţii, noi ferit-a sfântu' nu !

— Aşa e, nepoate! şi oftează. 'Or ajunge codaşii, 'or ajunge ăi de s'au învârtit.

Ş'o fi tot al lor bunu' la 'ntors, cum a fost şi e azi al dezertorilor şi al reformaţilor.

Şi rămân posaci, ursuzi. Târziu spre ziuă al Marichii îl mişcă pe Savu :

— Hai, ce faci, unchiule? Eu mă duc !...

— Vai, cum aşa, camarade? Ne vede cineva !

— Nu ne vede nimeni. Nici nu ştie, c'am ieşit din tranşee şi m'am strecurat până colo 'n tuferiş. Nu m'a simţit nici pământu'. Hai, nu mai sta! şi al Marichii reazemă puşca d'un colţ, lasă jos sacul cu gloanţe, cartuşierile.

Savu sta rătutit.

— Hai, unchiule, că eu plec! şi Dâmboviţeanul sare d'asupra tranşeii.

Argeşanul se uită după el. Il vede ajuns în tuferiş. Fără ca să-şi dea seama ce face, se ia după el. Nu ştie singur, a plecat cu gândul să-l cheme 'nnapoi, or să-l urmeze.

Când a ajuns acolo, al Marichii trecuse prin sârmă şi-i făcea semne. Savu era cu puşca şi cu muniţia la el. Le-a trântit uşor pe iarbă şi s'a strecurat şi el printre sârme. S'a dus mai încolo, s'a aşezat p'o buturugă, într'o pădurice. Al Marichii a luat-o 'nnainte, Savu a rămas aci.

O noapte neagră, apăsătoare, mai neagră, mai apăsătoare ca cea de afară, se coborîse în sufletul lui, îl mohora, îl apăsa, îl făcea să geamă surd.

„Incotro? se 'ntreba el? Unde mă 'ndeamnă paşii? unde, dacă nu spre satu' dorit, spre cei atât de dragi inimii mele? Paşii omului nu-s decât nişte slugi credincioase ale inimii lui. Ei se aştern drumului, încotro vrea, încotro ţine, încotro tremură ele ca să meargă. Un ghimpe s'a 'nfipt însă pe nesimţite 'n miezul ei. Dar datoria? Datoria de ostaş, care a jurat credinţă unui steag şi unui rege, datoria de Român, să-şi apere pământul rămas necotropit, să ţie sus stema ţării, să 'nfrunte terfelirea ei, să fie scut neclintit al mândriei şi chezaş al nădejdiilor ei de mâine.

Odată cu lumina din sufletul lui se lumina şi afară de ziuă. Uşoare dungi albe se 'nvârstau cu negrul nepătruns al nopţii, îl subţiiau, îl împrăştiau şi 'ncet-încet se desfăşură ca o pânză nesfârşită de pe natura firii, ziua mare, ziua cu soare cald, cu viaţă, ziua cu gânduri mai senine.

Şi Savu vorbia acum 'n el :

„Incolo e avutul, e dragostea mea. Dincoace e bogăţia neamului şi toată credinţa 'n mântuire. Incolo e 'ngenuchere, e umilinţă; aci e libertate, e semeţie!... Şi sângele răscolit în el, cernându-se prin sita încercărilor sufleteşti, drămăluindu-şi picătură cu picătură ce era curat în el şi ce era adunătură, urcându-se la cap, s'a simţit cuprins d'o dată d'un tremur, după care a venit o hotărîre :

— Nu! Indărăt!... Ce mi-i satu', ce mi-i nevasta, ce mi-s copiii şi boii mei, în faţa soartei ţării, în faţa nevoilor ei?... Nimic! Ca o picătură de apă limpede într'o mare adâncă şi turbure !

Tovarăşul, biruit de ispită, se depărtase mult. Ce s'o fi făcut? O fi pătruns dincolo de reţelele de sârmă? Dumnezeu ştie !...

Şi cu capul înfierbântat, cu faţa aprinsă, cu inima zguduită de bătăi tari, repezi, Savu s'a ridicat, şi, zmucindu-se 'nnapoi, pâş-pâş tot târâş, a 'nceput să-şi caute drumul pe unde a venit. S'a apropiat de reţele. De bucurie c'a ajuns a ţâşnit prin ele: dar tocul cismei a atins un ghimpe şi s'a auzit o zguduitură lungă, căreia i-a răspuns glas de om şi un pocnet de puşcă. S'a aşternut pământului şi mai mult, şi-a ridicat apoi puţin capul cu gândul să strige la santinelă, să-i spue, că e oştean din vânători, e el Savu, nevrednicul, păcătosul, care se 'ntorcea pocăit ; dar şuerăturile s'au înteţit de amândouă părţile, nu mai conteniau. Au început şi tunurile şi s'a 'ncins lupta pe tot frontul. Divizia românească, divizia neobosită, divizia de fier alerga vijelios...

Când s'a oprit înnaintarea şi au început ai noştrii să ridice morţii, au găsit pe Savu dincolo de reţelele noastre, împuşcat în frunte, cu capul spre tranşeele româneşti ; iar p'al Marichii, dincoace, hăt departe, în rândurile nemţeşti, d'avalma cu ei, cu spatele găurit de gloanţe.

MIHAIL LUNGIANU

Nici sus, nici jos

(de pe front)

Pe culmea dealului în noapte, din aşternutul meu de pae
Mă uit cum saltă printre arbori a flacărilor vâlvătae ;
Scânteile aleargă 'n aer, în cercuri se'nvârtesc şi cad
Şi părăiri trosnesc în flacări din pleava cetinei de brad.

Când am plecat, gândind la tine, aveam speranţă ; însă azi...
In depărtare ca o doină vueşte culmea cea de brazi ;
Se răsuceşte codru'n noapte, uscaţii brazi troznesc din oase...
In urmă creşte vijelia ca glasul mării furioase.

Intre'ntuneric şi lumină ce parcă vor s'apuce-o pradă,
Inghemuiţi pe lângă focuri soldaţii s'au culcat grămadă ;
Ii mână dorul înspre casă, spre copilaşi şi spre femei...
...Şi peste ei jeleşte codrul şi curge ploaea de scântei...

Acum din somn tresare unul şi parc'ar vrea ceva s'apuce...
Alături, în genuchi, un altul îşi face înc'odată cruce...
Şi altul lângă el din carte silabiseşte-o rugăciune :
Intr'ânşii n'a murit credinţa cum moare focul în tăciune.

Dar eu ce port în al meu suflet castele palide'n ruine,
Eu ce pe lume n'am pe nimeni, de când nu te mai am pe tine, —
Deşi la tine-mi fuge dorul, nu pot privi nici jos, nici sus,
Şi port în mine numai golul unei credinţe ce s'a dus !

DONAR MUNTEANU

Asteptare

Se luminează'n zări pământul...
La răsărit, s'aprinde — un rug;
lumina curge din belşug
ca dintr'o cupă grea scăpată
din mâna vre-unui Dumnezeu...

La poarta ta de sreajă, eu —
stingher o noapte 'ntreagă am stat;
priveam căsuţele din sat
cum blânde, una câte una
închideau obosite ochii şi le'ngropa 'n lumină luna...

In adieri de vânt molatic
plutea miros de fân cosit.
O, dacă tu ai fi venit,
să fi sorbit adânc, din văi
parfumul nopţii risipit prin clăi.

— Dar n'ai venit; iar ziua ca un stor
căzu pe capul bieţilor cocoşi,
iar zările cu ochii somnoroşi
s'au speriat de ţipetele lor.

Lumina m'a învins; apoi domol
tot sufletul mi-l învăli în ceaţă...
iar cerul, tot mai trist şi gol
îmi căzu'n braţă!...

C. Zancu

Romanul sentimental al d-nei de la Fayette

de CONST. ŞĂINEANU

Din galeria femeilor distinse din secolul al XVII-lea, în Franţa, două mai ales, au strălucit într'un mod incomparabil şi au lăsat un nume neperitor în istoria literaturei franceze: d-na de Sévigné şi d-na de la Fayette.

De d-na de Sévigné, mă voiu ocupa cu altă ocazie. Cât priveşte pe d-na de la Fayette, amica intimă a acesteia timp de patruzeci de ani, îmi voiu da osteneala s'o prezint astăzi cititorilor acestui ziar.

Este incontestabil că această femee frumoasă, cultă, fină şi plină de spirit, nu s'ar fi bucurat de un renume aşa de mare, dacă n'ar fi autoarea unui roman, unui mic roman de vre-o 200 de pagini, *„Prinţesa de Clèves"*, care în epoca aceea a avut un răsunet extraordinar, şi care astăzi încă, după două sute cincizeci de ani, mai trece drept o capo-d'operă a literaturei franceze.

Care să fie secretul acestui nemaipomenit succes literar, şi cum se face că o lucrare aşa de mică ca conţinut, numai prin ea însăş a putut răzbi dealungul veacurilor, căpătând din ce în ce, mai mulţi admiratori? — iată ce-mi propun a desluşi.

* * *

Dar înainte de a intra în studiul acestei probleme, să aruncăm o privire asupra vieţei d-nei de la Fayette, cu atât mai mult că acţiunea din roman nu este decât o transpunere idealizată a propriei sale vieţi.

Născută în anul 1633, d-na de la Fayette, a trăit în epoca cea mai glorioasă a literilor franceze, în epoca lui Ludovic al XIV-lea, regele Soare. Ca tânără fată a făcut studii serioase cu profesori distinşi, ca Ménage şi Segrais, latinişti de seamă, cari au simpatizat-o foarte mult. Inteligentă şi fină cum era, a ştiut să şi-i atragă, fără a le arăta vre-o afecţiune deosebită, şi să obţie prietenia lor, până la moarte.

La vârsta de 22 de ani, se căsătoreşte cu contele de la Fayette, nobil bogat, dar om foarte tăcut şi retras. Căsătoria se făcu în 1655, căsătorie de convenienţă, bine înţeles, căci de dragoste nu putea fi vorba între aceste două fiinţe aşa de nepotrivite din toate privinţele.

Căsnicia d-nei de la Fayette cu acest bărbat a fost o enigmă. Mai întâiu, ea l-a eclipsat prin inteligenţa şi cultura-i superioară; şi al doilea, acest om a jucat un rol atât de şters în viaţa ei, că aproape am putea crede că nici n'a existat, dacă d-na de la Fayette n'ar fi făcut doi copii cu dânsul. Blând şi supus, el n'a făcut-o să sufere niciodată, şi a ştiut să dispară sau să moară, la timpul oportun.

La vârsta de 30 de ani d-na de la Fayette nu ştia încă ce este a iubi. Pentru o femee, este desigur vârsta cea mai critică, atunci când tinereţea-i începe să fugă, lăsând în urma ei primele atingeri ale anilor. Aceleia care n'a iubit încă, nu-i rămâne decât alternativa: sau se resemnează, bunăoară ca d-na de Sévigné, în plină tinereţe şi frumuseţe, jertfindu-se copiilor săi ori unei prietenii devotate; sau explodează, aşa cum au făcut, cum ştim, d-nele de Staël şi George Sand, aruncându-se fără frâu în vâltoarea pasiunii vijelioase. D-na de la Fayette alese o cale mijlocie.

De pe când trăia încă contele, ea a făcut cunoştinţa d-lui de la Rochefoucauld, autorul faimoaselor *Maxime,* şi descendentul uneia dintre cele mai vechi familii din nobleţea franceză. Acest om se bucura de stima generală şi, în tinereţe, fusese părtaş al unor aventuri de dragoste celebre. Ceva mai mult: fusese iubit de cea mai frumoasă femee a timpului, de d-na de Longueville. Când l'a cunoscut d-na de la Fayette, era cam de 50 de ani, totuşi încă bine şi putea să mai placă; avea nişte ochi negri, sprâncene stufoase, bine arcuite, talia proporţionată, dinţi albi, plete negre frezate şi, pe lângă acestea, era un excelent *causeur* în socie-societatea femeilor de spirit.

D-na de la Fayette avea pe acea vreme, cum am zis, treizeci de ani, şi nu iubise încă pe nimeni până atunci. Prezenţa unui asemenea bărbat nu putu fireşte decât să-o turbure. Totuş, femee virtuoasă cum era, lupte puternice trebue să se fi petrecut în inima ei, înainte de a ceda acestei pasiuni. Cinci ani într'adevăr i s'a împotrivit, până ce într'o zi, liberă, legătura ei cu la Rochefoucauld a devenit publică. Din acest moment existenţele lor, moralmente şi materialmente, au ajuns să nu mai facă decât *una singură*. Această dragoste a durat, după unii 15, după alţii 25 de ani, până la moartea lui la Rochefoucauld.

Să nu credeţi însă că a fost vijelioasă, ca aceea a d-nei de Staël cu Benjamin Constant sau a d-nei George Sand cu Alfred de Musset. Nu, din potrivă. A fost cât se poate de liniştită, mai mult prietenie trainică decât pasiune înflăcărată. Discuţiile lor erau potolite, rafinate, aşa cum erau moravurile mondene din acele vremuri: de multe ori îşi dedeau osteneala să caracterizeze persoanele absente — erau pe atunci *Portretele* la modă — sau studiau împreună ore întregi Harta Dragostei *(la Carte du Tendre).* De cele mai multe ori ea se silea să-i modifice ideea rea ce avea despre femei, faţă de cari se arăta atât de sever în *Maximele* sale, şi să obţie dela dânsul atenuarea unora din ele prin variantele ce-i inspira.

La rândul lui, la Rochefoucauld a fost de mare folos d-nei de la Fayette în operele ce a scris, împrumutându-i acea preciziune în observaţie, acea logică în analiza stărilor sufleteşti şi acea conciziune în expresiune, caracteristice talentului său, cum vom vedea mai la vale. Ei s'au completat astfel unul pe altul, perfecţionându-se reciproc.

Viaţa lor laolaltă a fost mai mult decât fericită pentru amândoi. Aşa că moartea lui la Rochefoucauld a fost o lovitură teribilă pentru d-na de la Fayette. Ea avea deabia 45 de ani. Din acea clipă, eu nu mai trăi. Ultimii 15 ani au fost pentru ea, ani de suferinţe morale şi mai ales fizice. Suferinţele acestea o prăpădiră cu încetul şi în aşa fel, că nu mai rămase decât un schelet din această femee, odinioară aşa de frumoasă, de fină şi de fericită. Retrasă de lume, lumea o uită. Moartea fu pentru ea o uşurare, şi nici până astăzi nu se ştie în ce zi a murit şi nici unde a fost înmormântată.

* * *

Două calităţi mai ales a avut d-na de la Fayette: o *judecată sănătoasă* şi *pasiunea adevărului* în toate direcţiunile. Din toate laudele ce-i se adresau, nimic nu o măgulia mai mult decât recunoaşterea acestor două calităţi. Ele au călăuzit-o în toate împrejurările şi tot lor le datoreşte, în mare parte, succesele ei ca scriitoare. Căci această femee intelectuală şi plină de spirit, a fost şi scriitoare. Dar nu pentru că avea nevoie să scrie, era destul de bogată, ci pentru că scrisul îi făcea plăcere, o distra.

Nimic nu-i displăcea însă mai mult decât să treacă drept autoare. Tot aşa cum, din modestie, ascundea ceea ce ştia, refuza să-şi puie numele şi pe operele ce scria. Iată pentru ce lucrările ei, până şi *Prinţesa de Clèves,* au apărut fără nume de autor. Ceeace a şi fost în detrimentul ei, căci criticii duşmani i-au contestat paternitatea lor.

Ca scrieri ale d-nei de la Fayette se citează două lucrări istorice *Memorii ale Curţei Franţei* şi *Viaţa Henrietei de Englitera,* amândouă de o deosebită însemnătate atât prin felul expunerii cât şi prin meritul lor istoric; două nuvele, dintre cari una, *Prinţesa de Montpensier,* fără a fi o lucrare de valoare, este un pas înainte asupra scrierilor de felul acesta din acele timpuri; şi două romane, dintre cari unul *Zayde,* care i se contestă, foarte puţin deosebit de celelalte romane, dar, ce-i drept, cu un început de psihologie, încă rudimentară. Se simte aci că d-na de la Fayette nu iubise până atunci şi că prin urmare nu se pricepea încă în analiza acestui sentiment. Celalt roman, *Prinţesa de Clèves,* apărut opt ani mai târziu, a fost o lovitură de maestru. Apariţia lui, nu numai că a pus capăt romanului ultrasentimental şi exagerat din acea epocă, dar a deschis drumuri noi romanului în viitor.

* * *

Dar să vedem cum se prezenta romanul pe acele vremuri. Era pe atunci la modă romanul cu sentimente false sau exagerate, cu întâmplări nesfârşite, cu zeci de epizoade nefolositoare şi fără nici o legătură cu acţiunea principală, al cărui mers firesc era întrerupt la infinit. Intâmplările ce descriau erau închipuite, imposibile, psihologia personajelor nulă. Personajele înseşi, păstori, nobili sau regi, fără nici o excepţie, au aceleaş pasiuni, vorbesc aceeaş limbă, arată aceleaş maniere nobile; toţi aceşti eroi, împăraţi, generali sau simpli muritori, îşi petrec viaţa la picioarele iubitelor lor sau în căutarea lor peste mări şi ţări, întocmai ca în poveşti, şi sunt în stare să-şi ridice viaţa la cea mai mică încruntătură a iubitei lor înfuriate. Nici umbră de adevăr, nici urmă de analiză sufletească în ele.

Aceste povestiri excentrice în zeci de volume, cu toată absurditatea lor, erau totuşi cetite cu nesaţiu de toate clasele societăţii, până şi de marii scriitori şi de comandanţii mari ai timpului, cari le savurau prin tranşee. E adevărat că sub pana d-şoarei de Scudéry, intră niţică viaţă adevărată în roman, dar defectele sunt încă aceleaşi.

* * *

Atunci apare *Prinţesa de Clèves*. Apariţia ei (1678) avu efectul unei lovituri de trăsnet. Un roman numai de 200 de pagini! Aşa ceva nu se mai văzuse până atunci. Ce departe suntem de romanele în câte zece volume sau şi mai multe, cu întâmplările şi epizoadele lor nesfârşite! Cu d-na de la Fayette romanul se vede pentru prima oară redus la proporţii naturale.

De altă parte, în loc de fapte extraordinare, contrarii bunului simţ, ne întâmpină aci fapte reale, luate din viaţa obişnuită; în loc de galanterii sarbede şi de sentimente exagerate, sentimente fireşti şi posibile; în loc de amorezi ridicoli şi de personaje falşe, personaje vii şi o dragoste adevărată, sinceră şi omenească; însfârşit, în locul unor istorisiri dulcege, o dramă intimă a vieţei.

Dar meritul acestui mic roman nu constă numai în aceste inovaţii. Până atunci omul real, aşa cum este el, nu fusese încă descris de nimeni. Pentru prima oară d-na de la Fayette se încearcă a-l introduce în roman. Mai întâi pe *femeea măritată,* virtuoasă, în luptă cu o pasiune condamnabilă şi totuş istovindu-se a rămânea cinstită. Inima acestei femei autoarea o studiază în cele mai mici amănunte şi toate mişcările acestei inimi sunt obiectul unei analize minuţioase. Apoi pe *soţ*. Desigur că acesta a mai fost descris şi în alte romane şi în comedii, dar sub un aspect ridicol. Sub pana d-nei de la Fayette, el ne apare pentru întâia oară sub un aspect nobil şi demn. E primul tip al soţului simpatic, superior amantului pe care îl eclipsează prin atitudinea sa hotărîtă şi vrednică de admiraţie. Prin această atitudine el devine personagiul principal şi adevăratul erou al romanului, şi tocmai această superioritate a lui a contribuit în mare parte la succesul uimitor al acestei lucrări.

Insfârşit, două lucruri mai ales i-au asigurat şi îi vor asigura succesul: în primul rând, analiza minuţioasă a fazelor amorului, din prima clipă când se naşte şi până când ajunge la punctul culminant. Niciodată până atunci acest sentiment, în luptă cu datoria, n'a fost zugrăvit cu mai multă sinceritate şi într'un mod mai patetic. D-na de la Fayette e neîntrecută în mânuirea acestei analize a inimei omeneşti. Fără să vrea poate, a făcut o psihologie profund omenească, probabil psihologia propriei sale inimi. Se simte femeea care a iubit, a luptat şi a suferit. Pare că ne povesteşte chiar romanul vieţei sale. Luptele ce ne descrie s'au petrecut desigur mai întâi în inima ei. Şi sinceritatea cu care le transpune în roman e o adevărată trăsătură de geniu.

In al doilea rând, este limba literară perfectă a acestui mic roman, este acel stil plin de emoţie dar cumpănit, acea frază elegantă, mlădioasă, nuanţată şi atât de concisă. I-a trebuit d-nei de la Fayette ani de zile ca să cioplească acest mic giuvaer, ca să-i dea acea formă literară desăvârşită, care este apanagiul lucrărilor geniale şi care le consacră posterităţii.

* * *

Acest mic roman, nou din toate privinţele, a stârnit fireşte din primul moment o sensaţie extraordinară. O luptă aprigă se încinse între admiratori şi adversari, care se sfârşi din partea publicului cu o admiraţie sinceră, admiraţie care a mers crescând şi care desigur nu se va stinge niciodată, cât va trăi literatura franceză. *„Prinţesa de Clèves,* zice un critic de astăzi, este o operă unică, care nu-şi are seamănu şi nu şi-l va avea niciodată".

Acest unic roman, ieşit din frământările inimei d-nei de la Fayette, îi va perpetua numele în viitor.

Conţinutul lui va forma obiectul unui articol următor.

IN PORT

Cu'ntunericul odată,
A sosit din larg,
O corabie cu steagul negru la catarg.

Şi acum stă ancorată
Singură în port,
Fîlfîind în noaptea rece steagu pentru mort...

Marea năvălind spre radă
Se isbeşte'n dig —
Şi e tot mai întuneric. — şi e tot mai frig...

Marinarii strânşi grămadă,
Sufletele-şi frîng, —
Şi îmbrăţişând catargul, tremură şi plâng...

D. N. Teodorescu

Din Păcat în Păcat

ROMAN

de **IOAN SLAVICI**

VIII

Lume schimbată

Incântat de sine însu-şi, Palea le vedea toate bune şi frumoase. Era pe la sfârşitul lunei Octomvrie. Frunezele arborilor se scuturaseră, încât numai pe ici pe colo mai rămâsese câte una, şi aceea galbenă, dimineaţa pajiştile erau acoperite de brumă, serile era frig şi numai pe la mează-zi mai fluturau pe ici pe colo lungi fire de paianjenis prin văzduh ; lui i se păreau însă toate ca'n revărsatul zorilor de zi în luna Maiu.

O vedea mereu în faţa sa pe Cucoana Clotilda cea mulţumită că soţul ei nu se 'ntovărăşeşte cu uneltele lui Vogoridi ; îl vedea şi pe dânsul mulţumit de a nu se fi aventurat orbeşte ; o vedea mulţumită pe Madam Olga, care atât de mult ţinea ca Moldovenii să stărue 'n lupta lor ; o vedea, mai ales, pe Duduia Smaranda cătrănită pentrucă n'a reuşit în silinţele ei de a-l ademeni pe Guleş.

Ori-şi-cât de viuă înse, bucuria lui nu putea să fie dăinuitoare, căci în curând trebuia să-şi aducă aminte de vorbele madamei Olga. „Te pomeneşti că din ceea ce zici iese tocmai ceea ce nu vrei". Grăbindu-se să arate, că Cocoana Clotilda are dreptate, el a perdut din vedere, că pe urma faptei lui cel puţin pentru un timp oarecare e peste putinţă împlinirea visului său de a aduce pe Aglaia la Iaşi. Ii părea deci rău şi-şi făcea mustrări — deocamdată pentru-că s'a pripit spuindu-i Aglaiei într'una din scrisorile sale, că în curând le va fi dat să se unească.

„Ce să-mi fac ! — îşi zicea. O să mai aştepte şi ea".

Ii era afară din cale greu să i-o spună aceasta, şi se amână de azi pe mâne.

A grăbit însă să-i spună Madamei Olga, că Guleş n'are să intre în guvernul lui Ghica, deşi era hotărât, ca despre raportul de la 4 Maiu să nu-i vorbească.

Când s'a dus, Ciuntuleac se afla şi el acasă.

„Eu cred, că te 'nşeli, — grăi dânsul. Despre aşa ceva nicăiri nu se vorbeşte".

„Nu se va fi vorbind, — stărui Palea, — dar vă spun eu, că aşa este !"

Madam Olga se uită stăruitor în faţa lui. Il cunoştea din destul pentru-ca să ştie, că el n'o spunea aceasta fără ca s'o fi aflat de la altcineva.

„O adevărată minune ar trebui să fie la mijloc, — îl încredinţă dânsa. — Chiar înseşi dacă aşa ar fi astă-zi, mâne are să fie tot ca ieri. Prea e 'ncurcat Guleş cu dânşii pentru-ca să se mai poată descurca.

„Se descurcă !" — stărui din nou Palea cu toată hotărârea.

Madam Olga nu se mai îndoia, că el ştie ceva ce nu vrea să spună, şi se simţia jignită 'n amorul ei propriu pentru-că n'a reuşit încă să şi-l apropie din destul.

Pe Palea-l luă gura pe din nainte.

„Eu un singur lucru pot să vă spun, — urmă el: — prea se vorbesc multe despre imoralitatea lui Ghica".

I-o spunea aceasta femeii, care petrecuse cea mai mare parte a vieţii sale stându-le model pictorilor şi sculptorilor ori presentându-şi trupul frumos în tablouri vivante.

„Ce prostii ! ? — exclamă dânsa. — Cum vorbesc oamenii despre lucruri, pe care nu sunt în stare să le înţeleagă ! Vasilie Ghica e, îţi spun eu, un prostănac cu desăvârşire nevinovat."

Hotărîrea ei de a-l dumiri pe Palea era definitiv luată.

Se măritase cu inima îndoită după Ciuntuleac, care nu prea ţinuse nici el s'o aibă soţie, şi trăiau mai mult unul lângă altul decât împreună. Incetul cu încetul însă ea a prins slăbiciune de dânsul, căci îi făcea toate voile şi nu cerea dela dânsa decât ceeace i se dedea cu toată inima. Om deştept, vioiu şi cu deosebire harnic, el se folosia de legăturile sale cu Armenii şi cu Evreii intraţi sub suditia austriacă şi, luând parte la întreprinderile lor de tot felul, îşi agonisise avere frumoasă, încât ea putea nu numai să trăiască în lărgime, ci şi să aducă jertfe în interesul causei naţionale. Pe deasupra îi mai şi lăsa toată libertatea în ceea ce priveşte legăturile cu compatrioţii sei şi nu-i cerea socoteala despre cele ce face împreună cu dânşii.

„Eu am azi o consfătuire, — îi zise ea acum. — Tu ce ai de gând să faci astă seară ?"

„Vorba e să mă întâlnesc la Pester cu Herscu şi cu Baruch, — răspunse el. — De unde să te iau ?"

„De ! ştiu şi eu ! ? — răspunse ea. — Mă duc la Gafitzky şi după toate semnele venim, ca de obiceiu, aici. Dacă nu, o să mă 'nsoţească vre-unul dintre dânşii până acasă".

„Cum vrei tu," — zise el răsfoind printre hârtiile din saltarul mesei.

Madam Olga se plecă spre Palea.

„Să mă aştepţi astă seară la tine acasă, — îi şopti. — Ear acum pleci deodată cu el."

Palea rămase oarecum aiurit, dar nu putea să zică nimic.

I-ar fi rămas să n'o aştepte ; el nu era însă omul destoinic de a o face aceasta.

Dar, la urma urmelor, ce-ar fi putut ea să-i facă ? — de ce ar fi avut el să se teamă ?

Seara o aştepta'n toată liniştea, ba îi era par'că se teme, ca nu cum-va dânsa să-şi fi schimbat gândul şi să nu vie.

El avea'n Tătăraşi o odaie simplu mobilată 'n nişte case din fundul unei curţi mari, prin dosul căreia trecea o huditâ, din care era prin o portiţă altă intrare.

Madam Olga n'a intrat prin faţă.

Era pe'nserate, afară amurg şi rece, ear în casă întunerec şi cald. Palea nu se aşteptase, ca ea să vie atât de ncurând şi abia acum vot să aprindă lumânarea.

„N'o aprinde ! stărui dânsa... E cald şi bine aici la tine. Acolo la noi putea 'n toată clipa să vie cine-va. Dă-mi voie să mă fac comodă ca la mine acasă. Stând de vorbă, nu avem nevoie să ne şi vedem unul pe altul".

„Şezi ici lângă mine, — urmă aşezându-se la marginea patului. — Suntem acum numai noi amândoi : să-mi spui ce-ai aflat".

„Ceeace vi-am spus", respunse dânsul.

„Nu mi-ai spus nimic ! — întâmpină dânsa. — Ce-va extraordinar trebue să se fi 'ntâmplat pentru-ca el să iea hotărîrea de a se desface de Ghica".

„Şi asta vi-am spus-o," — stărui Palea.

„Aş' ! — fleacuri ! — exclamă dânsa. — Dac'ar fi vorba numai de moralitate, Guleş e chiar mai prejos de Ghica. Trebue să mai fie ceva"

„Eu atâta ştiu, atâta-ţi spun", — o'ncredinţă dânsul.

„Atunci nu ştii nimic, — grăi dânsa. — Ai auzit vre-o dată vorbindu-se despre iniţiaţi ?"

„Nu", — respunse el.

„Nu ştii nici ce va să zică „Adamiţi".

„Nu ! Nici aceasta n'o ştiu".

„Tablouri vivante ai văzut vre-o dată ?"

„Nu, nici odată !"

„Atunci e foarte greu să te dumiresc, — grăi dânsa, —Tot vei fi ştiind însă ce va să zică „model" pentru un pictor ori pentru un sculptor.

„I-am stat odată unui pictor de la Cernăuţi", — îi respunse el oare-cum uşurat.

„Ei, bine, — îi zise ea, — atunci o să mă'nţelegi dacă-ţi spun, că una din cele mai mari şi mai curate mulţumiri ale omului e să se peardă 'n privirea a tot ceeace e frumos, şi că nimic nu e în ceea ce priveşte frumuseţea mai presus de trupul omenesc. Nu e plantă, nici floare, nici fruct, nu e animal atât de frumos ca omul. E ori nu e aşa ?"

Palea dete din umeri.

„Ar trebui să mă gândesc mult mai înainte de a-ţi da răspuns," — grăi dânsul.

„Eu nu spun, cum omul este, — urmă dânsa, — ci cum poate să fie. Cei mai mulţi dintre oameni sunt într'un fel ori într'altul pociţi, şi nu e, poate, nici unul în toate amănuntele fiinţei lui aşa, cum trebue să fie. Sunt însă oameni, în care unele dintre părţile trupeşti sunt atât de desăvârşite n' forma lor, încât rămânem uimiţi, încântaţi extaziaţi în faţa lor. Ai văzut şi tu capete frumoase, umeri frumoşi, braţe frumoase, pepturi, şolduri, pulpi, mâni frumoase. Aşa e ori nu e aşa ?"

„Da, — respunse Palea, — se poate".

„Asemenea oameni, fie bărbaţi, fie femei, le stau model pictorilor şi sculptorilor, care iau de la unul una, de la altul alta şi crează opere în toate amănuntele lor desevârşite. N'a trăit înse şi nici că va putea vreodată să trăiască măiestru, care 'ntrece natura în ceea ce priveşte desevârşirea formelor, frumuseţea trupului vieţuitor. De aici purcede cultul trupului, neadormita purtare de grijă ca'n desfăşurarea vieţii să nu se pocească formele trupeşti, căci încântaţi suntem în faţa operei create de vre-unul dintre marii măieştri, dar neasemănat mai mult ne încântă originalul, adevăratul trup omenesc".

Obrajii lui Palea se umplură de sânge.

„Mă iartă, — zise, — dar aici mai e la mijloc şi ceea ce voiai să-mi spui vorbindu-mi odată despre cea mai covârşitoare dintre patimile omeneşti".

„Tocmai aceasta e ceea ce m'a făcut să viu acum la tine, — îl încredinţă dânsa. — Pentru Guleş moralitatea lui Ghica e lucru fără de nici o însemnătate, ear cei ce vorbesc despre imoralitatea lui Ghica de obiceiu nu ştiu ce vorbesc. Ascultă, te rog,—urmă schimbând tonul.—Eu am stat de multe ori model atât în timpul copilăriei mele, cât şi mai târziu, şi nu odată am fost nevoită să gândesc ceea ce ziseşi acum. Văzând adecă cu ochii, omul deosebeşte lumina de 'ntunerec şi colorile una de alta, dară formele de ori şi ce fel le pipăe. Dacă deci o plăcere este să vezi un trup frumos, încă mai mare e plăcerea de a-l pipăi, şi nu odată am fost nevoită să le dau brânci celor ce nu se mulţumiau nici cu această mai mare plăcere, ci voiau mai mult. Nici odată nu mi s'a întâmplat înse, ca vreunul dintre adevăraţii măiestri să fi căzut în păcatul acesta. Ei aveau pentru frumuseţa trupească un adevărat cult, se apropiau de model cu un fel de religiozitate şi erau cuprinşi de 'nduioşare gândindu-se, că e trecătoare frumuseţea trupească, că abuzurile de ori-şi-ce fel pocesc trupul vieţuitor. N'am să uit nici odată pe unul dinert dânşii, care-mi spunea, că le plânge de milă celor ce nu-şi dau seama, că frumuseţele fără de seamăn ale vietăţilor intrate 'n fiinţă ar fi peste putinţă, dacă obârşia a toate n'ar fi o inteligenţă covârşitoare, care toate le chibzuieşte şi le măsoară. Rostul tablourilor vivante e să ţină viu simţământul acesta şi să-i îndrumeze pe oameni spre cultul formelor vieţuitoare."

Palea o asculta cu încordată luare aminte. Acum el se'nvioră.

„Am înţeles acum ! — strigă. — Ştiu ce vrei să zici. „Adamiţi" sunt cei ce petrec desbrăcaţi împreună şi-mi închipuiesc că „iniţiaţi" sunt cei ce iau parte la asemenea petreceri. E culmea neruşinării şi a desfrâului".

Madam Olga era'n stare să-l pălmuiască.

„N'ai înţeles şi nu ştii nimic, — îi zise. — Adam şi Eva n'aveau nevoie să-şi ascundă trupul câtă vreme trăiau în toată nevinovăţia. S'au ruşinat şi şi-au acoperit golăciunile numai după ce au păcătuit şi abia acum au început să se mintă, să se amăgească ori să se 'nşele unul pe altul. „Adamiţi" adevăraţi sunt cei ce vreau să fie cum Adam şi Eva erau mai 'nainte de a fi căzut în păcat. Asemenea om nu e Ghica, pe care-l vezi alergând şi făcând cheltueli nebuneşti, ca să adune „iniţiaţi" pentru serate pariziene şi dă mereu peste pocitanii, care nu se mulţumesc să vadă şi să pipăie, ci râvnesc la mai mult. Unul dintre aceştia e şi Guleş al tău. Mie să nu-mi spui, că la mijloc e numai reaua părere, pe care o are despre Ghica : trebue să mai fie şi ceva ce nu poţi ori nu vrei, dar trebue neapărat să-mi spui".

Palea rămase tăcut : nu'ndrăznia să-i zică „nu !"

Dacă n'ar fi fost întunerec, ea ar fi văzut oglindită'n faţa lui strâmtorarea omului pornit să facă ceea ce nu vrea. Ii era par'c'a băut o otravă, care îi răscoleşte întreaga fiinţă, şi nu mai era'n stare să nu-i spună şi ei din ce în ce mai în amanunte cele titite'n raportul de la 4 Maiu al Baronului.

Nu era 'ntâla oară că spune ceea ce nu voieşte să spună şi-i era ruşine de sine însuşi, dar ea-l stăpânia şi-l ducea după placul ei.

„Vezi, — ii zise'n cele din urmă, — aşa te mai înţeleg. Vorba nu e de Ghica, nici chiar de pocitaniile intrate'n slujba lui Vogoridi, ci de părerea ce-şi fac nu numai Comisarul Prusiei, ci toţi Comisarii, ba chiar toţi oamenii cum se cade despre uneltele lui Vogoridi. Guleş, om plin de deşertaciune, va mai fi ţiind şi la copiii lui şi nu se poate împăca cu gândul, c'ar fi socotit deopotrivă cu cei ce-şi fac de ruşine ţara şi neamul. Eu îl ştiu însă atât de plin de slăbiciuni, încât nu pot să cred, că va stărui în hotărîrea lui".

„Ii faci mare nedreptate !" — întâmpină Palea.

Madam Olga-l cuprinse cu braţul şi-i mângâie obrajii cu mâna ei cea mică şi moale.

„Băiete, băiete, copil nevinovat, — îi zise. — Nu e'n lumea aceasta plăcere, la care nu râvneşte, nici jertvă, pe care nu e gata s'o aducă pentruca să guste până'n cele mai mici amănunte plăcerile vieţii. Ce crezi ? Ar fi luat el hotărîrea de a se desface de Ghica, dac'ar fi fost de faţă şi Duduia Smaranda când citeaţi raportul de la 4 Maiu al Baronului ? Ce va face el când dânsa va stărui să nu se despartă ? Când îl arde de ceva, puţin îi pasă lui de ţară şi de familia sa".

Palea dedea mereu din umeri. Sdruncinat în credinţa lui, el era ademenit de gândul că Guleş nu va stărui în hotărîrea de a se desface de Ghica ! Da ! îl ardea şi pe el însu-şi de ceva şi în adevăr, ca puţin îi păsa de ţară şi de toate celelalte.

Mult au mai stat amândoi aşa pe 'ntuneric. Ea în mai multe rânduri a voit să se îmbrace, el însă mereu o ruga să mai rămâie, şi nu mai era mult până la miezul nopţii când au plecat amândoi.

Intors acasă, el a mai stat timp îndelungat tot aşa pe 'ntunerec.. Inţelegea şi o mulţime de lucruri, pe care nu i le spusese Madam Olga, şi se simţia cu totul alt om.

După ce s'a culcat, nu putea să doarmă. O vedea desbrăcată nu numai pe ea, ci şi pe Aglaia, pe Duduia Smaranda, ba până chiar şi pe Cocoana Clotilda, ear Coconul Costache i se părea din ce în ce mai potrivit cu cele spuse de Madam Olga.

Aşa l'a repus somnul, ear dimineaţa, când s'a deşteptat, cel dintâiu gând i-a fost, că nu poate să-i scrie Aglaiei.

„Nu mă mai simt străin aici, — îi scrisese. Am găsit oameni, care mă 'nţeleg, de care mă pot apropia fără de sfială, cu care pot să mă potrivesc în gânduri şi care te vor îmbrăţişa cu toată dragostea".

Ce putea să-i scrie acum, câtă vreme nu ştie nici ce va aduce ziua de mâne, nici în cine să aibă şi'n cine să nu aibă încredere, pe vorbele cui să pună temeiu, de cine are şi de cine nu are să se apropie.

Ori-şi-cât de mult ar fi ţinut la Guleş, la Cocoana Clotilda şi la copii acestora, îi era din ce în ce mai ademenitor gândul, că Poloneza vede bine lucrurile când zice, că n'o să stărue Guleş în hotărîrea lui.

Soarta lui atârna de la lupta dintre două femei, şi el din ce în ce mai mult doria, ca nu cea mai apropiată de sufletul lui să izbândească.

Aşa se sbătea el când a primit de la Aglaia respuns la cea din urmă scrisoare a lui.

Un junghiu fulgerător i-a trecut prin inimă când a deschis-o şi ameţit a rămas după ce a citit-o.

Ce spunea dânsa în scrisoarea ei ?

Iubitul meu.

Nu poţi tu să-ţi închipuieşti, şi nu sunt eu în stare să-ţi spun, cum şi cât de mult ne-am bucurat nu numai eu şi mama, ci noi toţi când am citit cele ce ne spui în scrisoarea ta. E la mijloc o intervenire a providenţei. Am fost adecă nevoită să plec din casa mătuşii, care voia cu orice preţ să mă 'nduplece a primi nişte propuneri, care nu puteau — se 'nţselege — să fie potrivite cu simţămintele mele. Nu mi-a rămas deci decât să mă'ntorc la casa mamei, care mai are, precum ştii, şi alţi patru copii mai mici decât mine. Iţi vei fi dând seamă despre greutăţile, cu care ne luptăm, şi vei înţelege, de ce zic eu, că e în adevăr providenţială întorsătura, în urma căreia cele de atâta timp visate de noi vor putea, însfârşit, să fie realisate. Vor vedea mătuşa şi mama, că ţi-au făcut o mare nedreptate când stăruiau să nu mă razăm pe tine, după părerea lor om lipsit de statornicie.

Aşteptam cu cea mai viuă nerăbdare ştiri noue. Scriene, iubitule, cât mai curând".

In nr. viitor: **Ce spune Cocoana Clotilda.**

Peştera

De mii de ani coloanele de lavă
Incremenite'n mersul vremii ţin
Poveri de stânci pe umeri de 'ntuneric,
Şi bolta'şi plânge visul ei himeric
Cu picuri reci, cu picuri de otravă
Inăbuşind suspin după suspin...

Zac negrele adâncuri lăcrimate,
Doar stropii reci din piatra sură cad;
De mult dorm urieşii ce n'au soare,
Cu lanţurile rupte la picioare
Ei n'ar puteà prin strat de ani străbate
Să zmulgă stânci, să-şi facă iarăşi vad.

Li-e somnul rece ca şi bolta udă,
Şi trupul li-e ca piatra 'nţepenit,
Cu ei o lume de poveşti senine
S'a dus... s'o mai dezgroape ne e cine.
Din nou copiii tâlc de basm s'audă
Să le deştepte timpul adormit...

Curg picurii din tristele unghere,
Coloanele din învelişul greu,
N'aşteaptă primăveri să le mai cheme,
Dureri adânci când se desprind din vreme,
Adorm ca picăturile stinghere
Ce cad şi se pietrifică mereu...

Const. Asiminei

NOAPTEA...

Intrase noaptea cu mişcări încete 'n
odaia copleşită de-amintiri :
avea miresme tari, de trandafiri,
şi-o linişte adâncă, de prieten...

Privind tăcută cuta de pe frunte
părea că înţelege taine mari :
un gând aluneca pe trepte tari
şi cobora'nspre ape, — fără punte...

Aşa stăturăm ceasuri lungi, pe rând,
odaia, noaptea, eu şi amintirea, —
mereu mai trişti, minţindu-ne iubirea,
pân'ce muri şi cel din urmă gând...

Atunci s'a ridicat încet şi rece
din jilţuri moi, din cărţi, din scrin, din pat.
ca o streină care m'a uitat —
s'a ridicat solemnă ca să plece..

Un fâlfâit de pânză şi de cort —
— pe la ferestre umbre'ntunecoase .
prea mult stătuse noaptea, — şi plecase
lăsând tristeţi ca'n casa unui mort..

O pasăre, la foc, şi-a ars o pană
trecând cu aripi mici, ce bat arar, —
eu plâng prietenia nopţii, iar...
...Acum mă doare ziua, ca o rană...

GEORGE SILVIU

Din săptămână'n săptămână

Ludovic XIV

Cu excepţia Italiei — această splendidă ţară de creaţiune în entuziasm — popoarele latine şi-au micşorat totdeauna oamenii mari.

Veacul trecut a fost nedrept cu Ludovic al XIV-lea, a cărui istorie a scris-o cu o vădită părtinire republicană.

Ludovic al XIV-lea este Regele-Soare numai pentru străini. Cronicarii francezi ai secolului trecut au privit numai ceeace a fost mărunt în viaţa strălucitului suveran şi, în lăudabila lor pornire democratică, micşorând partea leului, au atribuit sforţării unanime a naţiunii lor, uriaşa operă de izbânzi politice, militare, administrative şi artistice făcute sub domnia gloriosului Rege.

Adaptându-se la izvoarele autentice ale istoriografiei contemporane lui Ludovic XIV — izvoare de apă sărată, cu miros de pucioasă şi ouă stricate, cum sunt cele 31 de volume ale lui Saint-Simon, nobil proaspăt şi înăcrit, pamfletar de geniu — scriitorii veacului trecut n'au văzut în divinul rege decât un norocos contimporan ei celor mai mari oameni pe cari i-a avut Franţa.

El n'a fost decât un pretext; era un voluptos, vrednic să figureze în istorie ca un amabil protector al artelor, între un menuet şi o aventură galantă.

In acest prim pătrar de secol, însă, şi mai ales după războiu, când nevoia organizatorilor se simte pretutindeni, când însăş creaţiunea genială trece pe-al doilea plan, faţă de o administraţie ordonată şi fecundă — figura lui Ludovic XIV începe să ia proporţii gigantice. Cronicarii vremei sunt orbiţi de strălucirea acestui astru, care luminează cu atât mai mult cu cât se depărtează.

Din discursurile, scrisorile şi memoriile sale, Ludovic al XIV-lea apare ca scriitorul cel mai mare al vremii.

Opera sa politică, zestrea administrativă şi artistică, dăruită fiecărui oraş, spiritul de nobleţă şi regalitate, pe care l-a lăsat moştenire urmaşilor, fac din Regele-Soare nu numai cel mai ilustru fiu al Franţei, dar, poate, fiinţa cea mai complectă care-a trecut pe pământ.

Nici un om n'a însemnat atâta un adaos la patrimoniul de civilizaţie universală, opera nimănui, scoasă din umanitate, n'ar lăsa un gol atât de imens, ca minunile realizate de Ludovic XIV, acest animator fără pereche, care avea oroarea scepticismului distrugător şi al cărui merit a fost cu atât mai mare, cu cât a creat şi a impus creaţiunea în vădita ostilitate a celor ce-l înconjurau.

* * *

Fenomenul Ludovic al XIV-lea pune o problemă turburătoare: este oare geniul un dar ce vine din cer şi se manifestă oriunde, în orice condiţii, — sau un mare animator poate crea el însuş, descoperind sămânţa şi cultivând-o, oameni de geniu?

Nu este o întâmplare minunată faptul că atâţia oameni de seamă au putut răsări în acelaş timp: minunea este cel care-a ştiut să stimuleze, să creeze atmosfera necesară desvoltării geniilor.

Cred că 'n orice epocă, dacă ar fi avut un alt Rege-Soare, Franţa ar fi putut da un nou Molière, Racine, Corneille, Lafontaine, Lenotre şi-atâţi alţi oameni de mâna întâi. Imprejurările prielnice lipsind, geniile au rămas embrionare.

Ceeace au făcut Regii şi Papii, în trecut, nu se mai face azi. Un Michelangelo, un Tizian, un Rafael, un Veroneze, un Leonardo da vinci, un Rubens, un Grecco n'ar fi fost posibili fără îndemnurile principilor şi-ale Vaticanului. Fără suflul lui Pericle, tot veacul lui Socrate, Platon, Eschyle, Sofocle, Aristofane, Fidias, Praxitele, Demostene, — n'ar fi avut strălucirea fără seamăn care luminează încă, de dincolo de creştinism.

* * *

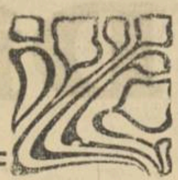
Poporul românesc are mari virtuţi creatoare. Frunţi geniale se aprind şi se sting, necunoscute. In ziua când un Suveran va reuşi să se ridice peste preocupările politice, să nu le mai dea importanţa exagerată ce li se acordă azi, să puie, în primul plan, pe savanţii şi artiştii români, lăsând în umbră pe cei cari neputând face altceva, fac politică — în ziua aceea, abia, poporul românesc se va ridica la culmile adevăratei sale meniri. Popoarele trăiesc prin artişti, după ce au murit prin politicianii lor.

VICTOR EFTIMIU

LITERATURA STRAINA

Nebunul și Moartea

de HUGO von HOFMANNSTHAL

tradus de EMIL RIGLER
VIENA 1923

MOARTEA
CLAUDIO, UN NOBIL
CAMERDINIERUL SĂU

MAMA LUI CLAUDIO
IUBITA LUI CLAUDIO } morți
PRIETENUL LUI CLAUDIO

Casa lui Claudio
Costumele din anul 1820

Odaia de studiu a lui Claudio în stil „Empire".

In fund, la dreapta și la stânga, ferestre mari. In mijloc o ușe de sticlă dă afară pe balcon de unde coboară în grădină o scară de lemn, atârnată. La stânga, o ușe albă cu două canaturi, la dreapta spre iatac alta la fel, astupată cu o perdea verde de catifea. Lângă fereastră, la stânga, o masă de scris, în fața un fotoliu. Pe piedestale, dulapuri de sticlă cu antichități. Lângă pilastrii, la dreapta, un sipet gotic, sculptat, de coloare închisă, pe el instrumente vechi de muzică. Un tablou înnegrit aproape, al unui maestru italian. Fondul tapetelor deschis, aproape alb cu stucaturi și aur.

CLAUDIO *(singur)*

(șade la fereastră, soarele apune)

Departe munții 'n luciu s'au învelit
E ud poleiul de'nsorit albastru
Și sus, umbrit, cu cearcăn aurit,
Plutește-un nor, coroană de-alabastru :
Așa pictau maeștrii-odinioară
Nori plutitori ce poartă pe Fecioară.
Sub culmi zac umbre viorii de nori
In văi largi umbra munților se'ntinde
Și'nchide verdele livezilor.
In ultim luciu piscul se aprinde.
Cât s'au apropiat de dorul meu
Aceia de pe coasta depărtată
Al căror braț muncind din greu
Iși capătă în rod cules răsplată !
Sălbatecul și minunatul vânt
Din zori de zi ce-aleargă peste câmp
Desculț, el îi trezește și în jurul lor
Fug mii de-albine 'n aer sclipitor.
Intreaga Fire se dădu în târg cu el
Din ori ce dor de-al lor sbucnește Firea
In schimb de forțe vechi și proaspete
Răstoarnă 'n brazda caldă fericirea.
Se-urnește mingia de-aur, se scufundă
In cel mai depărtat, verzui cristal
Și pomii vor lucirea s'o ascundă...
Un fum roș se desprinde, zid de jar, un val
Ce umple țărm, lagune și orașe
Cu brațe de naiade ce răsar
Să-și legene copiii 'n bărci trufașe :
Un neam măreț, viclean și temerar.
Ei lunecă pe mări nespintecate
De nici-o proră, grele de minuni
Le umflă pieptul ape 'nfuriate
Ce vindecă dureri și vis nebun.
Așa văd rost și binecuvântare
Imprăștiate-acolo. Țintă, cu dor viu,
Tot mai aproape văd, dar vai, apropierea
Se tulbură, se 'ntunecă'n pustiu ;
Pierdută-mi pare-atunci viața toată
In casa'n strada asta, se tot țes
Dureri neplânse, fericiri ce scapă
Și căutare vană, dor neînțeles.

Stând la fereastră

Acum aprind luminile și între
Păreți înguști e-o lume 'ntunecată
Cu daruri vii de lacrimi și de îmbătări
Cu tot ce poate ține-o inimă legată
Sânt inimoși și sânt apropiați,
Le pare rău de cei plecați
Și de se'ntâmplă rău cuiva
Il mângâe. Eu nu pot mângâia.
In vorbe simple ei își spun păreri
Atât cât trebue ca plânsul, râsul să se-arate ;
Nu trebue, la șapte porți de fier
Să ciocăne cu degete însângerate.
Ce știu eu din viața omenească ?
Desigur înnăuntrul ei am fost
Dar cel mult de i-am dat de rost
Intr'ânsa n'a putut să mă'mpletească
Nici când. Nu m'am pierdut în ea. La orișice
Când unii iau și alții dau am întârziat
De-o parte ca un mut din naștere.
Din gurile iubite n'am sorbit
Nici când adevăratul vin al vieții
Nici când adevăratul chin nu m'a sdrobit
Nici când nu m'am târât plângând de-alungul pieții
Și când puteam într'adevăr să 'nsemn
In fire-o adiere, un îndemn,
Chemam simțirea-mi ascuțită scurt pe nume
— Simțirea-mi ce nu poate — uita —
Ș'atunci soseau asemuiri, o'ntreagă lume
Și-mi luau norocul și încrederea
La fel și chinul ! Tot săpat și rupt,
Uscat și șubred de gândire,
Cum l'aș fi strâns la piept, cum aș fi supt
Din chinu-acesta fericire.
Dar aripa lui mă păli și mă slăbi
Și'n loc de chin sfârșeala doar simții.

(Speriindu-se)

Se'ntunecă și iar mă pierd în socoteli.
Da, da! Copiii vremii-s fel de fel...
Mă simt slab, obosit, e vreme de culcare

(Servitorul aduce o lampă, pleacă iar)

Sub raza lămpii iar răsare
Odaia mărunțișurilor moarte
Prin care încercam să mă strecor
Deși n'am dat de nici o cale dreaptă
Spre viața ce-o chemam cu-atâta dor

(înnaintea crucii)

O, Domn al Crucii! Credincioși mulți au căzut
La fildeșul picioarelor rănite
Și'n propriile inimi flacări au cerut
Din cele care mișcă minunate, potolite,
Și dacă'n loc de foc, înghet primeau în vine
Se svârcoleau în remușcare și rușine.

(înnaintea unui tablou vechiu)

Pioconda, tu, din fund de basm pierdut,
Străluminând cu 'nsuflețite mădulare
Cu gura dulce, crudă, de nepriceput,
Cu luciu de pleoape grele de visare ;
Intocmai pe atâta îmi trădași viață
Pe cât putui să-ți dau cu vorba-mi îndrăzneață

(Intorcându-se către un sipet)

Pahare ! de-ale căror margini reci
Guri multe se lipiră, fericite,
Și voi de-al căror cântec inimi felurite
Adânc se'nduioșară, cobze vechi !
O ! ce n'ași da să simt a voastră vrajă
Că mă cuprinde, că mă prinde'n mreajă
Voi ! Steme vechi de lemn, de fier,
Mulțimi de chipuri, forme, scânteeri,
Voi, broaște, îngeri, fauni și centauri
Aripi ciudate, mreji de fructe de-aur,
Incântătoare lucruri și 'nspăimântătoare.
Erați doar toate-odată 'nviorate
De-atâtea toane vii, fremătătoare,
De ocean pe țărmuri aruncate
Și ca năvodul peștii, forma v'a cuprins !
Zadarnic v'am urmat și s'a întins
In mine vraja voastră tot mai tare :
Cum retrăiam sub mască'n fiecare
Din sufletele voastre, revedeam
Sub ceață totul: lume, suflet, viață.
Mă'nconjurați roiu de-aripi și-mi păsteați
De lângă șipot rece proaspăta verdeață.
Atâta mă pierdeam în simulări
Incât vedeam cu ochi morți soarele
Și n'auzeam decât cu urechi moarte
Târam mereu acelaș straniu blestem
De chinuri mici și bucurii deșarte.
Nici știutor deplin dar nici neștiutor
Trăiam viața cum trăim o carte :
Sau n'o mai știm sau n'o știm încă
Dar știm că simțul cere 'n ea viață-adâncă
Și ce mă chinuia și ce mă bucura
Mi se părea că sie-și nu se ajungea
Un luciu 'mprumutat din vieți ce vin
Chip găunos de un *a fi* mai plin
Și-așa în orice chin și'n orice dragoste
Imi fluturau mari umbre 'n aiurare,
Le foloseam, nu le sorbeam pornirile
Visând mereu c'odată va fi soare.
Mă 'ntorsei, privii viața 'n care
Iuțeala nu ajută la fugit
Și nici puterea la certat; în care
Nu doare răul, binele nu 'ncântă ;
E fără rost răspuns ca și 'ntrebare
Și'n vis cețos ce 'n pragul negru scapă
Norocu-i totul: clipă, vânt și apă.
Atât de dureros, cuminte și desamăgit
Intr'o mândrie frântă zac, în renunțare
Adânc întrețesut. Nu mă mai plâng, trăesc
In casa asta, în oraș. De întrebare
Și oamenii s'au desobișnuit, găsesc
Că sânt și eu un om ca orișicare.

Servitorul vine și depune o farfurie cu ciresi pe masă apoi vrea să închiză ușa balconului.

CLAUDIO

Mai lasă ușile deschise. Ce te sperie ?

SERVITORUL

Desigur n'o să mă crezi, stăpâne

(Pe jumătate pentru el, cu frică)

Acuma s'au ascuns în pavilion...

CLAUDIO

Dar cine omule ?

SERVITORUL

Mă iartă, nu știu
O ceată 'ntreagă de făpturi ciudate.

CLAUDIO

Cerșetori ?

SERVITORUL

Nu știu

CLAUDIO

Incuie poarta
Ce dă din parc în strada mare
Și lasă-mă în pace, du-te la culcare.

SERVITORUL

De asta tocmai m'am speriat atâta. Poarta
Grădinii-am încuiat-o dar.

CLAUDIO

Vorbește !

SERVITORUL

Acum sânt în grădină, șed pe bancă
Acolo unde e Apolonul de gresie,
In umbră șed câțiva pe marginea havuzului
Și unul s'a urcat pe Sfinx ;
Molidul îl ascunde, de aicia nu se vede...

CLAUDIO

Bărbați ?

SERVITORUL

Câțiva. Sânt și femei
Nu-s cerșetori dar sânt de modă veche
Cu port ciudat ca pe gravuri
Și cu un fel așa de'ngrozitor
De-a sta jos liniștiți, de a privi
Pe om cu ochi morți, țintă 'n gol
Aiștia nu-s ca oamenii. Mă iartă,
Dar n'ași vrea nici în ruptul capului
Să merg în preajma lor
Dea Domnul, mâini se vor fi dus
Dar vreau acum — cu voia ta stăpâne
Să'ncui jos ușa casei ș'apoi să stropesc
Castelul cu aghiasmă, căci
Asemeni oameni n'am mai pomenit
Și oamenii n'au astfel de priviri.

CLAUDIO

Fă ce poftești și noapte bună.

(Se plimbă în lung și în lat o clipă. Innapoia scenii răsună o melodie plină de dor și duioșie a unei viori, mai întâi mai departe, apoi din ce în ce mai aproape, în cele din urmă caldă și plină ca și cum ar năvăli din camera de alături).

Muzică ?
Ș'atâta de ciudat alunecând în suflet ?
Să mă fi tulburat ce-mi spuse omul ?
Imi pare că nici când n'am auzit
Asemeni cântec din vioară omenească

(rămâne ascultând, plecat spre partea dreaptă)

Intr'un fior adânc, dorit de mult,
Asupra-mi năvălește un tumult
De nesfârșite sunete ca nesfârșite
Păreri de rău, nădejdi — O! Ce ascult
Imi par ca apele vieții limpezite
Ce curg sub ziduri vechi și lin'știte
Ca 'n așteptarea mamii, a logodnicii
Sau a prietenului gata să sosească
Sbucnesc gândiri fierbinți, pioase și
M'aruncă într'o mare tinerească ;
Ca băețandru'n focul primăverii
Credeam că pot pluti prin nesfârșiri,
Un dor nemărginit urca în mine
In freamăt plin de presimțiri :
Veniră ani de drum, de îmbătare,
Se lumină întreaga lume câte-odată
Și trandafiri luceau și clopote cântau.
Ardeau și chiuiau sub zări străine...
Ce vii erau aceste lucruri toate
Priceperii cu drag apropiate,
Ce 'nsuflețit eram, ce mulțumit
Că pot vibra 'n viață 'nlănțuit !
Și hrana inimilor, fluviul iubirii
In inimă-l simțeam făcându-și drum
Și de belșug era larg *eul* meu. Acum
De-abia în vis de mai surâde fericiri
Te'nnalță muzică, sbucneste 'n foc
Și răscolește-adâncul până'n fund :
Să-mi văd viața 'n vechiul ei noroc
Cu clipele vrăjite ce-o ascund :
Căci flacări strânse-acuma la un loc
Topesc ce-i țapăn, vâlvă 'n sus răspund
Poverile bătrânelor științi
Cad de pe umeri goi, se prăbușesc
Sub vuetele primei cunoștinți,
In cântecul adânc copilăresc,
Și 'n sunete de clopote enorme
Un dat și luat în minunate forme
Naiv, năprasnic, au pornit să bată
Viață nouă, deabia visată.

(Muzica amuțește aproape pe neașteptate)

Ia ! Amuți !... Simțeam atât de greu
S'atât de-adânc pe omul-dumnezeu.
Desigur cel ce a stârnit neștiutor
Aceste lumi de basm, un cerșetor.
Intinde-acuma mâna după bani

(La fereastra din dreapta)

Aicea dedesubt nu e...... Curios
Dar unde-i ? Sub geamlâcul cellalt poate

Cum se îndreaptă spre ușa din dreapta, perdeaua se dă încet la o parte și în ușă stă Moartea, cu arcușul în mână, vioara îi atârnă de cingătoare. Privește liniștit pe Claudio care se dă înnapoi, îngrozit.

Pierd mințile. Ce frică mă străbate ?
Vioara-ți cântă-atâta de duios
Ș'acum te văd — mă țintuesc cârcei
Mă 'nnăbuș și mi se sbârlește părul ! —
Ești moartea ! Pleacă de aci ! Ce vrei ?
Mi-e frică. Pleacă ! Vai, nu pot răcni...

(căzând)

Mi s'au tăiat picioarele, vai ! Piei !
Piei ! Cine te-a chemat. Ce cauți aci ?

MOARTEA

Sus ! Lasă frica moștenită ce înghiață
Nu-s groasnic, nu-s din oase gălbejite
Din neamul lui Dyonis și al Afroditei
Un mare zeu al vieții-ți stă în față !
In sărbătoarea unei seri de vară
Când prin văzduh de aur frunza cade
Când auzea suspinul ce'nfioară
Și visător plutește lângă roade,
Când revărsări de simțuri — val cumplit
'Ți-umplea tot sufletul în tremur,
Când în neașteptat cutremur
Năprasnicul se desvelea 'nrudit,
Când însu-ți dăruindu-te în hău,
Primeai pământul ca un bun al tău :
In orice clipă 'ntr'adevăr măreață
Ce 'nfiora tiparul tău de lut
Cu-o tainică putere, sfântă,
In miez de suflet eu te-am străbătut

CLAUDIO

Destul. Mă'nchin în fața ta, deși 'ngrozi

(Mică pauză)

Și totuși spune-mi pentru ce-ai venit ?

MOARTEA

Venirea-mi una 'nseamnă doar prietene !

CLAUDIO

La mine nu. Nu, pân'atunci mai e !
Zici bine: frunza cade când s'a veștejit
Când pân' la sațiu și-a sorbit vigoarea
Imi mai lipsește mult : eu n'am trăit !

MOARTEA

Ca orișicare ți-ai urmat cărarea !

CLAUDIO

Ca florile din pajiști, rupte,
Luate de o apă 'ntunecată,
Așa-mi pieriră zilele trecute ;
Că asta-i chiar viața n'am știut niciodată
La gratiile vieții așteptai
Cu teama de-o minune, încolțit de dorul
De-a le vedea în spulber luându-și sborul
In al furtunilor alai.
N'a fost așa... Ș'odată stam 'nnăuntru
Să aflu taina. Nici ființa mea
N'o pricepeam, nici dorul cel mai sfânt
Și teama, teama nu mă mai slăbea.
De-amurguri aiurit și ca acoperit
Adânc în sinea-mi sdruncinat, rănit,
Cu jumătate inimă și cu simțiri legate,
In orice lucru 'ntreg, vai, straniu 'mpiedecat,
Nici când nu m'am simțit de-a binelea
De jar încins, de valuri inundat,
Nici când n'am întâlnit în drum un zeu cu care
Te iei de piept să-ți dee o binecuvântare

MOARTEA

Ca tuturor ți-a fost dat s'o trăești
Viața pe pământ cu rosturi pământești
Un șipot vechiu, duh credincios se'mparte
In eul vostru și insuflă legături
In haosul acestor lucruri moarte
Le-adună în grădini, păduri
Ce-aduc dureri, noroc și nume bun :
Vai ție! astea de mai trebue să-ți spun
Legat de alții, legi la rândul tău
Ceas bun se întrețese cu ceas rău,
Trudiți și plânși în somn și încă
In jumătate vrere, cu suflare-adâncă.
Grei de dorinți, svâcnind calzi de viață
Și totuși copți cu toții îmi cădeți în brață.

CLAUDIO

Eu însă nu sânt copt, mă lasă.
Nu vreau să mă mai plâng ca un nătâng
Vreau să m'agăț de-un petec de pământ
In mine strigă dragostea vijelioasă.
Infricoșată spaimă rupe vechiul drum
Simt — lasă-mă — că pot trăi acum
Simt asta din năprasnicul avânt :
Pot inima să-mi leg de-un lucru pe pământ
O! vei vedea de-acuma n'o să fie
Niciunul vietate mută, jucărie !
Vreau inima s'asculte tot ce-i viu
In chinul și'n plăcerea lor să fiu.
Vreau să deprind credința, temelia
Oricărei vieți.... Intr'astfel potrivit
Să fiu încât și răul și-omenia
Sălbatic să mă facă, fericit.
Atunci stafiile se vor însufleți
Și oameni voi găsi în calea mea.
Dând și primind nu voiu mai amuți
Să fiu legat — da! — și să pot lega.

Cum își dă seama de neînduplecata față a morții, cu teamă din ce în ce mai mare.

N'a fost așa nici când, poți să mă crezi
'Ți 'nchipui c'am iubit sau am urât...
Nu, niciodată nu i-am dat de miez ;
Era un schimb de vorbe, de păreri și-atât !
Ia uite-te aci : scrisorile...

Desface violent o lădiță și din ea smulge pachete cu scrisori vechi rânduite.

Cu jurământ de dragoste și plâns :
Crezi c'am simțit vreodată ceeace
Aceasta a simțit când i-am răspuns ?

I-aruncă pachetele în fața picioarelor: scrisori izolate se'mprăștie.

Aici e-o viață 'ntreagă de iubire
Din care eu doar răsunai, eu doară,
Eu însu-mi sguduit, în sguduire
Făcui orice 'nțeles sfânt de ocară !
Ici, ici! și toate-așa, lipsite fură
De sens noroc, chin, dragoste sau ură !

MOARTEA

Nebune! Uricios nebun! 'Nainte s'o sfârșești
Vreau să te 'nvăț viața s'o cinstești
Ici vino! Taci și stai domol
Și află că toți ceilalți de sub glie
S'au revărsat isvor de apă vie
Și numai tu zornăitor și gol

Moartea cântă câteva tonuri din vioară, chemând în acelaș timp. Stă în ușa iatacului, în față la dreapta, Claudio în stânga lângă perete, în semi-întuneric. Din ușa din dreapta vine mama. Nu-i bătrână de tot. Poartă o haină lungă de catifea neagră, o bonetă de catifea neagră cu horboțică albă, care înrămează fața. In degete fine, pale, o batistă albă cu colțișori. Pășește încet din ușă și merge fără sgomot jur împrejur prin odaie.

MAMA

Sorbeam atâtea chinuri dulci
Pe-aici. Miroase-a levănțică
Răsuflet slab ce 'mprăștie 'mprejur
O parte din viața pe pământ
Viața mamii, o treime chin
Și una trudă, alta griji. Ce știe
Bărbatul de-asta ?

(La dulap)

muchia tot tăioasă ?
Aicia și-a julit odată tâmpla ;
Era desigur mic, viu și sălbatic,
Nu-l mai țineai din alergat. Fereastra :
Ce des stăteam aici s'ascult în noapte
Cu atâta-lăcomie pașii lui
Când grija nu-mi dădea răgaz în pat,
Când nu venea, deși bătea și două
Și trei și se făcea afară ziuă !...
De-atâtea ori !... N'a știut nici când nimic
Destul de singură eram și ziua.
Mai udă florile, mai șterge praful
Pe poliți, mai ascute un cuțit,
Se duce vremea: numai capul n'are
Nimic de lucru: astfel se'nvârtește

Cetiți continuarea în pag. V-a

Un cerc tăcut de presimțiri ca'n vis,
Ciudate chinuri ce de bună seamă
Fac parte din tot ce-i al mamii
Sfânt, tainic, necuprins și-s înrudite
Cu țesătura lumii-acesteia
Atât de-adâncă. Dară nu mi-e dat
Să mai răsuflu aerul vieții
Ce-a fost, slăbind blând, dureros nutrind
E timp să plec, să plec dar...

(Iese prin ușa din mijloc)

CLAUDIO

Mamă !

MOARTEA

Taci

N'o mai aduci 'nnapoi !

CLAUDIO

O! mamă, vino !

Cu buzele acestea murmuitoare
Subțire, mândru strânse, ce cu-oricine
Tăceau, în fața-ți la picioare lasă-mă
Așa 'n genunchi!... Vai, strig-o. Ține-o bine
Nu vrea! Văzuși că nu vroia ?
De ce-o silești să plece, Piază-rea ?

MOARTEA

Dă-mi ce-i al meu. Al tău a fost

CLAUDIO

Nici când

Să poți simți. Pustiu tot! Când vreodată
Simțeam în mine rădăcinile
Că se'mbulzesc spre ea că apropierea-i
Mă tulbură că preajma minunată
A zeității care stă să isvorască
Cu dor, plăceri și jale omenească ?

Moartea nepăsătoare la vaietele lui cântă o melodie a unui vechiu cântec popular. O fată tânără intră încet. Ea poartă o rochie simplă cu flori mari, ghete cu benți, pe gât un tulpan, cu capul gol.

Fata cea tânără

Era frumos zău! Nu-ți mai amintești ?
Desigur mi-ai făcut rău și ce rău...
Dar ce nu încetează în dureri ?
Puține zile bune avusesem
Și astea mândre ca un vis erau
Flori lângă geam, florile mele
Clavirul șubred mic, dulapul
In care îți păstram scrisorile
Și ce-mi mai dăruiai... aceasta tot
— Nu râde — totul devenea frumos
Vorbea din guri vii și iubite. —
Când seara după mult zăduf plouă
Și stam muți la fereastră o! mireazma
Copacilor uzi! — Toate astea
S'au dus și a murit tot ce-a fost viu
Și zace 'n groapa mică a iubirii noastre
Dar vezi, a fost frumos, ești vinovat
C'a fost așa frumos. Că m'ai svârlit
In urmă nemilos ca un copil
Ce-aruncă floarea, obosit de joacă...
Doamne! Nu aveam nimica să te leg

(Mică pauză)

Răutăcioasa ta scrisoare, cea din urmă
Când o primii vroiam să mor. Nu-ți spun
Aceasta să te chinui. O scrisoare
De adio vream să-ți scriu, dar fără 'nvinuiri
Nici rea, nici tristă, nici sălbatică
Ci doar așa încât să mă dorești
Pe mine și iubirea înc'odată,
Să plângi puțin, văzând că-i prea târziu
Nu ți-am scris. Nu. La ce ? Ș'apoi
Ce știu eu câtă inimă puneai
In toate astea ce-mi umplea
Simțirea, biata, cu sclipiri și friguri
Incât pășeam ca'n vis 'nnamiaza mare ?
Necredinciosul nu-l faci credincios
Și lacrimile nu învie morții.
De astă nici nu mori. Mult mai târziu
Mi-a fost dat să mă 'ntind să mor și după
Un chin îndelungat. Și mă rugai
Să fiu la tine-acum, în ceasul morții,
Nu crudă, pentru a te chinui
Ci doar cum unul care bea paharul
De vin, mireazma i-amintește'n treacăt
De-un loc, de-o blândă bucurie de-altădată.

Pleacă. Claudio își ascunde fața în mâini. Indată după plecarea ei, intră un bărbat. E cam de vârsta lui Claudio. Poartă o haină de călătorie mototolită, prăfuită. In piept, la stânga e înfipt, cu prăseaua de lemn vizibilă în afară, un cuțit. Rămâne în mijlocul scenii în picioare, întors către Claudio.

BĂRBATUL

Tot mai trăești tu, veșnic jucător ?
Tot mai citești pe-Orațiu și te bucuri
De-un sens adânc, ironic, veșnic calm ?
Cu vorbe fine te-ai apropiat,
Păreai mișcat de ce mă tulbura,
Spuneai că ți-aminteam de lucruri ce
Dormeau în tine tainice ca vântul
Ce-aduce noaptea vorba de departe...
O! da! erai sub vânt joc fiu de corzi
Și vântu 'ndrăgostitul nu era
Decât răsuflet folosit, al meu sau
Al altuia. Căci mult timp doar, am fost
Prieteni. Ce prieteni ? Amândorora
Era 'ntre noi și zi și noapte vorba
Și umbletul cu-aceiași oameni, gluma
Cu-aceiași fată. Amândorora
Cum amândorora 'ntre rob și domn
E-aceiași casa, mila, prânzul, câinii, biciul :
La unul casa-i rai, la altul ocnă ;
Blândețea-l poartă pe-unul, sângerează
Grumazul celuilalt : la unul câinii
Sar cercuri prin grădini, cellalt i-așteaptă !
Simțiri pe sfert îndeplinite, perle
Cu chin născute 'n suflet, le luai
Și le-asvârleai ca jucării în aer
Tu, iute-amic cu toți și iute gata ;
Eu cu elanul amuțit în suflet
Cu dinții încleștați ; tu, fără frică
Tot pipăind în timp ce mie vorba
Sfielnică, murea de spaimă 'n drum.
O fată ne-a ieșit în drum. Și ce m'a
Cuprins ca boala ce-amorțește
Când prea treaz tot privești aceeași țintă...
O țintă plină de durere dulce,
Miros și luciu sălbatic, din adâncuri
Țesând lumină de furtuni. Aceasta
Vedeai și tu, te ispitea. „Dar, pentru
„Că sunt și eu asemeni câtcodată
„Mă ispitea mândria fragedă și felul
„Cel obosit al feții — atât de tânără
„Ș'atâta de desamăgită". Nu mi-ai
Spus asta mai târziu ? Te-a ispitit !
Era mai mult decât trup pentru mine !
Sătul de joc mi-ai aruncat păpușa
Mi-ai aruncat-o chip ciuntit de scârbă
De tine-atât de groasnic urâțită,
Atât de goală de minunea vrajii,
Cu trăsături vagi și cu părul viu,
Mort atârnând, mi-ai aruncat o masca
Inlocuindu-i farmecul blând, tainic,
Prin hâdu-ți meșteșug în gol pustiu
De asta te-am urât atât atunci
Cât te ura întunecatu-mi simț mereu
Și te-am lăsat.

Și soarta insfârșit

M'a binecuvântat în oropsire
Cu-o țintă și-o voință 'n inimă
Ce'n apropierea-ți otrăvită nu
Se vestejise toată pentru-orice.
Da ! La ceva măreț m'a dus ursita
Să mor de-acest cuțit de ucigaș,
Svârlit în șanțul străzii, colo 'ntins
Să putrezesc cu 'ncetul pentru lucruri
Ce nu'nțelegi și totuși fată
De tine de trei ori ferice căci tu n'ai
Fost nimănui ceva și nimeni ție

(Pleacă)

CLAUDIO

Da, nimănui ceva și nimeni mie

(Desmeticindu-se cu 'ncetu...)

Ca un actor prost ce la teatru vine
La replică, își spune partea, pleacă
Nepăsător de celelalte, sunt,
De tonul vocii lui chiar nemișcat
Și nemișcând cu tonul gol pe nimeni :
Așa pășeam pe scena vieții-acesteia,
Lipsit de vlagă și de preț. De ce
Mi s'a 'ntâmplat așa. De ce tu de abia
Tu, Moarte, să mă 'nveți să văd viața
Nu ca prin văl, ci 'ntreg s'o trec și treaz
Incât să pot trezi ceva într'ânsa ?
Dece 'n copil se împuternicesc
Atât de 'nnalte presimțiri de viață
Incât de se arată 'ntr'adevăr
Fior gol de-amintiri ne svârlă 'n față ?
De ce nu-ți sună cântecul viorii
In piepturile noastre să ne miște
Acele lumi de duhuri ce se-ascund
Acoperite, mute 'n noi ca niște
Flori tăinuite 'n revărsări de prund ?
O ! de-aș putea să fiu acolo unde
Doar tu cânți, unde larma nu pătrunde !
Da ! Pot ! De-amenințarea ta îă-mi parte :
Fu moartă viața, fii-mi tu viața, moarte !
Ce mă silești când nu cred nimic
Ici viață, moarte dincolo să zic ?
Poți strânge-atâta viață într'un ceas
Cât n'a putut să poarte viața 'ntreagă,
Vreau să uit orice umbră ce-a rămas,
Minunea și puterea ta-mi desleagă

(se reculege o clipă)

Se poate că e gândul pe sfârșite
De sânge-omorâtor, treaz, revărsat
Dar n'am cuprins cu simțuri reunite
Nici când atâta și-ii ce-am așteptat
De trebue să mor acuma, stins,
De clipa asta creerul încins,
Atuncia piară viața'n șters vestmânt
Acum când mor simt deabia că sunt.
Un simț visat puternic, înmiit
Trezește omul din visări deșarte
Tot astfel mă trezesc în simț cumplit
Din visul vieții în priveghiu de moarte.

(Se prăbușește la picioarele Morții)

MOARTEA

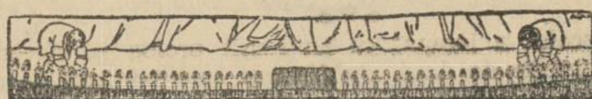
(Pleacă încet, clătinând din cap)

Ce minunată le e firea ;
Tot lămuresc ce-i de nelămurit
Citesc că nu-i scris nicăirea
Supun și leagă ce-i himeric
Și drum găsesc și 'n veșnic întuneric.

Dispare prin ușa din mijloc, cuvintele se pierd. In odaie e liniște. Afară se vede prin fereastră Moartea care trece cântând din vioară, în urmă mama, apoi fata și numai decât lângă ele o statură asemeni lui Claudio.

CORTINA

Traducere de *ERMIL RIEGLER,* Viena 1923

CRONICA FILOZOFICA

Fatalitatea în Filozofia lui Spengler

de **LUCIAN BLAGA**

Oswald Spengler, deși nu prea iubește citatele, recunoaște că întreaga sa filozofie își are obârșia în opera lui Goethe și în al doilea rând în cea a lui Nietzsche. Goethe spunea lui Eckermann: „Dumnezeirea e activă în tot ce e viu, dar nu în ce e mort; ea e în ceeace **devine** și **se schimbă,** dar nu în ceeace a devenit și a încremenit. De aceea și rațiunea, în năzuința ei spre divin, are de-a face numai cu devenirea, cu viața; iar intelectul cu ceea ce e făcut, încremenit, pentru ca să-l utilizeze". „Această propoziție conține întreaga mea filozofie" întregește Spengler. S'a vorbit destul de insinuant despre oarecare împrumuturi nemărturisite ce le-ar fi făcut Spengler în filozofia lui Bergson. Credem că se exagerează. Spengler n'are comun cu Bergson decât lucruri, ce le-a moștenit direct dela Goethe. Dovadă chiar propoziția de mai înainte: cu neînsemnate modificări, ar putea să fie scrisă de Bergson, și totuși ea e smulsă din comorile cu ușurință împrăștiate de înțeleptul dela Weimar în convorbirile sale zilnice, cu secretarul său, care a avut fericita inspirație să le însemne.

Metoda întrebuințată de Spengler în filozofia istoriei e cea intuitivă, morfologică, pe care Goethe o întrebuințase în studiul plantelor. Culturile sunt, după Spengler, organisme vii ca și plantele — cu începuturi, creșteri, înfloriri și sfârșituri. O cultură trăiește cam 1000—1200 de ani. Cum planta are, în creșterea ei, stadii, pe care nu le poate ocoli, stadii „fatale", într'o singură ordine posibilă: încolțirea din sămânță, desfășurarea frunzelor, înflorirea, rodirea și moartea după împrăștierea semințelor, astfel toate culturile își au și ele etapele „fatale" dela care nu e abatere: o primăvară cu mituri și cu o metafizică mistică, o vară cu puternice reformațiuni, o toamnă cu curente raționaliste și cu mari sisteme filozofice, o iarnă ireligioasă cu civilizații materiale. Orice cultură se sfârșește apoi, epuizându-și toate posibilitățile creatoare, în ultimele acorduri ale unei universale dispoziții sufletești resignate, sterile și nivelatoare. Astfel cultura indică s'a sfârșit cu budismul, cultura elenică cu stocismul, cultura arabă cu fatalismul, iar astăzi, cultura apusului își începe sfârșitul cu socialismul etic. Cultura apusului e în pragul prăbușirii ; în veacul al nouăsprezecelea și-a realizat cele din urmă posibilități creatoare pe teren cultural, de-acum nu-i mai rămâne decât o ultimă recapitulare în conștiință a drumului umblat prin zece veacuri, — în forma unei grandioase filozofii relativiste — și nu-i mai rămâne decât mai ales clădirea unei civilizații de dimensiuni fantastice, a unei civilizații materiale, economice, industriale și politice, care ar urma să concentreze tot pulsul istoriei în câteva orașe — inimi ale lumii. O nouă înviere culturală, apusul nu mai poate să aștepte, deoarece și-a istovit, în privința aceasta, toate virtualitățile. Datoria modernului, dacă vrea să fie un om al timpului, e să lase poezia, filozofia și religia și să devină un bun inginer, un iscusit diplomat, un excelent organizator. La întinerirea unui organism bătrân nu mai ajută nici un elixir. Procesul istoric e fatal. Orice nouă încercare de creație culturală a apusului nu va fi decât o neputincioasă imitație a celor trecute — sau o creație patologică. „Un veac de atcivitate curat extensivă cu excluderea producției înalt artistice și metafizice — să-l spunem scurt o epocă ireligioasă — e un timp de decadență. De sigur. Dar noi n'am ales acest timp. Nu putem schimba faptul că ne-am născut ca oameni ai unui început de iarnă, de plină civilizație, și nu înălțimile însorite ale unei culturi coapte în timpul lui Fidias sau Mozart. Totul depinde de faptul să-ți dai cât mai clar seama de această situație, de această fatalitate, și să înțelegi că te poți minți asupra ei, dar nu poți să o ocolești. Cel ce nu-și mărturisește acest lucru, nu poate fi socotit între oamenii generației sale. El va rămâne un nebun, un șarlatan sau un pedant". (Der Untergang des Abendlandes, ed. XXXIII, pag. 61).

* * *

Istoria, Spengler o opune naturii. Studiul naturii se face analitic, sistematic, matematic, abstract; natura are o articulație moartă; natura are cauzalitate și o ordine reverzibilă. Studiul istoriei trebuie să se facă sintetic, fizionomic, organic, intuitiv; istoria are o articulație vie; istoria are o fatalitate și o ordine ireverzibilă. Obiectul științei exacte e lumea cauzalității, a materiei, a legilor, a numărului și a experimentului măsurător. Obiectul istoriei e desfășurarea vie a unui organism cultural. Fenomenul istoric n'are legi, n'are cauzalitate exterioară. Dar dacă, fenomenul istoric e lipsit de determinismul cauzal nu înseamnă că e lipsit de orice determinism; fenomenul istoric are o necesitate interioară, o **fatalitate,** o **soartă,** cum îl zice Spengler, introducând în filozofie un termen de mult scos din circulație. Apariția unei mari creațiuni poetice, religioase, metafizice sau matematice într'un anumit timp e fatală, fiind lăuntric determinată în ivirea sa din centrul organic al unei culturi. O cultură e ca o sămânță de plantă, încărcată cu o seamă limitată de posibilități; când începe să și le realizeze, se urmează toate la timpul lor, nici mai curând nici mai târziu, deopotrivă născute din acelaș punct vital, metafizic ca să zicem așa. Fenomenele istoriei nu se produc unul pe celălalt urmând cauzalitatea fenomenelor materiale. Ordinea lor nu e deci o ordine matematică care se poate inversa sau produce de câte ori dorești ca în experimentele fizicale. Totuși este și în succesiunea fenomenelor istorice, o ordine, o ordine vie, cronologică, ireverzibilă, de fatalitate, care înainte de a face floarea nu uită să deschidă frunzele. Cum nu poți însă să spui că frunzele „cauzează" floarea — tot așa de deplasat ar fi să cauți o cauzalitate între faptele istoriei. Trezirea de sine a lui Kant nu s'a putut face decât atunci când s'a făcut și atunci a trebuit să se facă, fiindcă era una din virtualitățile culturii apusene, și fiindcă era chemată la lumină de ideea inerentă, de sufletul în plină desfășurare al acestei culturi.

Această idee de fatalitate interioară a unei culturi îl duce pe Spengler la ideea paradoxală a „contemporaneității" dintre fenomenele ce aparțin unor culturi diferite. Fatalitatea proprie culturilor aduce cu sine o ordine cronologică de etape asemănătoare, identice chiar — în aceste culturi. „Contimporane" sunt, după Spengler, două fapte istorice cari apar, fiecare în cultura sa, în aceeaș situație relativă, cari au deci acelaș înțeles, aceeaș însemnătate. Apariția lui Pitagora în cultura antică și a lui Descantes în cea vesteuropeană, sunt — ca importanță, ca înțeles, ca cronologie relativă — evenimente „contimporane". Arhimede e contimporan cu Gauss, Alexandru cel mare cu Napoleon, clădirea Alexandriei cu cea a Washingtonului. Această fatalitate a evenimentelor „contimporane" în diferite culturi nu se mărginește deci numai la generalități, ci se estinde până în amănunte. Dacă anticitatea elenică-romană are un împărat Traian, pe acest Traian (cu alt nume, dar cu aceeaș mentalitate) îl găsești și în cultura chineză. Analogiile ce le face Spengler sunt, fără îndoială, spirituale, dar reamintesc foarte deaproape orgia de analogii a romanticilor. Un accent mai apăsat pune Spengler în deosebi asupra fatalității cu care o cultură se schimbă în civilizație. Aceste două cuvinte au, la Spengler, cam acelaș înțeles ca și la Chamberlain, dar pe când după Chamberlain cele două ramificații ale creațiunilor omenești merg paralel, formând oarecum o polaritate simultană și au un înalt grad de contingență, la Spengler polaritatea e **succesivă** și de **neînlăturat.** După ce o cultură sufletească și-a ajuns ultimile culmi de înflorire — ea se transformă, cu fatalitatea proprie vieții, în civilizație maerială. Civilizația e sfârșitul fatal al oricărei culturi.

Fatalitatea — în deosebire de cauzalitatea fenomenelor naturale — e, după Spengler, madul de manifestare al vieții, al „fenomenelor originare". Viața e în continuă devenire. Pentru a caracteriza necesitatea organică cu care se desvoltă faptele, evenimentele, fenomenele unei vieți, trebuie să iei în ajutor acea idee de fatalitate care — dacă e greu definibilă pentru intelect — e, totuș, limpede pentru simțire și intuiție. Fatalitatea e un cuvânt, care trebuie **trăit, nu definit.** Semnele ei sunt în deosebi ireversibilitatea și strânsa relație cu timpul. Cauzalitattea domnește în lumea materiei moarte — ordinea ei se poate inversa și repeta; împărăția ei e spațiul. Fatalitatea și cauzalitatea se deosebesc, cum se deosebește timpul și spațiul. Timpul — și cu el fatalitatea — are o direcție, și nu se poate întoarce: de-aci tragicul lor. Spațiul — și cu el cauzalitatea — are o orânduire răsturnabilă — de aci sentimentul de încredere ce-l inspiră conștiinței umane. Spațiul și cauzalitatea, omul le poate stăpâni, dar de fatalitate e stăpânit.

* * *

Fatalitatea o simți Cauzalitatea o gândești tărâmul cauzalității poți să experimentezi utilzându-i încheieturile după nevoie; în cea a fatalității poți numai să vezi, să trăiești, să mori. Cuvântul fatalitate are taină ; cauzalitatea n'are taină. Cauzalitatea o poți prinde în formele matematice, fatalitatea trebuie s'o exprimi cu icoane imitând procedeele artei. Dar dacă fatalitatea e oarecum „categoria" antiintelectuală a evenimentelor istorice — înseamnă că studiul istoriei e mai mult o artă decât o știință. Filozofia la Spengler e, în primul rând, o filozofie a fatalității: tote ce s'a spus până la el despre fatalitate a fost mit. El adâncește acest cuvânt magic răstălmăcindu-l; îi dă o nouă putere, îl pune iarăș în circulație după ce a întrebuințat tot ce cultura umană îi pune la dispoziție întru fixarea acestui nou gând. Teoria cunoștinței, metafizica, logica, arta, istoria au hrănit fiecare în felul său această idee a fatalității, menită nu numai să exprime într'un nou fel structura intimă a faptelor, ci să joace și un rol pragmatic. Căci Spengler crede că prin ideile sale e chemat să canalizeze energiile apusului — într'o singură direcție posibilă: cea indicată de însăș fatalitatea proprie culturii vest-europene. Filozofia sa ar fi, deci, singura filozofie a timpului; filozofia care a ghicit mai bine decât oricine alta nevoile epocii.

Spengler nu e întâiul, nici cel din urmă care-și închipue că istoria se sfârșește cu sistemul său. Hegel credea că filozofia lumii și-a ajuns în dialectica sa întortochiată punctul culminant și cel din urmă. Dar aceste enunțări trădează doar narcisismul, boala copilăroasă a încântării de sine, de care adeseori sufăr marii gânditori.

Continuare în numărul viitor.

Peisaj de Iarnă

Alb e câmpul, alb văzduhul.
Alb e codrul de stejari,
Uriași cu plete albe
Par copacii solitari.

A înăpădit zăpada
Prin tufișul mic și rar
Și scaeți'n promoroacă,
Par buchete de zahar.

Sub cojoc de nea pământul
S'a 'nfundat și doarme dus;
Somnul și mai lin să i tie
Ceața s'a lăsat de sus.

Au îmbătrânit copacii,
Nu sunt păsărele 'n crâng,
Printre crăci înzăpezite
Ciori înfometate plâng

Nu e vânt și nu se mișca
Nici o creangă în amurg
Totuși, de pe ramuri albe
Lăcrămi de zăpadă curg

Au îmbătrânit copacii
Mari și mici sunt albi și ninși
Prin fereastra aburită
Ii privesc cu ochii plânși.

Monocrom e peisajul
Trist ca inima-mi pustie
Simt că'n viață este moarte
Doar durerea mea e vie.

Laurenție I. Bacalbașa

Detronarea cultului formei

de M. MIHĂILEANU

Aci în **Adevărul Literar** citesc că: „Jean Jacques Brousson, care multă vreme a avut fericirea să fie secretarul lui Anatole France, dă câteva amănunte prețioase despre felul cum lucra autorul lui **Thais**. Romancierul spunea:

„Sunt ca Renan. Autorul **Vieții lui Isus** scria orice şi trimetea la tipar. Ii se aduceau corecturile. Le făcea odată, de două ori, de trei ori... De-abia a cincea corectură începea să fie... Renan. La mine începe cu a şasea şau a şaptea. Eu cer chiar opt corecturi. Ce vreți? Sunt lipsit de imaginație, dar nu şi de răbdare".

Ei bine, prin această migăloasă îngrijire dată stilului său, Anatole France ne arată că nicidecum nu dispretueşte sfaturile lui Boileau, care în a sa **Art Poétique** îndeamnă astfel pe scriitori: „De o sută de ori puneți lucrarea voastră pe masa de lucru; îndreptați-o şi iar îndreptați-o. Adăugați din când în când şi, adeseori, ştergeți".

Şi bineînțeles, că şlefuindu-şi şi refăcându-şi chiar şi de opt ori stilul, Anatole France se află pe calea bătătorită de atâția mari scriitori de altă dată. Căci ne spunea mai deunăzi marele ziar parizian **Le Temps**:

„Blaise Pascale şi-a scris şi de 15 ori aceeaş **Provincială**. Fénelon ne-a lăsat 11 copii după **Télémaque**. Voltaire şi Jean Jacques Rousseau nedeosebindu-se în astă privință, nu încetează de a-şi transcrie lucrările şi de a le corija. Paul Louis Courier îşi reface până şi de 17 ori textul unei scrisori de numai 15 rânduri. Flaubert îşi revede de 10 ori pe **madame Bovary**".

Dar nu putem să nu recunoaştem că, prin răbdarea cu care îşi revedea şi-şi îndrepta scrisul, Anatole France sta cu totul departe de procedeurile celor mai mulți dintre scriitorii de azi. Căci, neîndoios este că astăzi tot mai mult se tinde să se şteargă până şi amintirea vremurilor, când un Virgilius lucra cu încordare nu mai puțin de şapte ani pentru a-şi desăvârşi cele aproape 2000 de versuri din **Georgica**. Astăzi, adaugă **Le Temps**: „Un foiletonist nu-şi arată măsura talentului său nici în 80.000 de rânduri pe când un La Bruyère şi-o arată în fiecare pagină". Şi tot astfel stau lucrurile şi la noi: „Stilul celor mai bine citați prozatori e în plină decadență". — se plângea nu de mult interesanta revistă **Gândirea**.

* * *

Se dă adică astăzi, din ce în ce mai puțină atenție formei. Şi curios este, că pentru a se legitima această detronare a cultului formei, se pretinde că măsura talentului şi a originalității unui scriitor o poate arăta, nu atât forma, cât mai ales fondul lucrărilor sale.

E adevărat?

Bine înțeles că îmi dau seama că multora poate să li se pară cam ciudată această întrebare. De aceea, mă şi grăbesc să chem în ajutor un scriitor în fața căruia toți suntem nevoiți să ne scoatem căciula. E vorba de academicianul Buffon, care în al său **Discurs asupra stilului** nu se sfieşte să ne spună că: „Lucrările bine scrise vor fi singurele care vor trece la posteritate". Şi nu din altă pricină, ci pentru că numai „stilul este însuş omul".

Intelegeți?

După acest prea iscusit scriitor, numai stilul poate desveli personalitatea şi destoinicia scriitorului, în timp ce ideea, ca una ce este generală şi deci impersonală, nu este nicidecum vrednică să-i arate măsura talentului. De aceea, Buffon îndrăzneşte să arunce în plinul Academiei franceze încheerea că: „Mulțimea cunoştințelor, originalitatea faptelor, noutatea chiar a descoperirilor, nu sunt nişte singuri chezaşi ai nemuririi".

Şi nu numai Buffon cutează să subscrie asemenea păreri. Scriitori mari, cari şi să aibă şi să proclame cultul formei, sunt sumedenie. Aşa de pildă, iată cum cugetătorul francez Joubert (1754—1824) întăreşte cele spuse de Buffon: „Lustruirea şi desăvârşirea sunt pentru stil ceea ce vernisajul este pentru un tablou; numai ele conservă stilul, îl fac să dureze şi îl eternizează oarecum".

Dar şi mai lămurit, Voltaire, mână în mână cu Buffon, afirmă că nu fondul, ci forma este cel mai sigur chezaş pentru nemurirea scriitorului.

„Mai totdeauna — spune el — lucrurile pe care le expui, impresionează mai puțin ca modul cum le spui. Căci oamenii au aproape toți aceleaşi idei cu privire la ceeace este la îndemână întregei lumi. Modul de exprimare, adică stilul, face toată deosebirea. Stilul dă originalitatea lucrurilor celor mai comune; el le întăreşte pe cele slabe şi dă strălucire celor mai simple. Fără stil este cu neputință să existe vreo lucrare bună".

Iată dar, că înpotriva curentului de azi, şi acest prea iscusit mânuitor al condeiului, mărturseşte că fondul impresionează mai puțin ca forma şi că stilul este singur destoinic să dea originalitate chiar celor mai comune idei. Şi este cu atât mai prețioasă această fățişe protestare înpotriva cultului ideilor, cu cât ea vine dela uriaşul scriitor, care a fost şi cel mai mare cugetător şi semănător de idei al veacului al 18-lea. De altfel, cine nu ştie că vestitul **La Fontaine**, nu prin miezul cel prea comun al fabulelor sale, ci prin neîntrecuta formă, în care şi le-a expus, a ajuns să ocupe un loc atât de înalt în literatura franceză?

De aceea, o întrebare se impune: Pentru ce astăzi se accentuează şi se afectează tot mai mult dispretul pentru formă? Este oare cu putință ca scriitorii contimporani să nu fie pătrunşi de adevărul celor arătate mai sus?

Zoriți însă cum sunt de nevoi şi lacomi de glorie, scriitorii de azi se întrec să arunce la vitrinele librăriilor sumedenie de volume fără prea multă bătaie de cap întocmite. Căci, la drept vorbind, trebuie multă, foarte multă bătaie de cap, pentru a izbuti să ai un stil propriu, un stil şlefuit cu răbdarea unui fățuitor de diamante, un stil care să fie vrednic să-ți scoată la lumină personalitatea, destoinicia şi originalitatea.

„După ce ai aşternut pe hârtie tot ceeace concepuseşi — spune Lanson în **L'art d'écrire** — mai rămâne încă o parte de muncă. Dar această parte de muncă, deşi nu e cea mai puțin necesară şi cea mai puțin delicată, este adeseori nesocotită, pentru că scriitorul, obosit fiind de activitatea până aci cheltuită, găseşte că această ultimă operație de corijare este şi minuțioasă şi plicisitoare. Şi apoi mai este încă ceva. Mai e şi faptul că, în această ultimă operațiune, scriitorul nu mai e de loc susținut de plăcerea de a inventa şi de a crea".

De aceea, mai ales astăzi când în toate privințele trăim sub regimul **legii celei mai mici sforțări**, mai ales astăzi, când mai toți suntem copleşiți de acel **val de lene** caracteristic timpurilor actuale — tot mai puțin putem să înțelegem pe Buffon, care afirmă că până şi „geniul nu este decât o îndelungă răbdare".

Oricum însă, fapt neîndoios este că nu numai în timpul uceniciei, dar şi după ucenicie, — adică pururea — meşteşugul de scriitor nu încetează de a cere strădanie şi răbdare din belşug. „Mai am încă de muncit, de şters, de îndreptat şi de netezit — spunea la o vârstă înaintată Voltaire, cel cu stilul atât de limpede. Trebuie să te corijezi — încheia el — chiar de ai avea şi optzeci de ani".

De aceea, cred că multă dreptate are un contimporan cugetător francez, care în neunire cu părerea îndeobşte împărtăşită, îndrăzneşte să susțină următoarele:

„Dacă afirmarea lui Boileau, care crede că „tot ceea ce se înțelege bine, se şi enunță clar", ar fi adevărată, — nu ar fi nici un merit — spune d'Avenel — să vorbeşti bine şi să scrii bine. Această maximă este foarte adesea falşă; omul de rând concepe bine, dar se rosteşte rau, şi tocmai în a şti să-şi rostească ideile mai bine ca omul de rând stă caracteristica oratorului şi a scriitorului. Şi unul şi altul ştiu cu orice preț şi cu câte sforțări au ajuns să expue bine nişte idei, care li se păreau cele mai limpezi din lume, atunci cân ele dormitau în creerul lor. Inpotriva afirmării lui Boileau, aceste idei se **clarifică** cu anevoință şi cu strădanie şi numai atunci când ți-ai pus în gând să le enunți bine".

* * *

Negreşit că, spunând cele de mai sus, nu mi-e în gând să arăt aci şi drumul în spre arta de a scrie. Cred însă că în „arta de a alege cuvintele" stă cea mai de seamă însuşire a aceluia care, cu prețul atâtor sforțări, ajunge să-şi făurească un stil limpede. Şi îmi dau cu părerea, că drept în spre arta de a alege cuvintele merge acela care, dornic fiind de a-şi îmbogăți mintea cu expresiuni nemerite, nu pregetă să citească într'una pe marii scriitori, dar nu în fugă, ci pe îndelete şi cu gândul de a reține şi nota expresiunile şi chiar pasagiile cele mai ieşite în relief.

„Lectura — spune Lanson — este cel mai bun exercițiu prin care cineva îşi poate îmbogăți vocabularul. Dar pentru aceasta, nu e de ajuns să străbați rândurile. Trebuie să studiezi cuvintele în raporturile dintre ele, să vezi ce ar mai putea ele să exprime, să le cauți originile şi variațiunile, să le sondezi adâncimea, să le măsori întinderea pentru a le cunoaşte în toate ale lor adâncuri şi ascunzişuri. Dar pentru a te obişnui să găseşti cu uşurință cuvintele de care ai nevoe, pentru a dobândi înlesnirea de a întrebuința termenii cei mai nemeriți, îți va fi de cel mai mare folos să traduci atât în scris, cât şi cu glas tare, pasagii din autori străini. Căutând termenii cei mai nemeriți, cari să corespundă cuvintelor şi ideilor scriitorilor străini, pătrunzi mai mult în sensul cuvintelor din limba maternă, măsori şi mai mult energia şi virtutea lor şi, în acelaş timp, aduni şi provizii pentru ziua când va trebui să-ți exprimi propriile tale gândiri".

Ei bine, aşa s'a pregătit şi marele nostru scriitor Bălcescu, până ce s'a încumetat să întreprindă întocmirea minunatei sale epopei în proză: **Istoria lui Mihai Viteazul**.

„Ceeace e mai remarcabil la Bălcescu — spune biograful său, d. P. P. Panaitescu — este stilul: fraza periodică şi răsunătoare, expresiuni arhaice sau populare amestecate cu cele moderne. Avem norocul să putem pătrunde în laboratorul, unde s'a pregătit acest stil. Anume s'a păstrat o serie de exemple de întorsături de fraze, de proverbe, de extrase din cronici, din poezii populare, basme, cărți religioase, toate ca modele de limbă. E la Academie o întreagă colecție de proverbe şi expresii populare româneşti.

„In genere însă, Bălcescu n'a abuzat de întrebuințarea acestor expresii arhaice sau populare. Aceste expresii ce le aduna, nu erau destinate a fi puse pe dea'ntregul în istoria lui Mihai, unde nu se regăsesc des, dar prin studiul cronicilor şi a literaturii populare, voia a-şi îmbogăți limba şi stilul. Uneori însă, arhaizarea e voită. Aşa, într'un loc din manuscris, el şterge „de aceea, cum scrisese natural, şi-l înlocueşte cu „drept aceea". Apoi copiază diverse sentințe, pasagii, fraze din diferiți autori: Guizot, Bernardin de St. Pierre, Evanghelie, Lord Byron, Schiller. Prin studiul autorilor streini şi a limbii noastre,—Bălcescu ajunge să-şi formeze stilul strălucit din istoria lui Mihai. In hârtiile lui Bălcescu sunt cărți întregi copiate de mâna lui".

Dar să ne oprim şi să ne întrebăm: Exagerează oare criticul, care în **Cugetul Românesc**, ocupându-se de un roman premiat de Academie, afirmă: „Nimeni nu mai ştie să scrie şi Academia şi presa trec printr'o criză de gândire, comparabilă numai cu deprecierea valutei"?

Eu nu ştiu ce să răspund. Ştiu însă că trebuie să existe şi o cumplită „criză de gândire", mai ales astăzi când ducem o viață atât de pripită, atât de înfrigurată şi de neprielnică pentru o îndelungată şi tihnită meditare. Vreau adică să spun, că şi fondul scrierilor este astăzi într'o stare de plâns, cu toate că se pretinde că a fost detronat cultul formei, tocmai pentru a se îngădui să se răsfețe în toată voia cultul fondului. Căci sigur este, că împrejurările, în cari ne zbatem azi, ne dau tot mai puțin voe ca să cugetăm pe îndelete.

M.M. Mihăileanu
Profesor, Piteşti

HUMORUL MEU

Causeries

La tine iar supus mă voi întoarce
Ca o pisică leneşă ce toarce.
Numai că'n loc să zic ca ea: „stâr—stâr"
Şi nasul prin străchini cu lapte să-mi vâr
Eu am să-ți cer să mă mângâi pe-a capului meu blană
Si-ți voi culege vorbele ca pe o mană.
In fața ta nu pot să mă împotrivesc întru nimic:
Sunt ca maşina Décauville față de-un Pacific.
Aşa cum creşte muşchiul verde pe copaci
Şi prind de bucuria mea, mustrările ce-mi faci.
Vreau să te dojenesc şi eu, însă te cruț
Căci în fața ta curajul meu îmi pare
O fată 'ncremenită lângă ghizdurile unui puț
Când în fața ei iubitul îi răsare.
Şi gândurile îmi fac salturi caraghioase ca de struț:
Vreau să te dojenesc din nou, şi iar te cruț
Căci la ce bun cu tine să mă cert
Când chiar mustrându-te eu te-am iertat pe sfert
Şi când la tine iar supus mă voiu întoarce
Ca o pisică leneşe ce toarce...?

RELATIVITATE

Ți-am spus în seara-aceea de vară că Einstein e
Făuritorul unei noui teorii, prin care
Din universul nastru s'au deslegat noui taine
Cum, rătăcit în codru, un om dă de-o cărare.

Ți am spus că nu se crede ca'n vremi, ci dimpotrivă:
Că ce se'ntâmplă poate că nu s'a întâmplat,
Că orişice 'ntâmplare e numai RELATIVA
Cum relativ e faptul că lângă tine-am stat.

Făcându-ți teoria m'am alipit de tine
Şi ți-am sorbit pe buze sărutul tău lasciv,
Când eu, ca hotomanul, ştiam destul de bine
Că tot ce-a fost e SIGUR, ci nu e RELATIV.

Ioan Ciorănescu

Cronica Teatrală

de ALEX. CĂLIN

Teatrul Regina Maria: „Slugă la doi stăpâni", comedie de Goldoni.

Goldoni este unul dintre primii care a pus teatrul italienesc pe baze solide, făcând ca comedia italiană să devină una de însemnătate europeană. Incă dela începutul activității sale, el a avut ca model pe Molière şi aspira să atingă, pe acest teren, producția premergătorului său francez.

Şi într'adevăr, „Molièr-ul Italiei" — cum a fost denumit Goldoni — reprezintă, în literatura patriei sale, nu numai pe autorul lui Tartuffe ci şi întreaga evoluție dela Molière la Voltaire şi urmaşii acestuia, de care este mai apropiat — în ultimele sale lucrări — decât de maestrul vechei comedii franceze.

Este dela sine înțeles că cele vre-o 150 de opere ale lui Goldoni nu sunt toate de o valoare egală; tragediile şi libretele de operă trebue chiar cu desăvârşire ignorate. Tot aşa şi multe din comediile propriu zise, — cari sunt excesiv de numeroase, cele mai multe din ele reprezentând prelucrarea, nu totdeauna fericită, a unor modele străine.

Din ceiace rămâne — încă destul de mult — se pot vedea însă însuşirile numeroase şi originale, ca şi evoluția talentului lui Goldoni.

In linii generale, comicul său este mai simplu, mai inofensiv, mai superficial, decât al lui Molière. El dealtfel nici n'a reuşit să creeze figuri de grandoarea masivă şi de profunzimea lui Tartuffe, a Avarului sau a Mizantropului.

V. Maximilian

Ceeace-l apropie însă de maestrul francez şi în ceeace se aseamănă cu el, este privirea pătrunzătoare şi spiritul de observație pentru oameni şi lucruri, talentul de a reda viața şi de a fixa personagiile, de a evidenția ridicolul tradițional şi comun, compromițându-l şi stârpindu-l prin însuşi punerea lui în lumină. Ceeace-l apropie deasemeni de Molière este şi factura după care aproape întregul umor al comediilor lui Goldoni rezultă din ciocnirea de situații simple şi intrigă necomplicată.

* * *

Fără îndoială că „Hangioaica" (la Locandiera) este cea mai reuşită creațiune a lui Goldoni, cea mai cunoscută operă a lui care a fost înscenată de aproape toate teatrele lumii. Piesa aceasta a fost dealtminteri reprezentată şi de către Teatrul nostru Național în 1901 şi reluată apoi în 1919.

Din opera lui Goldoni, direcția Companiei „Regina Maria" a ales o foarte puțin conzistentă comedie: „Slugă la doi stăpâni." Este o piesă care s'a înscenat totuşi de Reinhard pe scenele germane. Nu ştim ce a scos dintr'însa marele regizor, ceiace a realizat însă d-l Soare nu-i extraordinar de mult.

Evident că reconstituirea felului cum se juca teatrul în Italia, acum vre-o două secole, este un element de interes şi curiozitate artistică, — accesibil însă numai unei foarte restrânse categorii a publicului nostru. Dealtfel reconstituirea făcută ni se pare a fi mai mult una de procedee uzitate atunci, decât de redare de elemente reale. Inclinăm a crede deci că în decorațiune, în tempo şi caracterul imprimat jocului ca şi în atmosfera creată nu s'a infiltrat îndeajuns acel suflu de improvizație din *commedie dell'arte* — de care această piesă a lui Goldoni este foarte înrudită, — inspirație din care țâşnea surpriza şi se revărsa pitorescul specific.

Cu aceste lipsuri pentru amatorii de... istorie teatrală, piesa în sine a fost natural să nu stârnească interes în marele public. Intriga este doar, aşa cum am spus'o, de-o complectă naivitate iar factura de-o simplicitate extremă. Acțiunea celor două acte se învârteşte numai în jurul unor boclucuri pe cari le crează faptul că un servitor lacom vrea să servească doi stăpâni.

Pe servitorul acesta — personagiul central al piesii — îl joacă cu vervă, cu subtilitate şi cu prețioase nuanțe d. Maximilian. Reproşul ce-i s'ar putea face este tocmai faptul că a şlefuit prea mult rolul, i-a dat armonie şi unitate când el avea nevoe să aibă asperități şi inegalități, să fie înfățişat primitiv şi colțuros ca să dea iluzia improvizării.

Rostul rolurilor — e drept de ordin secundar — au fost jucate fără convingere şi fără relief. Doar d-ra Leni Cailer a secondat, vioaie şi exuberantă, pe d. Maximilian.

* * *

Spectacolul a început cu un reuşit prolog în versuri, scris cu fantezie de d. *A. de Herz* şi spus minunat de d. Maximilian.

ALEX. CĂLIN.

Cel mai frumos
Dar de sărbători
este O CARTE
Găsiți la toți chioşcarii şi depozitarii de ziare:

BIBLIOTECA „DIMINEAȚA"

No. 1. — *M. Sadoveanu*. Războiul Balcanic
No. 2. — *I. Agârbiceanu*. Diavolul
No. 3. — *P. I. Jouve*. Spitalul (traducere de Victor Ion Popa)
No. 4. — *Gérard de Nerval*. Mâna vrăjită (traducere de Eug. Boureanul)
No. 5. — *Oscar Wilde*. Crima Lordului Arthur Savile (traducere de Victor Ion Popa)
No. 6. — *A. de Herz*. Şeful Gării
No. 7. — *Gleb Uspenski*. Lăcustele (traducere de M Sevastos)
No. 8. — *Gala Galaction*. Toamne de odinioară
No. 9. — *Edgar Poe*. Fantezii humoristice
No. 10. — *Rémy de Gourmont*. Secretul lui Don Juan
No. 11. — *Gh. Brăescu*. Nuvele
No. 12. — *Gala Galation*. Viața lui Eminescu
No. 13. — *H. de Balzac*. Adio (traducere de Alice Gabrielescu)
No. 14. — *Albert Samain*. Xanthis sau vitrina sentimentală. (traducere de M. Carp)
No. 15. — *H. Sanielevici*. La Montmorency
No. 16. — *Blasco Ibanez*. Imprumutul răposatei
No. 17. — *Anatole France*. Domnişoara Roxana (traducere de N. Davidescu)

Almanachul Şcolarilor
Pe anul 1925
UN ELEGANT VOLUM
CU COPERTA FRUMOS ILUSTRATĂ CARE NU TREBUE SĂ LIPSEASCĂ NICI UNUI ŞCOLAR
Prețul Lei 20

ALMANAHUL ZIARELOR „ADEVERUL" şi „DIMINEAȚA"
Lectură instructivă şi amuzantă de sărbători
PREȚUL LEI 30

Din Viața Universitară
AMINTIRI
de G. T. POPA — Prețul Lei 15

Clasicismul proletariatului: Panait Istrati
de H. SANIELEVICI — Prețul Lei 30

CUCOANA OLIMPIA
DE LUCIA MANTU
ROMAN PREMIAT de ZIARUL „DIMINEAȚA" cu Lei 50.000
PREȚUL LEI 30

Chira Chiralina
(ÎN ROMÂNEŞTE)
de PANAIT ISTRATI — Prețul Lei 50

CARŢI ŞI REVISTE

EUGEN CONSTANT: *Galerii de ceară* — Poezii, Editura revistei „Năzuinţa", Craiova, 1924.

Poetul — hai să-i zicem aşa — îşi subintitulează volumul pur şi simplu *„Poezii"*. Noi am fi puţin mai conştiincioşi şi le-am numi deadreptul *Versuri*, pentrucă nimic din volum nu vorbeşte inimei noastre. Găsim intr'un singur loc o iluminare, despre care vom aminti la timp.

Este în acest volum o inspiraţie total întunecată, greoae şi macabră. Poetul vede în tot ce-l înconjoară numai morţi, numai draci, schelete, morminte, convoiuri de stafii, cavouri, gând cernit şi ipohondric, triburi de stafii, libidinoşi, nervi descusuţi, pântece vorace, morţi scoşi din raclă, gheţarul spaimelor din vine, salon macabru, încăperi de cranii, foşnete de strigoi, năduful de sub cripta pulmonară, căpătâi macabru, nostalgii de sacrilegii, rânjet spectral, hohot sarcastic, rânjete surde şi feţe livide, astmaticele gloabe, mucede sicrie, braţe de ventuză...

Mărturiseşte — cum vedeţi — un foarte bogat şi variat vocabular de expresii poetice: urna creerului meu, oraş letargic, mâini osoase de schelet, pantahuză cancerată, burtă-verzii, cămătarii, damele (în peiorativa de astăzi a cuvântului), băcanii şi samsarii, foc bengal, venal, cimitir de cartilage, trupuri de chintale, plâng cu lacrimi de Niobă, pântecul varsă duhoare, carne arsă 'n rug, sacrofag, mucegaiul de pe-o hârcă, stârvuri viermănoase, veninul din bale, bolţi infernale, ţipăt gutural, tabernacole de scrum, zănatecul tumult, scâncet subteran, agonii ruginii, exoduri de policromii, rânjet subteran, convulsii grele, muribunde visuri, harfă sfoegită, scrâşnete de dinţi, veacul-speluncă de strigoi, pete scorojite, sufletul meu rage prin rănile ce-i curg, mortăciunii, mirosul cadaveric, hârca sfoegită, crai (în înţelesul de don-juni de mahala), grizete, mititei şi şpriţuri, vremi vorace, fast valpurgic, delir liturgic, jilav ţârâit, sfrijite moaşte, noapte reumatică (????!!!), vântul igrasiat de ploi, monstru hidos, ochi de stafii, jalnicul mormânt, copile sgrebulite şi de boale prididite, fărâmă ulcerată din plămâni, hamali băuţi, fălcile de-aramă, roşii lupanare, solfegii bemolate, besna descleştată-a fălcii, lugubrele sugestii, dinţi mucegăiţi (??)-, fantoma leproşilor robi, jilavi paraziţi, miasme grele, pustnic paralitic, etc., etc., etc...

Iată iubite cititor, esenţa poeziei d-lui *Eugen Constant*. După ce ai luat cunoştinţă de întregu-i material poetic ai să fii — cred — curios, să vezi cum se împletesc aceste elemente spre a intra în cadrul strofei. Pentru că ideaţiunea volumului nu diferă dela bucată la bucată, ci e una în tot volumul, toate citatele sunt culese la întâmplare. Cine e învăţat cu răbdarea şi cu „nervii descusuţi" va găsi — îl asigur — mult mai multe perle.

Astfel din „Pro Domo":

In ceasul ăsta mişună doar burtă-verzii, *cămătarii,*
Damele, *băcanii şi samsarii,*
Bughezii şi lacheii,
Toţi derbedeii; —
Iar pe străzi,
In ciuda iernii, stau lungi şiruri de tejghele
Grele,
Invelite 'n poeleială, sticlă şi lumini de foc bengal
Şi încărcate până 'n vârf cu prăzi,
Stoarse nemilos, venal,
Dela săraci,
Pe cari niciodată n'ai să-i mai împaci.

Din „Ploaia":

Ploaia cântă ca o moară,
Ploaia macină şi spală
Şi sub vântul ce-o deşală,
Peste glod sfios coboară.

A-ţi priceput! Ploaie deşălată! Iată ceva nou; nu s'a mai spus deci până acum. Intr'adevăr *poezia* d-lui Eugen Constant vădeşte o stranie originalitate.

Din „Furtună":

Şi toţi păcătoşii 'ngenunche şi prind să se 'nchine,
Ca'n frica de moarte stă tâlcul credinţei smerite,
Dar sus, în tichiile roşii pe ceafă lipite,
Toţi dracii *din turla bisericii râd să leşine.*

Din „Nocturnă de leagăn"... Nota bene! Poetul cântă pentru fetiţa din leagăn. Cum cântă? Ascultaţi:

Nani, nani
Ascundeţi căpuşoru 'n pernă, fata mamii

Despletită vine baba din vecini
Cu ghirlande 'n păr, de spini
Şi cărbuni aprinşi în gură
Iat-o cum se 'nvârte roată 'n bătătură
Ca o veselă prostuţă, —
Şi din pântec *scoate 'ntr'una*
Sunete de muzicuţă!
O, nebuna....

Ce fel de muzicuţă o fi având baba în pântec, iată nu ne putem închipui! Noi ştiam că un cântec de leagăn este mai mult o litanie. Cel puţin aşa ne-a învăţat să credem un St. O. Iosif, un V. Militaru şi chiar măestrita producţie anonimă a poporului.

Din „Grotescă":

Ne prăfuisem gustul în parcul cu flaşnete,
Cu bărci şi artificii, cu-aleile 'nţesate
De crai *şi de* grizete.

In chiotele gloatei cu bahnice sughiţuri
La masă sub mesteacăni, ne păcălisem foamea
Cu mititei *şi* spriţuri.

A, da! Aşa mai înţelegem şi noi! Dece atâţi draci şi sminteli când e mai convenabil să te spriţueşti bine şi să-ţi umfli „pântecele vorace" cu mititei la grătar?!

Din „Evadări":

In noaptea asta, gândul meu necugetat
S'a furişat
Sub aşternutul tău de puf şi fulgi, călduţ şi parfumat.

Şi'n gândul meu neînfricat *şi solitar*
Ce stă curbat pe sex
Ne'ndurător,
E un fior
Un spasm; e un reflex
Dintr'un elan miriadar.

? ! ? ! ? ! ? ! ? ! ? ! ? ! ? ! ? ! ?

In noaptea asta reumatică, *târzie*
Gândul meu, — un lung fior,
Ce stă curbat ne'ndurător
Pe vidul negurosului destin —
Se topeşte 'n linii strâmbe de stafie

Din „Fantome pe ruini":

Şi noaptea cum se urcă pe bronzul de pe soclu,
In salturi de năluci,
In forma unui demon strâns în livrea de cioclu
Ce scuipă peste cruci.

Din „Miez de noapte":

Miez de noapte...
Pe lucioasele trotoare,
Trecători alcolizaţi
Stau la pândă înhăitaţi
Şi râvnind la pulpe goale
Zornăesc în buzunare,
Sunătorii lor arginţi, —
Sau prin dosuri *dau târcoale,*
Plini de lubrice dorinţi, —
Pe când la fereşti apare, decoltata
Galbenă cum e şofranul
Frumuseţea,
Ce se vinde cu toptanul.

Din „Umbre":

Femei lipicioase, *cu vinete pulpe, pândesc*
Să-şi vândă pe vin sau pe pâine belşugul cărnos
Şi trece şi flueră 'n ciudă calicul păros
Şi slutele umbre *sub vânt şi sub ploaie sporesc*

Din „Noaptea 'n cetate":

Sub tristele răsfrângeri, ce cad din felinare
Pe-asfaltul lunecos,
Păcatul trece grabnic spre roşii lupanare
Zâmbind libidinos.

Cu citatele, cari s'ar putea repeta la infinit, am terminat. Volumul a apărut în editura revistei „Năzuinţa" care e condusă — se ştie — de d-na Elena Farago. Notaţi bine, domnilor cititori! E primul volum de versuri pe care-l dărueşte „Năzuinţa" literaturii! Şi cu toate acestea nimeni nu poate reproşa „Năzuinţei" că nu publică şi lucruri bune. Ne întrebăm însă nedumeriţi: Ce control a exercitat revista asupra volumului scos în editura ei? Să mai spunem că fiind primul volum de poezie al revistei, poetul e şi *oficialul* ei?

D-l Eugen Constant pozează. A voit o atmosferă: şi-a făcut-o; desigur cu multe resturi culese dela Bacovia. Dar a luat de-aci tot ceeace a fost mai slab. E o manieră, mai mult o manie.

Nu e vina poetului, desigur. Ea cade întreagă în sarcina celor cari-i publică *orice*, fără să ştie a scoate la lumină tocmai ceeace aduce lumină. Sunt în versurile sale scăpărări şi luminişuri cari farmecă, dar cari se pierd în noianul bizareriilor voite. Un singur lucru rămâne neîndoios; poetul are calităţi senine, cuminte, pe care nu vrea să le întrebuinţeze. In „Ploaia" pe lângă cele citate mai sus, sunt strofe cu adevărat frumoase:

Ploaia cântă fără preget
Moale mângâind pe creştet
Plopul descojit şi veşted
Legănat de-al vremii deget.

In „Năluciri" sau „Toamnă" — la fel. „Pas de Primăvară" l'am cita întreg; e o sinceritate care te fură:

Purpura sglobie, cotropind fereastra,
Flutură polenul primăverii blânde;
Flori de vis învoalte parfumează glastra
In care încolţiră năzuinţi plăpânde.

Ciripiri de pasări se lovesc de geamul
Umezit de roua dimineţii clare;
Vântul se îmbie, ca 'n hamac, pe ramul
Aplecat din vârful teiului în floare.

Freamătul de frunze, şerpuind cărarea,
Cheamă, cu ispita-i fragedă de crainic
Pasul de-altădată, lin ca şi visarea,
Pasul feciorelnic, lunecos şi tainic.

Pasul tău copilă... pas de primăvară!
De-mi mai ştii de urmă, vino cu iubirea
Să fugim din casă, să sburdăm pe-afară
S'asvârlim tot râsul peste toată firea.

Vino iar în spuma albei tale rochii...
Să răsai în câmpul bucuriei mele;
Să-mi acoperi fruntea, părul tot şi ochii
Cu învolburarea farmecelor tale.

. . . .

Tremură-mi în suflet, pas de primăvară!

Nu e o creaţiune. E însă o luminoasă dispoziţie sufletească.

Dar numai atât. Restul: aiurări cari n'au nimic comun cu ceeace suntem obişnuiţi să numim „poezie". Nu e nici literatură propriu zis. Aceasta cere, în primul rând, frumuseţe sufletească, deci sinceritate.

Technica nouă a d-lui Molin dela „Scrisul Românesc" a asigurat volumului o apariţie frumoasă. Păcat, numai atât a putut să facă d. Molin!

* * *

STERIAN C. DUMBRAVĂ: *Filosofia Luceafărului*, Din publicaţiunile „Ligei Culturale" secţia Bârlad, 1924.

Broşura d-lui Dumbravă nu este altceva decât conferinţa ţinută în primăvara trecută, la Bârlad, sub auspiciile instituţiei amintite. Felul cum autorul înţelege a vorbi despre poema lui *Eminescu*, stă în alipirea producţiei poetului de mediul social, pentru care fapt se reazimă pe citate din Sainte-Beuve şi Taine, scoţând în relief un punct de conducere: *„felul de a fi al artistului, viaţa sa intimă, ca şi viaţa în mijlocul căreia trăeşte — au o influenţă determinantă şi covârşitoare asupra operei sale de artă"*.

Astfel autorul discută părerile anterioare cari caracterizau opera lui Eminescu ca a unui *pesimist* sau *optimist* şi le arată exagerarea amândorura. „Eminescu n'a fost, prin firea sa, nici un pesimist pentru care viaţa să pară un adevărat infern, dar nici un optimist pentru care viaţa să fie un veritabil eden, — ci, mai curând, Eminescu a fost o fire *idealistă*, meditativă, *contemplativă;* o fire pentru care viaţa se deschidea infinită şi variată, plină de mister şi nădejde. Un suflet sensibil şi delicat, în adâncimele căruia avea răsunet şi fiorul dragostei, ca şi farmecul naturii; un suflet mare şi generos, pentru care respectul de oameni şi dragostea de ţară devine un adevărat cult".

Pentru a ajunge la filosofia „Luceafărului" autorul cercetează ideologia mistică a lui Eminescu, la baza căreia au stat cele trei mari filosofii ale metafizicei, reprezentate fiecare prin concepţia budistă, cea schopenhauereană, şi mai ales platonică, de care Eminescu şi-a apropiat concepţiunea lui asupra dragostei. „De-acum înainte şi pentru Eminescu, ca şi pentru Platon, sunt două lumi: lumea de jos, banală şi comună, plină de răutate şi prostie — lumea patimelor şi a simţirilor grosolane; iar sus, o altă lume, lumea înţelepciunii eterne şi reci, lipsită de ură şi patimi, dar plină de mister şi poezie: *lumea geniului* ce poartă cu sine pecetia dumnezeirii".

Este adică lumea Cătălinei, lumea patimelor mărunte, în care:

... toţi se nasc spre a muri,
Şi mor spre a se naşte...

Şi lumea ideală, aceea a Luceafărului etern şi divin, pe care Eminescu o concepe şi-o fixează în modul următor:

Hyperion, ce din genuni
Răsai c'o 'ntreagă lume
Nu cere semne şi minuni
Care n'au chip şi nume.

. . . .

Tu eşti din forma cea dintâi
Eşti veşnică minune..

. . . .

Noi nu avem nici timp nici loc
Şi nu cunoaştem moarte.

Autorul ştie să arate gradaţia ideei „Luceafărului" prin compararea poemei cu *Fata în grădina de aur*, o altă variantă, şi *Floare albastră*, în care o aceeaş Cătălină cere lui Hyperion să renunţe la nemurire.

O calitate a broşurei d-lui Dumbravă: E scrisă clar, cât mai clar posibil. Şi este una dintre calităţile de căpetenie ale scrisului, astăzi, mai ales, când scrisul nu mai cunoaşte nici logică nici armonie.

* * *

COMOEDIA (5 Decembrie) care apare la Iaşi sub îngrijirea d-lui *Adrian Pascu*, publică un articol de fond: „Iaşul artistic, moare", în care d. *Sandu Teleajen* împrumută glas de alarmă pentru a arăta întreaga tragedie a fostei capitale a Moldovei, ce decade sub toate raporturile:

„Intr'un oraş cu o populaţie de peste 100.000 de suflete nu auzim un *Concert Simphonic*, nu vedem un *Salon* al tuturor pictorilor şi scluptorilor moldoveni, nu asistăm la *un singur spectacol teatral încadrat în formula şi mijloacele noilor cuceriri ale regiei moderne.* Descurajaţi şi trişti ne întrebăm unii pe alţii: unde ne sunt Muzicanţii, unde ne sunt Pictorii şi Sculptorii, unde ne sunt iubitorii de reintinerire şi strălucire ai Teatrului Moldovenesc? Vedem răul, aşteptăm o minune, ne înflăcărăm şi plângem pe ruinele Iaşului artistic, am vrea să-l vedem înflorind, şi... ne mulţumim cu atât. Cauzele? Greutăţile sălbatice ale traiului? Ignoranţa şi dezinteresarea publicului de după războ faţă de manifestările artistice? Animozităţile dintre artişti? Inexistentul concurs al Statului pentru preocupările spirituale artistice superioare? Toate la un loc, dar, *mai presus, lipsa dragostei şi credinţei* din sufletele artiştilor ieşeni, aducând fatal, lipsa dragostei şi credinţei publicului în puterea de muncă şi valoarea acestor artişti. Şi publicul şi artiştii au căzut pe rând într'o fatală apatie dela care până la moartea spirituală nu mai e de cât un pas. Dacă trei artişti ieşeni — un pictor, un muzicant şi un actor — ar avea în inima lor credinţă şi dragoste cât un bob de muştar, Iaşul artistic ar reînvia. „Nu în mulţi, ci în puţini arată D-zeu puterea lui," zicea cronicarul moldovean acum două veacuri. Trei artişti ieşeni, cari ar da semnalul strângerii rândurilor pentru o demnă reînviere artistică a Iaşului, ar fi de ajuns. Entuaziasmul şi dragostea sufletelor lor, ar trezi din cenuşe, *entuziasmul şi dragostea întregei armate.* Centrele apusene şi prin imitaţie Bucureştiul, au îmbrăţişat de mult principiul sindicalizării, în toate ramurile de activitate. Şi rezultatele sunt uimitoare. Manifestările care izolate ar trece neobservate, sindicalizate devin şi mai valoroase şi se impun nediscutat atenţiei publice. Iaşul însă parcă nici nu vrea să audă de existenţa unui atare principiu. Stăruie în a-l disprèţui şi ignora. Stărue, într'o vreme în care artiştii bucureşteni, ne oferă în sala Sindicatului Artelor frumoase: *Prima expoziţie de artă modernă internaţională*, iar Teatrul Naţional dă montări cari pot rivaliza cu cele mai reuşite producţii ale regiei moderne din streinătate. Iaşul nu dă publicului nici măcar o expoziţie de artă naţională, nici un concert simfonic, iar Teatrul Naţional — *din lipsă de fonduri* — joacă cu decorurile de-acum 25 de ani..."

Continuându-şi seria începută sub titlul „Chipuri şi amintiri" d. *George M. Vlădescu* găseşte cuvinte de admiraţie pentru scriitorul *I. A. Basarabescu*, care deşi literat de valoare şi membru al Academiei Române, este totuşi aproape un necunoscut. Poate din cauza modestiei sale, poate din cauză că scriitorul trăeşte retras în provincie şi nu cunoaşte „cafaneaua" şi „bisericuţele literare":

„Despre Bassarabescu s'a vorbit forte puţin. Azi mai ales, când ne trudim să ne impunem cu o literatură proprie, numele acestui mare artist, nu apare decât sporadic. Cazabanii, apar la fiecare răspântie şi fac larmă de se crucesc şi păgânii... La ce folos? Curiozitatea stârnită, se potoleşte repede, căci „opera", scrisă fără avânt şi fără sinceritate, cade ca într'o căldare cu apă peste capul înfierbântat al cititorului năucit de-atâta tămbălău. Şi când vrea cineva să afle aurul în atâta pustiu nisipos, nu află greutatea acestui metal preţios, decât tot acolo unde sună numele celor mai tăcuţi sămănători de gânduri... Pleava revine ca vântul; rachetele se sting în aer; câinii urlă, caravana trece, boalele grele rămân.... Iar de sus, de pe cel mai înalt raft al bibliotecii, *Bassarabescu, Slavici, Duiliu Zamfirescu, Delavrancea, Vlahuţă* şi încă mulţi, mulţi, privesc cu duioasă compătimire spre cei ce se frământă zadarnic în noroiul cafanelelor literare, bântuite de molima „interviewurilor" şi auto-biografiilor..."

In rest; versuri de d. *M. Codreanu* şi Al. Văj,ianu-Uz, articole de *I. Fr. Botez*, Miron Grindea, *Al. Sorian* şi o traducere: „Hapciu". din nuvelistul rus *Cehov*.

* * *

VIAŢA ROMANEASCA, (Noembrie, No. 11). Ultimul număr al bătrânei reviste dela Iaşi, deşi apare cu o întârziere totdeauna regretabilă, reuşeşte, după bogatul număr din Octombrie, să dea un material variat şi nou. Un articol al d-lui *Paul Zarifopol* (Obiecţii lui Flaubert) aduce următoarea constatare: „Cărţile lui Flaubert sunt specific estetice. Pe *Madame Bovary* o mai citesc femeile, din curiozitate sentimentală sau interes de carieră socială. *Salammbo* are o aproximativă reputaţie de picanterie, iar *l'Education sentimentale*, mulţi din cari citesc romane nici n'o ştiu că există. Altminteri opinia comună îl socoteşte scriitor greoiu, fără idei, mai ales fără emoţie — însfârşit pesimist şi anarhist... Este însă cu deosebire demn de ţinut minte că tocmai în cazul acestui scriitor, care n'a vrut să fie altceva decât artist, opinia comună este iscălită de Sainte-Beuve şi de Anatole France..."

D-l *Ionel Teodoreanu* continuă publicarea trilogiei de romane: „La Medeleni". In No. acesta sfârşitul capitolului I. (Potemkin şi Kami-Mura) din prima parte a romanului „Hotarul nestatornic". Autorul e întâi de toate, poet liric. Poezia copilăriei — pe care d-l Ionel Teodoreanu dovedeşte că o înţelege cu prisosinţă — este redată aci cu o analiză a stărilor sufleteşti ce pune accent pe mişcare, pe vibrarea neaşteptată a sufletului tânăr ce năzueşte spre eliberare. Desprindem un pasagiu caracteristic:

„Olguţa luă cu degetele din gură ultima bomboană de mintă şi o aşează pe sugătoare. Apoi boteză între buze noua peniţă „Aluminium" cu gust de aguridă, o cufundă umezită în cerneală, scutură condeiul pe sugătoare, şi scrie titlul pedepsei:

OLGUŢA ARE DREPTATE

Sublinie titlul cu atâta energie în cât linia, la început plină, se prefăcu la sfârşit în două şine subţiri, caşi cum expresul care le umpluse ar fi deraiat. Olguţa le complectă cu satisfacţie.... Mai mue odată condeiul în cerneală şi începu să caligrafieze afirmaţia... Virajurile roşii ale limbii, din ce în ce mai răsărită dintre buze, însoţeau virajurile negre ale peniţei, din ce în ce mai repezi... După a zecea afirmaţie, Olguţa, contrazisă de cele două sute de negaţii care-şi aşteptau rândul la ciubăraşul negru al călimării de cristal... Mirosea a cerneală.

...Olguţa nu era mulţumită. Iar lăsă condeiul, iar îşi suci nasul. Luă şi bomboana de mintă punând'o în gură. Incepu să facă gimnastică suedeză cu degetele, deschizându-le, închizându-le, deschizându-le, închizându-le...

C'un „sac" de castaniete, degetele pocniră lovind violent podul palmelor. Bomboana de mintă explodă între dinţi. Condeiul se ridică în aer, orizontal, şi de-acolo coborî inspirat asupra unei coli intacte:

„Olguţa nare *dreptate de două sute de ori".*

Olguţa privi cu milă pe reprezentata celor două sute de negaţii, ca pe un plenipotenţiar mut. Făcuse într'adins o greşeală de ortografie, scriind „n'are" într'un cuvânt.

„Olguţa are dreptate de o sută de ori."

Privi cu mândrie sinteza bine caligrafiată şi corect scrisă, a celor o sută de afirmaţii. Sub ele trase o linie, scăzu şi scrise:

„Olguţa n'are dreptate de o sută de ori."
Vrasăzică nimicise o sută de negaţii. Bun!...

Versuri publică d-nii *M. Codreanu* (Stigmata Diavoli) şi *Demonstene Botez* (Spital), din care reţinem următoarele trei strofe:

In trupurile paralele
La fel s'aude acelaş pas
Ce sună încă-odată 'n ele.
...Departe bate-un sfert de ceas.

Şi parcă cineva îi cheamă
De tot ascultă-aşa mereu,
Şi fiecăruia i-i teamă
De cineva... de Dumnezeu.

In noaptea ce nu mai sfârşeşte,
Veghiază toţi, aşa, gândind,
De parcă cineva-i pândeşte
Ca să-i surprindă adormind.

Numărul e completat cu următoarele articole şi studii: *G. Galaction* (Printre tomuri brăcuite. — Biblia mea englezească şi traducerea noului Testament), Jean Bart (Piburg), *D. D. Roşca* (Unanimismul lui Jules Romains), *I. Minea* (Personalitatea şi activitatea literară a lui Dimitrie Cantemir), *G. Ibrăileanu* (Note pe marginea cărţilor) şi *Mihai D. Ralea* (Formaţia ideii de personalitate). Cronici de: Const. I. Vişoianu, M. Sevastos, Octav Botez şi M. Ralea.

GEORGE BAICULESCU

BIBLIOGRAFIE

RADU D. ROSETTI. *Hai-Hui.* (note din călătorie). (Ed. Socec).

A. STEUERMANN-RODION. *Cartea băiatului meu.* (autobiografie) (Viaţa Românească).

C. V. SOARE. *Icoane vii.* (Nuvele, teatru, schiţe din război).

A APARUT:
LUCIAN BLAGA
FILOZOFIA STILULUI
STUDIU DE ESTESICĂ
CULTURA NAŢIONALĂ

De vânzare la toate Librăriile:
LUCIAN BLAGA
In marea trecere
UN VOLUM DE POEZII
Edit. Radio Cluj. — Preţul 35 Lei

Copiii şi tineretul găsesc o lectură cu adevărat plăcută şi instructivă precum şi o bogăţie de imagini, în excelenta revistă
DIMINEAŢA COPIILOR
De vânzare la depozitari, chioşcuri şi librării
UN EXEMPLAR 3 LEI

PURGO
BAYER

ÎNSEMNĂRI

In numărul acesta cititorii vor găsi, în traducere, piesa lui Hofmannsthal „Nebunul și Moartea".

Continuăm, prin urmare, să dăm, ori de câte ori avem prilejul, câte-o piesă scurtă, originală s'au tradusă, venind în ajutorul companiilor teatrale și altor cercuri intelectuale sau mondene, care se distrează jucând teatru în societate cu diletanții.

Hugo v. Hofmannsthal

Lirica lui Hofmannsthal e tradițiunea lui Goethe reînnoită în conținut și viață contra naturalismului exaltat și contra acelei „Revolution des Lyrik", atât de slab realizată de Arno Holz. După publicarea capo-d'operei tinereții „Nebunul și Moartea" (1893) poetul din Rodaun colaborează cu Ștefan George la „Blätter für die Kunst". Poeziile sunt puține la număr (în total vre-o 30) dar fiecare constitue modelul unui gen, fiecare e mărgăritar de antologie.

Hofmannsthal

Desăvârșit ca formă, atât în versuri, cât și în proză, opera e străbătută de ethosul goethian al devenirii eroice. La Hofmannsthal devenirea eroică (a lui Niesche, Dostoiewski, Blake), se întrupează în opoziția dramatică a caracterelor. Unii rezistă, nu se metamorfozează și mor ca Electra (care nu poate uita pe părintele ucis), față de șovăiala surorii ei, Crysothemis (care vrea să uite, să trăiască, să aibă copii). Alții își ucid vechiul suflet, printr'o autojertfă, într'o grea încercare și renasc la viață nouă ca Ariadna (Ariadna pe Naxos) și Cerșetorul (Marele teatru al Lumii).

Drama tradusă „Nebunul și Moartea", e vădit influențată de ethosul goethian al devenirii eroice. Are reminiscențe din Faust (Prologul) cât și din alte poezii ale Olympianului dela Weimar. Important e și împrumutul din fragmentul dramatic goethian „Pandora" caracteristic eticei hofmannsthaliene. Goethe explică momentul morții ca o împlinire tumultoasă a bucuriei și durerei la un loc, o condensare până la refuz a imensității într'o clipă și de aci descărcarea în cosmos: reînoirea sau moartea:

Prometheu spune Pandorii:

Wenn alles Klingt an dir und bebt und zittert
Und all die Sinne dir vergehen
Und du dir zu vergehen scheinst
Und sinkst
Und alles um dich her versinkt in Nacht
Und du, in inner eigensten gefühl
Um fassest eine Welt;
Dann stirbt der Mensch.

Moartea îi spune Nebunului în perifrază prometheică:

Wenn du, hingebend dich im grossen Reigen,
Die Welt empfindest als dein eigen:
In jeder wahrhaft grossen Stunde,
Die schaudern deine Erdenform gemacht
Hab ich dich angerührt im Geelengrunde
Mit heilìger, geheimnisvoller Macht.

Confruntarea textelor arată și deosebirea de stil între Hofmannsthal (19 ani) și Goethe (26 ani) dar și aceeași idee de moarte ca deslegare a prea plinului din suflet în infinit.

Ceeace a emoționat pe contimporani în „Nebunul și Moartea", e complexul psihologiei estetului Claudio, care *„n'a fost nimănui nimic și nimeni lui"*. Dorința tragică din ceasul morții de a schimba viața păcătoasă, mustrarea îndurerată a morților care apar pe scenă, toate acestea sunt momente trăite cu o genială intuiție. Recunoaștem în Claudio ,pe scriitorul simbolist așa cum altădată romanticii se recunoșteau în Werther. Fiecare personagiu e autentic și totodată dincolo de convenție: Mama, Iubita, Prietenul. Se simte introspecția sufletească a lui Flaubert, Baudelaire și Ibsen, se simte și influența lui Goethe, dar atmosfera tragică, moderată de intelectul adolescent desamăgit, evocarea minunată a sudului și muzica unică a versurilor, toate acestea sunt și rămân ale lui Hofmannsthal.

Rând pe rând au apărut celelalte mici drame în versuri „Impăratul și Vrăjitoarea" (1897), „Femeea la Fereastră" (1899), apoi „Nunta Lobeidei", „Electra" (1903), „Ariadna pe Naxos" (1913). Din comedii „Călătoria Christinei" și „Dificilul" au rămas în repertoriu.

Regia lui Reinhard a repurtat în ultimii ani, adevărate triumfuri cu cele două mistere „Oriceom" (Iedermann) și „Marele Teatru al Lumii". Prelucrările puse la punct la Salzburg în aer liber și în catedrală, au caracterizat ultima artă a lui Hofmannsthal-Reinhardt, cu nota neobarocă.

Autorul „Nebunului" trăiește lângă Viena la Rodaun, într'o vilă de pe timpul lui Carol VI. In antreu, în josul unui portret al lui Grillparzer sunt scrise versuri ale însuș celui portretat, semnificative și pentru Hofmannsthal: *„Innainte cu volbura voastră nebună! De asta răsună toată țara. Eu ași vrea să rămân mai bine acolo unde au stat Schiller și Goethe"*.

Hofmansthal a rămas reprezentantul artei clasice, preot al poeziei, slăvit de întreaga generație contimporană. [1]). Din tradiția vechiului nobil austriac, Hofmannsthall, deschis tuturor literaturilor, la curent cu toate manifestările artistice europene și din acest larg orizont, redactează noua revistă „Neue Deutsche Beiträge".

. . . .

Revăd pe poet în ultima convorbire de astă vară la Rodaun, în cercul câtorva prieteni: în grădină, apoi în odaia de lucru — uimitor de albă în orice amănunt. — La întrebarea cuiva despre unicul tablou din perete, care aduce în factură cu Picasso, Hofmannsthal confirmă: *„Oui! C'est un Picasso de son époque bleue!..."* și în perfectă franceză conduce cu repeziciune conversația, dela un subiect la altul, fermecător, vorbind despre toate și despre nimic. Vorbește în treacăt de drama lui neterminată „Turnul" — simbolul revoltei fiului contra părintelui — apoi ne arată o ediție scumpă în caractere vechi grecești, a Odiseei. Iși exprimă admirația pentru traducerile din grecește ale lui Paul Claudel. Și în legătură cu traducerile în românește, se interesează de repertoriul pieselor străine din acest an, la București. Intră pasionat în discuție, mâinile delicate subliniază orice vorbă cu un arabesc sugestiv meridional. Apoi deodată, falangele degetelor se încleștează, se strâng până la frângerea mâinilor și poetul zbucnește cald, convingător: „De ce nu reprezentați pe Büchner? E mai puternic decât contimporanul lui, Kleist și dela Schiller încoace, desigur cel mai mare dramaturg al Germaniei. „Woicek" sau „Moartea lui Danton": iată ce putem arăta în străinătate, iată cu ce putem servi literatura germană și în România".

EMIL RIEGLER.

1) Cele mai mari nume ale Germaniei literare au colaborat la scrierea omagială „Eranos" cu prilejul jubileului de 50 de ani, apărută de curând în Insel Verlag (1924)

OFERTĂ...

Interesanta noastră colaboratoare Simona Basarab, ale cărui debuturi literare în revista noastră, au impresionat pe toți cei ce s'au bucurat la ivirea unui valoros talent, pătrunde în gustul marelui public și zilnic primim la redacție scrisori pentru dânsa sau răspunsuri la versurile publicate până acum.

Printre cele din urmă găsim acest „Sonet" sugestiv, care merită să fie publicat.

Simonei Basarab

Tu suferi mult; soarta te-asuprește;
De zgomotul uzinei obosită ;
De-a soartei vitregie tu, mâhnită
Intr'una cați pe cel ce te iubește

Dar care,—poate—încă nu există.
Ș'acum gândirea ta profundă, mută,
Pe frunte ți-a mai pus încă o cută...
— Simona! pari din zi în zi, mai tristă !

Veni-va poate un pribeag odată
Ce te va lua cu el, — de-aci departe —
Zmulgându-te din munca-ți necurmată.

Dar pân' atunci eu îți voi da o parte
Din banii ce-i câștig muncind din greu;
Și mă ofer a fi pribeagul, eu!...

C. AGUES GEORGESCU

Premiul „Femina" pentru România

Comitetul „Femina" din Paris a hotărît, în urma stăruințelor d-rei Elena Văcărescu, să acorde un premiu anual de o mie de franci francezi pentru operile literare românești.

Comitetul românesc s'a constituit sub președinția reginei Maria cu următoarele doamne: Izabela Sadoveanu, Constanța Marino Moscu, Elisa Antonescu, Zoe Caribol, Mary Delavrancea, Lucia Păun, Irina Procopiu, Sarmiza Alimănișteanu, Cella Delavrancea-Lahovary, Maria Baiulescu Lecca, și secretar d. Marcel Romanescu.

Elena Văcărescu

In ședința dela 10 Decembrie, comitetul românesc a hotărît să recomande d-rei Văcărescu, spre premiare, următoarele lucrări:

Șoaptele Amurgului, versuri de Elena Farago; **Povestea Omului**, versuri de Demostene Botez și **Voica**, roman de Henrieta Stahl.

Comitetul francez se va pronunța în ultima instanță cui se va decerne premiul.

Amintiri despre de Max

In „Paris-Soir" d. Jean Botrot scrie aceste rânduri despre ultimele clipe ale marelui tragedian.

„La întoarcerea sa din Tunis, de unde a scăpat ca prin miunune dela moarte, Eduard de Max avea presimțirea că o nouă criză îi va fi fatală. Și pe vaporul cu care se întorcea în Franța, spunea bunului său prieten Bazyl:

— Jură-mi că mă vei înmormânta în valurile mărei, dacă nenorocirea va face să mor în această călătorie.

Bazyl jură. Dar moartea, care găsise în de Max un partener demn de ea, încetă de a'l mai persecuta pentru un moment.

Marele bolnav ajunse deci în vechea sa locuință din str. Caumartin, unde locuia de mai bine de 37 de ani. — Aci găsi cărțile sale preferate, prietenii și pe bătrâna sa Maria.

Maria, o inimă nobilă, dar simplă, era guvernanta lui de Max.

Ea a cunoscut pe „Domnul" mai înainte de a intra în conservator. Lui și-a devotat întreagă-i viață, ocrotindu-l ca o umbră protectoare, — ca o adevărată mamă, — după cum spunea adesea prietenii lui de Max, în ciuda modestei femei.

De Max

Cel care a fost odinioară Esop, Cesar și Nerone, și astăzi nu mai este decât o grămăjoară de cenușe în columbarium cu urna ce poartă No. 4227 dela cimitirul Père-Lachaise, era pentru devotata sa guvernantă singurul stăpân și prieten.

Ea era aceea care introducea pe vizitatorii marelui de Max. Ea era aceea care da câte 5 franci nenorociților cari băteau la ușa lui de Max, fără să-i întrebe cum îi chiamă, din ordinul „Domnului".

Când de Max se întoarse la Paris, ea se simți cea mai fericită dintre toți.

Niciodată nu ieșea din casă.

— Buna mea Marie, spunea de Max, nu-mi aduc aminte să mai fi eșit din casă dela expoziția Universală!

Și ceeace e mai frumos, e că în adevăr, biata Maria, nu eșise cu anii din casă.

O viață liniștită și dulce începu pentru marele tragedian. Nejucând decât foarte rar, în timpul din urmă, nici el nu mai eșea din casă, și-și petrecea toată ziua citind pe cei doi poeți favoriți: Verlaine și Beaudelaire, sau primind pe tinerii scriitori, pe cari întotdeauna îi încuraja.

Adesea, întins pe sofa recitea din „Clopotele" lui Poë, admirabilul poem muzical, — pe care îl socotea genial.

Ultima oară când a apărut pe scenă, a fost în *„Amicul Fritz"*, cu ocazia aniversării dela Marna. Când cortina căzu, iar sala entuziasmată îl aclama frenetic, spuse prietenilor, zâmbind:

— Auziți?... Ii auziți, cum aplaudă? N'au înțeles că sunt bolnav!

In adevăr, de Max era bolnav în ultimul grad. Chiar dela începutul lui Octombrie, înțelese că „Moartea" va fi biruitoare de astă dată. A căutat însă să se arate vesel și bine dispus până în ultimul moment.

— Mario, zise el odată, ași vrea ca înmormântarea mea să fie cea mai simplă. Nu vreau nici discursuri, nici coroane, iar după carul meu, numai tu și câinele meu, voi cari mi-ați fost cei mai credincioși.

Nici la apropierea orei fatale, când a adromit pentru totdeauna, nu și-a schimbat dorința.

Nu-i plăceau onorurile, pompa măreață, florile și cuvintele de adio. Se simțea destul de tare ca să pornească singur pe calea veșniciei...

Ultimele zile fură cele mai chinuitoare, — peste puterile sale. Atât Mariei, cât și lui Bazyl, le ceru otravă ca s'o sfârșească mai repede.

In dimineața zilei de 28 Oct. îi spuse lui Bazyl:

— S'a isprăvit! N'ai vrut să-mi dai otrava mântuitoare, dar azi va veni singură. Nu mai joc comedie... mor!...

Iar când Maria Ventura, Yonnel și Mary Marquet intrară în odaia întunecoasă, mai avu puterea să murmure:

— Sunt foarte fericit că mor în mijlocul tinereței pe care am iubit-o toată viața.

Către amiază, căzu într'un somn adânc.

Dar la orele 5, când soarele asfințea, își dete sufletul. Se aprinseră lumânările, iar corpul său rece, fu învelit cu mantia imperială a lui Nerone.

Fără să-l desfigureze, „Moartea" îi puse pe buze un zâmbet dulce, iar în trăsăturile feței, o bunătate divină.

Ori de câte ori de Max pleca într'o călătorie, ruga pe Maria să-i îngrijească de casă și să-l aștepte voioasă. De data asta, de Max n'a mai zis nimic, — dar bătrâna Marie a rămas la postul ei, ca și cum „Domnul" s'ar mai întoarce, și cu toate acestea este sigură că „Domnul" nu se va mai întoarce...

Impreună cu câinele credincios, ea păzește amintirea marelui de Max.

MARUNTE:

— Va apare la „Cultura Națională" un volum de d. *Dragoș Protopopescu :* Pagini engleze.

— *D. G. Cornea,* premiat de „Cartea Românească" pentru „Simfonia Morții" va publica în curând un roman intitulat *Nebunia Lumii.*

— A apărut *Almanachul școlarilor* pe anul 1925, editat de revista ilustrată „Dimineața Copiilor".

— Al patrulea Buletin al *Institutului de literatură* de sub conducerea d-lui *Mihail Dragomirescu* a apărut de curând și cuprinde dări de seamă asupra scriitorilor : D. Pătrășcanu, I. Al. Brătescu-Voinești, Lucian Blaga, M. Beza, C. Kirițescu, I. Peretz, Gala Galaction, N. Condiescu, M. Negru, Al. Philippide, G. Bacoria, Alexandrina Scurtu, M. Sadoveanu, N. Iorga, A. Mândru, Artur Gorovei și Eug. Boureanul.

— Se pronunță și d. *Ibrăileanu* despre „Kira Kiralina" d-lui *Panait Istrati :* „O problemă : Cum ar fi fost d. Panait Istrati, dacă ar fi fost un literat de meserie, adică dacă ar fi „îmbrățișat" dela douăzeci de ani cariera de „scriitor", ar fi făcut parte din cercuri „literare", ar fi aderat la o „școală", ar fi urmat anume „modele", și-ar fi cultivat o „manieră", cu alte cuvinte dacă s'ar fi depărtat de viață, (de viața fără nici un epitet) și ar fi intrat în viața literară ? Problema pare și insolubilă și oțioasă. Și totuși o soluție are, una foarte generală. Scriitorul acesta ar fi fost altfel... Și soluția comportă și o preciziune : d. Istrati ar fi fost mai artist, dar mai puțin veridic. Diferența specifică și calitatea esențială a d-lui Istrati e lipsa lui totală de literaturism. De aci probabil impresia, pe care a făcut-o în Franța, a cărei literatură e cea mai artistică, dar, în bună parte, și cea mai literaturistă din lume, grație culturii literare intense a elitei franceze, din care se recrutează scriitorii și publicul competent. Iar pentru un asemenea public, literatura d-lui Panait Istrati trebuia să fie ca un colț de natură rustic pentru un citadiu deprins cu parcurile stilizate (Viața Românească, Noembrie).

— Alt critic, d. *Mihail Dragomirescu,* la „institutul de literatură", tot despre „Kyra Kyralina" d-lui Panait Istrati: „Ceea ce desparte pe Istrati de Creangă este că pe când acesta din urmă împrumută realităților o notă de umor care le stăpânește, Istrati este un patetic. Creangă a îmbrăcat haina poeziei, amintirile și memoriile, cari păreau seci și prozaice, după cum La Fontaine a scos poezie adevărată din materialul prozaic al fabulelor lui Esop. Panait Istrati aduce extraordinara putere de evocare a unor aspecte orientale pe care nu le vom mai putea separa de viziunea nouă pe care ne-a dat-o el. Stambulul și toate colțurile orientale pe cari ni le descrie par'că le vizităm pas cu pas cu el; din acest punct de vedere un adevărat creator".

— *Albert Bernard,* de curând ales la Academia franceză va publica zilele acesetea un interesant volum de poezii.

— La 20 Ianuarie are loc la teatrul Regina Maria prima reprezentație cu d-na Marioara Ventura dela comedia franceză.

— In curând va reapare vechea revistă *„Flacăra"* sub direcția — se spune — a d-lui Horia Furtună. Știrea o dăm sub toată rezerva.

— In Februarie și Martie 1925, Teatrul Național din Craiova întreprinde un turneu prin Ardeal.

— In salonul de primăvară al expoziției internaționale din Paris, va expune pictorul român *Ionescu-Pașcanu* obiecte de ceramică cu motive din trecutul nostru istoric.

— In primele zile ale lunei Ianuarie va apare la Galați o plachetă de versuri: „Boabe de rouă", pe care o semnează d-ra *Nina Vâja.*

— Premiul *Lasserre* pentru muzică a fost acordat d-lor Caplet și Florent Schmidt.

— La Teatrul comunal din Brăila se joacă *Paianjenul* comedie de d. A. de Herz.

— La Teatrul Național din București va reprezenta în cursul acestei stagiuni „Faust" de *Goethe,* „Isus" de *N. Iorga,* „Iubirea" de *Paul I. Prodan,* „Femeea cu două suflete" de *Ion Sân-Giorgiu".*

— Premiile Academiei Franceze au fost decernate după cum urmează: *Marele premiu Gobert* lui Emile Lauvrière pentru „Histoire du peuple acadien"; *Marele premiu Broquette Gonin* lui G. Lenôtre pentru „Vieux papiers et vieilles maison"; *Premiul Jean-Reynand* lui Pierre Villey editorul lui Montaigne; *Premiul pentru roman* lui Emile Henriot pentru romanul „Aricie Brun"; *Premiul Paul Flat* lui J. Kessel pentru „L'Equi page"; *Premiul Paul Hervieu* lui Jacques Copeau, autorul piesei „La Terre natale"; *Premiul pentru literatură* lui Abel Bonard; *Premiul pentru poesie* lui Ernest Prévost.

— A apărut No. 28 din „Săptămâna literară", cu colaborarea d-nei *Caliopy Davidescu* și a d-lor C. V. Soare. *Const. Goran* și Ciprian Doicescu.

„Răzbunarea" este titlul noului roman datorit cunoscutului scriitor popular d. *Ștefan I. Popescu.*

— La facultatea de drept din Iași sunt vacante catedrele de: drept roman, istoria dreptului românesc și drept internațional privat. Candidații vor înainta cererile până la 10 Februarie 1925 ministerului de instrucție .

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.

ANUL V. — No 212

8 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
16 LEI EX. IN STRAINATATE

Duminică, 28 Dec

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 1897
CONST. MILLE 1897 1920

FONDAT în 1893

CRĂCIUN

I

Cu svon de clopote se lasă
Ninsori de fluturi şi de stele
Ce cad uşor şi printe ramuri
Işi ţes bogatele dantele

II

De mult mi-e dor să simt în suflet,
Ca sărutări mângâietoare,
Ninsori de stele şi de fluturi,
Şi clopote de sărbătoare!

III

Cădeţi pe turnuri, pe câmpie
Cădeţi pe apele 'ngheţate,
Pe pomii goi, pe drumuri albe,
Cădeti pe feţe 'mbujorate

IV

Şi'n sufletele 'n cari păcatul
Infipt-a ghiara-i triumfală,
Cădeţi, o fulgilor, aşterneti
Mantia voastră virginală!

V

Aşterneţi pace şi credinţa
Din 'sufletele de-altădată,
Aşterneţi binecuvântarea
Cerescului şi singur Tată,

VI

Si'n svonul clopotelor sfinte
Cadeţi, o fulgilor mereu, —
Fâşii din sufletul acelui
Ce s'a născut din Dumnezeu!..

VICTOR EFTIMIU

Din Păcat în Păcat

ROMAN

de IOAN SLAVICI

IX

Ce spune Cocoana Clotilda

Vede ori-și-care lucrurile cu ochii săi, judecă potrivit cu firea sa și cu pornirile inimii sale, și le 'nfățișează toate după chipul și asemănarea sa, cum i se par, eară nu cum în adevăr sunt.

Palea apucase odată să-l socotească pe Coconul Costache om înzestrat cu mari destoinicii, stăpânit de cele mai bune îndemnuri, menit să sevârșească 'n viața lui fapte mari și așa voia cu orice preț să-l știe. Ori-și-ce ar fi zis și făcut el era 'n cele din urmă bine zis și bine făcut, și Palea era nemângâiat când era de altă părere și nu se putea potrivi cu el. Grăindu-l dar de rău, nu numai Duduia Smaranda, ci și Madam Olga i se făcea nesuferită.

Acum însă, strivit de cele cuprinse 'n scrisoarea Aglaiei, el voia să-l știe pe Coconul Costache cum îl doria și umbla hăbăuc de ici până colo.

Trecuse atâta timp decând n'o mai văzuse pe Aglaia, și nu mai avea pentru ea slăbiciunea, pe care a avut-o odinioară, dar tot i se părea taina inimii lui prea sfântă pentruca s'o pângărească vorbind despre ea.

„M'ai purtat cu vorba, — îi suna 'n ureche, — m'ai amăgit cu făgăduințe, m'ai ținut legată, m'ai pus în conflict cu mama și cu mătușa: fă ca să nu le dau dreptate celor ce te socotesc lipsit de statornicie bărbătească, om făr'de caracter".

Nu le-a zâs dânsa în scrisoarea ei acestea, dar și le zicea el însuși citind scrisoarea și toată lumea avea să le zică, dacă Guleș nu intra cât mai curând în guvern alăturea de Ghica.

Abia acum își dădea Palea seama, cât de mare era păcatul, de care s'a făcut vinovat când a plecat dimpreună cu Guleș dela Postelnicie.

Așteptând cu nerăbdare Sâmbăta, ca să se ducă pe la Cocoana Clotilda și să vadă ce s'a mai întâmplat, el a trecut pe la Madam Olga, pe care o știa totdeauna bine informată asupra celor ce se petrec în lume.

„Ear ai pe suflet ceva ce nu vrei să-mi spui!" îl mustră ea.

„Așa sunt eu! — răspunse el. — Mă fierb în grăsimile mele. M'apucă din când în când un fel de dor de ducă. Făcându-mi-se oamenii nesuferiți, ași vrea să scap pe nesimțite din lumea aceasta și-i fericesc pe călugării adăpostiți prin mânăstiri de toți uitate și pe sihaștri retrași prin codri ori prin pustiuri.

„Aceasta-ți vine din senin, — nu-i așa? — fără ca să fi pățit ceva, — îi zise ea. — Spune: ce-ai mai aflat despre Coconul Costache?"

„Nimic, — răspunse el. Am venit tocmai pentru-ca să-mi spui — ce-ai aflat tu?"

„Tot nimic! După toate semnele nu-i vine la socoteală să-și dea pe față hotărîrea. Prea sunt multe cele știute de oamenii lui Ghica despre dânsul, și se teme de scandal".

„Se poate, — întâmpină Palea. — Drept să-ți spun: mare prostie am făcut arătându-i raportul de la 4 Maiu al Baronului; eu îl socotesc însă prea cuminte pentru-ca să nu facă cum ai zis tu".

Madam Olga se uită mirată la el. I se părea peste putință, ca din gura lui să iasă vorbele, pe care le auzise

„Nu știu cum am să 'nțeleg vorbele tale, — grăi dânsa. Eu am zis, ce-i drept, că el nu se va despărți de Ghica, nu însă pentru-că e prea cuminte, ci pentru-că e prea slab".

„Prea slab — zici tu, — prea cuminte — zic eu, — întâmpină dânsul; — tot acolo vine. Vorba e că azi ori mâne o să-l avem ear postelnic."

Madam Olga nu era femeea, cu care se poate vorbi așa.

„Bine, omule, — îl mustră, — ce-ai pățit de te-ai schimbat așa deodată? Până acum îți erau cu totul altele părerile."

„Da! — grăi dânsul. — Peștele miroase a balta, din care l'ai scos. Se potrivește și omul cu nevoile sale și cu aceia, în mijlocul cărora trăiește."

„Vorbești în pilde, — îi zise ea. — Se vede că ear am nevoie să mă duc la tine și să stăm pe 'ntunerec de vorbă pentru-ca să-ți deschizi inima".

„Să vii, — răspunse el, — mâne seară, că te aștept după-ce mă întorc de la Guleș".

Ziua următoare el a găsit-o pe Cocoana Clotilda singură, căutându-și de treburi, perdută într'ale ei, încât el era strâmtorat și covârșit de simțământul, că astă dată e de prisos și că cel mai cuminte lucru e pentru dânsul să plece sub cuvânt, că are o treabă urgentă.

„Nu se poate, — stărui dânsa. — Tocmai acum, când mă vezi singură, nu poate nimic să-ți fie atît de urgent, ca să mă părăsești. Costache e plecat la moșie. Intrăm în iarnă, și are să pună la cale o mulțime de treburi".

„Când e vorba să se'ntoarcă?" — întrebă dânsul — dumirit acum, de ce n'a răsuflat încă nimic asupra hotărîrii luate de Coconul Costache".

„Aceasta, — răspunse ea, — n'o știe, așa mi se pare, nici el însuși. Mi-a spus numai că o să aibă multe pe capul lui. Ieri și alaltăeri l'a căutat mai unul, mai altul, între care și Ioniță, care mi-a spus că o să se ducă și la moșie. Când se va 'ntoarce acesta, vom afla, cam pe când putem să-l așteptăm și pe Costache".

Palea stete câtva timp pe gânduri.

Îi părea 'nvederat, că Coconul Costache nu și-a dat încă pe față hotărîrea. Numai așa putea să'nțeleagă graba lui Ioniță, care alerga și pe la moșie. Luându-l deci gura pe dinainte, el întrebă, care mai sunt gândurile Coconului Costache.

Cocoana Clotilda dete strâmtorată din umeri: îi era greu, chiar neiertat îi era ca să mărturisească adevărul.

Trecuseră adecă atâte zile una după alta fără ca el să fi scăpat o vorbă măcar despre ceeace avea de gând să facă. Nu era, ce-i drept, de felul lui om comunicativ, dar acum se făcuse de tot scurt la vorbă, câte odată chiar posac, încât s'ar fi supărat, dacă soția sa ar fi cerut răspuns la întrebări ca cea pusă de Palea.

„Te vei fi mirând, dacă-ți mărturisesc că nu știu, — răspunse dar. — Rar se 'ntâmplă să mai iasă, când iese, lipsește puțin de acasă, dar stăm câte-odată ceasuri întregi fără ca să schimbăm vre-o vorbă".

Chiar și'n starea sufletească, în care se afla, Palea numai cuprins de adâncă întristare putea să asculte mărturisirea aceasta.

„Dar Duduia Smaranda ce zice?" întrebă dânsul cu oare-care sfială.

Cocoana Clotilda îi aruncă o căutătură scrutătoare. Despre aceasta, mai ales despre aceasta, n'avea să vorbească cu dânsul. Doria însă să știe, dacă nu cum-va el a simțit ceva.

„Smaranda? — îi zise dar. — Dânsa n'a mai venit pe la noi. E supărată pentrucă n'am poftit-o și pe ea când cu cittirea celor cuprinse 'n raportul de la 4 Maiu al Baronului".

Palea nu se'ndoia că Madam Olga exagerează vorbind despre legăturile dintre Guleș și Duduia Smaranda.

„Fire-ar fi să nici nu mai vie!" — exclamă el.

Cocoana Clotilda tresări ca făcătorul de rele prins asupra faptei și rămase cu ochii împăingeniți.

Îi venia să plângă făcându-și mustrări pentru-că e'n stare să vorbească despre această grea taină a familiei sale cu un om, care îi este, la urma urmelor, cu desăvârșire străin. Pornită însă odată pe panta mărturisirilor neiertate, ea nu mai era destul de tare spre a se opri.

„De ce!? — zise. — De ce o zici aceasta?"

Palea rămase cu ochii țintă la pământ. Îi părea rău c'a rostit acele vorbe.

„Iertați-mă Cucoană! — îi zise. — Mă amestec în lucruri, care nu mă privesc și spun ceeace nu se cuvine. Lumea vorbește însă spuind o mulțime de născociri, pe care nu mă iartă firea să le cred, și dac'am scăpat acele vorbe, e pentru că doresc, ca lumea să nu mai aibă cuvinte de a născoci.

Cocoana Clotilda era sguduită.

„Nu! — grăi dânsa rostind vorbele cu glasul înecat de năvala sângelui. — Lumea nu minte, nu născocește."

Palea se cutremură; nu mai încăpea îndoială, că Madam Olga spunea adevărul.

„E adevărat, că mi-a fost și mie ursit să am soarta atâtor femei căzute sub greaua osândă de a-și ști soțul căzut în robia alteia. Ce să fac însă?! Te 'ntreb: ce să fac? D-tale îți va fi părând urâtă starea, în care mă aflu, și te vei fi mirând, că pot să mă împac cu ea. Nici că m'aș împăca dac'ar fi vorba numai de mine: m'ași închide în mănăstirea de la Liow, în care am fost crescută, și n'ași mai cere nimic de la lume".

Palea asculta oare-cum aiurit, — par'că glas din altă lume îi resuna 'n ureche. Cu câte-va zile mai 'nainte ar fi fost în stare să strângă de gât pe Duduia Smaranda; acum însă el se gândia numai că aceasta nu-l va lăsa pe Guleș să se despartă de Ghica.

„Avem copii, — se tângui Cocoana Clotilda, — și mă îngrozesc întrebându-mă, ce s'ar alege sufletește de ei. Îi sunt recunoscătoare pentrucă e om generos, încât mă iartă să stau lângă dânsul și să-mi dau silința de a-i îndulci și eu viața, și a trimis copiii noștri departe de aici pentru-ca să nu fie striviți de fireasca durere a celor nevoiți a se face judecători ai părinților săi și a alege între tată și mamă".

Aceasta le 'ntrecea toate, și Palea 'ncepù să umble în sus și în jos ca omul ce nu mai știe ce să facă.

„Dar dacă mâne ori poimâne... grăi dânsul.

„Da! — îl întrerupse ea cuprinsă de desnădăjduire, — dacă mâne ori poimâne el n'ar mai vrea ori n'ar mai putea să fie generos? Ce rost mai are pentru mine viața? Copiii mei cum rămân?"

„Aici, — exclamă dânsul, — trebue să moară cineva".

Dacă l'ar fi luat însă cine-va de scurt, l'ar fi băgat într'un colț și i-ar fi pus pistolul în piept, el n'ar fi fost în stare să spună, cine anume are să moară.

Îi resunau în ureche vorbele Madamei Olga despre frica de scandal a lui Guleș și-i era par'c'a stat în întunerec și deodată i se face lumină.

Ce căuta adecă Ioniță la moșie?!

„Aceste sunt lucruri, pe care nu le credeam, ear acum nu le mai pot pune la 'ndoială, — grăi dânsul, — și dau cu socoteală că Coconul Costache s'a dus la moșie pentru ca să scape de stăruințele oamenilor ca Ioniță".

Cocoana Clotilda ear era ispitită să spună ceea ce nu îi era iertat.

„Nu știu, — zise rostind vorbele în silă. — Se poate. Dacă l'am înțeles bine, umblă cu gândul de a pleca în străinătate. E, — urmă încă mai în silă, — bolnav unul dintre copii".

Palea rămase ca trăsnit din senin.

Dac'o făcea Coconul Costache aceasta, era hotărît să se desfacă nu numai de Ghica, ci și de Duduia Smaranda și Cocoana Clotilda scăpa dimpreună cu copiii ei, dar multă vreme mai avea să treacă până-ce Guleș va fi ear Postelnic.

„Peste putință! — grăi Palea. — Tocmai acum n'are Coconul Costache să plece din țară. Prea îl știu om cuminte pentru ca să pot crede, că nu va primi propunerile ce i-a făcut Ghica".

Cocoana Clotilda remase 'ncremenită. Se uita la el cu ochi mari casicând s'ar fi pomenit deodată în fața unui om, pe care-l știa mort. Îl vedea și-l auzia vorbind, dar nu-i venia să creadă, că e în aievea el cel ce îi sta 'n față și-i vorbește.

„Nu pot să uit, — urmă Palea, — cu câtă căldură vorbia despre Ghica cel cumpenit, și cele ce se spun despre imoralitatea lui Ghica sunt născociri ale unor oameni, care nu știu ce zic, ear de neghiobia unora dintre slugile lui Vogoridi oamenii ca Coconul Costache nu țin seamă când vorba e să-și pună puterile 'n slujba țării".

„Nu știu, — zise Cocoana Clotilda. — De unde să știu? Nu știu nimic! Toate sunt cu putință 'n lumea aceasta, unde oamenii se schimbă de azi pe mâne, dintr'un ceas într'altul".

Nu tot așa vorbia Madam Olga, care și-l ținea aproape pentruca să se folosească de el și pentru care avea mult farmec sfiala, cu care el se apropia.

„Omule, — îi zise, — suntem aici numai noi amândoi, și e'ntuneric, încât nu ne dă de gol obrazul când spunem ceeace în adevăr nu gândim. Adu-ți aminte, că Adam și Eva abia după ce au păcătuit au început să mintă. Te'ntorci de la Cocoana Clotilda: ce-ai păcătuit cu ea încât atât de demult te 'ncăpățânezi în silința de a mă face să cred, că n'ai pe sufletul tău decât ceea ce nu mi-ai spus mie?"

Lui Palea îi venia să-i dea brânci.

„Nu mai face nici o încercare de a mă amăgi, — urmă dânsa. — Ești schimbat la fire, la față, la glas la purtări: aceasta numai așa din senin, nu poate să vie!"

„Nu e la mijloc nimic din cele ce am aflat de la Cocoana Clotilda. Sunt lucruri care mă privesc pe mine, numai pe mine", — o 'ncredință dânsul.

„Aa! — întâmpină dânsa. — Care va să zică — am dreptate: e în adevăr ceva! Dă-mi voie să te 'ncredințez, că nu e nimic ce te privește numai pe tine: tot ceea ce te interesează pe tine, mă interesează și pe mine. Haid, — spune!"

Erau de două feluri lucrurile, despre care Palea nu voia să-i vorbească. Pentru-ca să nu fie nevoit a-i vorbi despre unul, i-a vorbit despre cel-lalt, și multe de tot a aflat Madam Olga despre aleasa inimii lui.

Noaptea târziu, când nu li-a rămas decât să se despartă, el și ea se simțiau ca frate și soră apropiați sufletește și el nu-și mai făcea de loc mustrări pentru-că a vorbit fără de sfială despre taina lui cea sfântă.

„Ce 'ntorsătură au să iee lucrurile aceste?! — suspină dânsul. — Cum au să se sfârșească toate?"

Madam Olga i se uită râzând în față.

„Vorbiți voi cei căzuți în păcat par'că bărbatul n'are'n lumea acesta alt rost decât să alerge după femee, — îi zise ea. — Dac'ar fi adevărat, că ții la ea atât de mult cum îmi spui, ori n'ai fi părăsit-o viind aici, ori ai fi rămas la postelnicie și după plecarea lui Guleș. Par'că de la tine atârna, dacă are ori nu are să se facă unirea țărilor".

„Aș'! Ce-mi pasă mie acum!?" — întâmpină dânsul.

„Atunci ce te mai sbați! — Spune-i fără de 'ncunjur adevărul. Dacă te iubește, are să mai aștepte cum atâta timp a așteptat, ear dacă nu mai așteaptă, inimă rea să nu-ți faci, căci lumea e plină de femei mai și mai decât dânsa".

Palea nu-i mai răspundea nimic. Dânsa nici c'ar fi putut să vorbească altfel. Femeea adevărată era Cocoana Clotilda, care nu trăia pentru sine, ci pentru copiii și pentru soțul ei, cu toate că acesta nu era vrednic de iubirea ei. Să i te 'nchini, dar să nu te razămi pe ea, căci în sufletul ei numai pentru ai săi e loc. Madam Olga i se părea însă un fel de bărbat adăpostit într'un frumos trup de femee, sufletește deopotrivă cu Coconul Costache, care numai pentru sine trăiește și pe care nici cei mai de aproape ai săi nu se pot răzăma.

Rămas după plecarea ei singur cu sine, el a stat timp îndelungat așa pe 'ntunerec dus pe gândurile lui în depărtări nemărginite.

Îi era par'că Bahluiul revărsat îl luase și-l ducea în puhoiu la vale. Trecând pe sub o salcie de pe termure, el s'a agățat de ramurile ei, ca să se ridice deasupra valurilor și să scape. Deodată însă craca salciei s'a rupt și puhoiul l'a luat ear și l'a dus la vale.

„Unde mă duce și unde mă scoate!?" — se 'ntreba dânsul.

In nr. viitor: **Cum se'mpacă Palea**

Aripi frânte

Aripi largi vei întinde, gândirea mea,
Aripi mari, să se 'ntindă
Și 'n jos să cuprindă
Toată mărimea și micimea aceasta,
Cari, — sunt la fel de mici sau de mari
Valuri de jos ridice-și creasta
Până la nori, sau în unde ușoare —
Coboare, — Vor fi pentru mine tot una; —
Căci aripi largi vei întinde gândirea mea.
Privind mai presus decât luna.
Stins astru pluti-vei, gândirea mea,
Din aripi negre vei bate; —
In neajunsa ta singurătate
Să pieri, să te stingi colo sus,
Unde atâtea alte s'au dus, —
De sus, din cer luminos
Să nu mai cobori aci jos!

* * *

Plumbi grei atârnă-ți, o gândul meu
Pe aripe istovite
Să cazi în adâncuri nebănuite
Unde-i prăpădul și focul.
'Acolo e moartea, acolo-i norocul
Tăcerea, și tot ce nu este, —
'Acolo-i eterna poveste
'A tot ce-a fost și nu mai poate
Scântei din cremene-a scoate.
'Acolo, cu Dante de mână
Să mergi aiurit și'ngrozit, —
Din tot ce-ai văzut s'auzit
Nimica să nu-ți mai rămână.
Le uită pe toate, — Socoate
Că oricât din aripi vei bate
Gândirea mea, tu întreagă,
De tine întregu-mi se leagă
Să nu te ridici, —
'Afară de tine, nimic nu-i aici...
Din iadul cel prăpăstios
Să nu mai cazi — aci jos!

ION GORUN

Sursum Corda

Unui Sfânt

Văd fruntea ta, cioplită ca 'n stâncide-a vremii daltă,
Având luciri de lespezi pe care valri saltă,
Cum palidă s'apleacă pe-al Bibliei [illegible]is,
Să prindă din ecoul ce Iehov'a trim[illegible],
Ai vrea să afli 'n toate temeiu 'nțelepciunii ?
Ce-i adevăr și ce e neghina 'nșelăciunii ?
Dar mintea ți-se sbate în clipa de av[illegible]t
Ca flacăra întoarsă sub sbaterea de [illegible]nt.
Abia se 'nalță ruga și gându 'ntreabă unde ?

De jos, din adâncimea infernului de v[illegible]i
Un freamăt lung de plângeri, de lanțuriți răspunde:
Cătușele 'nchid poarta divinei dimineți
Ce sumbră 'mpărăție de suflete căzute
Adăposti pământul sub cerurile mute!
De-o slabă licărire ți-e gândul însetat.
Ai vrea să sorbi cuvântul ce 'ntâiu a [illegible],
Și glasul tău, ca Dânsul, în inima ta plin
De haos, să rostească: „Făcutu-s'a lumină!"

In van! — prin unda caldă de lacrimi [illegible] ce vezi
Te 'ndeamnă 'n ironia Destinului să crezi,
Nu-s sforile tocite l'aceiași comedie:
Batjocura-i scheletul, credința poezie!
Cel slab se încovoae sub pumnul cel puternic,
Fățarnicu 'n odăjdii își râde de cucernic.
In cât stă mintea 'n cumpeni, te 'ntrebi: e 'nnovat
Cel drept de prăbușirea-i, cel rău că s'a 'nălțat?
Au cine o s'așeze pe cuvenita treaptă,
Pe cel smerit, ce'n umbră, setos dreptate-așteaptă?
Au unde-i armonia? E-afar'? e'ngândul tău?
E pedepsit trufașul de-ajuns în el, că-i rău.
Și dacă e nevoie, cel bun spre-a fi mai tare,
Să-l sbuciume 'n adâncuri furtuni de încercare,
Atunci, — mai sus de chinuri de nu te urci, [illegible]
Vei fi să suferi vina de-a nu fi oțelit?

'Naintea-atâtor piedici, ca'n fața-atâtor semn[illegible]
Tu zici: sunt doar prilejuri, la salturi să ne 'ndemne,
Din „drepți" un Zeu vrând poate să scoată semi-zei,
Drept pârghie-a puterii mai rabdă și mișei...
Ah, unde poți să afli un reazim suferinții?

Nu paginile, — Firea desleagă drumuri minții!
Privește ce bogate sunt darurile ei:
Ea nu ți le oprește, te-așteaptă să le iei.
Dar, ce-i războiu-acesta de fiare îndârjite
Moștenitori hrăpareți comoarei moștenite?
Ce pui de lei, de tigri, de hienă, s'au văzut
Mușcându-se la sânul din care s'au născut?
Și omul, — el, podoabă a minții și-a gândirii,
N'a mai sfârșit cu frații, din iadul războirii!
Ce milă-aștepți din partea Părintelui de sus?
Te miră că mânia-i de foc nu ne-a răpus,
Că tot revarsă încă pe câmpuri, unde-i plugul
Din cornul cel de aur al Soarelui, — belșugul!

Tu care 'n Biblii sfinte azi nu mai poți ceti
Te uită-afar' la fila de cer, ce se 'nnegri.
Ascultă taina sfântă ce se slujește 'n cer
Și vezi ce scrie Domnul cu fulgere 'n eter!

Ci uită-te cum plouă pe codri, pe-arătură,
Cum brazda arsă, soarbe șuvoaele ce cură
Cum firul cel de iarbă, de secetă uscat,
Din lâncedă-așteptare, renaște 'nviorat.
Se bucură șopârla și șarpele vicleanul,
Și vulturul prădalnic, și 'n tufe ciocârlanul
Și lupi'n vizuină și oile în stâni.....
E-aceiași bucurie pe robi și pe stăpâni...
Cu toți trimit acuma o binecuvântare
Spre Cel ce de-opotrivă, bogate și 'n ertare,
Vezi ploaia cum dă pâine, la buni, la mici, la răi, —

Și 'nvață de răspunde la toți dușmanii tăi!

D. NANU

Moartea păpușii

Tăcere! Nanda și-a culcat păpușa
și cine-o face sgomot — uite ușa!

Acuma vrea s'adoarmă și cățelul
(e lins, curat, pe nimenea nu mușcă
și latră numai când îi tragi inelul...)
Dar Dudu vrea să-l culce el cu-o pușcă

Nanda țipă
— o pasăre cu-alice în aripă —
strângând cățelul ei la piept, cu teamă
de fată, de stăpână și de mamă...

Crud, vânătorul Dudu ia la ochi
păpușa care doarme în dantele
și trage... plumbul a trecut prin rochi
și s'a înfipt — păianjen în perdele.

In lacrimi, Nanda rochia își sfâșie,
să lege rana de faianță spartă
și pare Nanda o păpușă vie
iar jucăria — o copilă moartă...

PETRE STRIHAN

DECOR...

l'atâta strălucire'n tomnatecul amurg
Lumina scorojește toți pomii din grădini
Și'n trâmbe aurite cum tremură, ghicești
In fiecare creangă un scrânciob de lumini...

Și soarele s'aude cum plouă în fântâni
Și apele acuma sunt mai verzui... S'ascult
Frângându-se o rază... O frunză'n vânt... Apoi...
Imi mistui sub pleoape o lacrimă mai mult.

Și când mă 'ntorc spre casă cu-acelaș dor în piept
In suflet toamna arde pân se preface'n scrum,
Iar zilele de alt'dătă — foi veștede — răsar
Din scorburi ruginite, — și mă pândesc la drum...

N. Milcu

Seară pierdută

Comedie într'un act*)

de A. de HERZ

PERSOANELE:

ADINA
DOMNUL RAZU
SANDI IOANIN
MAÎTRE D'HÔTEL
UN CHELNER

Cabina celui mai elegant local de noapte din Bucureşti. Mobilă de restaurant. Covoare, perdele şi tapet de coloare inchisă. In fund uşa de intrare, care dă în sala restaurantului. La dreapta, în fund, o servantă cu farfurii, pahare şi tacâmuri. La stânga — pl. II — o fereastră care dă în stradă. Un pian.

In dreapta o canapea deasupra căreia atârnă o oglindă mare, cu tot soiul de nume sgâriate pe luciul ei.

La mijloc masa cu două tacâmuri. Un vas cu flori la mijloc sub lustru şi flori în dreptul farfuriilor.

SCENA I

La ridicarea cortinei în scenă e întuneric. Chelnerul intră prin fund şi când se deschide uşa, năvăleşte lumină din corido. Aprinde lustrul, aşează masa şi merge la fereastră de trage perdelele. Se pregătesc să iasă, când intră Razu cu Sandi Ioanin şi Maître d'hôtel.

Razu este în jachetă cu pardesiu, pălărie înaltă. Atârnat de braţ, un binoclu de curse. E om de cincizeci de ani, încă tânăr şi plin de viaţă. Sandi Ioanin, în smocking, pe gânduri, distrat şi fără chef. Maître d'hôtel în frac. E francez.

SCENA II

Razu. Sandi Ioanin. Maître d'hôtel. Chelnerul

RAZU. — *(intrând)* Mersi. *(chelnerului)* Bună seara. *(coboară şi priveşte masa)*. Encore un couvert. *(Chelnerului)*. Incă un tacâm. *(Maître d'hôtel face semn chelnerului să execute ordinul)*. Nu mă aşteptam la o a treia persoană.

SANDI. — *(care în timpul acesta şi-a scos pardesiul şi l-a atârnat în cuier)*. Poate c'ai fi vrut să nu-ţi primesc invitaţia.

RAZU. — *(scoţându-şi pardesiul în fund)*. De n'aş fi vrut nu te pofteam. Trebue să ştii, că în astfel de împrejurări îmi place totdeauna să mai am pe cineva. Nu mai am vârsta d-tale, nu mai am atâta chef de vorbă şi când poftesc o femee la supeu, mi-e teamă, să nu se plictisească numai cu mine.

SANDI. — Şi m'ai poftit pe mine ca s'o distrez?

RAZU. — Fireşte. Să ne amuzăm.

SANDI. — Numai că nu te prea amuzi cu mine.

RAZU. — Aş! Te ştiu un băiat vesel.

SANDI. — Am fost! Acuma am devenit foarte ursuz. Ce vrei, îmbătrânesc şi eu.

RAZU. — N'ai voe. Trebue întâi, să trăieşti ca mine şi apoi să îmbătrâneşti.

SANDI. — N'are toată lumea norocul d-tale.

RAZU. — *(observă pe Maître d'hôtel)*. Aha! Eh bien, que nous donnez-vous? *(merge spre uşă)*.

MAÎTRE D'HÔTEL.— Voici le menu.

RAZU. — *(işi pune monoclu)*. Potage Bisque. —Sterlet, froid, sauce Remoulade. Carré de porc. Crème. Frômage. Fruits. C'est bien, *(lui Sandi)*. Iţi place?

SANDI. — Da!

A. de Herz

MAÎTRE D'HÔTEL. — Et comme vin?

RAZU. — Du champagne... beaucoup de champagne... St. Marceaux, oui? Je veux faire la bombe, je suis plus jeune que Monsieur. Allez-y!

(Maître d'hôtel ese, chelnerul îl urmează. Razu îl opreşte)....

Şi când vine doamna, observă să n'o vadă nimeni..

CHELNERUL. — Prea bine. *(ese)*.

SCENA III.

Razu. Sandi Ioanin

RAZU. — „Să n'o vadă nimeni", înţelegi ce 'nseamnă asta?

SANDI. — ...că nu vrea să fie văzută.

RAZU. — Asta a fost condiţia cu care vine! !... „Să n'o vadă nimeni...!"

SANDI. — Foarte frumos din partea ei.

RAZU. — Da, dar nu mi s'a întâmplat nici odată să viu cu cineva şi să nu-mi recomande cu multă asiduitate: „viu, dar să nu mă vadă nimeni". Toate, toate sunt la fel, Vor să-şi dea aere de femei deosebite şi pentru că toate vor să-şi dea acelaş aer, nu se mai deosibesc de loc.

SANDI. — Poate că ai avut norocul să întâlneşti numai femei cum se cade.

RAZU. — Aşa am crezut şi eu, dar a doua zi le întâlneam... cu altul! Nu, ascultă, să nu le crezi nici odată. Inţelegi, că şi farmecul şi consideraţia creşte, când pot să pară altfel de cum sunt. „Viu, dragă, cum să nu viu", femee fără scrupul, care e obişnuită să vie, dragă, cum să nu vie. — In vreme ce... „viu, dar ştiu eu... să nu mă vadă cineva..." e femeea care vrea să-ţi dea impresia că n'a mai fost nici odată şi se teme... de bărbatul ei, cu care nu e măritată, sau de vre-un prieten care să n'o spue. In realitate când întrebi pe chelner dacă o cunoaşte, îţi spune şi numele şi adresa şi ziua, când a mai fost cu cineva... şi n'a văzut-o nimeni! Ai priceput?

SANDI. — Am priceput şi sunt desgustat.

RAZU. — De ele!... Nouă ce ne pasă. O înfrângere a lor, e o victorie a noastră.

SANDI. — Victorii eftine.

RAZU. — Dupe puterile noastre. Ce vrei?.. Cu d-ta e poate altfel. Douăzeci şi opt de ani, armată tânără, bine echipată... cu rezerve multe. Victorii mari, durabile. La mine ce vrei? Lipsă de muniţii... lipsă de rezerve, mai ales de rezerve... revoluţie în organizaţia internă! Ne mulţumim cu ce putem! Mici sucsese de recunoaştere, mici lupte de avantposturi şi pe urmă ne odihnim. *(Se aşează pe canapea)*.

SANDI. — Eşti plin de haz domnule Razu; zău eşti plin de haz. Uite nu m'aşteptam, c'o să mă poţi face să râd.

RAZU. — Aşa e! Lumea pe dos. Te-am adus să mă faci să râd şi când colo văd că eu... *(serios)*... ori poate d-ta râzi de mine?

SANDI. — Vai de mine! Se poate? Eu am pentru d-ta una din acele admiraţii nebune...

RAZU. — ...să nu exagerăm...

SANDI. — Ba, exagerez! Şi ştii pentru ce te admir? N'ai să ghiceşti.

RAZU. — Nu pot ghici, pentru că n'am nimic demn de admiraţia cuiva. Am o foarte frumoasă colecţie de tablouri, dar după cât ştiu preferi tablouri vii.

SANDI. — Ei bine, din astea ai o colecţie şi mai frumoasă. Ai avut o colecţie de femei...

RAZU. — Nu poţi să ştii nimic, pe vremea aceea erai copil.

SANDI. — Se vorbeşte. Am aflat. Am văzut.

RAZU. — Ai cunoscut-o pe Irma, unguroaica venită cu circul?

SANDI. — De înnebunise tot Bucureştiul şi o înnebuniseşi d-ta. Dar Cleo Fougère, care nu cânta seara până nu veneai d-ta în sală?... Dar pe nevasta lui Raşcu... Jenica!... Pentru ce a divorţat Raşcu?

RAZU. — Asta e o altă categorie.

SANDI. — Dar la Nissa? Imi spunea Pitache de englezoaicele cari nu-ţi dedeau pace, de spaniola care a vrut să se otrăvească,...

RAZU. — Trebue să ştii că din tot ce se spune, mai sunt şi foarte multe legende.

SANDI. — Câteva, dar restul?

RAZU. — Şi de-aia ai admiraţie pentru mine?

SANDI. — Admiraţia pe care o ai pentru un om în locul căruia ai vrea să fii.

RAZU. — Ai vrea să fii ca mine? Fugi că sunt bătrân.

SANDI. — Aşi vrea să am sufletul d-tale... uşurinţa cu care îţi trăeşti viaţa. Azi aici, mâine aiurea; azi cu una mâine cu alta. Cunoştinţe în treacăt, despărţiri repezi, fără amintiri, fără păreri de rău.

RAZU. — E drept! Când am fost cu o femee şi am simţit că încep să mă aprind, imediat mi-am văzut de drum. Am suferit, nu zic ba... poate un sfert de oră... câte odată şi douăzeci şi cinci de minute... dar m'am vindecat iute şi n'am mai dat cu ochii de ea.

SANDI. — Uite pentru ce te admir. Cu toate acestea, eu cred că sunt seri, mai ales iarna, când te duce gândul în trecut şi atunci ţi se strânge inima, sau îţi lăcrămează ochii din pricina unei siluete fine, care trece în vârtejul amintirilor.

RAZU. — M'a ferit Dumnezeu. Mai întâi că serile de iarnă le petrec la club şi când mă întorc acasă, mă culc şi dorm buştean.

SANDI? — Singur?

RAZU. — Singur. Noaptea dorm totdeauna singur, pentru că am obiceiul să sforăi şi e foarte desagreabil pentru altul. Pe urmă nu-mi place să văd femeea dimineaţa când i se sting culorile. Seara, noaptea, o vezi cu alţi ochi în eleganţa ei îngrijită; dimineaţa, mai ales când nu e la ea acasă şi nu are la îndemână pudra şi roşul de buze... începi să regreţi... Toate nebuniile mele, le-am făcut între cinci şi şapte, în buduarul ei sau în garsoniera mea...

SANDI. — Intre cinci şi şapte?

RAZU. — Ora cea mai nimerită. Dacă e măritată, soţul ei e la club sau la slujbă, ori dacă şi soţul ei are obiceiurile mele, atunci e şi dumnealui ocupat la aceiaşi oră în altă parte. Intre cinci şi şapte o femee zice „mă duc la şosea"... şi ea vine la mine, sau spune „între cinci şi şapte am lume" şi nu mă duc decât eu. Soţul, de frica sindrofiei, nu vine decât la ora, când eu am plecat de mult. Ai priceput?

SANDI. — Da şi te admir.

RAZU. — Eşti un isvor de admiraţie.

SANDI. — Regret că nu mă pot admira pe mine însumi.

RAZU. — Şi de ce nu te admiri?

SANDI. — Pentru că sunt un prost. Aşi vrea să trăesc asa cum trăeşti d-ta.

RAZU. — Cum am trăit eu!

SANDI. — Şi cum trăeşti! Uite, nu vezi? Un prieten ţi-a făcut adineorea la curse cunoştinţa cu o femee, zici d-ta, delicioasă, şi dacă spui d-ta, aşa trebue să fie. O pofteşti la un supeu şi vine. Altuia nu i-ar fi primit invitaţia Te asigur. Dumitale însă nu-ţi rezistă nimeni. Farmecul d-tale, trecutul d-tale, în sfârşit toate împrejurările te fac să-ţi îndeplineşti toate capriciile. Va veni, va pleca...

RAZU. — ...o voi vedea mâine...

SANDI. — între cinci şi şapte...

RAZU. — ...la mine sau la dânsa!

SANDI. — Şi poimâine nici n'o mai cunoşti.

RAZU. — Crede-mă, că vom fi mulţumiţi amândoi. Şi eu, şi ea.

SANDI. — Ei, bine, eu nu pot fi la fel. Eu sunt un sentimental... un om care iubeşte prima femeie, în intimitatea căreia a intrat şi nu se mai poate despărţi de ea! Amintirile, vorbele ei, farmecul ei, al interiorului ei parfumat, mă vrăjeşte, cad în lanţ, sufăr, mă chinui, plâng...

RAZU. — ...o, ce urât...

SANDI. — ...îşi bate joc de mine sau mă cruţă, îmi ascunde viaţa ei... şi atunci, în loc să mă astâmpăr cu ce-mi dă, simt o voluptate sadică să-i scormonesc viaţa, s'o urmăresc, s'o bănui, să fiu gelos... ca să nu ajung la alt rezultat decât la acela de a mă consuma fără vre-un folos.

RAZU. — Pricep. Eşti veşnicul îndrăgostit. Omul care iubeşte şi se curăţă regulat. Nenorocită boală! Suferi şi d-ta, chinueşti şi femeea.

SANDI. — Ce e mai rău, e că-mi dau seama şi nu mă pot îndrepta. Sunt ca omul, care ştie de boala care îl mistue, ştie că moare şi nu se poate lecui.

RAZU. — Lasă că te vindec eu.

SANDI. — Greu!

RAZU. — O iubeşti mult!?.. Cine e?... O, pardon! Am făcut o indiscreţie.

SANDI. — Indiscret aş fi eu dacă îţi spuneam.

RAZU. — Ştii, că mai vinovat e acela care te sileşte să spui un secret, decât acela care îl spune. In sfârşit să ne-o închipuim. E o femee... blondă?

SANDI. — Nu, brună.

RAZU. — Inaltă?

SANDI. — Potrivită.

RAZU. — Ochi frumoşi?

SANDI. — Când te uiţi în ochii ei, începi să visezi.

RAZU. — Astea sunt bazme! Zi, aşa,... ochii femeii pe care o iubesc. Pot exista ochi mai frumoşi ca ai femeii pe care o iubeşti?

SANDI. — Nu! Nu!

RAZU. — Ba da! Ochii femeii pe care o vei iubi, după ce vei uita-o pe asta!

SANDI. — Atâta, că n'o s'o uit nici odată.

RAZU. — Eşti gelos?

SANDI. — Sunt şi n'am pentru ce!

RAZU. — Poate că ai pentru cine.

SANDI. — Nici asta.

RAZU. — E măritată?

SANDI. — A fost. Soţul ei a murit acum câţiva ani. Avea averea ei personală şi i-a mai rămas ceva şi de la dânsul...

RAZU. — Şi cu ce-i mai dai d-ta...

SANDI. — Nimic. Dela mine nu primeşte de cât flori.

RAZU. — Grav.

SANDI. — Pentru ce?

RAZU. — Trebue să mai fie cineva care îi dă şi altceva decât flori.

SANDI. — Nu, domnule Razu, nu glumi! N'ai idee cât de rău îmi faci.

RAZU. — Nu te chinui degeaba. Nu ştiu! Imi închipui. Ei şi, dacă ar fi aşa? Ascultă-mă pe mine. De iubit tot pe d-ta te-ar iubi. Femeia iubeşte pe cel care nu-i dă nimic, nu pe cel care o întreţine.

SANDI. — Da, dar nu vreau s'o întreţie nimeni. E a mea, trebue să rămână numai a mea! Uite, numai când mă gândesc că ar putea fi altfel, îmi fierb creerii în cap. Cum? Să sărute altcineva mâna ei, obrazul ei, părul ei? S'o mai vadă altul cum n'o văd decât eu? Să-i râdă altuia, cum, nu-mi râde decât mie? Să aştepte pe altul, cum mă aşteaptă pe mine?

RAZU. — Ştii ceva? Hai să facem o învoială! De azi înainte să umblăm tot împreună. In fiecare seară mergem în altă parte. Vom petrece, vom chefui cu cine ne-o eşi în cale, îţi dau voe să mergi şi pe la cucoana d-tale, până în ziua când îmi vei spune: „nu mă mai duc!" Vei fi vindecat. Te vindec eu! Şi nu numai că te vindec de ea, dar te voi face să iei viaţa aşa cum trebue s'o iei, azi în zilele noastre, nu ca pe vremea tânărului Werther, sau ca la 1830, când toţi mureau de oftică sau se sinucideau din dragoste. *(Intră Maître d'hôtel)*

SCENA IV.

Aceiaşi. — Maître d' hôtel. — Adina

MAÎTRE D'HÔTEL. — C'est madame.

RAZU. — A! Il était temps.

(Merge spre uşa din fund, în vreme ce Sandi coboară în dreapta şi-şi potriveşte nodul de la cravată în oglindă. Adina intra foarte voalată. O urmează chelnerul. In timpul convorbirei, Razu o ajută să se desbrace şi ea îşi desfăşoară voalul).

ADINA. — Te rog să mă erţi; te-am făcut s'aştepţi.

RAZU. — Şi pe mine te rog să mă erţi, că nu vom fi singuri. E un prieten al meu, mai tânăr decât mine şi mai discret decât îl crezi. E un amorezat. *(Il prezintă)*. Domnul Sandi Ioanin! Doamna... e o frumoasă anonimă.

(Merge de-i atârnă mantaua de cuier, în vreme ce Sandi cu Adina au rămas încremeniţi, uitându-se unul la altul).

SANDI. — Bună seara, doamnă.

ADINA. — Imi pare bine, domnule.

RAZU. — Ei şi acuma... nous dinons.

MAÎTRE D'HÔTEL. — Oui! *(Se apropie de Adina)*. Potage bisque. — Sterlet froid, sauce remoulade. — Carré de porc. — Crème. — Frômage. — Fruits.

RAZU. — Mai doreşti ceva?

ADINA. — Nimic.

RAZU. — Ça y est!... Allez-y!

(Maître d'hôtel ese cu chelnerul)

SCENA V.

Razu. — Sandi. — Adina

RAZU. — Ei şi acuma, dă-mi voe să-ţi explic de ce nu suntem singuri.

ADINA. — Da. *(Se aşează pe canapea, Razu se reazimă de masă, în faţa ei, Sandi se aşază pe scaunul de la pian)*.

RAZU. — După ce ne-am văzut la curse şi mi-ai făcut plăcerea să primeşti invitaţia mea, m'am dus la club, unde îmi fac partida de bridge. Ştii să joci bridge?

ADINA. — Puţin!

RAZU. — La eşire am întâlnit la scară pe tânărul meu amic, care după după cum îl vezi în smocking, prânzeşte în fiecare seară la club. Neavând ce face... şi pentru că mi-era teamă, să nu ţi-se urască numai cu mine, mai ales că pe la zece va trebui să lipsesc o jumătate de oră,— am un rendez-vous cu arendaşul meu, — l'am luat cu mine. Cred că nu te superi.

ADINA. — De loc.

RAZU. — Şi nici d-ta n'o să iei în nume de rău, că ţi-am dat prilejul să prânzeşti, cu o fiinţă delicioasă cum e doamna. Bagă bine de seamă, că e brună cum e regina visurilor d-tale.

ADINA. — Ţi-a povestit amorurile

RAZU. — E îndrăgostit nebun de o femee, care poate că nu merită.

ADINA. — De ce să nu merite?

RAZU. — Pentru că doamna mea, să nu te superi, nici o femee nu merită să fie iubită... afară bine înţeles de d-ta... şi încă nu de mine negreşit, pentru că sunt prea bătrân.

(intră chelnerul cu supiera)

Ah... Poftim. Şezi d-ta acolo!... Ia-l pe Ioanin la dreapta... şi eu la stânga.

(S'au aşezat. Tăcere. Chelnerul serveşte)

ADINA. — Christos între doi tâlhari.

RAZU. — Tâlharul e domnul de colo. Mie mi-a trecut vremea tâlhăriilor.

ADINA. — Probabil, că şi dumnealui i-a trecut pentru moment, de vreme ce zici că e îndrăgostit.

(Ioanin refuză să mănânce)

RAZU. — Şi încă ce dragoste!... Nu iei?

SANDI. — Mulţumesc... nu mi-e foame.

RAZU. — Nici d-tale nu ţi-e foame!

ADINA. — Am luat ceaiul foarte târziu la o prietenă

RAZU. — Un amor nebun şi nenorocit. Inchipueşte-ţi că suferă.

ADINA. — Foarte frumos.

SANDI. — Găsiţi doamnă?

ADINA. — Fireşte! Nimic nu e mai frumos de cât să suferi din dragoste.

SANDI. — Când ai pentru cine.

ADINA. — Mai ales.

RAZU. — Eu găsesc că amorul e o perdere de vreme. O femee când iubeşte îşi perde vremea şi reputaţia; un bărbat când iubeşte îşi perde şi vremea şi prilejul de a cunoaşte şi alte femei. Asta îi spuneam şi lui Sandi.

ADINA. — Sandi... frumos nume!

RAZU. — Da, Sandi. Ii spuneam că de azi încolo va umbla numai cu mine. Il voi face s'o uite.

ADINA. — Eşti atât de rău? Inţeleg să nu iubeşti d-ta, dar nu înţeleg să opreşti pe alţii de a iubi!

RAZU. — Iubeşti şi d-ta?

ADINA. — Poate!

SANDI. — Eu nu cred.

ADINA. — Pentru ce?

SANDI. — Dacă aţi iubi nu v'aţi afla în momentul acesta aci. *(Chelnerul schimbă serviciul)*.

RAZU. —— Şampania!

ADINA. — Curios. Şi d-ta iubeşti şi totuşi eşti aici.

SANDI. — Nu suntem în aceiaşi situaţie. Eu am venit cu un prieten.

ADINA ...unde ştia că găseşti o femee...

SANDI. — ....care nu vine pentru mine, cum nici eu n'am venit pentru ea!

RAZU. — Nu! E drept, că amândoi aţi venit pentru mine. *(ridică paharul)*. Vă mulţumesc şi beau în sănătatea dumneavoastră. *(ciocnesc)*. D-v. amândoi nu ciocniţi? *(Sandi ciocnind cu Adina sparge paharul)*. A! iată şi norocu! Să nu-ţi pătezi rochia. *(Chelnerul aduce alt pahar)*. Eşti foarte nervos!

ADINA. — *(Intinzând paharul)*. In sănătatea amorurilor noastre. *(se uită în ochii lui. Lui Sandi îi dau lacrimile)*.

RAZU. — Ha-ha!... Ce-i asta?... Ai început să plângi?

Cetiţi continuarea în pag. IV-a

*) Această comedie s'a jucat întâia oară la teatrul Comoedia, în seara zilei de 25 Martie 1918, la reprezentaţia dată în folosul „Orfanilor Mobilizaţilor", de sub ocrotirea doamnei Elena Pherekyde, cu d-na Lily Popovici, d-nii A. de Herz, V. Valentineanu şi Romano.

SANDI. — Nu !... E şampania !
ADINA. — Bietul băiat !... O iubeşti mult ?
SANDI. — N'o iubesc de loc.
RAZU. — Alta !... Imi faci impresia, că nu ţi-e bine !
SANDI. — Mi-e mai bine ca oricând ! Turnaţi-mi ! Vreau să beau !
RAZU. — Ei... şi nu mi-ai spus cum ţi-a mers la curse.
ADINA. — Am perdut o groază de bani. E drept că am jucat cu o fantezie remarcabilă. Eram convinsă că la cursa a treia ese Brebenel. L'am luat de două ori câştigător şi odată plasat.
RAZU. — N'ai avut noroc. A clacat.
ADINA. — In schimb am câştigat cu Sultan,... cu Zori de zi am dat banii înapoi şi am pierdut cu Mikado... aşa că bilanţul zilei e foarte prost.
RAZU. — Pe vremuri jucam foarte mult, dar în streinătate. Aci la noi nu mă prea ispitesc pariurile, pentrucă rişti mult, ca să nu câştigi nimic.
SANDI. — Jucai câştigător sau plasat ?
RAZU. — La cai câştigător, la cucoane plasat.
ADINA. — Frumoasă comparaţie, pentru noi femeile.
SANDI. — De ce? Caii au superioritate asupra femeilor.
RAZU. — Pentrucă au patru picioare?
SANDI. — Nu ! Pentrucă le pui hăţul şi cu biciul în mână îl poţi stăpâni, în vreme ce pe femee n'o poţi stăpâni nici cu biciul.
ADINA. — O stăpâneşti cu dragostea.
SANDI. — Da' de unde ! *(lui Razu)*. Vorba d-tale! La 1830 şi pe vremea tânărului Werther,
RAZU. — Aha ! Va să zică ţii minte.
SANDI. — Cum să nu ! Mă dau pe mâna d-tale, ca să mă vindeci.
RAZU. — Bravo. Incailea dacă n'am succes pe lângă d-ta, am pe lângă dânsul.
SANDI. — De unde ştii că n'ai avea şi pe lângă dumneaiei ?
RAZU. — Pentrucă nici nu mi-am pus în gând !
ADINA. — Vezi !
SANDI. — Cu toate astea... între cinci şi şapte...
RAZU. — Nu se ştie.
ADINA. — Ce e între cinci şi şeapte ?
RAZU. — Nimic, nu mai fi curioasă !
SANDI. — Domnul Razu îţi poate potoli curiozitatea.
ADINA. — Nu pricep nimic.
RAZU. — Ce bine faci. Lasă-l să vorbească. Dă-mi voe să-ţi torn. Imi spunea adineaorea de persoana pe care o iubeşte.
SANDI. — Te rog!...
RAZU. — Nu te supăra că nu spui nici un nume. Ori poate nici nu vrei să pomenim de ea în asemenea împrejurări. Am profana dragostea !
SANDI. — Nu mai am astfel de scrupule.
RAZU. — Atunci...!
ADINA. — Tocmai de-aia ! Ce spunea de ea ? O critică ?
RAZU. — Dimpotrivă. Mi-o descria în culorile cele mai...
ADINA. — Cele mai...?
RAZU. — Nu mai spun. Uite că se uită urât la mine.
SANDI. — Te rog să continui.
RAZU. — Să continui ? Imi dai voie ? Atuncia tac. Se vede că vrei să ştie şi dumneaei cum iubeşti. Ai avea de gând să...
SANDI. — Doamna pentru mine e o streină !
RAZU. — Nici nu mă îndoesc. Tocmai de-aia. Nu cumva îţi iubeşti numai rudele ! *(Sandi râde)*. Păi, vezi !
SANDI. — In orice caz nu poate să vă intereseze, doamnă ! Ce poate să vă intereseze cum iubesc eu ! Nu vă poate lăsa decât indiferentă, cum ar lăsa pe atâtea femei, care au trecut pe-aicea şi şi-au scris numele pe oglinda de colo cu diamantul dela inel. *(tăcere jenantă)*.
RAZU. — A ! Am început să fim serioşi şi nu-mi place.

SCENA VI

Aceiaşi. — Chelnerul

CHELNERUL. — Un domn aşteaptă afară. Spune că e chemat de dv.
RAZU. — De mine ?... Aha, trebue să fie arendaşul meu. Iertaţi-mă; o să zăbovesc un sfert de oră. Adu şampanie !
ADINA. — Ar fi mai bine să plecăm cu toţii.
SANDI. — De ce ? De-abea aţi venit.
RAZU. — Sigur, dacă pleci, o să-mi pară rău. O să cred că e din pricina mea. Rămâi, mai ales că te las în tovărăşia unui om de ispravă. Fiind ocupat în altă parte sunt sigur că nu-ţi va face curte. Adu şampanie ! *(ese. Chelnerul dupe el)*.

SCENA VII

Adina. — Sandi

(In timpul ultimelor replici, Sandi s'a sculat şi a coborât stânga la pian. După eşirea lui Razu, Adina s'a sculat şi a mers în dreapta spre oglindă).

SANDI. — *(amărât)*. Tu, Adino ! Tu ? Asta îmi mai trebuia. Când te-am văzut intrând, mi se părea că e o închipuire, — eu, care te văd pretutindeni. Ai început să vorbeşti şi tot nu-mi venea să cred că eşti tu ! Mi-ai dat mâna şi aveam impresia că e o mână streină. Adino, pentru Dumnezeu ce faci... răspunde... *(merge spre ea cu paşi repezi par'că ar vrea s'o lovească, ea se întoarce şi-l priveşte)*.
ADINA. — Te rog.
SANDI. — Adino, de ce nu mi-ai spus ?
ADINA. — Dacă îţi spuneam erea mai bine ?
SANDI. — Dece m'ai lăsat să mă afund atât de mult în dragostea asta nenorocită, dacă ştiai că nu poţi fi aşa cum te vreau şi nu eşti aşa cum te-am crezut.
ADINA. — Sandi, aicia nu e nici locul şi nici vreme nu e să ne explicăm.
SANDI. — Ba, nu ! Aici. Altundeva nu avem unde. Ne vedem ultima oară.
ADINA. — Bine, ultima oară. Atunci dece să ne mai certăm? *(Sandi, cum şedea în dreptul mesei se aşează, îşi pune capul între mâini şi începe să plângă)*. Dacă ai şti cât rău îmi faci... şi ce rău îmi pare ! Trebuia să se întâmple... şi pentrucă s'a întâmplat, pentrucă împrejurările au voit aşa... să afli ce ţi-am ascuns totdeauna... nu-ţi pot spune altceva de cât... iartă-mă Sandi... preţueşte în mine măcar acest gest, că ţi-am ascuns, aceea ce te-ar fi făcut să suferi mai de mult, cum suferi acum.
SANDI. — *(se ridică)*, Nu pot preţui nimic, nu pot erta nimic ! Nu pot de cât un singur lucru... să te despreţuesc.
ADINA. — *(calmă)*. — Despreţueşte-mă.
SANDI. — Te urăsc.
ADINA. — Urăşte-mă !
SANDI. — Auzi, dacă e cu putinţă să te iubească cineva cu atâta patimă, să tremure numai când se gândeşte la tine, să se apropie de tine cu evlavia unui preot care se apropie de lucrurile sfinte, să se înfioare de privirea ta, de vorba ta, de mângâerea ta mincinoasă, să se încreadă în cuvintele tale meşteşugite, eşite din gura aia vopsită pentru prânzuri intime în cabina separată, să mă tăvălesc la picioarele tale, ca un câine care se bucură de atenţia trecătoare şi distrată a stăpânului... şi în schimb să răspunzi cu invitaţii primite dela altul şi poate mâine cu vizite în casa ta sau în casa lui.
ADINA. — Taci,... te rog... taci ! Nu aici ! Ne-aude cineva. Uite e lume care trece pe sală.
SANDI. — De ce să tac ? Nu mi-e ruşine ! Nu ţi-a fost ruşine d-tale să vii aci *(merge spre ea)*. Ce-ai făcut cu mine ? Ce-ai făcut din mine ? *(o apucă de mâini, apoi îi dă drumul şi cade pe scaun)*. Ce cauţi aci ?
ADINA. — Acelaş lucru te-aş putea întreba şi eu. Ce cauţi aci ? Imi spuneai că în fiecare seară prânzeşti la club. Astă seară te-ai fi întors şi mi-ai fi spus o minciună, în vreme ce ai venit să prânzeşti cu o femee streină şi cu un prieten care nu e de vârsta dumitale.
SANDI. — Şi dacă n'aş fi fost eu aicea să te văd; ce minciună mi-ai fi spus d-ta ?
ADINA. — Fireşte că ţi-aşi fi ascuns adevărul.
SANDI. — Cum mi l-ai ascuns de-atâtea ori.
ADINA. — Eşti un copil.
SANDI. — Şi d-ta...
ADINA. — St !... *(îi astupă gura cu mâna)*. Sandi, linişteşte-te şi să vorbim.
SANDI. — Pleacă !
ADINA. — Plec !
SANDI. — Ca să-mi dovedeşti, ce ?
ADINA. — Că eşti un prost.
SANDI. — O ! Admir această inconştienţă. Ai răspunsuri, de o naivitate atât de perversă, încât nu ştiu ce mă împiedică să... *(aleargă spre ea)*.
ADINA. — *(speriată)*. Sandi !...
SANDI. — *(îşi revine)*... pleacă... pleacă !... N'avea grije... nu-ţi fac nimic... nu ţi se va întâmpla nimic. Apără-te... apără-ţi corpul ca să ţi-l poţi tăvăli şi mai departe... rămâi frumoasă, rămâi pentru alţii... că pentru mine ştiu că s'a isprăvit !... *(desnădăjduit)*. A !... Sunt ca un preot, care vine închinându-se să deschidă uşile altarului şi rămâne încremenit în faţa jafului făcut de o mână criminală care a furat nestimatele !... Iată ce sunt !... Vino aici... vino... priveşte-te în oglindă şi vezi cum îţi şade... ce frumos îţi răsare capul printre iscăliturile atâtor femei pierdute care au trecut pe aici !... Uite-te !... A !... Lipseşte una! *(îşi scoate inelul din deget şi scrie pe oglindă... Adina)*. Acuma poftim, te-am trecut în rândul lor. *(se dă jos)*. Uite... uite scrisul meu... Adina !... Adina !... Adina mea !
(După o pauză uşa din fund se deschide şi intră Razu fără să dea vre-o atenţie).

SCENA VIII

Aceiaşi. — Razu

RAZU. — Aşa ! Vă rog să mă ertaţi c'am zăbovit mult, dar trebuia să vorbesc cu arendaşul meu care pleacă mâine la moşie.
SANDI. — Noi ne-am amuzat foarte bine.
RAZU. — Nici nu mă îndoesc ; poate chiar mai bine de cât dacă aşi fi fost şi eu.
ADINA. — Numai că acuma aş vrea să plec, nu mă prea simt bine.
RAZU. — Dacă nu te simţi bine nu îndrăznesc să te reţiu. Rămânem noi doi.
SANDI. — Rămânem. *(Adina se duce spre cuier)*.
RAZU. — Imi dai voe? *(o ajută)*. Stai să-ţi aducă o trăsură. *(sună)*. Nu e târziu... ţi-aş da maşina mea...
ADINA. — O,... Nu !
RAZU. — Tocmai poate că ţi-e dezagreabil. *(intră chelnerul)*. O trăsură.
CHELNERUL. — Numai decât !
RAZU. — Când ne mai vedem'
ADINA. — *(încurcată)*. Ştiu eu ?
RAZU. — Dacă îmi dai voe am să-ţi scriu !
SANDI. — Cunoşti adresa ?
RAZU. — Pardon. O s'o cunosc numai eu ! Cred că nu ţi-a displăcut această mică petrecere.
ADINA. — De fel... m'am amuzat foarte bine.
RAZU. — Şi-o să mai vii ?
SANDI. — O !... De sigur.
CHELNERUL. — Trăsura e afară.
RAZU. — Da ?... La revedere. *(îi sărută mâna)*. Nu te conduc, să nu mă vază cineva. *(Chelnerului)*. Condu pe doamna şi bagă de seamă să n'o vadă nimeni.
ADINA. — Bună seara... *(lui Sandi)*. Bună seara d-le, mi-a părut foarte bine.
SANDI. — Şi mie nu mai puţin.
ADINA. — *(mai dă mâna lui Razu)*. Bună seara ! *(ese)*

SCENA IX

Razu, Sandi

RAZU. — Ei, ce zici ? Te văd cam plictisit, cam enervat !
SANDI. — *(izbucnind)*. Domnule Razu... domnule Razu... trebue să-ţi spun....
RAZU. — Să nu-mi spui nimic. Ştiu tot !
SANDI. — Cum... ştii tot ?
RAZU. — Te făcuseşi de râs, băete, şi ţi-am adus-o ca să vezi cine e !
SANDI. — Cum ?... Ştiai că...?
RAZU. — Ba bine că nu !
SANDI. — Domnule Razu,.. Domnule Razu... poate că ai făcut rău.
RAZU. — Linişteşte-te... nici eu n'o s'o mai văd nici odată.

(CORTINA)

A. de HERZ

La mormântul Juliei Hasdeu

— AMINTIRI —

de **I. PETROVICI**

Să fi tot avut vre-o paisprezece ani. Fără să-mi uit îndatoririle de şcolar, sporite de calitatea mea de bursier, îmi croisem însă alături de drumul studiilor autorizate, un făgaş secret de preocupări literare, compus din două părţi deosebite: lecturi de opere poetice, pe care le ascundeam de controlul aspru al pedagogilor şi fabricaţii de versuri proprii pe care le ascundeam şi de colegi, cu excepţia a câtorva privilegiaţi, cărora le împărtăşeam producţiile mele subt rezerva reciprocităţii, — fiindcă în orice serie de elevi se găsesc de regulă mai multe exemplare de „scriitori".

Contagiunea lecturilor literare, cuprinsese anul acela, chiar camarazi fără dispoziţii speciale pentru ramura aceasta. Imi amintesc, bunăoară, de patima cu care trecea din mână în mână romanul „Manon Lescaut" apărut în traducere românească. Uneori, ca să nu mai aştepte, se întovărăşeau câte doi-trei elevi, unul din ei cetind cu glasul tare, pe când ceilalţi îl îmbrăţişau după gât pentru a urmări rândurile cărţii şi ei. Imi răsună şi astăzi în ureche frânturi din textul romanului, auzite în acele împrejurări: „..Şi ca să am iubirea Manonei, şi ca să pot poseda pe Manon"... etc., etc.

Printre cărţile strecurate în internat, pe vremea aceea, fusese şi „Sic Cogito" a lui Haşdeu. Ţin minte că nu m'am împăcat de-acapul cu concepţia spiritistă a autorului din cauza spiritului meu, în fond mai mult pozitivist, cât şi din cauza amintirilor unor şedinţe din târgul meu natal, unde şarlatania „mediului" fusese brutal descoperită. Totuş era o parte a cărţii care mă cucerise şi mă chema ca o ispită. Era descrierea mausoleului fiicei lui Haşdeu, a genialei Iulia, pe care părintele său nemângâiat o invoca mereu şi prin care — îşi închipuia dânsul — i se deschisese porţile lumilor nevăzute, pentru a primi destăinuirile acelora cu cari se credea că nu comunică nimeni.

Am cetit de câteva ori feericul pasagiu, şi ştiam acum, pe de rost, podoabele strălucitoare ale mormântului, poziţia sarcofagului, în sfârşit tot ceeace făcea o poemă de piatră, din acel monument al dragostei părinteşti sdrobite şi al credinţei care adusese în negura unui suflet lovit fără milă un ochiu albastru de senin. Ştiam, tot de acolo, că bătrânul învăţat şi tată cercetează necontenit cavoul, că-şi are măsuţa şi scaunul lui de odihnă, după cum am luat cunoştinţă că, într'o condică specială, vizitatorii îşi iscălesc numele, ba unii mai scriu şi versuri în cinstea celei dispărute. Unele din ele erau chiar reproduse în apendicele cărţii, cu numele autorului lor şi, fireşte, cu laude binevoitoare din partea lui Haşdeu .

Incet-încet mi s'a încuibat în suflet dorinţa unui pelerinaj. Neapărat, nu era să merg nici eu cu mâna goală, ci aveam să duc prinosul meu de versuri ocazionale. Nu mă simţeam poet chiar degeaba şi apoi, cine ştie!... îmi ziceam în taina gândului şi a inimei agitate de-o mare nădejde... cine ştie!... poate, la o nouă ediţie a cărţii, să aibă şi versurile mele un colţişor, ba, poate, chiar şi comentarii care să mă consfinţească. Şi-mi defilau prin minte chipurile invidioşilor din clasă cari vor trebui să amuţească şi să plece capul umiliţi.

Mi-am destăinuit planul unui prieten, care se ţinea ca umbra de mine. Am primit, de sigur, toate încurajările şi am fixat împreună cea dintâi Duminecă spre a merge împreună la cimitirul Belu. Până atunci eu trebuia să pregătesc poezia, cu care prietenul meu, şi mai mult decât mine, îşi închipuia, în dragostea lui cu nuanţe paterne (era cu vre-o trei ani mai mare decât scria şi întârziase în unele clase), că voi răzbi în triumf în ogorul literelor române. Ediţia a 2-a din „Sic Cogito" trebuia să apară curând-curând, fiindcă, în imaginaţia noastră înfierbântată, o vedeam pe prima aproape de epuizare!

In ajunul acelei Dumineci, bunul meu prieten era beat de entuziasm. Ii cetisem poezia şi acum nu mai avea nici o îndoială de izbândă. Nu mai mi-aduc aminte decât de ultima strofă. Ştiu atâta că năzuisem să fac o îmbinare magistrală a două idei. Prima, că Iulia Haşdeu — căreia mă adresam patetic — trăieşte în ţările albastre, unde se poate juca cu stelele ca cu nişte mingi. A doua, era populara credinţă că atunci când cade o stea, moare un om. Imbinarea avea loc chiar în strofa finală, care şi mie îmi părea lucru mare:

Când pe-o fiinţă iubeşti mai tare
Şi vrei la tine s'o ai mereu,
Tu svârli de-odată o stea în zare —
Ce-aş da alesul să fiu şi eu!

(Al treilea vers avusese, până în ultimul moment, forma aceasta: „Tu svârli *de-a dura o stea în zare*", însă, pe urmă, am părăsit-o, părându-mi prea familiară).

Seara am adormit târziu, după care am visat toată vremea ediţia 2-a a lui „Sic Cogito".

Despre vizita la mormânt nu am multe de spus. Mi-a rămas amintirea unei lungi curse cu tramvaiul, colorârea la poarta cimitirului, găsirea mausoleului. Mi-a părut cu mult mai puţin somptuos decât în descrierea cărţii, am întrebat pe bătrânul păzitor dacă moarta nu poate fi văzută la faţă (începusem şi eu să cred că nu e moartă ca celelalte), în sfârşit am cerut condica, am copiat poezia, iscălind-o cu toate calificativele: pe lângă nume şi pronume, clasa liceală, şcoala, internatul şi strada cu numărul. Am rugat pe bătrân să arate pagina scrisă de mine Domnului Haşdeu, la care mi s'a răspuns că nu e nevoie, fiindcă „Dumnealui răsfoieşte condica oridecâteori vine".

Acum aruncasem zarul şi o pace liniştitoare se lăsase pe sufletul meu. In conversaţiile cu prietenul, vorbeam despre tot ce vreţi, afară de această chestiune, pe care amândoi aşteptam — fără să ne spunem — s'o repună pe tapet un semn venit dela Haşdeu.

Fără să avem lucrul prea precis în minte, probabil că ambii ne gândeam la vre-o scrisorică de laude, mai înainte chiar de-a 2-a ediţie a cărţii. Prea era măreţ sfârşitul poeziei pentru ca mulţumita să nu se producă îndată!

E de prisos, poate, să spun că aşteptarea noastră nu s'a împlinit niciodată. Prietenul meu a murit chiar în toamna aceluiaş an. Cât despre mine, fără să mă încredinţez, cu una cu două, că bucata era copilărească, am fost luat de interesul altor încercări literare şi lecuit încet, încet de rana amorului propriu prin alte compensaţiuni. Mai presus de toate prin aceea de a mă vedea tipărit într'o revistă, bine înţeles cu altă poezie.

Dar definitiva consolare a venit abia atunci când am luat cunoştinţă şi de alte opere ale lui Haşdeu şi am văzut polemica lui cu „Junimea", săgeţile sale în contra pesimismului. Atunci mi-am dus, ca un înţelept, degetul la frunte şi mi-am zis:

„Dar ultimul vers al poeziei mele, în care chemam moartea, era de un pesimism fioros. Cum putea să mă felicite tocmai adversarul neînduplecat al pesimismului? Iată explicaţia tăcerii lui Haşdeu".

Acestea se petreceau la vre-un an-doi după pelerinajul meu la cimitir. A trebuit, totuş, să vie vremea ca să găsesc şi eu ca toată lumea: că eram mult mai ridicul a doua oară decât fusesem întâiu.

Vânătoare

Răsună 'n codru corn de vânătoare
Şi hăuie puşcaşii în zăvoiu,
De prin coclauri şi de prin răzoare
S'aud lătrând din când în când copoi.

Dar ce a trosnit în umbră de desiş ?
E căprioară, lup bătrân sau vulpe?
Ori sânt puşcaşii cari în aluniş
Frâng vreascurile în călcâiu şi pulpe ?

...Sub un stejar boierul stă pe vine
Cu ochii la poteca din spre mladă
Pe unde-i drumul bietelor jivine
Ce trebue sub arma lui să cadă

Dar aşteptând, încet îl prinde dorul
Şi-l duce legănându-l înapoi
La jupâniţa ce ridică storul
Şi cată pe fereastră spre zăvoiu.

Ion Sân-Giorgiu

Crăciun

Isus, atâţi copii crezură
Povestea Ta, galileene,
Am dus-o toţi din gură 'n gură
Şi 'n leagăn ne pluti pe gene.

Mi-a spus-o mama, când mai mare
Il ascultam pe tata 'n strană,
De-atunci sunt ani
Şi azi mă doare
Toată — amintirea ca o rană —

Că din credinţa mea rămasă
Din tot ce-a fost copilărie,
Atât a mai rămas, acasă
O stea 'nvechită de hârtie.

M'au rătăcit de tot streinii
Cu 'mpărtăşania minciunii,
Iar basmul stelei şi-al luminii
Copiii nu'l mai cred niciunii.

Azi mă întorc din pribegie
La casa mea de mult uitată
Să plâng cu steaua de hârtie
Povestea ce-o crezui odată.

Const. Argesan

Intr'un sat, odată...

de LUDOVIC DAUŞ

I

Vremea se încăpăţâna să rămâie acelaşi. Dogorea soarele în ciuda toamnei. Miriştile se pleşuveau, pământul suna sub picioare, iar drumurile albeau înnecate de praf.

Camenii începuseră să se plictisească de cerbicioasa tărie a vremei ce nu se da învinsă. Până şi 'n umezoasa vale a Siretului, roua nu mai răcorea nopţile. Zilele pluteau în vălvătăi roşii, răsucind strujenii şi pârlind totul.

Necăjiţi ţăranii îşi făceau cruce. Când să mai are?... Când să mai semene?... Puţinii gospodari ce apucaseră să-şi zgârie pământul, purtau în zădar grăpile peste bolovani.

-- Afurisit pârjol!

Cercetau cerul, jur împrejur, până 'n fundul zării.

Nimic!

O mână nelegiuită părea că legase vânturile şi norii.

Ude?... Pentru ce?...

Ca să crească necazul în ţarine când tocmai e mai zorit omul la muncă.

Priveau cum Siretul îşi lingea trupul de lutul noroios al albiei, lenevind cleios şi galben prin luncile ce-şi scuturau înainte de vreme frunzele; cum de-asupra satului Corni, pădurea murea şi ea golindu-şi vârfurile copacilor ce se iţeau ca nişte mături de vergi de-asupra funzişului.

Singur preotul satului, părintele Ropală Vasile, nu se tânguia.

In ciuda arşiţei şi a ogorului său rămas nelucrat, şi-arunca privirile în zare, mirosea uscăciunea aerului şi nu chema ploile.

Ce-i păsea de nevoile oamenilor, de setea pământului?... Ce-i păsea că grijile îi porunceau să-şi are şi să-şi semene din vreme ogorul, ca să aibă cu ce înnoda nevoile la anu? Nu punea preţ pe ce avea să fie mai târziu. Grija lui de astăzi singură preţuia: grija lui pentru Mircea, fiul aflat la Iaşi, ca să-şi treacă licenţa în drept la universitate. Primise veste că era bolnav şi că se chinueşte. Bolnav de piept!... Iată de ce, el tatăl, cerşeşte de la Dumnezeu seceta, în străşnicia gândurilor lui deznădăjduite.... Vai, ce de-a morminte seamănă vânturile şi ploile toamnei!

Când vre-un drept credincios, îl întâmpina:

— Roagă-te pentru ploae, sfiinţia-ta.

Preotul, minţind pentru întâia dată în viaţa lui, se grăbea să răspundă:

— M'am rugat, fiule.

— Dumnezeu nu ne mai vede nevoile...

— Ba le vede... le vede!

Şi adaoga:

— Nu blestema... Dumnezeu ştie ce face, şi bine face ce face...

Curma repede vorba, şi, îndepărtându-se:

— Mulţumescu-ţi ţie Doamne... Fie voia ta!

Dar spaimele iar îl prindeau. Vânturile aveau să se dezlege... Vor bate înfuriate în crengi, vor zgâlţâi uşi şi fereşti, — norii vor fereca soarele, — şi-or vremui lapoviţele şi negurile... Vai, atunci de piepturile slabe!...

Şi preotul nu mai îndrăznea să repete:

— Fie voia ta, Doamne!

Bărbia i se lăsa pe piept, privirile i se fixau în pământ. In tremurul primejdiei, simţea că i se nărue sufletul.

Credinţa i se împăienjenea în necredinţă.

Căuta să se închine, — dar rugăciunea nu-i mai venea din inimă, iar crucea era mai mult un gest al mâinei lui zbârcite şi grele.

II

De mulţi ani slujea el acolo, în satul acela de pe malul Siretului şi în preajma pădurei ce se arcuia peste dealuri până 'n preajma Botoşanilor.

Oamenii îl cinsteau căci n'a vânturat lucruri necurate ca cei stăpâniţi de lăcomia banilor. De-aceea nici nu agonisise nimic. Din puţinul ce-i da biserica şi câteva fălci de pământ, — viaţa i-ar fi fost ca multe altele, lină şi fără frământări... Dar l'au încolţit doui lupi, două dihănii: apa Siretului şi pădurea. Apa i-a prins şi tras la fund, într'o bolboacă, pe întâiul lui copil, pe Mihai, — cealaltă, adică pădurea, a revărsat, în lipsa lui, noaptea, o ceată de hoţi, cari s'au scurs prin grădină în casă la el, de i-au schingiuit şi omorît preoteasa.... Apoi, din cei doi orfani rămaşi, cel mai mare Alexandru, s'a stins la Iaşi, dintr'o înţepătură, la o operaţie, tocmai când să iasă medic; iar Mircea...

Popa îngălbeni. Răsfăţa, în cugetu-i pe fiul mai mic cu toată dragostea-i nepotolită. Infierbântat, îngrijat, repeta rugându-se:

— Cruţă-mi-l, Doamne, cruţă-mi-l!

Pe sus, rândunelele tăiau văzduhul, când repezite ca nişte plumbi, când învârtindu-se în lungi cercuri.

— Pleacă! se gândi el.

Şi din nou şi'ntoarse gândurile la duşmănoasele zile, ce chiftesc umezeala şi moartea. Soarele se întunecă în ochii lui speriaţi... Răzimat de unul din stâlpii de lemn ai casei sale, în picioare, proectându-şi rassa neagră pe albul văruit al pereţilor, Ropală privi neliniştit spre codrul ce la capul satului, îşi arcuia trupul pe spinarea dealurilor şi-şi călătorea acum frunzele. O revărsare de neguri, de ploi putrede şi reci trecu prin închipuirea-i... Şi nu călătoreau numai frunzele, dar şi oamenii, în noroaele putrede şi în cimitire...

Se gândi că, scrisese unui prieten al său, preot în Iaşi la Trei-Erarhi ca să arate pe băiat unui mare doftor, şi să-i răspundă, fără înconjur, tot adevărul. De câte zile i-a scris?... Incepu să numere pe degete: una... două... unsprezece!... Unsprezece zile de când a pornit scrisoarea, — şi încă n'a primit nici un răspuns. L'a văzut doftorul pe Mircea?... Este el într'adevăr ameninţat, cum şi'l închipue spaima lui de părinte rămas cu-acest singur copil?... Şi-l vede, aevea, subţire şi lung, cu umerii aduşi puţin înainte, strivind ca între două cocoaşe pieptul din calea afară de îngust... Şi dece era galbăn la faţă şi tras cu umerii obrajilor îmbujoraţi, şi c'o strălucire stranie în ochii negri şi mari?

Popa trase gulerul cămăşei, zmucindu-l. Işi lăsă gâtul mai liber şi sorbi aerul în voe.

Primarul îi strigă, din drum:

— Părinte... părinte... a venit ordin, să ieşim mâine cu icoanele.

— Cu icoanele?... De ce?

— Cum, de ce?... Doar asta-i rânduiala bisericei când nu plouă.

— Rânduiala bisericei... repetă Ropală, cu un aer tâmpit, ca şi când n'ar fi înţeles.

— A spus subprefectul că „musai" să facem mâine rugăciuni pentru ploae.

— Mâine?

— Au nu-i Duminică, mâine, şi nu-i adevărat că nu plouă?

— Adevărat! borborosi preotul, şi din nou îşi lărgi gulerul cămăşei.

— Ei! da ce mai voiam să-ţi mai spun? adaose primarul. A-ha!... ai o scrisoare.

— O scri-soa-re... Dă-mi-o!

— Nu-i la mine... Am zărit-o când desfăcui poşta, în cancelarie.

Şi ca unul ce cunoştea rostul şi grijile oamenilor din sat:

— Poate ţi-au venit veşti de la Iaşi, dela flăcău.

— De la Iaşi!... borborosi preotul.

Barba îi tremură ca şi când toată neliniştea inimei i s'ar fi scurs prin firile mătăsoase şi ramăse negre. Privirile sfredeleau ochii primarului.

— Pricep, zise acesta, nu mai ai hodină. Da nu te turbura. Aşa-mi spune inima, că ai să ai veşti bune.

— Să dea Dumnezeu.

— O să dea... Când a fost pe-aici băetul, era slăbuţ, e-adevărat. S'o fi ostenit de prea multă învăţătură... dar ce are a face!

Ropală grăbi spre primărie. Bălăbănea tare braţele şi-şi flutura poalele antereului, răscolind cu ciobotele-i mari praful drumului.

— Auzi?... mâine de dimineaţă! mai răcni odată primarul.

Dar Ropală n'auzi, luat pe sus ca de-o furtunu.

III

Intră în primărie cu faţa lăcuită de sudoare. Unde era postaşul care sosea de trei ori pe săptămână în sat la Corni, mereu gonind acelaş cal bleg la căruţa-i hârbuită? Căruţa o zărise în ogradă, servind drept iesle calului, dar pe postaş nu.

— Scrisoarea mea, domnule notar! rosti cerbicios preotul şi se opri în faţa mesei de lucru a acestuia.

— Nu mai e la mine.

— Da cine a luat-o?

— Postaşul, ca s'o ducă la sfiinţia-ta, acasă.

— Cum de nu l'am întâlnit?

Ludovic Dauş

—S'o fi dus pe la boer întâi, că avea un teanc întreg de dus la curte.

— Un teanc întreg... repetă preotul cu un aer tâmpit.

Căzu pe un scaun, suflând greu şi-şi udă palmele în sudoarea ce-i curgea gârlă pe frunte.

Suflul accelerat de alergătură, îi umfla şi-i strângea coşul pieptului în zvâcniri repezi şi dureroase.

— Adă „oleacă" de apă, porunci notarul unui băieţaş ce făcea pe slujitorul.

— Da, „oleacă" de apă, îngâimă Ropală.

Şi vorbind cu el însuşi:

— Dar pentru ce atâta grabă pentru multele scrisori de la curte, când eu aştept una singură, de-atâtea zile?...

Mai răsuflă de câteva ori şi iar vorbi singur:

— Scrisori multe, griji puţine...

Un junghiu îi zghirci gura într'o strâmbătură.

Bău o cană plină şi ieşi repede.

Sări un gard, tăind de-adreptul prin grădina unui fruntaş, cârmi la dreapta, apoi la stânga, şi apăru în faţa postaşului care tocmai ieşea de la boer

— Părinte...

— Dela Iaşi, scrisoarea?

Postaşul desfăcu geanta mare, ce-i atârna în curele pe-un şold, alese un plic dintr'o grămadă şi după ce-l întoarse pe amândouă feţele:

— Dela Iaşi.

— Uf! răsuflă Ropală.

Şi nu mai simţi decât că-i tremură mâna şi că ceva alb îi flutură pe dinaintea ochilor.

Incet-încet se linişti. Pecetea poştei, năclăită în tuş i-apăru peste mărci, pe hârtia plicului. Inchidea cuvântul „Iaşi" între două cercurele, şi, între două liniuţe, data poştei.

Ce-aduc slovele negre de albul hârtiei?... De la prietenu-i cel mai bun, preotul de la biserica Trei-Erarhilor din Iaşi...

Nici un îndemn nu-i întărea mâna ca să desfacă plicul. Voinţa-i zăcea paralizată... Ce-a văzut doftorul când şi-a lipit urechia de pieptul şi de spatele copilului şi i-a poruncit să tuşească?... Cum i-a fost tusea, tuse de om cu plămânii sănătoşi, sau tusea aceea seacă, ruptă din plămânii mâncaţi şi înfierbântaţi?

Nu!

Nu se poate ca singurul copil ce-i mai rămâne după Mihai şi după Şerban, nu se poate ca Dumnezeu să i-l ia, şi să-i zmulgă astfel până şi ultima mângăiere, singurul rost pe care 'l mai are el pe pământ. Cu ce-a păcătuit? A furat?... a minţit?... a omorît?... N'a furat, n'a minţit, n'a omorît. De douăzeci şi opt de ani slujeşte în numele Tatălui, al Fiului, şi-al sfântului Duh. Nici odată n'a poticnit în calea păcatului. Din atâta lumină cerească, trebuie să fie şi pentru el o rază...

Işi încordă puterile şi, tremurând, deschise scrisoarea

De la primele rânduri începu să se clatine. Şi nu mai înţelese nimic.

Citi din nou, încet, silindu-şi gândul.

Rânduri şi slove se încâlceau.

— Doamne! scrâşni el.

Fruntea i se boţi tăiată în cute lungi şi adânci. Răsfrânte, buzele îi tremurau, lungindu-se.

Din adâncul conştiinţei sfâşiate, ţâşniră cuvintele:

— Il dai viermilor şi pe acesta, Doamne?... Care-i legea şi bunătatea ta?... De ce să mi'l iei?...

Şi gândurile îl chinuiră:

Se îndoi. Capul i se lăsă pe piept, bălăbăni ca o roată prea grea de soarea-soarelui.

Scrisoarea îi rămăsese deschisă în mâini şi, prin pânza lăcrămilor ce'l podideau, preotul îşi pironi ochii pe ultimele rânduri:

„A zis doftorul că toamna e duşmana cea mare a ofti-
„coşilor. E-hei! dacă ar putea merge într'o ţară caldă,
„atunci mai va... Dar ai tu bani?... Aşa, mai bine-ai face
„să'l ei acasă la tine... Ce să-ţi spun?... Nu pot să te mint
„dar mi-i teamă!"

— Intr'o ţară caldă! ihni nenorocitul, — într'o ţară caldă.

Stătu aiurit, parcă şi-ar fi pierdut harul înţelegerei.

Oftă:

— S'a isprăvit!

Şi, ca un om beat, sculându-se anevoe, porni drept înaintea ochilor, ieşi din sat şi, o luă la deal, spre pădure.

IV

Rătăci multă vreme în neştire. In ciuda bătrâneţei şi şovăitoarelor picioare, intră în adâncimea codrului.

Seceta grăbea scuturatul frunzelor ce şi'ntindeau pe jos foşnitoarele aşternuturi. Glăsuiau, de parcă ar fi fost vii sub ciubotele grele şi late ale preotului, iar tăcerea codrului întărea glasul acesta de frunze făşiite.

Ropală acum ţinea cărăruia ce mergea, pe marginea şanţului, paralel cu şoseaua boltită de ramurile stejarilor înalţi. Soarele ardea fără un pic de vânt şi lumina galbenul frunzelor de parcă erau candeli aprinse de firea ce-şi proslăvea prohodul. Cu anteriu-i negru, pierdut în belşugul de aur, nenorocitul Ropală, părea preotul acestei îngropăciuni.

— Intr'o ţară caldă!

Cu ce?!... De unde?...

Ce-avea el?... Ce putea el?

N'a strâns şi n'are de unde să strângă. Oamenii sunt darnici la băutură, şi sgârciţi la rugăciuni. Avutul său?... O falce de porumb prăpădit, câteva icoane, o sărăcie de ţoale în casă, un cal, o căruţă, câteva găini, câţiva butuci de vie şi-o grădiniţă cu pruni... Hm!... De unde să ia ca să-şi trimită fiul în străinătăţi?. Cum să ia soarele din cer şi să i'l pue în sân?...

Nu! nu era nimic de făcut, nimic de încercat! Toamna îşi scutura frunzele; pe aproape, undeva, îşi împânzea ceţurile, îşi dezlega vânturile şi pământul are să chiftească de apă şi iar va mirosi a mucigăiuri şi hoit. O brumă, un îngheţ, o ploicică şi se vor topi toate luminile şi tot aurul pădurei... Da, s'a isprăvit... Toate se vor îngropa măturate de lopeţile morţei.

Toate!

Hchoti:

—Şi a venit poruncă să ies mâine cu icoana pentru ploae!

Râse:

— Pentru ploaie!

Aşa dar vorbise barometrul, iar simandicoasele chipuri de la prefectură orânduiau păpuşeria icoanelor aducătoare de ploae... Şi oamenii se vor ruga şi iar au să se înşele... Ce? parcă el nu s'a rugat ca şi ei, n'a bătut mătănii şi n'a crezut?... Ba, da! sş'a rugat, a bătut mătănii şi a crezut. Nici odată însă icoanele nu l'au ascultat, nu l'au ajutat. Au stat de lemn, cum şi sunt... De lemn! şi reci ca şi pereţii de piatră ale bisericelor, în ciuda sfinţilor, a apostolilor, a Fecioarei, a lui Dumnezeu fiul si a lui Dumnezeul-tatăl, si ei văpsiţi pe lemn şi surzi la toate nevoile oamenilor... Ce i-au adus?... Ce i-au dăruit?... Unde-i mila lor cerească şi sfântă?... Preoteasa omorîtă de hoţi, copilu-i mezin înnecat; cel mai mare ucis de-o infecţie când să iasă doftor; — iar Mircea... Ei! da cum de e cu putinţă!... Rabdă cerul şi asta?

Şi-aminti cuvintele din scrisoarea preotului.

— Toamna e cea mai mare duşmană a ofticoşilor..

Reptetă:

— Toamna!

Şi vânturi furioase şuerau, treceau, spichiuiau prin creeru-i... Codrul se dezbrăca, îşi izbea în furtună ramurile ude, negre şi goale. Soarele asfinţea pentru luni de zile şi intrau toate 'n pământ, frunze şi roade, turme şi oameni...

Degetele i se strânseră şi mâna lui dreaptă se prefăcu în pumn... Ochii lui se ridicară înfuriaţi spre cer, dar mânia lui se topi:

— Iartă-mă Doamne-Dumnezeul nostru... In tine e nădejdea şi lumina zilelor mele... Indură-te... Diavolul s'apropie şi mă întunecă...

Făcea gesturi mari, mergând înainte.

— Am să ies cu icoana... mâine... ca să chem norii şi să plouă... Am să fac asta mâine... mâine!...

Işi trecea când o mână când cealaltă prin păr... Gândurile îl înţepau ca nişte tăuni. Sudoarea se prelingea pe după urechi, pe-obraji, pe gât, ca sângele dintr'o arteră plesnită.

V

— Părinte Vasile, părinte Vasile!...

Ecourile pădurei înmulţiră la nesfârşit strigătul gras şi gros.

— Părinte... N'auzi?... Părinte!

Un om scund 'şi opri mârţoaga, o iapă murgă, mijlocie la trup şi dolofană.

Cu mâinile, puse pâlnie pe gură ţipa din toţi plămânii:

— Părinte Vasile!...

Preotul auzi însfârşit. Se opri. Intorcându-se, privi la drumeţul ce 'l zmulgea din singurătatea codrului.

— Da, ce?... nu mă mai cunoşti? Eu... Aristide Mavru, negustorul de grâne.

Il văzu sărind din căruţă şi venind spre el. Mavru râdea cu gura larg deschisă pe faţa arsă de soare şi murdărită de petele barbei nerase de-o săptămână. Era auirat, ca de-o făină, de praful drumului

— A!... dumneata eşti?...

— Eu, în carne şi oase, cum mă vezi. Ce noroc să te întâlnesc aici, căci la d-ta veneam.

— La mine?

— Ei da... Nu m'ai găzduit şi-acum doi ani, când am venit să cumpăr grâne?

— A, da, mi-aduc aminte.

Dar celalt, bucuros, şi strângându-i mâinile:

— Şi ce bine m'ai sfătuit... Am câştigat bune părăluţe... he-hei! Da ce să-ţi mai spun?... M'am îndulcit... Aici, pe malul Siretului grâu-i maşcat şi bun... Nu-i aşa?... ai să mă ajuţi să cumpăr. Plătesc pe şin... ştii doar! Nici un sfântu-aşteaptă cu mine.

— Dar cumperi mai ieftin.

— Pentru că plătesc pe şin. Asta-i puterea mea să ţin banii gata... Ia uită-te ici: punga... dordura!

Bătu cu dreapta o geantă mare de piele ce-i atârna pe unul din şolduri prinsă de umăr c'o cureluşe.

Zise:

— Bănet! nu glumă.

Inchise un ochiu şi gura-i se lărgi patetică

— Cum de-ai venit pe jos până aicea?

— Aşa, gândindu-mă la cele multe.

— Hai cu mine în căruţă, încheie Aristide Mavru.

Şi se urcară.

Calul urni din loc şi o porni repegior la vale, spre Corni.

In zgomotul de fierărie scuturată se auziră crâmpee de vorbă:

— Aşi vrea să-mi golesc toată geanta de bani, ca să umplu alte două genţi în loc

— Atâta câştigi?...

— Ho... ho!...

. . . .

— Aveai un băiat parcă?...

— Da... am...

— Şi acum ce face?

— E... la Iaşi... la universitate... Are de scris teza pentru licenţă.

— A-ha!...

Şi Aristide Mavru, care nu ştia bine ce-i universitatea şi mai puţin încă ce 'nseamnă teza de licenţă, avu un aer de adâncă înţelegere.

VI

Ajunseră.

Popa Vasile sări din căruţă şi deschise poarta.

Ajută pe Mavru să-şi deshame calul, luă un somoiag şi începu să frece spinarea asudată a animalului.

— Ei unde 'l priponim?

— Colo, în livadă.

Mavru se minună:

— Uite, leit calul meu!

— Da, seamănă... zise Ropală.

— Ce seamănă?... Aproape să nu-i deosebeşti. Roib al sfinţiei tale, roaibă iapa mea, de-opotrivă de 'nalţi, cu coama şi coada la fel.

— Al meu e mai slab, obiectă liniştit preotul, şi, desfăcând o funie lungă, priponi iapa lui Mavru.

Se 'ntoarse, merse să-şi mângâie roibul, care da din cap, parc'ar fi răspuns la atenţia stăpânului.... Il atrase şi, cu o bătae uşoară cu palma, îi netezi crupa şi plecă. Calul, bătând din coadă, veni după el cât îi îngădui funia ce-l priponea. Mai flutură de câteva ori în sus şi în jos capul, apoi se apropie de roaiba lui Mavru, necheză mirosind-o Odată cunoştinţa făcută, amândoui roibii se puseră să pască alături.

VII

Popa lăsă pe Aristide Mavru în seama Cătincăi, îngrijitoarea casei lui, ca să-i dea de spălat şi de hodină, după ce porunci un borş bun şi-o mâncărică pentru cina de seară.

Răsuflă, uşurat de a se vedea singur. Trecu în revizie ograda, cântări, c'o privire, în magazie o strânsură de ovăz ce trebuia s'o vânture; luă, din căruţa negustorului hamurile şi le spânzură într'un cuiu, numără nişte saci şi-i pături cu grijă, băgă de seamă că-i e sete, alergă la fântână şi bău din ciutură.

Din nou i se lăcuise faţa de sudoare. Sufla greu şi-i era cald. Un răstimp se adăposti la umbră, pe o grămadă de lemne, în dosul casei, întâi cu braţele încucişate, apoi cu capul între mâini. Gândurile îi crispau încreţiturile frunţei şi o paloare i se aşternea pe faţă.

Dar nu avea răgaz de linişte. Curând sări în picioare, luă o găleată şi merse să adape caii. Apoi, ieşi din ogradă şi se 'ndreptă spre biserică.

In pridvor dădu de dascăl.

— Ieşim, mâine, cu icoana? întrebă acesta.

— Ieşim... da... ieşim! zise preotul c'o intonaţie aspră în glas. Ne trebuie vânt şi ploi, auzi?... ploi reci!

Aproape răcnind păşi în biserică şi vorbele-i se înmulţiră cu toate ecourile ce ieşeau din pereţi. Dar ele pieriră acoperite de dangătul clopotelor ce izbucniră de-odată. Suna dascălul în amurgul Sâmbetei fierbinţi, când trăgând de funia groasă şi grea a monstruoasei guri de aramă, când azmuţând limbile clopotelor pitice într'o asurzitoare larmă de sunete... Suna dascălul chemarea Duminecei, chemarea nădejdilor pentru ceeace va să fie, pentru icoanele ce vor cerşi cerului ploaia ca o îndurare, ca o iertare...

— Of, Doamne!

Ingenunchiat în faţa altarului, cu capul gol, trecându-şi degetele prin zbârlitura pletelor, privea preotul cu ochii rătăciţi sfinţii în chenarele lor străvechi, mugea într'o cumplită îndoială.

— Să mă rog pentru ploae... eu!... Dar Mircea al meu?... Mi'l aperi Tu, Dumnezeule mare?...

Lăcrămile îi şiruiau zmulse din izvoarele ochilor. Se închina făcând o mulţime de cruci şi bătea mătănii lovindu-şi fruntea de lespezi.

Apoi ieşi din biserică.

Departe, în susul Siretului, se culca soarele pe-o geană de luncă. Mijeau ametiste în umbrele ce se ghiceau abia. Vitele se 'ntorceau de la păscut bălăbănindu-şi tălângile. Intrând în sat, câte una răgea şi răspundeau viţeii, — iar gospodinele se aţineau pe la porţi în calea ugerilor pline.

Ropală îşi lăsă capul în piept, făcu vreo câţiva paşi, se opri şi iar porni. Când să cotească spre casă se întoarse şi privi biserica.

(Sfârşitul în numă-ul viitor)

GIOVANNI PAPINI

Istoria lui Crist

— MAGII —

La câteva zile, sosiră cei trei Magi, din Chaldeia, care îngenuchiară înaintea lui Isus. Ei veniau din Echbatana, sau după ţărmurile mărei Caspice, călări pe cămile, cu sacii plini, atârnaţi de şei trecând ca pe uscat, Tigru şi Euphratul, şi străbătând stepele Nomazilor, care ţărmurea marea Moartă. O stea nouă, le arată calea spre ţara Iudeei; stea asemănătoare cometei, care anunţă din timp în timp, naşterea unui Prophet, sau moartea unui Cezar.

Magii veniseră să se închine Regelui, când dete cu ochii de un prunc născut într'un staul.

Aproape cu o mie de ani înaintea lor sosise în Iudeia o regină din Orient, aducând cu sine daruri, ca: aur, parfumuri, şi pietre preţioase. Aici găsise pe tron, pe cel mai mare rege care a domnit vre-odată peste poporul lui Israel, dela care învăţară ceeace nimeni altul nu le povestise până atunci. — Magii, mai învăţaţi însă, decât regii vedeau în acest nou născut, un prunc de câteva zile; neputincios să scoată vre-un cuvânt, sau să răspundă la ceva. Un prunc care ajuns om, va despreţui bogăţiile pământeşti şi ştiinţa materiei. Magii, erau în Persia şi Medeia, regii regilor; ei aduceau chiar pe stăpânitorii popoarelor. Magii, formau o casă de preoţi, care aduceau ofrande; tălmăceau visurile; prevedeau evenimentele. Ei erau demnitarii spirituali. Magii, singuri puteau comunica cu înţeleptul Persan, Ahura Mazda, Bunul Dumnezeu. Ei, numai preziceau viitorul. Magii cu propria lor mână ucideau animalele care făceau rău oamenilor, cum sunt şerpii de pildă sau insectele vătămătoare şi păsările nefaste. Magii purificau sufletele şi câmpiile. Dumnezeu însuşi nu primea decât ofrandele aduse de Magi. Regii, chiar nu declarau război, fără a avea deslegarea lor. Ei, păstrau tainele pământului şi ale cerului; conduceau întreaga lor rasă, în numele religiunei şi al ştiinţei.

In mijlocul unui popor care trăia numai prin cele pământeşti, Magii, reprezentau partea spirituală; era deci, uşor explicabil ca ei să vie să adore pe Isus. După animalele care formează natura însăşi, vin păstorii care reprezintă poporul; după aceasta urmează o altă putere aceia a Magilor, care vine să îngenuche la leagănul din Bethlehem vechea castă preoţească din Orient şi Occident, va recunoaşte astfel, şi se va supune noului stăpânitor. Preoţii îngenuche înaintea aceluia care va înlocui, tot ce este deşertăciune, prin o nouă credinţă aceia a **iubirei**.

Magii, din Bethleem, reprezentau vechile credinţe, recunoscând astfel **revelaţiunea desăvârşită**. Ei, aduc lui Isus, aur, pe care îl despreţueşte, aceasta în scopul de a nu ajuta pe călătorii lipsiţi de mijloace cu daruri, dând prin aceasta, ascultare cuvântului din evanghelie, care spune: „Vinde ce ai; şi dă săracilor".

Magii nu aduc tămâia pentru a aerisi staulul, ci pentru motivul că dispărând cu timpul credinţele lor, orice deşertăciune şi reminiscenţe din trecut, nu vor mai fi de nici un folos pentru templele lor.

Ei, aduc plante mirositoare cu care se îmbalsamează morţii, în credinţa ce aveau că Fiul Domnului, va muri şi el, şi că Maria Fecioara, atât de fericită şi surâzătoare, va îmbalsama ea însăşi corpul Fiului său. Magii pe cât erau de mari, de învăţaţi şi prezicători, îmbrăcaţi în frumoasele lor mantii, totuşi îngenuche şi ei pe aşternutul de paie, şi se dăruesc, în semn de supunere celor pământeşti.

De aci înainte Isus, obţine toate demnităţile spirituale la care el avea dreptul. Cu plecarea Magilor, încep şi persecuţiunile contra lui; din partea celor care îl urăsc, şi îl vor urâ până la moartea sa.

„PATERNITATEA"

După cum natura, dă soarele ca să lumineze pe cei buni şi pe cei răi, spicul de grâu care creşte şi se coace pentru păgâni şi pentru Ebrei, stelele care strălucesc pe închisoarea sclavilor şi pe coliba păstorilor, via care produce vinul pentru masa tinerilor căsătoriţi, şi exaltarea criminalilor, păsările cerului, care în plină libertate, îşi găsesc uşor hrana lor, vulpea care îşi ascunde prada sa, şi florile câmpiilor mai înflorite, decât regii, cu tot luxul lor, tot astfel şi Isus, găseşte confirmarea pe pământ, a adevărului etern, că Dumnezeu, nu este Atotputernicul acela care cântăreşte binele, nici crudul Iehova, care urmăreşte exterminarea vrăşmaşilor, şi nici Monarhul, care voeşte să fie servit de satrapii săi, de bună origină, executând cu stricteţe ceremoniile religioase, în reşedinţele sale regale, ca într'un templu.

Isus, ştia că este fiul; şi că Dumnezeu este tatăl. Părintele tuturor şi nu numai al poporului lui Abraham. Dragostea soţului este mare, egoistă şi voluptoasă; a fratelui este adesea plină de invidie; aceea a fiului, este sădită de răzvrătire; a amicului este conruptă de intrigi şi în sfârşit dragostea stăpânului, este de o exagerată bună voinţă.

Numai dragostea de părinte, pentru copilul său, este dragostea desăvârşită, desinteresată şi inocentă. Tatăl, face pentru copilul său, ceeace n'ar face pentru altul. Copilul este opera lui, carne din carnea sa, os din oasele sale. O parte din el însuşi, care creşte pe lângă el zi cu zi. Este ceva desăvârşit; este o legătură, o complectare a fiinţei sale. Bătrânul se recunoaşte prin copilul său, şi se bucură. Cine trăeşte se jertfeşte pentru acela care are drept la viaţă. Tatăl trăeşte pentru fiul său, şi se bucură în sine însuşi, cu admiraţie. Gândindu-se la progenitura sa, se gândeşte la sine, care este creatorul. Acest fiu născut de el, într'un moment de voluptate, alături de femeia aleasă de el dintre toate femeile. Din această femee care în dureri divine, îi naşte pruncul, pentru care mama sa a vărsat lăcrămi şi suferit dureri de moarte. El a văzut crescând copilul alături; i-a încălzit micuţele sale mâini între ale sale; i-a auzit primul său cuvânt. O minune eternă, care se repetă dela începutul lumei. A văzut făcând primii săi paşi, pe acest prunc, născut de el însuşi, şi desvoltându-se pe nesimţite, cu un suflet nou; cu un suflet omenesc.

Singura comoară pe care nimeni n'o poate înlocui.

Tatăl a întrezărit pe figura copilului său, trăsăturile figurei sale, şi ale femeei din care s'a născut, acest fruct comun; această una şi aceiaşi fiinţă.

In faţa acestei noui creaturi, care este opera sa, tatăl se simte zămislitorul fiului său, se consideră ca un atotputernic; ca un binefăcător şi fericit. Fiul aşteaptă totul dela părintele său. El, are credinţă şi siguranţă. Tatăl ştie de asemenea, că trebue să trăiască, să sufere şi să muncească pentru copilul său. El, este pentru fiul său Dumnezeul pământesc; iar copilul pentru părintele său, este un semizeu.

Viaţa dintre fraţi; interesul şi rivalitatea dintre amici; dorinţa de a iubi a amantului; devotamentul simulat al servitorului; nu sunt nimic pe lângă **dragostea părintească.**

Numai aceasta merită denumirea de amor desăvârşit şi purificat.

Aceasta este bucuria, de a se devota pentru binele altuia.

Ideia unui Dumnezeu tatăl, este una din cele mai mari preziceri ale lui Christ; această idee consolatoare, că Dumnezeu este tatăl, care ne iubeşte, nu însă, cum regii iubesc pe sclavii lor.

Dumnezeu tatăl împarte la toţi pâinea de toate zilele.

El primeşte pe toţi la dânsul, cu toată inima şi chiar pe aceia care, deşi mai aproape de el, totuşi au păcătuit. Această idee, va fi legătura dintre vechiul şi noul Testament, şi pe care Isus, a luat-o din însuşi omenirea.

Că, Fiul lui Dumnezeu, unul şi acelaş cu tatăl, Isus avea deja simţul acestei Paternităţi, aba întrezărită de cei mai luminaţi propheţi, Ideie care în timpul veacurilor, a evoluat în toată omenirea.

—oo=o*o=oo—

Crăciunul meu

(In spitalul *** din Paris 1912)

In noaptea de Crăciun
Se aprindeau lumânări pe brazi
Şi pe bulevarde
Roia mulţimea, ducând credinţa 'n azi.
Placarde
Chemau la matineuri
Pe scheiuri
Vedeai cum arde
Speranţa 'n miile de felinare
Pretutindeni larmă şi linişte mare,
Din prăvălii pătrundea miros de jucării
Şi înaintea uşilor de restaurante
Stăteau trăsuri galante
Şi oamenii mii şi mii
Şi tot mai vii.

In noaptea de Crăciun
Pe mine m-au cules de pe stradă
Ca pe-un copil ce nu ştia să cadă...
Şi m-au pus pe targă.
Şi simţeam trăsura cum aleargă
Peste ţări şi mări, naştere şi moarte...
Alergam prin luminoasa noapte...
Miros de cântec şi de lapte.
Urniau roţile grele de soarte.
Unde veşnicia-şi tipărea jurnalul.
Mă purta targa şi calul.
Şi străluceau 'nainte-mi ochilarii...
Era doctorul care fluera arii
Din Wagner,.....

In noaptea de Crăciun
S'a deschis poarta de spital
Şi m-a legat cu lanţuri chinul
In zadar purtam pe buze vinul
Sărutării iubitei mele.
De-asupra mea stele, stele, stele,
Un larg infinit pe care-l întrăteia dânsul
Şi poate plângeam şi eu cu dânsul.

Călugăriţa din Alpi ori din Bordeaux,
Spunând sub scufie mereu: o, o, o,...
Pipăindu-mi pulsul, cu sânge fierbinte,
Simţise că inima nu minte
Şi ce spune: o doare.
Mi-a dat să miros o floare.
Pe frunte mi-a alunecat mânuţa-i fină,
Ştia femeea sfântă că nu sunt de vină.
Parisul a fost prea tare şi m-a îngenunchiat,
Mi-a cântat în urechi cântecul de palat
Cu reci de porţi şi sute de morţi şi mii de visuri
Parisul celor mii de Parisuri...

...Crăcunul meu... Şi buzele-mi însetate
Şopteau: mamă... frate... soră...
Doină... Ardeal... horă...
Nuntă... Arghir şi Ileana...
Poiana...
Cuvintele mele se ridicau tăcute
Cum se ridică faptele făcute
Din întunerecul uitării...

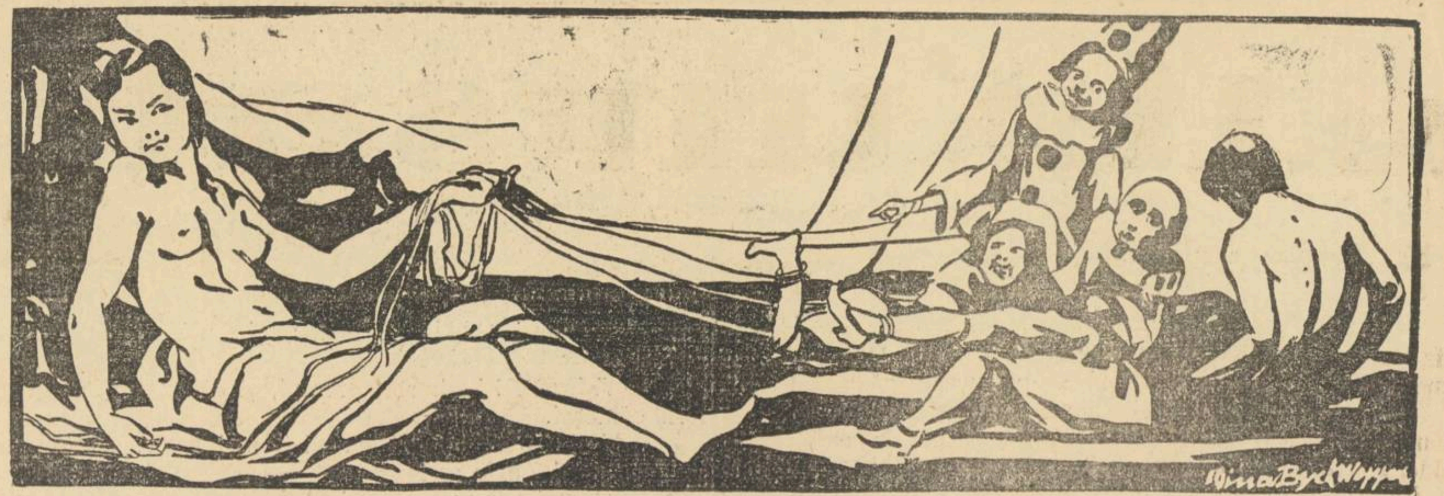
Sunau fluerele locomotivelor gării
Sfântului Lazar.
Şi auzeam cum în bazar
Se lăsau cortinele de vitrină.

Alături un cântec de violină
Lăuda naşterea lui Isus
Iar în camera de sus
Auzeam cum tuşeşte cineva şi suspină.
Miros de eter şi de morfină.
Şi a călugăriţei mână fină
Imi întindea un crucifix de argint.
De ce să mint?
Am sărutat crucea de multe, multe ori,
Ce par'că m-aş fi cufundat în labirint,
Şi am simţit viaţa încurajatoare în mâna de femee,
In temniţă închisul care a găsit o chee...
. . . . .

Şi'n zori... când toate s'au potolit şi au început să doarmă...
Pe mine m-au dus pe masă.
De masă m-au legat,
Un dureros miros, crierul, simţeam că-mi sfarmă,
Şi trupul, asemeni cu al lui Hristos, mi-a sângerat.
Cuţitele m-au tăiat.
...Crăciunul meu, Crăciunul meu!
Parisul mi l-a colindat...

EMIL ISAC

—oo=o*o=oo—

UZURPATORUL

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

In uliţă ţipă o paiaţă şi în cutia ei cu muzică, fluera păpuşile circului, vestindu-şi plecarea pe alte meleaguri. Atunci treceam la puşculiţă. Tărtăcuţa de pământ, cu şuviţa ei de spărtură prin care fulgera arama gologanilor, se înălţa plină, în dreptul sprâncenelor. O custure se prelingea în deschizătură şi pe rugina ei, aluneca ban cu ban, „FRANCUL" adunat din tainul *„rămasului de prânz"* sau din bruma *„sorcovitului"*, pentru un loc în hruba ursurză a galeriei vestitului *„Circ Schuman"*, BECHETOWN, MAURICIU, GANIVETT, NANACUSA, NEWSCY RUSOTIN LUIGI FERETTI şi maleabilul ADOLF, adunaţi din unghiurile prea luminatului occident sub cupola cu mirosul ei particular de grajd artistic, pluşat sever, mi-au exaltat şi aci ca şi pe *maidanul dulapului* năzuinţele artei cu manifestarea frivolă a gimbuşlucurilor şi a gimnasticei înmănuşate. Un camerier cu fracul roşu impecabil ale cărui pulpane porneau suplu din inema a două şiraguri de brandemburguri de aur, pentru a se încolăci felin, pe extremităţile dolofane ale unor pulpe hrănite cu *„schindul"* şi *„slană"* şi cari se asfixiau în tricoul ivoir scurs rigid şi sobru în carâmbii lăcuiţi ai cismelor, răsfrânţi în două reveuri de cauciuc alb, călca nemilos peste desenurile fantastic ticluite în nisipul argăsit, pentru a plimba de la bec la bec, o prăjină luminoasă, cu care da foc circului. O ploae de scântei, cernită din crăcile lămpilor, presăra pe rumeguşul de jos, şuviţe diamantate de lumină. In pod, într'o ladă, din care se iveau lucioase şi nerăbdătoare, pâlniile tromboanelor şi bastonul comandantului, muzica, vărsa printre luminele trapezelor nichelate, uvertura ei tăioasă şi asurzitoare. Intr'o gaură a parterului, se ivea ca din pământ, tichia albă a unui clown mâzgălit până în urechi, aducând în ochii lui încercuiţi de văpsele şi insomnie, mulţumirea unei săli pline. Un altul, mai încondeiat, ţâşnea dintr'o altă subterană, lărgindu-şi a mulţumire buzunarele şalvarilor de atlaz portocaliu spre public, trimiţând galeriei, zâmbete fardate. Apoi amândoi piereau în ascunzătoarea lor neagră. Un clopoţel suspina prelung dupe o perdea grea de pluş trimiţându-şi chemarea piţigăiată prin grajduri şi cabine. In lada orchestrei se înfiripa un vals. O amazoană, sugrumată într'o jachetă străpunsă de sânii care se asfixiau în dosul căptuşelilor de preţ, şi peste cari traversa şearpele de fildeş al unui şirag de nasturi deşi, despica în două perdeaua cea grea, scrutând mulţimea de jos în sus, prin lornionul de baga care îi aşeza pe dată în figură, gravitatea unei marchize căzute, lovindu-şi semnificativ cu capsula cravaşei de argint, carâmbul lăcuit al cismei. Un *„August-prostu"*, cu mâinele vârâte în buzunarele unui veston ale cărui clape treceau de genuchi îşi frământa vertebrele în nisip. Un armăsar enorm, alb, cu nările, irisul şi copitele albe, sforăia pregătit la intrare, cu un pat încărcat de fireturi, peste şalele-i imense. O spuză de coifuri de pene fulgerau prin deschizătura perdelei, în capetele altor cai. Din tavan, se rostogoleau picuri grele de apă, cari se spărgeau de balustrade, împroşcând cu apa lor fierbinte, florile din pălăriile cucoanelor şi sbârlind părul de pe jobenele domnilor. Bastonul dirigentului din ladă, se înălţa pentru a treia oară şi cele două tălpice grele care închideau arena la intrarea comedianţilor, se desfăceau în lături, făcând loc unu pluton de lachei auriţi. In colţul meu umil, sus, între două gemuleţe ale tavanului care îmi îndesa căciula pe urechi, şi prin cercevelele cărora se strecura răcoarea întremătoare de afară, vârît până în gât între paltoanele înghesuite ale *„spectatorilor"*, având sub ochi panorama ameţitoare şi fascinantă a mulţimii colorată de podoabele pălăriilor, fardurile doamnelor şi luminile înpurpurate ale circului, bucuria se primenea în delir. Tălpicele se îmbucau la loc, sub acoperământul pluşului şi garda înmănuşată a lacheilor care le despicase, se înşira solemnă pe bordul lor. In mijlocul manejului, Schuman sugrumat în frac, pudrat şi congestionat până în lobii urechilor, chema caii pe nume. O cărare impecabilă, despicând în două inelele de aur ale părului călcat cu fierul, se adâncea până în ceafa plină cu sânge, pierzându-se în albeaţa gulerului turnat în porţelan. Jos, în nisip, scăpărau bolzii argintii ai ghetelor, pe oglinda cărora se revărsa aurul lampasului. Un biciu se înălţa hotărît pe zmântâna mănuşilor, tremurându-şi sfârcul de mătase, de-asupra pampoanelor celor douăsprezece perechi de troteuri injectaţi, cari îşi muşcau zăbalele de mândrie şi oftau sub greutatea gătelilor de preţ, aprinzându-le roşul din nări. Aci s'a înfiripat mirajul circului, din beţia asta de culori, văpăi şi ghiduşii, plecând din oglinzile pe care luminile de sus, le aşezau pe lutrul celor douăzeci şi patru de ducipali focoşi şi care se potolia abia în desprimăvărarea târzie de după iernile de pomină, când toate podoabele, comedianţii şi armăsarii se îngrămădeau la loc, în vagonetele de din dosul hardughiei, pentru a-şi duce faima sub alte orizonturi.

„Circul Crăciunului!"

Vacanţa, colindele şi tot farmecul exuberant al iernei, trăiau în expansiunea unei Miercuri sau Sâmbete-seara, când afişul anunţa, între două măşti spintecate dela o ureche la alta, de un râs nesăţios *„costume şi harnaşamente de gală"*. Prin caleidoscopul lui vrăjit, se scurgea tot ce putea făgădui mai aprins, o adolescenţă vitregă, în care, un salt mortal de-al lui *Oscar Lèe*, îmi sleia extazul pe obraz, o jongleurie de a lui Franzzini îmi aducea inima la gură, ori vre-o scamatorie de-a ilariantului Coco, mă depărta enorm de *„temele şi versiunile"* neisprăvite! A plecat circul lui Schuman. Vagonetele visătoare, de din dosul lui, cu perdele triste de doc, nu şi-au mai arătat coşurile lor umile, cu cel dintâi fulg de zăpadă. Pantomimele au amuţit *cu adevărat* şi rozetele din fruntea cailor au apus. Pe placarda unui buchet de felinare, a rămas să-i nemurească faima îmblânzitoarea de lei *Lona Barizon*. Grilajul şi-a adunat vergelele greoaie, în smocul unui lanţ şi sus pe frontispiciul lui mâhnit, slovele de ipsos ale vestitului Schuman s'au firimitit în luminile primăverilor. In bătătură au răsărit flori sălbatice şi porumbeii lui *„Miss Levandowschy"*, *„amanetaţi"* în ţară, le ciugulesc seminţele căzute. Mai departe, undeva, printre clăile de bălegar, se aud înjuraturile giolarilor. Umbrela enormă cu care *„omul şearpe"* se cobora din creerii tavanului în *„circul sub apă"* doarme cu fiarele în sus, într'un furgon sequestrat pentru *patentă*.

Şi, într'un colţ al bătăturii, dincolo de poteca *„ieşirii dela galerie"*, după gabrioleta catifelată a elefantului *„Baba"*, printre requizitele frânte cari amintesc glorii şi mai frânte, o umbră se suie pe catedră şi cu ea şi o trestie de mare, înumărând capetele din bănci.

Şi, în răfuiala *„socotelilor"* de după sărbători, printre spectrele oamenilor de zăpadă prăbuşiţi în moină, a vârtejului *„bătăei alviţei"* topită în razele *„lăsatului de sec de postul Paştelui"* şi a circului apus pe maidanul *„Sfinţilor Apostoli"*. Domnul Florian, *„uzurpatorul"* beatitudinei vacanţelor, înăbuşe, cu catalogul lui calic şi mincinos, amintirea faimosului *„Schuman"* şi a circului copilăriei!

SĂRMANUL KLOPŞTOCK

—oo=o*o=oo—

Din „Omul şi viaţa"

de **Mircea Gheorghiu**

Rondelul oraşului sub lună

Adoarme oraşul sub lună,
Oraşul de muncă trudit;
Din palidul lor infinit
Cad palide stele într'una.

Ispitele serii-au sfârşit,
Albastre tăceri se adună;
Adoarme oraşul sub lună
Oraşul de muncă trudit.

Mai chinuie-a cobzei lui strună
Un biet lăutar rătăcit;
Pe ce ţărmuri a poposit
Sforţarea spre-o viaţă mai bună...?
Oraşul adoarme sub lună.

Rondelul tristeţilor târzii

Visări adânci, tristeţi târzii,
Ce vreţi cu sufletul meu, azi?
De ce, atei şi pali nomazi,
In ochi cu reci melancolii.

Păşiţi prin mine în extaz?
In voi, toţi morţii mei sunt vii:
Visări adânci, tristeţi târzii,
Ce vreţi cu sufletul meu azi?

Hiene blânde, cenuşii,
Lin, gându-mi leneş ca un iaz
Răsfrânge-al vostru hâd obraz
Şi are 'nfiorări pustii,
Visări adânci, tristeţi târzii...

Rondelul stelelor căzătoare

Lumina ce aţi picurat
Voi, căzătoare stele 'n mine
Când ochii voştri de rubine
In infinit au lăcrimat,

O port în visele senine
Şi 'n dorul meu înaripat,
Lumina ce aţi picurat
Voi, căzătoare stele, 'n mine.

De-mi este visul aripat,
Ii dă nuanţe purpurine;
Iar dorului adânc din mine
Reflex de infinit brăzdat,
Lumina ce aţi picurat...

—oo=o*o=oo—

Cântec

De cu seară, la fereastră
Eu te-am aşteptat, iubite
Licăreau în mii de stele
Mii de doruri şi ispite

Fâlfâiau în miez de noapte
Sub fereastră-atâţia fluturi,
Fâlfâiau atâtea şoapte,
Calde mângâeri, săruturi...

Iar apoi, în zorii zilei,
Printre nori trandafirii
Licăreau în mii de stele
Calde lacrimi, mii şi mii.

Şi astfel, în nopţi senine
Mor în suflet mii de vise,
La ferestrele deschise
Pentru cel ce nu mai vine...

E. MARGHITA

Literatura unei lucrătoare

MĂCĂLĂU

ROBII PĂMÂNTULUI

Lui PANAIT ISTRATI

de SIMONA BASARAB

Pământul rodește numai după ce un animal îl răstoarnă din adânc. Iar atunci când dă rod fără sudoare, rodul lui este spinos pentru dobitoace și otrăvitor pentru oameni.

Măcălău, un om și el. Dar nu un om ca toți ceilalți; mai deosebit; mai deosebit și chiar mult mai deosebit ca ei, Măcălău este icoana Hristosului isgonit, dar în acelaș timp și icoana omului întunecat.

* * *

In satul unde mă dădeam de-a tumba pe coasta nisipoasă a „Mutului", — deal și nu deal — acolo unde pentru mine soarele răsare cu adevărat de la răsărit și nu dela apus, cum răsare în toate celelalte locuri pe unde rătăcesc dela șapte ani, acolo, în satul meu bogat și frumos, acolo l'am cunoscut pe Măcălău, pe întruchiparea asta de om întunecat cu gându, dar curat la suflet.

Chiar la înfățișare era Măcălău altfel decât ceilalți oameni, nu numai la meserie.

Avea o figură neagră ca tăciunile, ochii ca noaptea și mare la față ca o lună plină. Nalt de peste doi metri, gras potrivit staturei.

Dar nu aspectul ăsta îl făcea pe Măcălău mai deosebit de ceilalți oameni, ci armonia și dezarmonia alcătuirei lui, față de lumea înconjurătoare. Cu deosebire te minunau mâinile și picioarele, mușchii și mai cu seamă vinele gâtului și ale mâinilor. Dac'ar fi vrut să-l cuprinzi în apropierea mușchilor de lângă podul palmei, oricât de mare ți-ar fi fost deschiderea degetelor dela mâini, tot nu ți-ar fi înlesnit o așa măsurătoare. Iar ca să nimeresc adevărata arătare a mărimei mâinei lui Măcălău, trebuie să spun că partea cea mai subțire era puțin mai mică decât o cofiță moldovenească.

Piciorul îi era gros ca al uriașului din poveste: cât gura ciaunului de patru oameni.

Să-l fi văzut apoi atunci când ridica saci cu grâu ori cu păpușoi: vinele dela gât și cele dela mâini i-se umflau ca umplute de-o pompă de bicicletă, iar grosiumea lor te făcea să-ți aduci aminte de odgoanele cu cari poporul scoate găleata cu apă de la cele mai mari adâncimi.

Ochii și ei mari ca ochii de leu, dacă se înseninau când zărea că-i aduci gărafa cu rachiu, deveneau ca de sticlă și aproape în întregime albaștri, atunci când cu mâinele monstruoase ținea pe spate cei doi țuhali obișnuiți, grei mai totdeauna de peste o sută de chilograme unul.

* * *

Viața lui Măcălău era accea corespunzătoare felului lui de-a fi. Aici măcar era și el supus la aceiași lege comună oamenilor. Căci prințul trăește în palat, numai dacă mulțimea îl lasă liniștit, — cuconașii cari au norocul să aibă bani fără muncă, trăesc în puful saltelelor de hotel, — dacă n'au ajuns încă la palat, — iar lucrătorul își face bagajul în fie-care lună, umblând mereu după loc în fabrică și după câte un adăpost murdar și plătit cu bulendre amanetate. Natura a avut destul grijă nedreaptă să împartă omului norocul.

Ca drept măsură a meseriei lui de cărător cu spatele, Măcălău mânca mult, bea și mai mult, umbla aproape gol și dormea în găurile pământului.

* * *

Cum fac toți oamenii hotărâți la un pahar de vin, primarul, învățătorul și popa satului, au hotărât să dărâme primăria veche iar în locul ei să ridice o alta, palat nu altăceva. Zis și făcut: a doua zi, încălecat pe coama primăriei, Măcălău arunca în dreapta și'n stânga tabla aproape nouă, când marii dregători comunali plănuiau cu gurile căscate, cum și unde trebuia să se înalțe palatul comunal.

Și în mai puțin de-o săptămână, în locul primăriei era doar un morman de dărâmături, iar arhiva și masa de scris a d-lui notar, cum și țâitoarea domniei-sale erau instalate la don' primar acasă. Adică, primăria era una cu gospodăria și familia domnului primar, bașca cu familia clandestină a domnului notar. Iar serviciile pe cari oamenii satului erau obligați să le facă cu rândul la primărie, acum erau la dispoziția domnului primar, a domnului notar și-a țâitoarei domniei-sale; ba când țârcomnicii bisericei își cereau învoială dela Sfinția-Sa, garda primăriei se făcea de două ori mai mare; iar în lunile când domnul învățător o făcea singur pe odagiul școalei și-a familiei sale, pentru care motiv bine-înțeles încasa personal leafa odagială, garda primăriei se transforma cu adevărat într'un pluton de corvadagii neplătiți și flămânzi.

* * *

Dărâmarea primăriei vechi, cum e și natural, a dus la pregătirea și începutul lucrărilor celei nouă. Și fiindcă chiar o colibă se începe de jos spre acoperiș, primele lucrări au început cu fabricarea cărămizilor.

Intr'adevăr stăpânirea era pornită pe lucru. Toată lumea fierbea ca la o pregătire de plecat la războiu. Plugarii aproape că nu-și mai căuta de munca ogorului, căci toată vremea erau în slujba stăpânirei. Din peste două sute de care, — cam atâtea avea comuna, — trei sferturi cărau de zor lut pentru cărămidă.

Măcălău era în plină fierbere; conducea par'că singur toată mișcarea. Din zori și până în seară muncea, gurăia pe cei cari se lăsau greu, dădea sfaturi în ce privește urcarea carelor la deal spre cărămidărie, în sfârșit era pe de-a 'ntregul robit muncii. Dar robit muncii cu totul abstractă gândurilor de organizare administrativă, de care se ocupa doar popa, domnul învățător și domnul primar.

* * *

Acuma prima oară în viață, era și Măcălău mai fericit. Munca asta cu făcutul primăriei îi lua atâta timp, că nu mai avea vreme să hoinărească fără rost după văduve, cum făcea când n'avea de lucru. Și cu atât era mai fericit, cu cât în socotelele dragostei nu-i prea mergea bine.

Cu adevărat, Măcălău nu prea avea noroc la iubit. Fugeau femeile de el ca de ciumă: „Ii prost", ziceau ele, „și prea muncește ca un bou". „Apoi îi prea murdar todeauna; îți murdărești poalele; și ibovnica fără poale curate, îi ca mireasa fără lămâiță."

Așa ziceau femeile când vedeau că Măcălău s'ar fi dat pe lângă ele.

Cu toate astea, avea și el un cui în inimă. Un cui înțepenit abraș: un cui, care atunci când n'avea ce face, când n'avea unde căra pământ, când umerii lui de taur n'aveau ce încărca, îl sfredelea adânc și brusc.

Ce mai încolo, adevărul e un bun împăciuitor de gânduri: Măcălău iubea; și iubea altfel decât iubesc oamenii. Iar aceea pe care-o ochise el, era Olimpia popei, o fată de doisprezece ani, un înger sau mai de grabă zis un drac cu rochița scurtă, care n'avea altă poftă decât să-și bată joc de Măcălău, „prostul satului", ori de câte ori îi cădea în mână.

Și cum „prostul satului" era în afară de cealaltă lume și-avea și el o inimă, iar în inimă avea și el un cui, — vârât acolo tocmai de dânsa, — se înțelege că sub acoperișul casei parohiale urza dracul cânipă de iad.

De când însă cu primăria, Măcălău aproape uitase de Olimpia Popei și lucra de zor.

* * *

Când veni vremea la călcat lutul, „prosut satului" intră în adevărata lui meserie. Căci nu era om pe fața pământului mai învățat cu așa ceva, ca el. Și asta o putea spunea comuna întreagă, pentru că nu era gospodar care să pornească temelia unei case, fără de sprijinul lui Măcălău.

Munca asta nu-i tocmai așa de ușoară, mai ales pentru cei cari n'o prețuesc. Pentru el era tot ce putea fi mai ușor. Când alții puși la așa povară, după câteva minute începeau să gâfâe, el nu obosea ceasuri întregi iar în loc să se simtă sdrobit, cânta ca la nuntă la masa cea mare.

Și de aceia în lumea cărămidăriei era numai glumă și voioșie: Fericit că are lut de frământat, Măcălău chiuia și cânta toată ziua ca un adevărat mire.

* * *

Cuvântul stăpânitorilor părea a fi cuvânt omenesc. De unde toată lumea s'aștepta la o ruptură între învățător și popă sau între popă și primar, ei mai abraș înfundau crâșma lui Vespan și puneau la cale izbânda.

Cu adevărat mergeau toate ca fermecate: Lemnăria se cărase pe de-antregul, varnițele clocoteau de dimineață până seară răspândind în marginea satului aer înțepător și tare, iar cărămida era turnată și întinsă toată la soare.

Măcălău muncea acum la răzăluitul locului unde trebuia ridicat cuptorul de ars cărămida. Punea sapa pe pământul bahnei umezit de apa pârâului băltos și mâlit, o apăsa cu socoteală până intra ca mai bine de trei degete și trăgea spre dânsul cu atâta putere, că vinele gâtului păreau gata să se spargă. Nimeni n'ar fi căutat rod sufletesc din acea răscolire a pământului, cum căuta el.

In vălmășeala asta de oameni aproape îndobitociți, natural era să se fi găsit și femei. Și când e vorba de nevestele și fetele cărămidarilor, e vorba de un soi de animale așa îndepărtate de om, că ar putea fi numite cu drept cuvânt cățele sau scroafe țigănești. Ei bine, la Măcălău nici astea nu se uitau.

Atât doar, că acum nici el nu prea avea grija lor. Era vesel și femeia l'ar fi supărat când ar fi fost să-și lese munculița lui sfântă, pentru un șuguit necurat și pus la cale de dracul.

Răzăluia de zor și habar n'avea că-i om și el, iar nu chee de biserică.

* * *

Veni în sfârșit și vremea de clădit cuptorul. Măcălău nu numai că acum era sprijinul cărămidăriei, dar era singurul conducător împuternicit de stăpânire.

Lumea, din voia lui Dumnezeu și din mila primarului, a fost lăsată în pace. Nu mai trebuia, de cât să se termine cuptorul în care avea să ardă cărămida și apoi să se înceapă construcția. Dar până atunci Măcălău avea de muncit.

Și ca să nu-și prăpădească vremea dimineața cu venitul iar seara cu dusul, dormea la cărămidărie, mânca acolo și chiar Duminica nu se ducea nicăieri.

* * *

Cine-a văzut vre-odată cuptoare de cărămidă, știe că nu-i vorba de altă-ceva, decât de-un morman de cărămizi nearse, așezate pe niște subterane nezidite, în cari se pune la sfârșit focul. Aceste subterane cari străbăteau cuptorul dela un capăt la altul, au fost săpate și desăvârșite de Măcălău cu așa măestrie, că la nevoie ori-cine ar fi putut locui acolo.

Par'că cineva iar fi spus, că răsplata oamenilor de neamul lui, sunt aceste ascunzători de porci.

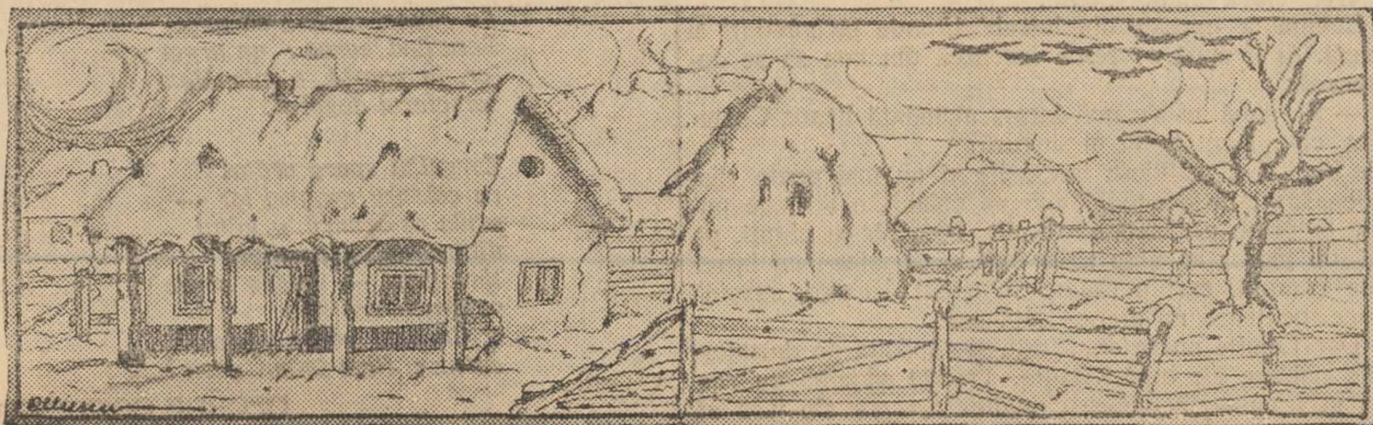
* * *

Era mare mirare în sat, iar Măcălău la preț: Cuptoarele ardeau cu fum gros ca o fabrică de târg.

Și cum oamenii satului se minunau, iar popa și primarul se consfătuiau de zor cu acest cuceritor al lutului, se înțelege că și Olimpia Popei vedea în el parcă pe altul decât pe „prostul satului".

* * *

Trecuse anul mai bine de jumătate de când Măcălău a isprăvit cărămida de ars. Lumea credea că nu s'a început clădirea, numai pentru că era pe punctul de-a se intra în iarnă; și nimeni nu începe zidăria iarna. La primăvară însă cerul avea să se deschidă, iar satul avea să sărbătorească măcar cel dintâi rând de cărămidă pus.

Se cam auzise însă într'o Duminică, la cârșma lui Vespan, că domnii se vor schimba și cu ei primarul satului. Ba se mai auzise și cine era vorba să fie primar nou; Ghironte, cel mai mare dușman al popei și-al învățătorului. Iar popa era contabilul și casierul comitetului care trebuia să aducă la îndeplinire ridicarea primăriei și învățătorul cenzorul comitetului.

...Oamenii luptă, ș'ar putea citi norocul în stele.

* * *

Domnii s'au schimbat, iar în capul comunii a fost numit telegrafic Ghironte, care se'nțelege și-a mutat primăria la el acasă. Invățătorul a murit de niște bube care i-au eșit pe de-deasubt, iar popa a mâncat banii adunați pentru pimărie și-a fost condamnat la trei ani de pușcărie.

* * *

Gândurile omului pot fi socotite cu destulă înlesnire; și anume, pentru fiecare clipă poți avea o frântură de gând mic, dintr'un gând mai mare. Cu alte vorbe, gândul este un lanț alcătuit de verigi.

Când gândul ascunde însă în el o viață întreagă, el poate fi socotit viața însăși. Și-atunci viața-i tot un lanț alcătuit din verigi.

Măcălău, fără să știe în ce parte l'ar așeza un cercetător de minți, se socotia din voia lui, printre cei cari n'au decât un singur gând. Și desigur, habar n'avea ce'nseamnă asta, dar știa totuși că gândul lui e însuși viața lui.

Nu mai avea de frământat lut și nu avea dar ce mânca și ce bea. O ducea de azi pe mâine și mânca pere de pe carhana lui Caragață cu mămăligă veche căpătată dela cucoana preoteasa.

Afacerea cu primăria o înțelesese și el pe deplin și-și luase rămas bun dela visul că va mai munci la ridicarea zidurilor ei.

* * *

Viața lui Măcălău devenise o povară pentru oamenii de milă și prilej de batjocură pentru cei fără suflet. Umbla rupt, sau mai bine zis aproape gol. Părul mare și încurcat ca de sălbatec, în contrast cu picioarele crăpate până la os, îți sângera sufletul de durerea omenească.

Ce era măreț la acest îndobitocit, era mândria cu care-și înfrunta el viața. Nu cerea dela nimeni nimic și nici nu l'a văzut cineva plângând. Chiar când se luau copii după el și-l băteau cu pietre, le înfrunta cu sânge liniștit batjocura și nu plângea până când nu era încredințat că asupritorii l'au lăsat în pace.

Casa și-o întemeiase în cotlonul din mijloc al cuptorului cu cărămidă arsă. Un capăt al cotlonului îl înfundase cu-o fundătură de ghiociu luată de pomană dela cucoana preoteasa întru iertarea păcatului făcut de Prea-Sfinția-Sa, iar drept ușă întrebuința o bucată de gard vechiu, luată din gardul țarnei. Cât privește așternutul și-l schimba odată în săptămână cu pae de orz din aria lui Cantea.

Inăuntru cotlonului drept semn de gospodărie avea o cofă de băut apă, două străchini de lut cu lingurile lor de lemn și icoana Maicei Domnului atârnată în peretele dela răsărit.

Și Măcălău nu era singur gospodar în bahna satului. Mai avea și vecini. Căci cuptorul cărămidăriei avea încă patru cotloane; două 'n dreapta și două în stânga.

Vecinii lui nu-i turburau liniștea întru nimic, căci ei nu erau alții decât doi câini fără stăpân, o scroafă râioasă isgonită de jătarul satului și-o capră rămasă cu trei picioare, lăsată anume de pripas de-o lae de țigani vagabonzi.

* * *

Când mâinele amorțesc, creerul simte și lucrează contra moralului. Așa se întâmplă și cu Măcălău. Ne mai căutat de nimeni pentru scormonirea pământului, trândăvea de dimineața până seara.

Totul era pentru dânsul un somn. Dar un somn conștient totuș. Iși dădea seamă că n'are ce mânca, după cum își dădea seamă că somnul îl omoară.

Rare ori numai se hotăra la viață; și atunci o lua liniștit spre ograda cucoanei preotese. Acolo era singurul loc unde mai putea tăia un lemn, unde mai putea aduce o cofă de apă, în sfârșit unde mai schimba și el un cuvânt cu cineva. Și ca să-și astâmpere svâcnirea din piept care-l apuca de-o bucată de vreme destul de des, tot la cucoana preoteasa se pripășa, căci acolo, acolo era hoțoaica pământului care-i sfredelea inima ca un burghiu înfierbântat.

Că dacă ar fi avut Măcălău de cărat lut pe undeva, nici habar n'ar fi avut de Olimpia Popei. Dar pământ pentru umerii lui nu mai era în sat și el trebuia să apuce câmpii.

* * *

La vremea asta Olimpia n'avea decât treisprezece ani; ba chiar neîmpliniți. Obraznică slavă Domnului, — sau crescută prost mai degrabă, — nerușinată ca o femee de treizeci de ani și totuș frumoasă ca o păpușă. Purta o rochiță rosă, se împletea cu două coade pe spate și toată ziua spunea măscări copiilor de seama ei.

Cât despre Măcălău, se înțelege, avea aceiași părere: un prost de care poți râde tot-deauna și de care nu-ți poate fi frică niciodată.

Căci cu adevărat Măcălău era bun și râdea totdeauna când Olimpia îl chema să-și bată joc de el. Doar un surâs tăinuit în colțul din partea dreaptă a gurei, mai arăta la el ceva gândit în acele momente. Incolo, „prostul satului" era în fața Olimpiei o jucărie care râde, vorbește și merge mecanic.

* * *

...Iar femeile nu s'au gândit niciodată că-i si el om.

* * *

Era într'o zi de primavară plină. Iarba mirosea a rășină și a rogoz, iar soarele cernea în roua dimineții, răzătură de aur.

Cucoana preoteasa eșise desdedimineață în ogradă și ungea cotiuga plugului cu păcură, când tocmai se ivi Măcălău.

— Iaca mămucă, plugu-i gata.

— Spor și noroc, mamă preoteasă să dea Dumnezeu, că voe am câte ochiuri în cămeșa care-am lepădat-o aseară.

Da, Măcălău era în dimineața aceia spălat și priminit, lucru mare. Rupt, se'nțelege, dar curat.

Era ziua când avea să fie iar omul pământului, și mai cu seamă nu departe de Olimpia.

* * *

Soarele scoborâse un hărag mai jos de amiaza. Sub umbra nucului din hatul pământului obștesc, cernea vântul de primăvară ca un cuvânt spus în biserică.

Trimisă cu de mâncare, Olimpia așeză șervetul pe-o brazdă răsturnată de curând și chemă pe Măcălău să mănânce.

— Viu duduiță, acuma.

— Hai și mănâncă odată, că n'a rămas porc nehrănit până la vremea asta.

Și cât cuprindea ochiul, câmpul era un pustiu.

* * *

După mâncare omul se odihnește puțin. Și de-aceia simți și Măcălău că-i om.

— Am să hodinesc oleacă, duduiță.

— Bine faci Măcălău, că nu-i bou să nu rumege după prânz.

Și „prostul satului" se întinse de-alungul unei brazde Nu să se odihnească, ci să mai cugete.

* * *

Lungă era brazda și Măcălău părea ca vrea să se întindă în tot lungul ei. Ciolanele îi pârâiau, vinele dela gât i se umflau și tremurau ca niște sârme groase și împletite.

La capul lui, Olimpia îi zădără firile de păr cu-un paiu de mohor uscat.

— Lasă-mă duduiță, suspină Măcălău răgușit.

— Ba nu.

— Lasă-mă, lasă-mă te rog; mă doare capul.

— Ba nu.

— Vine-un om, lasă-mă, îi rușine.

— Ba nu vine.

— ...

* * *

Și de-odată un gând îi fulgeră lui Măcălău ființa: „Eu nu-s om? Tată-so o mâncat banii primăriei,... din pricina asta eu nu am unde căra lut,... ea își bate joc de mine ca de-un bou... Eu nu-s om?"

* * *

Sub nucul din hatul pământului obștesc, fulgera mânia unui om gol, întru înfăptuirea păcatului pământesc, iar boii plugului sforăiau speriați.

* * *

...Iar ca să-și ispășească fapta fără de lege, recules oarecum, Măcălău târâ plugul pe brazdă, dădu în grabă boii la iarbă și începu cu propriile lui umere, să mântue până'n seară, ogorul de arat.

Și în timp ce brazdă după brazdă fumega în clarul sfârșitului de zi caldă, Olimpia zăcea în nesimțire sub umbra nucului abia înfrunzit, îngropată pe jumătate între două brazde cenușii.

* * *

In satul meu, azi e primar popa pușcăriașul și strânge bani să facă de data asta o nouă biserică; primăria rămânându-i doar un vis urât.

Iar pe când Olimpia a trecut de mult de-al noulea amant, Măcălău taie sare în adâncul pământului și cântă de bucurie că are unde lucra.

SIMONA BASARAB

——o0*0o——

Moș Crăciun

Și-a 'ntins sfioase ramuri de alun
Pe albele ferești pomul zăpezii,
Și eu te-aștept să vii, o, Moș Crăciun,
Pe hornul minții, 'n liniștea nămiezii.

Te-aștept de mult, și trebue să vii
Din cerul fără sfinți și fără stele
Și să-mi aduci în minte jucării
Și să mă joc în mintea mea cu ele.

Pe nări vor svârli fum mașini cu cari
Lumi noi, aevea eu le voiu străbate.
Și gândurile îmi vor fi bondari
Pe florile în mine semănate.

Tăceri religioase se aștern
Când mor în alb amurgurile pale,
Și 'n ele eu simt duhul tău etern
Plutind în codrii cari-s catedrale.

Te-aștept, și dacă n'ai să te arăți
Atunci copilăria mea de vise
O voi sfărâma în aspre judecăți
Privind pierdut, cu pleoapele închise...

Ioan Ciorănescu

——o0*0o——

BIZANT

de MIRCEA RADULESCU

ACTUL II*)

SCENA V-a.

Acţiunea se petrece în interiorul palatului imperial din Bizanţ.

Nicephor Focas, Patriarhul Poliect.

PATRIARHUL, *(intrând)*

Domnul să coboare-asupra-ţi toate harurile sfinte
Binecredincios şi falnic Bazileu!...

NICEPHOR

Poftim, Părinte
Poliect, ... cu nerăbdare te-aşteptam... Vreau să-ţi vorbesc
Am pe suflet multe taine. Vreau să ţi le'mpărtăşesc...
Şi te rog să-mi fii duhovnic la aceste spovedanii.

PATRIARHUL

Te ascult cu luare-aminte...

NICEPHOR

Mai întâi încep prin danii!
Mă'ngrijeşte veşnic soarta bieţilor monahi creştini.
Am în Lidia, Prea Sfinte, o pădure de măslini...
Vreau cu latifundiu-acesta să'nzestrez Patriarhatul,
Ca monahul să-şi găsească pâinea zilnică şi patul.
Sunt săraci cei ce se roagă şi lui Dumnezeu slujesc;
Şi la cei săraci, Părinte, totdeauna mă gândesc...

PATRIARHUL

Dovedit-ai, totdeauna, rodnică mărinimie,
Prea'nţeleptule Nicephor, căci această avuţie
Nu Bisericei o dărui, ci lui Dumnezeu din cer!...
Gândul piere, vorba piere, trupul este efemer,
Dar aceea ce rămâne dintr'un om e fapta bună:
Ea îl ocroteşte'n ceruri şi cu slavă'l încunună...
Omul e plecat spre rele, spre păcate, spre momeli;
Cel mai vrednic, cel mai tare e'nclinat în spre greşeli,
Şi cu greu o faptă bună pe pământ se săvârşeşte,

Mircea Rădulescu

Însă, cel ce-a săvârşit-o pentru veci se 'mpodobeşte!
Răul diavol ispiteşte chiar pe cei mai înţelepţi...
Suntem oameni... Şi păcatul vine fără să te-aştepţi...
Insă fapta bună este scutul sufletelor noastre!

NICEPHOR

Viaţa-i grea, Inalt Prea Sfinte, pentru suflete sihastre...
De când mi-a murit soţia şi-i amar de vremi de-atunci,
Cu smerenie 'mplinit-am ale Domnului porunci!
Şi-am trăit, Inalt Prea Sfinte, traiul vieţei monahale...
Cerul însă n'a vrut singur să trăiesc... Mi-a scos în cale
O tovarăşe de viaţă, heruvim dumnezeesc...
Vreau viaţa mea, Părinte, cu viaţa-i s'o unesc!

PATRIARHUL *(îngrijorat)*

Să te'nsori a doua oară?

NICEPHOR

Este văduvă ca mine
Şi ne leagă-aceiaş soartă şi aceleaşi mari destine...

PATRIARHUL

Este văduvă?...

NICEPHOR

Prea Sfinte, este — Augusta!

PATRIARHUL

Sunt uimit...
Să te'nsori cu Theophana?.. In deajuns ai chibzuit?...
Ai trăit, Prea Strălucite, în duhovnicească viaţă
Şi te-ai pregătit ca vrednic Domnului să-i stai în faţă...
E păcat de-atâta râvnă risipită în zadar:
Să-ţi păstrezi întregul suflet, sfânt, neprihănit şi clar,
Să posteşti, să baţi mătănii pentru Cel-Atotputinte,
Ca ispita să te'nfrângă!...

NICEPHOR

O iubesc, Inalt Prea Sfinte!
O iubesc... Mă simt pe lume singur, singur şi stingher...
Şi de-aceia, o! Părinte, te-am chemat să vii, să-ţi cer
Sprijinul, s'asculţi cum bate inima-mi, să-mi mântui rana.
Vreau mărirea, sceptrul, traiul să le'mpart cu Theophana;
Vreau destinul meu, Părinte, să'l unesc cu-al ei destin.
O iubesc pe Theophana şi mi-e sufletul senin...
Nu ispita mă învinge, ci năvalnica iubire!

PATRIARHUL

Înţeleg, ilustre Focas, omeneasca ta pornire...
E-o târzie vâlvătaie ce s'aprinde'n trupul tău,
Aţâţată, fără veste, poate, de vre-un cuget rău...
Insă omul sfânt alungă orice şubredă 'nclinare;
Inţeleptul, totdeauna, trebuie să fie tare,
Să înfrângă'n trup şi'n cuget orice tainice porniri,
Să respingă, să alunge ale Iadului momiri!
Căile adevărate grele sunt şi-anevoioase...
Ai umblat pe drumuri sfinte, ai avut simţiri pioase,
Veşnic căutând pe Domnul, ai umblat pe drumul drept
Şi ai dus o'ntreagă viaţă de om sfânt şi înţelept,
Iar cu sufletul şi trupul ai trăit în curăţie...
Văduvia te opreşte de a mai avea soţie.
Sufletele celor vrednici, ce pe Dumnezeu slujesc,
Ingrădite-s de canoane şi canoanele te-opresc!

NICEPHOR

Cum? Canoanele, Părinte, mi se pun simţirei stavili?
Vechile scripturi creştine, ale-Apostolilor pravili,
Mi se pun zăgaz, iubirei mele, visului meu rar,
Când aduc a mea iubire ca o floare la altar?...

PATRIARHUL

E-o iubire vinovată!

NICEPHOR

Să iubeşti, să fie-o vină?...
Apostolica scriptură, sfânta Biblie creştină,
Inimei se'mpotriveşte?... Dar canoanele sunt legi,
Legi făcute...

PATRIARHUL

Legi divine!

NICEPHOR

O! Când nu vrei să'nţelegi
Ce-i o inimă, Părinte, când c'o rece îngrădire
De canoane stingi elanul ce palpită'ntr'o iubire,
E să stăvileşti credinţa şi să surpi ce-i sfânt şi bun...
Dar canoanelor acestea, să-ţi spun drept, nu mă supun!
Nu-mi subjug a mea simţire unei rânduiri neroade;
Şi canoanele acestea, ticluite prin Sinoade:
Gând obscur şi fără noimă, legiuiri ce mucezesc,
Am să le preschimb pe toate, prin rescript împărătesc!

PATRIARHUL

Glasul Domnului, Nicephor, prin canoane porunceşte!

NICEPHOR

Glasul Domnului, prin glasul sfânt al inimei vorbeşte...

PATRIARHUL

Glasul inimei e glasul cel viclean!.. Păcătueşti,
Dac-a Domnului voinţă te'ncumeţi s'o tălmăceşti!...
Să schimbi pravilele sfinte nu-i dovada chibzuinţii,
Când la ele-au scris Martirii, Patriarhii şi Părinţii...
Şi'mpotriva lor, O! Focaş, e-un păcat să te ridici!

NICEPHOR

Evanghelia e mare, dar canoanele sunt mici!

PATRIARHUL

Sfânta Domnului voinţă e bisericeasca lege.
Pravila e neclintită. Om de rând sau falnic rege,
Nimeni n'ar putea s'o schimbe decât numai Dumnezeu!
Iară eu sunt stâlp de straje!...

NICEPHOR

După Dumnezeu sunt eu!
Vreau ca toţi să se supună: Magistraţi, oşteni şi clerici,
Senatori, Strategi, Magişti, Municipii şi Biserici.
Eu sunt legea, din porunca Celui ce veghează sus;
Eu sunt legea: Bazileul şi Ostaşul lui Isus!...
Iar Isus purtat-a'n suflet cea mai mare'ngăduire,
Cea mai darnică iubire!

PATRIARHUL

Rătăcire! Rătăcire...

NICEPHOR

O! iubire nesfârşită, dulce fior etern şi sfânt!
Limpede izvor de munte şi talaz în veci ne'nfrânt,
Pasăre de cuib legată, armonie primitivă,
Ritm ce'mbină două inimi să palpite deopotrivă!...
Rătăcire sunt aceste mari şi generoase legi?
Să le stai deacurmezişul e să nu le înţelegi!
E să împedici să'nflorească trandafirul şi glicina,
E să stăvileşti talazul, şi să stăvileşti lumina
E să'mpiedici rostul vieţei, mersul ei spre apogeu
Si'n a inimei simţire să ucizi pe Dumnezeu!...
Asta-i crima-adevărată, rod al minţei încâlcite...
O! Canoanele sunt bune când sunt bine tălmăcite.
Cei care iubesc, Părinte, niciodată nu greşesc!
Sunt un om, Inalt Prea Sfinte, şi vreau viaţa s'o trăiesc
Ca toţi oamenii, ca vechii Impăraţi... Sfânta Scriptură
Nu înlătură iubirea printr'un larg puhoi de ură,
Nici nu'mpedică viaţa să-şi urmeze cursu-i drept...
Nu e nici o fărdelege să porţi dragostea în piept.
Au acela ce iubit-a şi-a slăvit pe Sulamita,
Cel cu sute de neveste, Solomon, păcătuit-a?
David, când şi-a luat fecioară fragedă, deşi bătrân,
A păcătuit, Prea Sfinte, c'a simţit-o lângă sân?
Legea firei este legea Domnului, din vremi străbune;
Ce-i firesc e sfânt pe lume, restul e deşertăciune...
Inima mi-este curată şi ca Impărat creştin
Am un drept suprem în viaţă şi'mi cer dreptul meu divin,
Dreptul inimei, iubirea, ce-o înalţ către altare!
Şi te rog să-mi dai, Părinte, sfânta binecuvântare...

PATRIARHUL

Asta e peste putinţă, Prea Slăvite Nicephor!..
Peste pravili şi canoane, sunt supremul păzitor;
Iar prea sfintele canoane sunt etern ne 'nduplecate.
Tot ce scrie 'n legea sfântă, sunt porunci de Domnul date!
Văduvia te opreşte să te 'nsori. Ai fost ascet.
Pe cât ştiu: mai eşti şi naşul unui porfirogenet;
Deci eşti ruda Theophanei. Ceri nevrednică unire,
Iar Biserica opune absolută 'mpotrivire.
Prin canoane-ascult cuvântul glasului dumnezeiesc...
Pravila e hotărâtă, iară eu mă 'mpotrivesc!

NICEPHOR

A!... Te 'mpotriveşti, Părinte, să-mi dai binecuvântarea?
Ai uitat, pe cât se vede, binele şi înzestrarea
Ce-am făcut Sfintei Biserici? Văd că'n loc să te înduri,
Ridici ziduri de canoane, munţi de legi şi de scripturi!..
O! N'ai priceput, Prea Sfinte, tâlcul Bibliei creştine;
Prăfuitele-ţi canoane nu-s făcute pentru mine!
Ingrădirile-ţi absurde, sunt doar colb şi putregai...
De-mi dai binecuvântarea, ori de nu vrei să mi-o dai,
Te vestesc că mi-o dau singur!... Şi ca pildă să se vadă
Bazileica mea forţă, pe voi, negrii corbi de pradă,
Ghiare lungi, flămânde piscuri, am să vă desmoştenesc;
Prea v'am îmbuibat într'una, de-astăzi nu vă mai hrănesc;
Vă tai daniile toate, vă tai ori-ce privilegiu,
Vă tai ghiarele şi pliscul!...

PATRIARHUL

Săvârşeşti un sacrilegiu!...
Şi sfidezi Dumnezeirea, când Biserica o 'nfrunţi!
Nicephor, nu mă 'nspăimântă focul ochilor tăi crunţi;
Nu-mi înduplecă simţirea, rătăcirea ta păgână!
Tu, în mâna ta porţi sceptru, eu am fulgerele 'n mână..
Teme-te, Monarh puternic, de puterea Celui Sfânt'
Slava ta e pieritoare, pieritor al tău cuvânt,
Iar trufia ta păgână, ţi-a mărit păcătuirea...
Domnul Dumnezeu din ceruri, să-ţi îndrepte rătăcirea;
Iar de azi, un an de zile, pentru-al tău trufaş impas,
Te opresc să calci hotarul sfântului iconostas!

(Patriarhul ese din scenă).

*) Fragmene din piesa ce se va reprezenta la Teatrul Naţional.

Crăciun după războiu

de LIVIU MARIAN

Căsuţa dărăpănată şi stingheră din marginea satului a mamei-Floarea e ca un pui răzleţit de cloşcă, care măsoară cu privirea desnădăjduită depărtarea până la fraţii săi din vatra satului, până la cari nu poate răzbate prin nămeţii înalţi.

Părăsirea şi singurătatea ei o învăluesc într'o tristeţă, pe care o sporesc par'că cei doi nuci înalţi din faţă, a căror crengi golaşe stau încovoiate sub florile cernite a stolului de corbi rebegiţi de frig.

Dar încă mai mâhnit este sufletul pustiu al mamei Floarea în această seară de Crăciun, care a găsit-o singură în faţa vetrei!

I-a fost scris să rămâie la bătrâneţe numai cu nepoţică-sa Leana, un îngeraş de-abia şease anişori. Repede şi pe nesimţite s'au petrecut din viaţă şi soţul ei, moş Costea, răzeşul harnic şi vesel, de par'că râdea curtea când ieşia în bătătură; şi cei şapte copii, până la cel din urmă şi cel mai drag, Iorgu, un brad de flăcău, căruia i-a fost scris să moară în războiu, acum şease ani. Şi dela el i-a rămas această singură mângâere a bătrâneţelor neputincioase, orfana, pe care maică-sa a născut-o în casa bătrânească, îndată după moartea băiatului.

Inserează. In faţa vetrei, pe care arde fâlfâiri grăbite focul, stă pe o laiţă mama Floarea, în braţe cu Lenuţa, şi ascultă mută cum toarce somnoros motanul de alăturea. Priveşte din când în când în văpaia, ce se sbate nebună, ca inima ei rănită, şi care-i arde privirile obosite de i-se lasă pleoapele greu în jos.

Incepe apoi a visa la tot ce-a fost odată. Şi trecutul i-se perindează pe dinaintea ochilor, grăbit şi trist ca o pânză mohorâtă, care se distramă pe nesimţite, până ce se trezeşte în faţă cu Iorgu al ei, întins fără suflare pe pământ.

Tresare şi-şi şterge grăbită lacrămile fierbinţi de sub genele tremurate, ca să n'o vază Leana. Dar fetiţa, care nu poate adormi fără basmul obişnuit, a zărit cele două boabe mari, sclipitoare ca două scântei în bătaia focului şi, înţelegând că bunica plânge, i-a cuprins în grabă obrajii uscaţi cu amândouă mânile şi, mângâind-o dulce, o întreabă:

— De ce plângi mata, bunico?

— Pentru că mă dor ochii, răspunde suspinând bătrâna.

— Da' de ce te dor ochii?

— Pentru că m'am uitat prea mult cu ei!

— Da' de ce te-ai uitat aşa de mult cu ei?

— Pentru că am trăit mult şi am văzut multe, draga bunicii.

— Şi ce-ai văzut, bunico? Spune-mi şi mie!

— Ce-am văzut, puiule, să nu dea Dumnezeu să trebuiască să vezi şi tu, că-i plânge ca mine şi te-or durea ochişorii tăi frumoşi.

Şi bunica sărută prelung obrajii calzi şi rumeni ai fetiţei, o strânge pătimaş la piept, par'că ar vrea s'o bage întreagă în cămăruţa pustie a inimei sale cernite.

* * *

Scăpată de încleştarea braţelor, cari o înăbuşeau, Lenuţa începe din nou şi stăruitor cercetarea.

— Binică dragă, spune-mi te rog şi mie ce-ai văzut?

— Nu-ţi spun, puiule, ca să nu plângi; că atunci îţi cerneşti ochişorii tăi de cicoare şi te faci urâtă.

— N'am să plâng, bunico!

— N'ai să plângi?

—Nu, zău nu!

Bunica priveşte adânc şi lung în ochii senini, cuminţi şi hotărâţi ai fetiţei, din cari izvorăsc, ca două raze de soare, două văpăi blânde, calde, ce-i înseninează pustiul din suflet.

După ce adună grămadă tăciunii din vatră, cari îşi sclipesc de sub pleoapele de spuză văpăile viorii, începe basmul cu Făt-frumos, care şi-a părăsit părinţii şi nevasta şi a purces pe alte tărâmuri depărtate, să lupte cu un zmeu straşnic.

Este un basm nou şi trist, iscodit anume în această clipă şi pe care nu l-a mai auzit Lenuţa până acum,

E nou, pentru că viteazul şi nebiruitul Făt-frumos cade răpus de zmeul grozav, lucru pe care Lenuţa nu-l poate înţelege; e trist, pentru că Ileana-Cosinzeana îşi aşteaptă zadarnic soţul. Şi din suspinele şi lacrămile ei desnădăjduite naşte o minune de fetiţă bălae, cu ochi de cicoare, care nu are, biata, tată, ca alte fetiţe, care să o desmierde, să o sărute, să-i culeagă flori, să-i prinză fluturi.

Şi bunica, cu ochii închişi, ţese înainte din întâmplările vieţii sale şi nălucirile visului basmul băiatului ei mort în războiu şi ai nurorei sale pribegi, pierdută 'n lumea largă.

Iar Lenuţa se înghesue tot mai înfiorată la pieptul bunicii, suspină din când în când şi, într'un târziu, îndrăzneşte să întrebe sfios:

„Şi de ce şi-a părăsit Ileana Cosinzeana fetiţa?

— Pentrucă nu voia să creadă că Făt-frumos a murit cu adevărat şi credea că-i va da de urmă.

— Şi multă vreme l'a căutat?

— Multă, foarte multă, draga bunicii.

— Şi nu l'a găsit?

— Nu!

— De ce?

— Pentrucă era mort!

— Da', dacă nu era mort, îl găsea?

— Asta nu poate şti bunica.

— Şi dacă Făt-frumos era mort, de ce nu s'a înapoiat Ileana Cosinzeana la fetiţa ei, acasă?

— Pentru că, îngăimează bunica, pentrucă s'a rătăcit în ţări depărtate, pe drumuri neumblate şi nu mai nemerea calea înapoi acasă.

Lenuţa se opreşte din întrebări, cade pe gânduri şi oftează. Apoi după o vreme încearcă din nou să se dumerească:

— Şi, dacă nu s'a mai întors niciodată Ileana Cosinzeana, ce-a făcut fetiţa ei singură?"

Pe bunica o podidesc lacrămile şi nu mai poate răspunde. Cuprinde desnădăjduită pe orfană, o strânge puternic la piept, o sărută pe frunte, pe ochi, pe obraji, pe gură, de par'că ar vrea să o facă să înceteze cu întrebările cuminţi, cari o rănesc în suflet. Plânge, suspină şi tace, pentrucă nu are ce răspunde.

Dar Lenuţa nu se dă bătută şi zăpăcită de desmierdările nebune ale bunicii mute. Trebue să aibă un răspuns la această întrebare chinuitoare, care s'o facă să înţeleagă basmul, pentrucă şi dânsa a avut un tată, care a murit de mult, undeva departe şi pe care nici nu l'a văzut în ochi; pentrucă şi dânsa are o mamă, care a pornit în lumea mare, poate ca să-l găsească pe tată, dar care nu se mai întoarce, cu toate că o doreşte aşa de mult, o aşteaptă atât amar de vreme!

— Şi cât a aşteptat, bunico, fetiţa pe maică-sa?

— Ştiu eu, draga mea? Că basmu' nu spune.

— Un an sau mai mult?

— Poate că un an, poate că zece, poate că mai mult.

— Şi cât e mai mult, bunico?

— O viaţă întreagă, puiule.

— Şi cât-i o viaţă întreagă?"

Bunica priveşte sperioasă în ochii mari şi cuminţi ai fetiţei, care i-a pătruns par'că taina basmului mincinos din răspunsul acesta nesocotit. Speriată, dânsa uită de durerea proprie şi se'ntreabă zăpăcită, ce să-i mai răspundă fetiţei, ca s'o liniştească, s'o îmbune.

— O viaţă întreagă, puiule, este... este mult... este foarte mult... este atâta, cât poate trăi un om.

— Şi cât poate trăi un om?

— Cât se milostiveşte Dumnezeu; unii trăesc mai mult, alţii mai puţin."

Lenuţa, care în mintea ei de copil nu şi-a putut face încă socoteala despre lungimea unei vieţi de om, rămâne pe gânduri. Dar cum priveşte la fruntea încreţită şi faţa sbârcită a bunicii, îi vine un gând nou şi întreabă:

„Da tu, bunico, ai trăit mult?

— Mai mult decât trebuia, puiule!

— Da' eu cât voi trăi?

— Cât s'o îndura Cel-de-sus!

O clipă Lenuţa a rămas cu sprâncenele încruntate, de necaz par'că nu poate s'o scoată la capăt cu bunica îndărătnică. Dar repede i se descreţeşte fruntea şi neastâmpărată, veselă întreabă:

„Ştii, bunico, cât aş vrea să trăesc?

Până să-şi potrivească bunica răspunsul, Lenuţa îi cercetează faţa îngândurată cu ochişorii săi cuminţi şi iscoditori.

— Oiu şti, draga mea, dacă mi-i spune.

— Ghici!

— Un an?

— Nu!

— Doi?

— Nu!

— Zece?

— Nu!

— Mai mult?

— Da, mai mult!!

— Cât anume?

— O viaţă întreagă!!!

— Şi de ce atâta, draga bunicii?

— Pentrucă până atunci s'o întoarce poate mama şi poate şi tata!..."

— — — — — — —

Tăciunii din vatră s'au stins de mult. Motanul aciu'at în poala bunicii alături de Lenuţa, a încetat din tors. Fetiţa a aţipit fericită la gândul, că va putea aştepta, până să se întoarcă maică-sa rătăcită în lumea cea largă şi fără care se simte aşa de singură şi nenorocită.

Numai bunica, încremenită pe loc ca o stană, de frică să nu i se trezească nepoţica, stă cu privirile rătăcite în bezna oarbă şi mută.

Stă toropită, ne mai putându-se gândi la ceva, ne mai putând visa. E gata să adoarmă, căci glasurile colindătorilor nu pot răsbi din vatra satului până la căsuţa ei pustie, când un cărâit de corb în noapte o face să tresară. Şi atunci îi fulgeră prin noaptea minţii obosite un gând amar: că şi-a pierdut pe veci nurora!

Liviu Marian

Crăciun

Joacă viforul pe plaiuri
prin pădurile cu brazi.
Urlă valea de buhaiuri
ce slăvesc Crăciunul, azi.

Sub hermina albă, caldă,
aşternută până 'n Hăt,
cringul şuerând se scaldă
în potopul de omăt.
Pârtia ce-începe 'n zare
şi sfârşeşte la conac,
doar o pată'n drumu-i are
un corb negru ca un drac.

De sub dealurile, dalbe
de zăpada strânsă-in clăi,
se ivesc doi cai cu salbe
ce zornesc din zurgălăi
şi voioşi, cu crupe grase
trag pe pârtie-amândoi
o târlie cu tălpi groase,
căptuşită-în perne moi.

Cît-îi valea de pustie
şi omătul de-înghețat,
zornăitul lor îmbie
gînd de trai îmbelşugat.

La conac, unde-o să mâie,
Scrutând zarea: un argat
iar, la poartă, o momâie:
cerşetorul degerat.

Zurgălăii sparg urâtul
cu căldura zvoanei lor —
sania se-aruncă 'n gâtul
dintre stâlpii porţilor.
Nevoiaşul — gol de straie —
se descoperă sfiit
şi Cuconul vorba-i taie
cu un: Bine te-am găsit!...

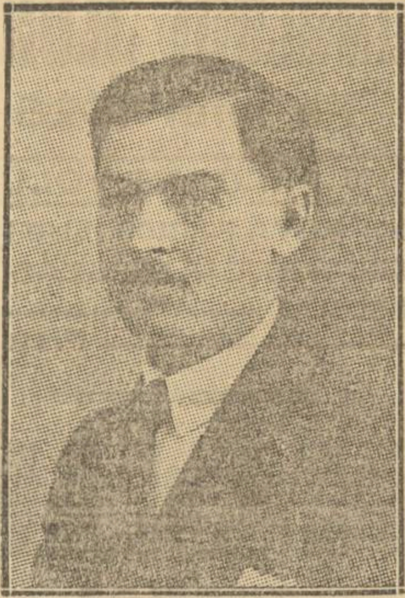
GEORGE COSTESCU

Literatura anului 1924

de GEORGE BAICULESCU

Cărți — Reviste

Chestiunea bilanțurilor literare n'a preocupat, la noi, prea multe spirite. Dovadă stă faptul că de câtiva ani critica românească n'a inregistrat nimic în această privintă. Arareori, și numai în câteva foiletoane ale ziarelor, se putea citi o succintă dare de seamă asupra producției literare a anului. Revistele au părăsit cu totul această preocupare. Se pare că, prinse în lupte mărunte, au uitat preocuparea cea mare. Luând contact cu publicul, la date fixe, revista e cea dintâi chemată să oglindească ceeace s'a produs în timpul unui an, ce gen a avut o extindere mai mare, ce talente s'au ivit și cari au dispărut pentru totdeauna din arenă. Cândva lucrul acesta îl făceau „Almanahurile". Era și mai nimerit. In alte țări, cu altă cultură decât a noastră, Almanahurile au prins să apară pe specialități. La noi a inundat valul comercializării. Cartea însăși nu mai e totdeauna purtătoare de gând. Sarcina rămâne, prin urmare, revistelor. Cititorului trebue să-i formezi gusturi și preferințe ; nu trebue pălmuit dacă nu te-a înțeles. In revistele noastre „se petrece" — cazurile sunt numeroase — nu „se creiază". Indignarea asupra cititorului nu mai e întemeiată.

George Baiculescu

Incercarea de față pornește din acelaș gând pe care-l aveau odinioară Almanahurile și revistele. Vom analiza — atât cât spațiul poate îngădui — sufletul cărților și revistelor, vom înregistra apariția publicațiunilor noi, ne vom da, obiectiv, seama despre valoarea sau non-valoarea lor, pentrucă în caracterizarea finală să stabilim raportul progresului dintre literatura anului anterior și cel care se sfârșește. Incercare care ne va duce fie la încrederea într'un viitor literar, fie la câteva constatări privitoare la vreunul dintre genurile poetice.

* * *

Producția literară și poetică a anului s'a manifestat în jurul câtorva reviste și cercuri literare. Rareori scriitori izolați de vreunul din aceste centre și-au putut impune lucrările lor tiparului. Și acești puțini sunt dintre cei cărora scrisul le-a devenit, dacă nu o tradiție, cel puțin o obișnuință, la unii, o ușurință, la alții. Termenul din urmă ar părea direct contradictoriu literaturii, dar chestiunea astfel pusă e foarte aproape de adevăr : niciodată nu s'a scris cu mai multă ușurință ca în anii din urmă. Se cuvine dar să le trecem neobservate pe acestea din urmă și să dăm cărților bune judecata meritorie.

NUVELA și SCHIȚA

O statistică a prozei literare ne va chema întâi în jurul „Culturei Naționale" editura care a dat, anul acesta, două dintre cele mai reprezentative volume ale anului : „Drumul cu plopi" de d. *Cezar Petrescu* și „Scrisori bănățene" de *Cora Irineu.* Culegerea d-lui Cezar Petrescu — cel mai bun povestitor al generației de astăzi — nu urcă scara valorilor mai sus de „Scrisorile unui răzeș". Păstrează — redusă — aceeaș melancolie nostalgică într'un fond sufletesc care-i adumbrește, pe alocuri, contemplativitatea, dar aduce, în schimb, coloratura discretă a imaginilor și adâncirea descrierii psihologice. „Căsuța de nisip", „Aventura", „Cariera lui Vidran" accentuiază pătrunderea unor stări de suflet rupte din viața chinuită a oamenilor, asupra cărora destinul își poartă semnul neîndurător și neînțeles. Cora Irineu desvălue, cu un lirism proaspăt ca o apă de munte și cu o rară plasticizare, un colț din luminoasa noastră Românie pitorească, toate comorile cari au plăcut ochiului în călătoriele ei prin țara Crișului. Oameni și locuri s'ar mai putea intitula volumul. Oameni, — autochtoni sănătoși pe fața cărora râde soarele în zi de vară, prinși în toiul muncii și al glumei în minunate crâmpee de acțiune, zugrăveli meșteșugite de locuri, cu un întreg amestec de legende bănățene.

Doi dintre scriitorii noștri în vârstă, d-nii *Brătescu-Voinești* și *I. Agârbiceanu* au dat fiecare câte un volum de nuvele și schițe ; scrisul le este acelaș. „In „Rătăcire" d. Voinești reîmprospătează atmosfera din „Intuneric și lumină", cu un minus de realizare artistică însă. Mai înțelegător al sufletului nou, d. Agârbiceanu l'a pus în contradicție cu sufletul liniștit și senin de odinioară. Volumul se intitulează „Dezamăgiri" ; este într'adevăr o îndurerare în fața prăbușirilor cari sunt susținute, în schimb, (ca în „Diavolul" apărut în Biblioteca „Dimineața") printr'o echilibrată forță morală. Năzuința către schița de efect artistic o poartă cele două volume ale d-lui *Ion Dongorozi:* „Filimon Hâncu" și „La hotarul dobrogean", cu „Satisfacție" sau „Licăr mistuit". Biblioteca „Dimineața" își deschide drum cu „Răsboiul balcanic" al d-lui *Mihail Sadoveanu,* o culegere de însemnări pe războiul vremilor, de descrieri prinse într'un cadru natural, cu sinteza realității unor timpuri nehotărâte, care vestesc totuși o eră de prefaceri, de sbuciumări sociale, de prăbușiri de tronuri. Cele câteva volume de nuvele originale publicate până azi, aduc numele scriitorilor *Gala Galaction* („Toamne de odinioară"), *G. Brăescu* („Nuvele") și *A. de Herz.* In „Șeful Gării" și numai în zece schițe mici, d. A. de Herz închiagă toate cele trei feluri de manifestări ale umorului. E un spiritual și un observator sub privirea căruia realul cade în forma lui comică ; „Șeful Gării", „Comisionul", „Soluția lui nenea Iancu", mai ales aceasta din urmă, aduc cu sine caractere, a căror acțiune este motivată în cea mai firească descriere a anecdotei. O notă bună pentru volumele : „La Montmorency" de d. *H. Sanielevici* și „Lumea celor necăjiți" de *Ion Pas.*

Cea de a doua jumătate a anului a preocupat spiritele cu „cazul povestitorului *Panait Istrati*". Nu recapitulăm. Cititorii cunosc, desigur, toată țigăneala (iertați-mi expresia) care s'a făcut dela apariția „Chirei-Chiralina". Autorul însuș a intrat în luptă. A făcut bine sau rău, nu știu. Ne interesează aci numai *opera* iar nu articolele de polemică. Spiritele s'au potolit, critica autoritară și-a spus cuvântul : „Este o creațiune" — spune d. Mihail Dragomirescu ; „In opera d-lui Istrati e o tensiune de voință dela început până la sfârșit. O tensiune, care dă și caracterul special al compoziției și al stilului. E o explozie de energie, care nu vrea să se supună. O explozie, care nu degajează energia catastrofală, ci ca esența într'un motor, stăpânit și ritmat"— spune d. G. Ibrăileanu.

ROMANUL

Romanul românesc este în plină evoluție. Un stimulent a dat încă din anul trecut ziarul „Dimineața" care a publicat un concurs cu premiu de 50.000 lei. Au fost prezentate peste douăzeci de romane și a fost premiat „Cucoana Olimpia" de d-ra *Lucia Mantu.* Votul d-lui G. Ibrăileanu spune printre altele : „Lumea din jurul cucoanei Olimpia — în mijlocul căre'a distincția sufletească nativă a acestei femei umile e ca o oază într'un pustiu — valorează în economia romanului și prin ea însăș .Această lume este pictura minunată a unei categorii sociale dela noi, foarte interesantă prin originalitatea ei specifică. O singură dată a mai fost zugrăvit bine mediul acesta, în „Crâșma lui Moș Precu". D. Sadoveanu trata materialul cu vervă crudă și cu obișnuita sa bogăție de culoare ; acelaș material, autoarea noastră îl tratează distant și ironic. Capitolul intitulat „Vizite" este un mic capodoperă și poate concura cu orice pagină din literatura noastră".

Cu un pronunțat caracter de cronică, romanul „Oameni din lună" al d-lui *Mihail Sadoveanu* prezintă o societate de după război, cu acțiunea limitată la legăturile dintre familia avocatului Bălteanu și Eudoxiu Bărbat. E o poveste simplă, din care scrisul atât de natural al d-lui Sadoveanu apare meșteșugit, tocmai pentru că nu are avântul liric pe care i-l cunoaștem din toate povestirile sale. Romanul d-lui *N. Davidescu :* „Conservator & C-ia" se bazează pe o idee originală .Este lupta dintre vechea ideologie conservatoare și democrația nouă ; al d-lui *Olimp Grigore Ioan : „Mocirla"*, e tendențios. Autorul *a voit* să arate mocirla vieții politice de azi. Acțiunea însă este pe alocuri ștearsă, pe alocuri nemotivată. Eroul încarnează ideea prin *incisiv* mai mult, iar nu prin *reprezentare.* Ambele au numai realizări parțiale. Au apărut în paginile „Vieții Românești" : „Voica" de d-ra *Yvonne Henriette-Stahl* și „Roș, galben și albastru" de d. *Ion Minulescu.* Cu ideologie total opusă, romanele *„Vieții Românești"* conduc în două lumi diferite. D-ra Stahl descrie evenimente și tipuri prinse în cadrul vieții dela țară, d. Minulescu isbutește să evoace viața Iașului din timpul războiului. O atmosferă intimă, familiară în romanul „La Medeleni" pe care-l publică încă în „Viața Românească" d. *Ionel Teodoreanu,* mai mult lirism în „Iubirea Iubirilor" d-lui *I. Agârbiceanu.* In curs de apariție romanul d-lui *I. Slavici* („Din Păcat în Păcat") în „Adevărul literar" și „Omul fără nume" (Dimineața) de d. *Victor Eftimiu,* care continuă „Tragedia unui comedian", *Strzki,* personajul din „Tragedia unui comedian" capătă o realizare mai vie în „Omul fără nume".

POEZIA

Fată de mișcarea din anii trecuți, poezia nu și-a schimbat întru nimic atitudinea. Caracteristica totală i se poate găsi în reazimul pe imagine și pe efecte stilistice. Numai că, dacă în anii trecuți versul era schilodit în alte câteva versulete, mai mici, cari alcătuiau o strofă, poesia anului acesta nu mai cunoaște asemenea procedee. Versul dă azi unitatea perfectă a ideei, a expresiei, a imaginei. Dacă ne-am referi la cele anunțate mai sus, am împărți poeții și i-am judeca după însuși procedeelor lor : 1. *efecte de stil ;* 2. *efecte prin imagini ;* 3. *efecte prin atmosferă.* Dar pentru că poezia anului este o poezie eminamente lirică, îi vom căuta valoarea după atitudinea fiecărui poet în parte.

Primele volume ale anului le-au dat doi poeți dela „Gândirea" : d-nii *Adrian Maniu* și *Lucian Blaga.* Un Francis Jammes românesc, Adrian Maniu și-a strâns în „Lângă Pământ" toate poemele cu temă simplă : pasteluri și schițe. E un liric care-și construește poezia din elemente interne — mistice — din senzații și imagini subtile cărora le dă o emotivitate discretă, într'o limbă românească.

In „In marea trecere" d. *Lucian Blaga* are o poezie intelectualistă. Este un produs al mai multor concepții filozofice ; în loc de a chema suflete, cere rațiune. Autorul este un estet și numai atât. Pentru „Restriști"-le lui *Ilarie Voronca* am putea găsi, pe alocuri, cuvinte de laudă ; mi-amintesc minunate versuri din „Balcon vechiu" în care imaginea deșteaptă rezonanțe sentimentale : „Totuși peaici, plopii au ascultat, când atâtea ți-am spus, Și-au repetat și ei, ca un ecou o chemare ; In ochii tăi mi-am înecat lebedele privirii, ca 'ntr'o mare. Și mi-am sângerat sufletul, asemeni unui cer în apus"... Picto-poezia lui „75 H. P." și „Punct" — i-au ucis, vai, iremediabil, inspirația. Prea puțin *poet* d. *G. Rotică* în „Paharul blestemat" ca să ne ocupăm mai pe larg de volumul d-sale. In schimb promit, mai mult d. *Mircea Gheorghiu,* cu „Cântecele Clinei", mai puțin, dar totuși promit, d-nii : *Ion Gane* cu „Zări de altădată" și *Mihail Steriade* cu „Vremelnicii". Nădejdi serioase : *Radu Gyr* cu „Liniști de schituri" și *George Demetrescu* cu „Primăveri scuturate". Este în poezia lui Radu Gyr o armonie intimă, o bogăție de imagini luminoase.

Reeditări : „De vorbă cu mine însumi" de d. *I. Minulescu* la „Cultura Națională" și „Din Trâmbițe de aur" de d. *Al. T. Stamatiad* la „Alcalay și Co."...

CRITICA

Critica s'a manifestat în trei direcțiuni : estetico-impresionistă, istorico-socială și istorico-literară. In prima categorie intră volumul d-lui *Eugen Lovinescu :* „Poezia nouă", în care e studiată mai întâi poezia simbolistă ; reprezentanți : I. Minulescu, Elena Farago, G. Bacovia, și Camil Baltazar. Sunt poeții cari reduc poezia la „expresia unei senzibilităti muzicale". Volumul d-lui *Mihail Dragomirescu :* „Dela misticism la raționalism" vine în primul rând ca o recunoaștere a „școalei noui" dela „Convorbiri Critice" care a înlesnit contactul, cu literatura, scriitorilor: P. Cerna, Liviu Rebreanu, Em. Gârleanu, A. de Herz, Cincinat Pavelescu, I. Trivale, George Gregorian, Mihail Sorbul, etc...

In „Aspecte și direcții literare" vol. II d. *N. Davidescu* dovedește siguranța esseului. Poezia modernă românească este judecată, de multe ori, competent și vioiu. Dela Macedonski și până la I. Vinea sunt trecuți în revistă : Iuliu Săvescu, Șt. Petică, D. Anghel, M. Săulescu, G. Bacovia, I. Minulescu, Lucian Blaga, etc... O mai precisă obiectivare ar fi ridicat însemnătatea volumului. Un documentat studiu de literatură comparată este lucrarea d-lui Sc. Struțeanu din „Incercare critică asupra comicului dramatic la Caragiale." Rezultatul: comicul lui Caragiale e un comic pur, mai aproape de artă. In judecata-i comparativă autorul citează pe Aristofan, Plaut, Molière, Shakespeare și Kleist. *D. Ibrăileanu* a dat anul acesta numai simple note pe marginea cărților, interesante ca totdeauna. Alte volume de critică : *Brătescu-Voinești :* „O operă de mare valoare : „Păcatul" de d-na Lucreția Petrescu ; *Constanța Marinescu :* „Coșbuc" și *Al. P. Telega :* „Unamuno".

Nu trebue uitată critica *Institutului de literatură* de sub președenția d-lui Mihail Dragomirescu, care a publicat până acum patru buletine. Facem o paranteză : „Buletinul institutului de literatură" apare trimestrial. Dar pentru buna orientare a cititorului, în fața unei vitrine încărcată cu fel de fel de titluri, care mai de care mai sunătoare și mai pompoase, n'ar fi mai nimerit ca publicația Institutului să apară bilunar, sau, în cazul cel mai rău, lunar ? După 3—4 luni dela apariție o carte nu mai e de actualitate. Și critica trebue servită la timp.

Printre volumele de critică istorico-literară și socială numim : *Eugen Lovinescu :* „Istoria civilizației românești" vol. I. Forțele revoluționare; *P. V. Haneș:* „Istoria literaturii românești ; *C. Rădulescu Motru :* „Andrei Bârseanu și Naționalismul" ; *G. Bogdan-Duică :* „Gheorghe Lazăr" ; *Silviu Dragomir :* „Avram Iancu" și *C. Marinescu :* „Inființarea Mitropoliilor în Țara Românească și Moldova".

REVISTELE LITERARE

Revistele au soarta lor ; unele apar, altele dispar în cursul anului. Apariția le este impusă de cuvântul care vrea să-și prindă forme reale. Niciodată nu s'a simțit mai mult nevoia ca omul să-și exteriorizeze gândurile. Dar condiția materială a vieții de după război nimerește cu numeroasele ei piedici, tocmai acolo unde era, poate, de spus un gând frumos, o cercetare nouă sau îndemnul care pregătea o nouă orientare sufletească.

„Viața Românească" și-a părăsit de mult un fir conducător. Astăzi nu mai are un program, nu pornește la luptă înspre o directivă oarecare. Dar cu toate astea rămâne cea mai bună revistă românească. Deschizi numărul: ai ce citi ! Și în privința aceasta „Viața Românească" știe să țină pas cu vremea, prin articole ce deschid probleme, prin cronici serioase cari le caută deslegarea. Un studiu bun dă d. *I. Minea* în „Personalitatea și activitatea literară a lui Dimitrie Cantemir" ; alte studii d-nii : *Paul Zarifopol :* „Din registrul ideilor gingașe", *C. Rădulescu-Motru :* „Filosofia lui Immanuel Kant", *Mihai D. Ralea :* „Paul Valery" și *C. Stere :* „Cauzele și perspectivele revoluției ruse". Literatura poartă, față de 1923, un pas înainte. Nuvele și fragmente de roman, d. Mihail Sadoveanu, I. Minulescu, Jean Bart, Titus Hotnog ; nu trebue uitată fermecătoarea poezie a d-lui *Ionel Teodoreanu* din „Căsuța Păpușilor". Risipindu-și dornic versurile în paginile revistei, d. *M. Codreanu* lasă să se înțeleagă că va scoate, curând, un nou volum de sonete. D. *G. Bârgăuanu* făgăduește un volum bun, d. *Demostene Botez* se repetă. Pentru 1925, revista anunță o totală reorganizare. I-am dori o directivă. Haosul literar de astăzi îl cere.

„Gândirea", condusă cu multă pricepere de d. *Cezar Petrescu,* a suferit în cursul anului : 1. de o apariție neregulată și al 2-lea de prea multe cronici vesele. Toamna ne-a redat însă „Gândirea" veche, cu apariție punctuală, cu cronici și dări de seamă serioase. O mai mare varietate de nume n'ar fi de prisos. Totuși schimbul de colaboratori cu „Viata Românească" i-a dat un orizont mai larg. In poezie d. *Lucian Blaga* rămâne la „Pașii Profetului", d. *Nichifor Crainic* descoperă în haină nouă un tradiționalism sănătos. E și cazul d-lui *Adrian Maniu* mai luminos însă și mai sensibil. Ca debut fericit : poezia lui *Zaharia Stancu.* Proza rezervată, exclusiv, d-lor *Cezar Petrescu* și *Gib. Mihăescu* In nuvela prozatorului din urmă : „Vedenia" ca și în „Sfârșitul" reazimă nădejdea prozei noastre de mâine. D. Cezar Petrescu publică pagini din romanul „A sburat o pasăre neagră".

Continuând să apară la Craiova, *„Năzuința"* remarcă originalitatea prozei din nuvelele d-lui *Ion Dongorozi* (rețineți „Dumerire") manifestată prin realism și naturalețe plastică, și poezia d-lui *Radu Gyr.* Interesante notele d-lui *Al. P. Telega* și traducerile din literaturile latine. *„Cugetul Românesc"* revista d-lui *I. Pillat* a apărut în tot cursul anului, semestrial : un număr la începutul primăverii, altul la începutul toamnei. Acum a încetat pentru totdeauna. Era un magazin literar care oferea totuși cronica abundentă și vioae a d-lui Perpessicius. „Pentru *„Convorbiri literare"* nu mai găsim cuvinte de laudă. Continuarea a „Nouei reviste române", *„Ideea Europeană"* aduce în fiecare număr un articol bun. Dela filozofia d-lui C. Rădulescu-Motru și până la critica istorică a d-lui *Dragoș Protopopescu,* articolele au prins o problemă, dându-i cercetarea și deslegarea pe care o impuneau cerințele ideologice în legătură cu viața socială. Revista săptămânii scrisă de d. Em. Bucuța.

„Viața nouă", revista d-lui *Ovid Densușianu* a adus, în anul acesta, câteva studii datorite directorului ei și d-nei *Mia Frollo* și versurile de un lirism cald au autoarei volumului „Flori de flăcări". Interesanta *„Romă"* a d-lui *Ramiro Ortiz* a isbutit să închiege numere comemorative lui Pirandello sau Scarfoglio. Unei atari publicațiuni i-ar trebui fondurile necesare pentru a face să pătrundă cât mai mult cultura italiană la noi. Ca revistă pedagogică *„Lamura"* se pare că ține locul întâi alături de „Revista generală a învățământului". Dintr'odată căpătăm, prin stăruința a doi profesori dela universitățile noastre, două reviste de filologie. *Este „Dacoromania"* a d-lui Sextil Pușcariu și *„Grai și suflet"* a d-lui Ovid Densușianu. Istoria literară și folklorul este al revistei *„Junimea literară"* după cum filozofia în genere este a *„Revistei de filozofie"* pe care d. Rădulescu-Motru o face să apară iarăși. *„Arhivele Olteniei"* isbutesc prin înțeleapta conducere a d-lui *C. D. Fortunescu* să adune din colțișoarele provinciei tot materialul trebuitor unei viitoare monografii asupra ținutului.

O atenție deosebită cer revistele din provincie. Trei reviste luptă pentru întâetate : *„Gândul nostru"* dela Iași, *„Miorița"* dela Galați și *„Flamura"* dela Craiova. In „Gândul nostru" d. *Sandu Teleajen,* directorul revistei, a dat anul acesta putința de afirmare unor talente ca d-nii *Adrian Pascu, T. Hotnog, George M. Vlădescu* și *Al. Alexandrescu.* In „Miorița" d. *Gr. Veja* luptă pentru inspirația sănătoasă în proză și poezie, ajutat de scriitorii : *Al. Lascarov-Moldovanu, George M. Vlădescu, Zaharia Stancu* și *George Pallady.* Mai combativă, *„Flamura"* trece sub directa îngrijire a d-lui *T. Ulmu.* Reprezentarea naturalului prin artă, nu prin efecte ușoare de stil, constitue străduința de căpetenie a revistei. Din cele câteva numere reorganizate, răsar câteva nume noi, poate prea noi, dar pline de vigoare : N. I. Herescu, T. Ulmu, Radu Gyr, T. N. Pauhan, Radu Bardeș, Horia Rădulescu, Sever Anina. Alte reviste care apar în provincie : *„Slove"* la Calafat, *„Datina"* la T.-Severin, scrisă de condeiul autorizat al d-lui *Const. D. Ionescu, „Ramuri"* la Craiova, pe care o conduce d. *N. Iorga,* cu proză și versuri de d-nii : Cezar Petrescu, Al. Lascarov-Moldovanu, Stefan Bălcesti, etc... din Ardeal, *„Societatea de mâine"* și *„Cele trei Crișuri"* reazim de strajă în ținuturile orădene. Are ca poet constant pe d. *George A. Petre,* cu versuri sonore și pline de imagini.

Două apariții noi: *„Cuvântul liber"* condus de d. Eugen Filotti și *„Dimineața Copiilor"*.

* * *

Referindu-ne la ceeace aminteam la începutul acestui articol și anume la stabilirea raportului dintre literatura anului trecut și aceea a anului care se sfârșește, constatăm un fapt deosebit. Poeții consacrați, după un volum sau două de versuri, scriu, în genere, romane. Două spirite critice argumentau: evoluția nuvelei spre roman (T. Vianu) sau fatala fixare a nuvelei in dauna romanului (N. Davidescu). Intr'un bilanț literar al anului trecut, scris dar nepublicat din cauza încetări apariției ziarului pentru care era destinat, scriam: „Literatura de astăzi manifestă preocuparea intensă de a da prozei o concentrație psichologică, pe care arareori am intâlnit-o în literatura românească". Concentrația aceasta ducea numaidecât la schiță. 1924 a făcut un salt eroic: astăzi nu se mai poate vorbi despre o criză a romanului. Inceputul l'a făcut, în anii trecuți, un poet, d. Corneliu Moldovanu cu „Purgatoriul", roman de valoare redusă. Anul acesta ne-au întărit convingerea : N. Davidescu, Victor Eftimiu, Ion Minulescu, trei poeți. Alții scriu teatru : Camil Petrescu, Ion Pillat, Horia Furtună, Adrian Maniu, Vintilă Russu-Șirianu, Luchian Blaga, Mircea Rădulescu, Victor Eftimiu. Concludem însă : nici un roman al anului nu ne îndreptățește definitiv părerea cea nouă. Se anunță — e drept — pentru primăvară o serie de romane, dela care se poate aștepta mult. Ne gândim la „Adam și Eva" de d. Liviu Rebreanu și la „A sburat o pasăre neagră" de d. Cezar Petrescu. Ceeace arată că drumul romanului a prins a fi bătăturit.

Poezia rămâne apanajul tinereții. Față de 1923 suntem în retragere. Se observă o grabă totală. Toamna a adus o serie întreagă de plachete, mai mari sau mai mici, cari numai anunță poezia cea mare, dar n'o realizează. Trădează însă un bun început de evoluție: ne întoarce la elementul formal vechiu, dar punem accentul pe nuanță, pe substratul sufletesc al cuvântului și pe imagine.

In genere suntem în plin progres. Și nu va întârzia vremea când vom putea pătrunde în conștiința europeană. Pentru că orice s'ar zice, avem o literatură, avem scriitori. Dacă până acum n'am făcut-o, este că nu avem nici un fel de propagandă în străinătate. Ne pierdem vremea cu toate măruntișurile și patimile vieții politice. Atât. Mai e însă o chestiune. Dar mai înainte un citat dintr'un articol al d-lui Camil Petrescu, în legătură cu ancheta lui „Les nouvelles Littéraires", la care — se știe — a răspuns pentru noi și literatura noastră printesa Bibescu: „Veți spune că direcțiile diferitelor reviste nu sunt vinovate, că vinovații sunt cei cari scriu, informatorii. Ei bine, asta nu. Cel puțin atâta trebue să știe redacția unei reviste franțuzești: cui să se adreseze ca să obție un articol informativ. Vina ei rămâne întreagă și prostia rămâne prostie, căci nu te adresezi celui dintâi chelner din vagonul-restaurant, care, pentrucă a călătorit de câteva ori spre București, e gata să furnizeze orice lămuriri i se cer, așa cum unicul călător prin centrul Chinei dădea acum trei veacuri orice informație. Chiar unui negustor de parfumuri, abia întors din orient, și nici celui mai mediocru preparator de limba franceză nu e serios să te adresezi pentru lămuriri de ordin literar. Nu-ți trebue prea multă experiență literară, ca să știi că și atunci când te adresezi unui literat încercat, riști să fii parțial informat. In definitiv, care scriitor francez ar putea expune într'un articol de gazetă, o oglindă a literaturii franceze de azi, fără să n'o facă pronunțat părtinitor? Sunt, dacă nu curente literare, cel puțin bisericuțe: O redacție franțuzească ar trebui să știe că acelaș lucru se întâmplă în oricare dintre celelalte țări. Slavă Domnului, avem și noi societățile noastre de cooperație literară. Logic ar fi, deci, să te informezi dela scriitori reprezentând curente diferite".

D-l Camil Petrescu se răsbună pe scriitorul francez care s'a adresat prințesei Bibescu („pentru un răspuns anapoda") și nu unui scriitor de-aci, din țară. Putem oare aștepta până ce franțujii să nimerească scriitorul la care să se adreseze? De ce nu s'a găsit printre noi un literat, un critic mai ales, care să se simtă dator a răspunde imediat ce a văzut ancheta deschisă? Și sunt sigur că și acum „Les nouvelles littéraires" ar publica un nou articol asupra literaturii noastre. Datu-i-l'a cineva? Mă îndoesc!! Și iată dar că „societățile noastre de cooperație literară" (cum îi place d-lui Capil Petrescu să le numească) nu-și cunosc datoria !

GEORGE BAICULESCU.

INSEMNĂRI

„FINIS"

de **Radu D. Rosetti**

Au trecut şeapte ani de când mi-am luat notiţele micii călătorii făcute în primăvara anului 1914, şi-acum, când le revăd, rămân pe gânduri.

Câte schimbări! Din umbra plopilor cântători din Sarajevo, unde mi s'a sfârşit vacanţa, a pornit glonţul omorâtor care, luând viaţa lui Frantz Ferdinand, a deslănţuit fatalul „războiu mondial" proorocit de atâta vreme — la Fiume, de unde am pornit, l-au terminat, în cele din urmă, cel puţin în Europa, „arditti" vijelioşi ai lui d'Annunzio!

Cettinge, inexpugnab'la cetate a lui Nikita, graţie armelor moderne, a fost cucerită de cea mai slabă armată a cotropitorilor, în câteva zile: Spalato, Zara, Raguza, Cattaro, Mostar şi Sarajevo, ca şi capitala Muntenegrului, în sfârş't slave!

Pentru totdeauna? Ultimele telegrame anunţă atentatele bosniace contra regelui yugo-slavilor, tot aşa după cum, pe vremuri, Caragheorghevicii au asasinat pe Obrenovici.

Dar ce 'nsemnează în istoria omenirii cuvântul van: *Totdeauna? A fost* la Spalato Diocleţian, după cum *au fost* la Raguza Napoleon şi Frantz Iosef. *A fost* se va zice cândva şi de Alexandru Caragheorghevici, actualul stăpân al coastei...

Radu D. Rosetti

Au fost, exclamă, în *Rêves étoilées,* Flammarion, când şi-aminteşte de Babilon, Memphis, Ninive şi Cartagena. *Au fost* se va zice, în viitor, despre Roma, Atena şi Paris.

Ce veche pare-acum marca poştală cu portretul bătrânului Habsburg, cu Bosnien-Herzegovina dedesubt şi cu K. K. Militär-Post deasupra!

Nenorocita pribeagă Elisabetha, soţia împăratului dispărut, a prevăzut-o de mult:

— Quand on pense que dans cent ans, il n'y aura plus une seule créature humaine de notre temps, plus une seule, et probablement plus un trône de roi non plus!" s'a exprimat dânsa, în singurătatea Miramarei, lectorului Constantin Christomatos.

Théophile Gautier a spus-o şi mai frumos:

Tout passe. L'Art robuste
Seul a l'éternité.
Le buste
Survit à la cité.

Et la médaille austère
Que trouve un laboureur
Sous terre,
Révèle un empereur.

Asa să fie? Când stai şi meditezi mai adânc, vezi că şi arta-i băşică de săpun, fiindcă nu e operă să dureze mai mult decât câteva mii de ani, — şi ce-ar însemna să dureze chiar mii de secole, când un milion de ani, socotit în eternitate, e nimic!

„Istoriografi ai popoarelor terestre, Moise, Herodot, Manethon, Ma-tuan-Lin, Titu Liviu şi Tacit, voi toţi cari v'aţi închipuit că scriţi istoria universală; tu mare Leibnitz, care ai vrut să descoperi creaţiunea lumii, şi tu „etern" autor al Metamorfozelor, cântăreţ al cerului şi-al pământului, astronomul surâde de sforţările voastre pretenţioase, după cum surâde de genealogia regilor şi de victoriile lui Cezar".

Să aibă dreptate cel puţin Flammarion, şi atunci să cântăm numai natura, fiindcă numai ea e veşnică?

Dar odată şi-odată, unde-a fost munte va fi mare, şi'n loc de pădure, pustiu — până 'ntr'o zi când va 'ngheţa pământul, după cum, încetul cu încetul, s'au stins atâtea planete — pentru ca 'n altă zi să învie iar!! Atunci?

Nu cerceta aceste legi,
Căci eşti nebun de le 'nţelegi,

ne sfătueşte cuminte poetul. Dacă fiecare muritor s'ar gândi numai la nimicnicia vieţii pământeşti, cătând să rezolve chinuitorul: „A fi sau a nu fi" al lui Hamlet, n'am mai face nimic cu toţii, ci ne-am întinde la umbră, ca fakirii indieni, în aşteptarea Nirvanei.

Vibrează, dar, cât trăeşti; restul, n'ai nici o grijă, o să vină...

Iar tu, călătorule, care doreşti să scrii impresii mai trainice, consolează-te măcar cu ideea că nu va trece mult, şi 'ntr'o bună zi vei putea contempla şi fixa pe hârtie privelişti mult mai durabile — în Marte.

RADU D. ROSETTI

(Din volumul apărut: *Hai-Hui*)

„Ady Muzeum"

Cultul lui Ady, marele poet ungur cunoscut şi de noi şi apreciat în România, devine tot mai puternic în Ungaria. Se credea la primul moment, că după instalarea regimului Horthy va fi imposibil, ca arta revoluţionară şi pacifistă a unui poet de talia lui Ady, să poată avea acces în marile masse ungureşti. Ostilitatea cu care a primit apariţia lui Ady atât Academia ungară, cât şi celelalte societăţi literare din Budapesta: Societatea Petöfi, Kisfaludy, etc. părea invincibilă. Teroarea albă din Ungaria a persecutat fireşte tendenţele literare ale lui Ady, dar a le înăbuşi nu a putut, căci deasupra destinului popoarelor stă trează conştiinţa veacului XX-lea. Şi această conştiinţă a făcut pururea dreptate.

Ady, după cum se ştie, a fost cel mai mare poet al Ungurilor după Petöfi şi Arany. Lira lui înrudită cu a lui Verlaine, Baudelaire şi Iehan Rictus, dar specifică ungurească, reprezintă evoluţionismul literar din Ungaria. Volumele de poezii ale lui Ady: „In fruntea morţilor", „Sânge şi aur", „Versuri noui", „Pe carul lui Ilie", „Azi vrea să mă iubiţi", „Versurile tuturor tainelor", „Navele din urmă", „Iubirea noastră", „Cine n'a văzut", „Vieaţa care fuge", etc., au fost tradus în aproape toate limbile apusene. In deosebi revistele franceze şi germane au făcut primire bună literaturei lui Ady, ca una, care încearcă să apropie intelectul unguresc de cultura rafinată a Apusului.

Andrei Ady a fost şi unul dintre politicianii de frunte ai Ungariei moderne, care a urmat politica de înţelegere a lui Ludovic Macsary şi ca unul, care a accentuat totdeauna necesitatea înţelegerei între Români, Unguri, Slavi şi Francezi, a fost considerat ca un duşman înverşunat al teutonismului profe cu atâta îndârjire de Ştefan Tisza. Ady a fost iniţiatorul ziarului „Vilàg" (Lumea), condus intelectualiceşte de eminentul sociolog dr. Oscar Iàzi, şi în „Vilàg", marele poet a luat apărarea tuturor neîndreptăţiţilor şi s'a expus de nenumărate ori pentru cauza românească, furiei procurorilor unguri.

Este o datorie a noastră, ca memoria acestui distins şi fin suflet de poet, să o păstrăm curată.

„Ady Muzeum" ce se tipăreşte în Budapesta, este o colecţie de diverse studii, essajuri, autobiografii etc. despre Ady. Primul volum a apărut zilele acestea, redactat de d-nii E. Doczy şi Iuliu Földessy. Volumul publică un splendid portret literar al lui S. Moricz (unul dintre fruntaşii prosei ungureşti moderne), Genealogia lui Ady de fratele lui L. Ady, reminiscenţele lui Alex. Nagy, carnetul parisian al lui Andrei Ady, cu o mulţime de aperçue-uri şi bon-mot-uri, din care se desprinde figura occidentală a acestui bizar poet maghiar, care a revoluţionat literele din ţara lui Arpad.

Ar fi bine, ca un bibliograf român, să încerce, să adună corespondenţa lui Ady cu fruntaşii vieţii publice româneşti, ştiut fiind, că marele poet a ţinut relaţii de caldă prietenie cu mai mulţi oameni cunoscuţi din România. Ar fi o bună ocazie, ca să se cunoască luptele gigantice ce le-au dus fruntaşii intelectuali din fosta Ungarie, ca să asigure o existenţă mai bună popoarelor subjugate şi să reabiliteze culturile streine, atât de des profanizate, de şoviniştii din Budaposta.

Istoria dansului

Prima balerina a Opeerei din Budapesta, celebra dansatoare Emilia Nirschy, publică un nou volum de istoria dansului. Dansul este şi azi problema cea mai adâncă a filosofiei simţului, pe care în zadar încearcă să-l definească filosofii: este un instinct natural al omului, ori o simplă manifestaţie trupească, înscenată de dorinţi cari nu sunt ale sufletului.

Dansul era în primii secoli ai istoriei omenirei, ofranda trupească a oamenilor, oferită zeilor ca o manifestare a laşităţei umane. Egiptenii, cunoşteau dansul lumesc; ne-o dovedeşte mormântul lui Ptahotpu din Sakara.

Theba, Memphis, Bubastis, Thais, erau pe vremea aceia metropolele lumei întregi şi faraonii în minunatele lor palate, adăposteau sute de dansatoare, cari imitau gesturile şi mişcările eroilor morţi în războaie.

Radames al II-lea, era unul dintre cei mai mari adoratori ai artei şi coreografia îi păstrează amintirea, ca pe a unuia, care a sprijinit în largă măsură pe artiştii dansatori. Amintiri puţine au rămas despre vieaţa artistică din epoca Babilonului şi Ninivei... Iudeii aveau dansul lor sfânt, dansul lui David şi dansul poporului împrejurul viţelului de aur. Dansul Salomeei este şi azi cunoscut de clasicii imitatori ai acelei epoci artistice. Dansul însă a început să se desvolte mai puternic, sub cerul senin al Heladei. Platon spunea că este necesar dansul, pentru că numai acesta împrumută oamenilor mişcări nobile şi frumoase. Grecii au inventat dansul teatral, al cărui urmă o vedem în pantomima: Apolon învinge balaurul Python... Erau dansuri speciale greceşti: „Judecata lui Paris", „Amorul lui Apolon şi Daphnis", „Invingerea lui Bachus asupra indienilor", „Nunta lui Bachus", etc...

Grecii aveau dansuri religioase, sociale, militare etc. şi cordax-ul, dansul profan al neastâmpărului juvenil, este şi azi cunoscut în Grecia.

Romanii la început au persecutat dansul. Cicerone spunea că sunt nebuni toţi dansatorii, iar Scipione a vorbit cu un dispreţ uriaş, de un grec, care a început să înveţe dansul în şcoala romană... In zadar au fost protestele savanţilor, Roma nu şi-a putut închide porţile, ca să nu pătrundă moda dansului şi la romani, aşa încât Roma deveni centrul artistic al lumei.

Pilades şi Bathillus, dansatorii renumiţi ai Romei, au fost oaspeţii lui Augustus. Pe vremea Papilor şi a proseliţilor, dansul era strict interzis, dar secolul XV-lea a reabilitat arta ritmică. La 1489 se găseşte urma celui dintâi balet, la nunta prinţului de Milano. Papa Sixt al IV-lea, încredinţează pe Cardinalul Riario, ca să conducă dansurile la petrecerile curţei, iar Papa Alexandru al VI-lea dansează până dimineaţa la nunta Lucreţiei Borgia, care este fiica lui.... Apar primii maeştri de balet: Caroso şi Negri, iar Balthazarini (Beaujoyeux) este cel mai de seamă om la curtea Aristei Medici. La curtea lui Enric al III-lea şi IV-lea, dansul ocupă locul de frunte al petrecerilor, iar regele Ludovic al XIV-lea este un adevărat mecenati al artiştilor dansatori. Textul baletului îl scriu Racine, Molière şi Quinalt, iar muzica o compune Lully. Insuş Ludovic al XIV-lea era unul dintre cei mai iscusiţi artişti coreografici, şi la 1662 a creat „Academia regală de dans" iar Beauchamps fu numit „Docteur de l'Acadèmie de l'art de la danse"... Louvre, Trianon, Paris, Fontainebleau, Versailles începu să cunoască menueta şi gavota, şi dansul perfecţionat înscrie în cartea nemurirei numele lui Noverre, Vestris Gordel, Blondin, Carnergon, Sallè, Guinard... şi Fanny *Elssler,* prima dansatoare a piruetelor... Coreografia de-atunci înaintează mereu: Teoriile dansului evoluează dela Rameau, Werner, Tonelli şi până la Isadora Duncan... Allemande, Courrante, Sarabande, Gavotte, Rondeau... iată numele câtorva dansuri uitate, iar geniul lui Bach, Haydn, Händel, Mozart, Schubert, Chopin şi Wagner creiază un nou impuls al dansului artistic.

Cartea doamnei Nirschy mai aminteşte şi despre celebrele dansatoare: Du Parc, Camargo, moartă în mizerie la vârsta de 60 ani la 1770 şi imortalizată de Lancret şi Van Loo... Urmează d-lle Sallè, Lancy... Allord, Guimord. Veronica Pellerini, Maria Conti, Lisa Molinari, Baderna, Gronzini,... Maillard, divină Maillard şi Maria Taglioni, iar în secolul XIX: Fanny Elssler, Lucie Grahn, Carlotla Grisi...

Isadora Duncan nu este considerată decât o imitatoare fără talent a Lady-ei Hamilton... Duprè, Noverre, Marcel (maestru al menuetului), Duberval, Gordel, Vigono, Magrè, Guerra, Petrot şi Hogue sunt amănunţit criticaţi de celebra dansatoare, care pe lângă că este o femee de frumuseţă cuceritoare, a scris o carte de mare valoare artistică.

Cartea d-nei Emilia Nirschy a avut mare succes în Europa şi este recensionată cu multă căldură, ca o operă de valoare. Oscar Bie, estetul, de renume mondial, unul dintre cei mai adânci cunoscători ai artei coreografice, a lăudat cu entusiasm noua carte a frumoasei balerine, care după cum se vede, posedă nu numai pantofi... ci şi condei ascuţit.

MARUNTE:

— Conferinţele de la Ateneul Român vor începe şi se vor succeda în ordinea următoare: 11 Ianuarie: *I. Naum,* Directivele în politica noastră externă; 25 Ianuarie: *I. V. Pătrăşcanu,* Faust în literatură; 1 Februarie: *G. Trofin,* Generaţia de la 1848 în Ardeal; 8 Februarie: *Bobescu,* Marea frescă a Ateneului; 15 Februarie' *Dr. M. Manicatide,* Tuberculoza; 22 Februarie: *M. Săulescu,* Băncile de omisiune; 1 Martie: *N. Bălănescu,* Din lumea oamenilor mari; 8 Martie: *Gr. L. Trancu-Iaşi,* Jean Jaurèse; 15 Martie: *V. Vâlcovici,* subiectul ştiinţific; 5 Aprilie: *Dem. Negulescu,* Soc. Naţiunilor.

— Un comitet format din profesori universitari şi intelectuali au sărbătorit Sâmbătă 13 Decembrie pe profesorii d-ri Victor Babeş şi G. Marinescu, cari au împlinit, primul 70, iar al doilea 60 de ani.

— A apărut No. 11 din revista „Slove" care aduce scrisul d-lor *Vasile Al. George* (Presimţiri), *Traian I. Cristescu* (Fluturele roşu), *George Mihail Zamfirescu* (Baricada, *Ion Mehedinţeanu* (Poeme în proză), şi versuri de Const. Z. Buzdugan, Eugen Constant, şi *Gr. Vâja.*

A apărut: „Organizarea intelectuală a muncii" de d. *Trancu-Iaşi.*

— A apărut „Almanachul Rampa" pe anul 1924-25 cu colaborarea scriitorilor V. Eftimiu, B. Nemţeanu, Radu Gyr, Sergiu Milorian şi cu traduceri din Dostoiewski, Schnitzler, Tagore, Marcel Prevost şi Tristan Bernard.

— A apărut în editura „Socec" volumul *Hai-hui* de d. Radu D. Rosetti.

— D-na *Lia Hârsu* publică în curând volumul pentru copii: *„Impărăţie de zăpadă".*

— Drama d-lui *Mircea Rădulescu:* Bizanţ, se va reprezenta în cursul lunei Ianuarie.

— Scriitorul Fritz von Unruch, care locueşte actualmente la Darmstadt, va obţine din partea statului german o locuinţă gratuită în istoricul „Rententurm" din Frankfurt am Main. Oraşul Frankfurt a mai acordat ca locuinţă unul din renumitele sale turnuri istorice alt artist, compozitorului Hindemith.

In Ianuarie,
VA APAREA
PAIAJENUL
comedie în trei acte
de A. de HERZ
— Ediţia IV —
Editura Librăriei „Universala" Alcalay

BIBLIOTECA „DIMINEAŢA"

No. 1. — *M. Sadoveanu*. **Războiul Balcanic**
No. 2.— *I. Agârbiceanu*. **Diavolul**
No. 3.— *P. I. Jouve*. **Spitalul** (traducere de Victor Ion Popa)
No. 4.— *Gérard de Nerval*. **Mâna vrăjită** (traducere de Eug. Boureanul)
No. 5.— *Oscar Wilde*. **Crima Lordului Arthur Savile** (traducere de Victor Ion Popa)
No. 6.— *A. de Herz*. **Şeful Gării**
No. 7.— *Gleb Uspenski*. **Lăcustele** (traducere de M Sevastos)
No. 8.—*Gala Galaction*. **Toamne de odinioară**
No. 9.— *Edgar Poe*. **Fantezii humoristice**
No. 10.—*Rémy de Gourmont*. **Secretul lui Don Juan**
No. 11.— *Gh. Brăescu*. **Nuvele**
No. 12. — *Gala Galation* **Viaţa lui Eminescu**
No. 13. — *H. de Balzac.* **Adio** (traducere de Alice Gabrielescu)
No. 14. — *Albert Samain*. **Xanthis sau vitrina sentimentală.** (traducere de M. Carp)
No. 15. — *H. Sanielevici*. **La Montmorency**
No. 16. — *Blasco Ibanez.* **Imprumutul răposatei**
No. 17. — *Anatole France.* **Domnişoara Roxana** (traducere de N. Davidescu)

Cel mai frumos
Dar de sărbători
este O CARTE
Găsiţi la toţi chioşcarii şi depozitarii de ziare:
Almanachul Şcolarilor
Pe anul 1925
UN ELEGANT VOLUM
CU COPERTA FRUMOS ILUSTRATA CARE NU TREBUE SĂ LIPSEASCA NICI UNUI ŞCOLAR
Preţul Lei 20

ALMANAHUL
ZIARELOR
„ADEVERUL" şi „DIMINEAŢA"
Lectură instructivă şi amuzantă de sărbători
PREŢUL LEI 30

Din Viaţa Universitară
AMINTIRI
de G. T. POPA Preţul Lei 15

Clasicismul proletariatului:
Panait Istrati
de H. SANIELEVICI Preţul Lei 30

CUCOANA OLIMPIA
DE LUCIA MANTU
ROMAN PREMIAT de ZIARUL „DIMINEAŢA" cu Lei 50.000
PREŢUL LEI 30

Chira Chiralina
(ÎN ROMÂNEŞTE)
de PANAIT ISTRATI Preţul Lei 50

Copiii şi tineretul găsesc o lectură cu adevărat plăcută şi instructivă precum şi o bogăţie de imagini, în excelenta revistă
DIMINEAŢA COPIILOR
De vânzare la depozitari, chioşcuri şi librării
UN EXEMPLAR 3 LEI

PURGO
BAYER

Atelierele soc. ADEVERUL Sarindar 9—11.

BIBLIOTECA CENTRALĂ SIBIU